

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Helena Skalská

**Ochrana slabší smluvní strany a mezinárodní
právo soukromé**

Disertační práce

Školitel: prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc.

Studijní program: Teoretické právní vědy

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 08. 01. 2019

Tato disertační práce byla zpracována v rámci projektu specifického vysokoškolského výzkumu Univerzity Karlovy „Principy soukromého práva a jejich vyjádření a nalézání v obchodním právu, mezinárodním právu soukromém a medicínském právu“ (SVV č. 260 362).

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 438 819 znaků včetně mezer.

Mgr. Helena Skalská

V Praze dne 8. 1. 2019

PODĚKOVÁNÍ

Můj vřelý dík patří prof. JUDr. Monice Pauknerové, CSc., DSc., mé školitelce, a to nejen za pomoc při psaní této disertační práce, ale za její přístup v průběhu celého studia a snahu o mé širší zapojení. Nesmírně si vážím její laskavé podpory, ochoty, motivující energie i občasného potřebného pošťouchnutí. Poděkování jí i Univerzitě Karlově patří také za poskytnutí příležitosti účastnit se kongresu Mezinárodní akademie srovnávacího práva v Montevideu. Kongres a především jeho účastníci mi byli podnětem k další práci.

Za připomínky (obsahové či formální) k této práci či některým jejím částem děkuji zejména Sedě, jejíž pomoci si nesmírně vážím, a dále také Ondrovi, Markétě, Zuzce, Petře a Tomovi.

Všem mým kolegům bych tímto ráda poděkovala za vstřícnost a trpělivost, kterou projevili zejména v posledních měsících.

Za trpělivost, podporu a veškerou pomoc děkuji Michalovi.

Obsah

Úvod	1
1.1. Předmět, struktura a metodologie práce	2
1.2. Cíle práce.....	4
I. VÝCHODISKA PRO OCHRANU SLABŠÍ SMLUVNÍ STRANY	6
1. Hodnotová východiska ochrany slabší smluvní strany v soukromém právu	6
1.1. Svoboda.....	7
1.2. Rovnost.....	8
1.3. Vztah svobody a rovnosti	10
2. Principy a spravedlnost v mezinárodním právu soukromém	10
2.1. Princip blízkosti.....	11
2.2. Princip autonomie vůle.....	12
2.3. Spravedlnost v mezinárodním právu soukromém	15
3. Pojetí slabší smluvní strany.....	17
3.1. Formální pojetí – statusové určení	20
(a) Zaměstnanec	21
(b) Spotřebitel.....	22
(c) Další příklady slabších smluvních stran	23
3.2. Materiální pojetí – situační určení.....	24
3.3. Rozdíly v pojetí slabší smluvní strany v mezinárodním právu soukromém a občanském právu	28
4. Důvody ochrany slabší smluvní strany	29
4.1. Důvody ochrany na straně slabších smluvních stran a smluv jimi uzavíraných	29
4.2. Účel a význam ochrany slabších smluvních stran v širším kontextu.....	37
5. Ochrana slabší smluvní strany jako zásada?	43
5.1. Ochrana slabší smluvní strany v mezinárodním právu soukromém	45
5.2. Ochrana slabší smluvní strany v občanském právu	45
II. ROZHODNÉ PRÁVO V NAŘÍZENÍ ŘÍM I A OCHRANA SLABŠÍ SMLUVNÍ STRANY	48
1. Úvod do způsobů ochrany slabší smluvní strany.....	48
1.1. Regulace informací	49
1.2. Regulace smluvních vztahů.....	50
2. Informační povinnost ohledně rozhodného práva.....	50
2.1. Analýza rozsudku <i>Amazon</i>	51
3. Zvláštní právní úprava pro slabší smluvní strany v případě absence volby práva.....	61
3.1. Distribuční smlouvy	63
3.2. Franšízové smlouvy.....	67

3.3. Smlouvy o přepravě	68
3.4. Pojistné smlouvy	73
3.5. Spotřebitelské smlouvy	74
3.6. Individuální pracovní smlouvy.....	82
4. Omezení volby práva	85
4.1. Vyloučení volby práva	86
4.2. Omezení volby práva výčtem možných právních řádů	87
5. Omezení účinků volby	91
5.1. Mix právních řádů bez preferenčního přístupu (materiální volba práva).....	92
5.2. Využití únikové doložky	96
5.3. Preferenční přístup (materializovaná volba) s použitím více právních řádů.....	96
(a) Čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I v kontextu judikatury SDEU	104
(b) Výhody a nevýhody předmětné metody.....	105
5.4. Preferenční přístup (materializovaná volba práva) s použitím jednoho právního řádu.....	111
6. Imperativní normy	115
6.1. Vymezení pojmu imperativní normy	115
6.2. Původ imperativních norem	119
6.3. Aplikace a účinky imperativních norem	121
6.4. Veřejný zájem a ochrana slabší smluvní strany	122
6.5. Vztah imperativních norem a kogentních ustanovení dle čl. 6 a 8 Nařízení Řím I	136
7. Výhrada veřejného pořádku.....	138
III. ZHODNOCENÍ OCHRANY SLABŠÍ SMLUVNÍ STRANY V NAŘÍZENÍ ŘÍM I	144
1. Zhodnocení koncepce a efektivity ochrany slabší smluvní strany v Nařízení Řím I..	144
2. Zhodnocení ochrany spotřebitele	147
3. Zhodnocení ochrany podnikatele	151
Závěr.....	155
Seznam zkratk	161
Seznam použitých zdrojů	164
Abstrakt	181
Abstract	183

Úvod

Ochrana slabší smluvní strany souvisí se základními hodnotami a zásadami, na kterých je postaveno soukromé právo, do kterého je řazeno také mezinárodní právo soukromé. Princip ochrany slabší smluvní strany je velmi úzce propojen se svobodou a rovností a hraje roli při jejich vyvažování s účelem hledání spravedlnosti. Otázka ochrany slabších smluvních stran, resp. její míra, je mnohdy kontroverzním tématem a budí ve společnosti emoce. Důvodem je, že preference jednotlivých principů navazují na hodnoty a politické názory konkrétních osob. V této oblasti tudíž nikdy nebude existovat jednomyslný souhlas a názor na míru ochrany slabší smluvní strany. Mnohdy jsou tak práce zabývající se tímto tématem vyjádřením subjektivních názorů a hodnot autorů.

Problematika ochrany slabší smluvní strany není v rámci soukromého práva žádnou novinkou a například ochrana spotřebitele jako slabší smluvní strany už je dokonce, dalo by se říci, standardem. Dnes se již hovoří o jevu publicizace soukromého práva, kdy se do soukromého práva dostávají veřejnoprávní prvky, a to v mnohých případech také s ohledem na ochranu slabší smluvní strany.

Ochrana slabší smluvní strany přitom prostupuje všemi částmi soukromého práva týkajícími se smluvních závazků a řešení sporů z nich vzniklých, tj. hmotněprávní úpravou, procesními předpisy i mezinárodním právem soukromým. Hmotné právo obsahuje ochranu slabší smluvní strany primárně v podobě kogentní úpravy některých otázek smluvních vztahů. V procesní oblasti se můžeme setkat především se snahou zjednodušení přístupu slabší smluvní strany k řešení sporu, jeho zrychlením a snížením nákladů. Objevuje se také možnost kolektivního vymáhání práv.

Smluvní vztahy s mezinárodním prvkem stranám poskytují vyšší míru autonomie vůle, neboť se mohou strany odchýlit nejen od dispozitivních právních norem (od kterých by bylo možné se odchýlit také v případě čistě vnitrostátního smluvního vztahu), ale též obecně od norem kogentních (od kterých by se v případě čistě vnitrostátního smluvního vztahu odchýlit nemohly), pokud si zvolí jako rozhodné právo jiný právní řád. Za účelem omezení hmotněprávní ochrany slabší smluvní strany, tak může být ze strany silnější smluvní strany také prosazováno takové rozhodné právo, jež bude vyznívat v její prospěch a bude chránit slabší smluvní stranu v menším rozsahu. I z toho důvodu se prosadila ochrana slabší smluvní strany také v mezinárodním právu soukromém, zejména v kolizních normách.

Ochrana slabší smluvní strany však nemůže být efektivní, pokud nebude slabší smluvní straně zajištěna také dostatečná možnost svá práva uplatnit.

1.1. Předmět, struktura a metodologie práce

Ochrana slabší smluvní strany v mezinárodním právu soukromém je jako téma poměrně široké, lze jej pojmout různými způsoby a může zahrnovat velké množství dílčích otázek a témat. Nebylo tudíž možné učinit jinak než pro účely této práce téma zúžit. Rozhodla jsem se zabývat evropským mezinárodním právem soukromým, a to otázkou rozhodného práva, konkrétně Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (dále jen „**Nařízení Řím I**“)¹ jakožto právním předpisem nejzásadnějšího významu pro určení rozhodného práva v rámci Evropské unie (dále jen „EU“).

V českém prostředí dle mého názoru doposud neexistuje literatura, jež by uchopila koncepci ochrany slabší smluvní strany v mezinárodním právu soukromém komplexněji. Ochrana slabší smluvní strany v občanském právu je již tématem častějším, zejména s ohledem na rekodifikaci soukromého práva. V souvislosti s mezinárodním právem soukromým však nalezneme v rámci české literatury spíše jen dílčí komentáře k jednotlivým ustanovením, jež se slabší smluvní stranou souvisí.

Pro komplexní pochopení je dle mého názoru nezbytné zabývat se také důvody pro ochranu slabších smluvních stran, a to i v širším kontextu, nikoliv jen v souvislosti s charakteristikou slabší smluvní strany, hodnotami a principy, které s ochranou slabší smluvní strany souvisí. Nestačí se však zabývat výše uvedeným z pohledu mezinárodního práva soukromého, ale je nutné k tomu přistoupit širěji, neboť některé instituty mezinárodního práva soukromého nejsou určeny výlučně k ochraně slabší smluvní strany, ale mohou být k ochraně slabší smluvní strany použity s ohledem na pojetí slabší smluvní strany a význam její ochrany v občanském právu.

Tato práce se snaží hledat obecně zakotvení ochrany slabší smluvní strany v Nařízení Řím I, analyzovat použitou metodologii a koncepci. Použité metody a koncepce ochrany slabší smluvní strany v Nařízení Řím I vyplývá již ze samotné struktury práce. Práce totiž není primárně členěna podle jednotlivých typů slabších smluvních stran, a tudíž podle jednotlivých ustanovení Nařízení Řím I, ale podle metod ochrany, v rámci kterých jsou jednotlivé příklady blíže analyzovány a srovnány mezi sebou.

Je zřejmé, že pokud ohrožení slabší smluvní strany pramení do jisté míry z poměrně široké autonomie vůle stran v mezinárodním právu soukromém, bude podstata ochrany slabší

¹ OJ L 177, 4. 7. 2008, str. 6–16.

smluvní strany spočívat v omezení autonomie vůle stran, v kontextu předmětu této práce konkrétně volby rozhodného práva.

Ochrana může být poskytnuta slabší smluvní straně též na základě právních norem mezinárodního práva soukromého na obecné úrovni. Například v podobě výhrady veřejného pořádku a přednostní aplikace imperativních norem, nebo prostřednictvím omezení volby práva dle čl. 3 odst. 3 a 4 Nařízení Řím I pro čistě vnitrostátní či unijní situace, či využitím únikové doložky, prosadí-li si silnější strana právo pro ni výhodné, ale nijak nesouvisející se smluvním vztahem.

S ohledem na navázání na mou diplomovou práci na téma Postavení slabé smluvní strany při uzavírání smluv v obchodním styku a národní zprávu za Českou republiku o Vymahatelnosti a efektivitě spotřebitelského práva v České republice se práce bude zabývat primárně ochranou spotřebitelů a podnikatelů. Pro úplnost a částečně za účelem hledání teoretické koncepce Nařízení Řím I, která stojí v pozadí jednotlivých ustanovení, však budou stručně dotčeni také např. zaměstnanci.

Práce je tak rozdělena na tři hlavní části obsahující několik kapitol, úvod a závěr. První část se zabývá východisky pro ochranu slabší smluvní strany, přičemž propojuje teoretické a hodnotové základy, na kterých ochrana slabší smluvní strany stojí, s praktickými dopady, které by mohla ignorance významně nerovného postavení některých smluvních subjektů na společnost v závěru mít.

Druhá část představuje analýzu způsobů ochrany slabší smluvní strany, a to jak na obecnější metodologické úrovni, tak formou bližšího rozboru jednotlivých příkladů uplatnění těchto způsobů v Nařízení Řím I. V závěru druhé části této práce se zabývám také možností využití obecných institutů mezinárodního práva soukromého, jako je veřejný pořádek či imperativní normy.

Třetí část je označena jako Zhodnocení ochrany slabší smluvní strany v Nařízení Řím I a shrnuje závěry a odpovědi na položené otázky, přičemž vychází z předchozích částí. Tato část je logickým vyústěním předchozí detailnější analýzy jednotlivých otázek a do určité míry představuje naplnění cílů této disertační práce, jež jsou vytyčeny níže. Z toho důvodu obsahuje tato závěrečná část tři kapitoly. První se týká koncepce a metodologie Nařízení Řím I, druhá komplexně shrnuje a hodnotí zvolenou metodu pro ochranu spotřebitelů a její efektivitu, třetí se zamýšlí nad tím, zda se prvky ochrany slabšího podnikatele objevují také v Nařízení Řím I a zda existuje vzrůstající tendence k ochraně slabšího podnikatele také v mezinárodním právu soukromém.

Odpovědi na otázky vymezené v této práci hledám prostřednictvím induktivních, deduktivních, analytických a syntetických soudů. V souvislosti s přerodem Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (dále jen „**Římská úmluva**“)² na Nařízení Řím I bude hrát důležitou roli taktéž metoda právně-historická. V některých pasážích je využito také komparativní metody. K vytvoření některých závěrů využívám také poznatky z oblasti behaviorální psychologie a ekonomické analýzy práva.

1.2. Cíle práce

Cílem této práce není pouze pojednat o konkrétní pozitivně-právní úpravě a vytvořit nový komentář k jednotlivým ustanovením, ale prozkoumat i důvody pro ochranu slabší smluvní strany, určit metodologii ochrany slabší smluvní strany v Nařízení Řím I a zhodnotit, zda má Nařízení Řím I v tomto ohledu nějakou jasnou koncepci či vizi. Součástí práce je také posouzení výhod či nevýhod jednotlivých řešení a jejich efektivity.

V případě spotřebitelských smluv bude výstupem celkové posouzení ochrany zajištěné Nařízením Řím I pro snazší uchopení této problematiky v praxi. Zejména v návaznosti na rozsudek Soudního dvora Evropské unie (dále jen „**SDEU**“) ze dne 28. 7. 2016 ve věci C-191/15, *Verein für Konsumenteninformation v Amazon EU Sàrl* (dále jen „**Amazon**“), se snažím v práci zodpovědět otázku, jak to v současné době je s ochranou spotřebitele v evropském mezinárodním právu soukromém. A zda je současný způsob ochrany vhodný a efektivní.

Přínosem disertační práce by mělo být posouzení možností ochrany slabší smluvní strany, jež mezinárodní právo soukromé poskytuje také slabšímu podnikateli. Domnívám se, že ochrana slabší smluvní strany – podnikatele – v mezinárodním právu soukromém nebyla doposud komplexnímu a zevrubnému rozboru ve větším rozsahu podrobena.

Toto téma se však stalo v důsledku rekodifikace soukromého práva velmi aktuální, neboť zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „**OZ**“ nebo „**Občanský zákoník**“) s ochranou slabšího podnikatele již plně počítá. Mým plánem je tak i zjistit, do jaké míry jsme omezeni, co se týče ochrany slabší smluvní strany, explicitní právní úpravou pro zvláštní skupiny slabších subjektů a zda nejsou soukromé vztahy s mezinárodním prvkem stíženy potenciální právní nejistotou s ohledem na ochranu situačně určených slabších smluvních stran.

² Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980, OJ C 169, 8. 7. 2005, str. 10–22.

Lze tak shrnout několik hlavních otázek, na které se snažím v rámci této práce nalézt odpověď.

- 1) Jaká je koncepce ochrany slabší smluvní strany v Nařízení Řím I, je vhodná a efektivní?
- 2) Jaká je v současné době ochrana spotřebitelů v rámci smluvních vztahů s mezinárodním prvkem, je vhodná a efektivní?
- 3) Promítá se ochrana slabších podnikatelů také do evropského mezinárodního práva soukromého?
- 4) Je možné prostřednictvím obecných institutů mezinárodního práva soukromého (imperativní normy a výhrada veřejného pořádku) rozšířit ochranu statusově určených slabších stran na:
 - a. jiné statusově určené slabší strany, se kterými Nařízení Řím I explicitně nepočítá;
 - b. situačně určené slabší strany?

A pro koho může být tato práce přínosem? Části práce analyzující jednotlivá ustanovení Nařízení Řím I (např. čl. 6 pro spotřebitelské smlouvy) a zabývající se jejich aplikací a využitím v praxi mohou být dle mého názoru užitečné pro praktiky (např. advokáty), jež se s daným dostanou ve své praxi do kontaktu. Tyto části a dále též závěry o využití obecných institutů mezinárodního práva soukromého (imperativních norem a výhrady veřejného pořádku) mohou být přínosem též pro soudy a případně jiné rozhodující subjekty, v jejichž kompetenci je možnost využití těchto institutů.

Neméně důležité pro mě však je nalézt sjednocující body v rámci ochrany slabší smluvní strany, posoudit její koncepci v Nařízení Řím I mj. s ohledem na efektivitu zvolených metod a naplnění účelů ochrany. Tímto bych ráda přispěla do diskuze v rámci české právní vědy, kterou nepovažuji za dostatečnou, tak, aby ta byla dále rozvíjena. Dané může také posloužit při přípravách nových právních předpisů či změně těch současných.

I.

VÝCHODISKA PRO OCHRANU SLABŠÍ SMLUVNÍ STRANY

1. Hodnotová východiska ochrany slabší smluvní strany v soukromém právu

Předmětem této práce je ochrana slabší smluvní strany, která velmi úzce souvisí se základními principy, na kterých je postaveno české, ale též evropské soukromé právo, do kterého je řazeno také mezinárodní právo soukromé. Míra prosazování jednotlivých principů pak budí ve společnosti emoce, neboť principy jsou úzce propojeny s hodnotami a politickými názory jednotlivých osob.³ Také z toho důvodu je otázka ochrany slabších smluvních stran, resp. její míra či použité metody a prostředky, ve společnosti mnohdy kontroverzním tématem, a na přednesené problémy nelze zpravidla očekávat jednoznačné odpovědi. V této oblasti není svět práva rozhodně černobílý.

Ideová východiska pro ochranu slabší smluvní strany jsou především svoboda, rovnost a spravedlnost, přičemž dané zřetelně vyplývají též z nálezu Ústavního soudu:

„Smluvní volnost jednotlivců ovšem nemůže být neomezená, a to z důvodu respektování principu ochrany slabší strany, který je principem ústavněprávního významu, jímž se orgány veřejné moci mají v aplikační praxi povinnost řídit [...]. Soukromé právo totiž garantuje každému co nejširší míru možnosti svobodného jednání; avšak právě proto, že ji garantuje každému, musí ji zároveň u některých omezit, aby byla zaručena všem. Ze střetu autonomie vůle a z ideje rovnosti potom vyplývá ochrana slabší smluvní strany, a to s cílem dosažení vyvážené pozice, tj. spravedlnosti, ekvity či rovnováhy zúčastněných zájmů.“⁴

Svoboda, rovnost a spravedlnost jsou jedny z hlavních idejí, na kterých stojí soukromé právo. V souvislosti s ochranou slabší smluvní strany dochází k vyvažování hodnoty svobody a rovnosti, a to s vidinou hledání spravedlnosti. Tato práce však nemá ambice řešit detailně tyto fundamentální otázky a detailně analyzovat systém zásad soukromého práva v českém či evropském kontextu.⁵

³ Srov. BEJČEK, Josef. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2016. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia, č. 557, str. 23.

⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2017, sp. zn. I. ÚS 1844/17.

⁵ Pro více informací lze odkázat na kvalitní publikace věnující se tomuto tématu, např. HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. Spisy Právnické fakulty, Masarykovy univerzity, řada teoretická, svazek č. 367.

1.1. Svoboda

První hodnota, jež je zejména pro soukromé právo typická a jejíž význam byl zvlášť zdůrazněn při rekodifikaci českého soukromého práva v roce 2014,⁶ je svoboda. Ta je zakotvena také na ústavní úrovni v čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle kterého „[k]aždý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“.

Idea svobody je promítnuta do základního principu soukromého práva, včetně mezinárodního práva soukromého, a to do principu autonomie vůle.⁷ Základním východiskem pro soukromé právo je, že subjekty by měly mít co nejširší míru možnosti se rozhodnout, s kým a za jakých podmínek vstoupí do právního vztahu, jak tento právní vztah změní či ukončí. Autonomie vůle je také považována za základní podmínku fungování materiálního právního státu.⁸

Ve stručnosti lze uvést, že ve smluvním závazkovém právu (občanském či obchodním) se projevuje svoboda především ve volbě smluvního partnera a v nastavení vzájemných práv a povinností. Autor Občanského zákoníku implementoval zásadu svobody do Občanského zákoníku důrazem na právo člověka brát se o vlastní štěstí.⁹ Důvody pro tuto koncepci jsou dle autorů důvodové zprávy spjaté s tradicí evropského myšlení od antiky po současnost.¹⁰

V případě mezinárodního práva soukromého se princip autonomie vůle promítá především do volby práva, kterým se bude smluvní vztah řídit, a volby soudu, který bude příslušný rozhodovat případné spory ze smlouvy vzniklé či s ní související. O daném bude pojednáno podrobněji níže v části zabývající se hlavními principy mezinárodního práva soukromého.

Autonomie vůle však nemůže být a není absolutní a má své limity, jak právní, tak mimoprávní. Jedním z omezení svobody jedince je omezení z důvodu veřejného zájmu. Dle profesora Gerlocha by však i veřejný zájem měl být „*napojen na individuální zájem*“

⁶ Rekodifikace českého soukromého práva byla provedena následujícími právními předpisy: zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

⁷ Srov. HURDÍK, LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*, op. cit., str. 82.

⁸ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 3/06; HURDÍK, LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*, op. cit., str. 85.

⁹ ELIÁŠ, Karel. *Jak vypadají zásady nového občanského zákoníku?* [online]. Dostupné na: <://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/infocentrum/media/522-jak-vypadaji-zasady-noveho-obcanskeho-zakoniku> [cit. 19. 6. 2018]. VLÁDA ČR. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanskému zákoníku*, zvláštní část, k § 3.

¹⁰ VLÁDA ČR. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanskému zákoníku*, zvláštní část, k § 3.

a směřovat „k naplňování zájmů jednotlivých lidí tvořících společnost“.¹¹ Druhé omezení potom spočívá ve svobodě a právech druhých.¹² Každý má tudíž právo utvářet svět kolem sebe do jisté míry dle svých představ, a ta míra je dána představami ostatních, kteří jsou s touto osobou v sociální interakci.

Z pohledu ochrany slabší smluvní strany lze k autonomii vůle stručně konstatovat, že pokud má být zaručeno naplňování svobody všech subjektů, nemůže být současně autonomie vůle neomezená. Subjekty jsou totiž v různé míře omezeny především faktickými okolnostmi, biologickými a ekonomickými rozdíly, nikoliv normativně. V extrémních případech normativně neomezené autonomie vůle by se proměnila neomezená autonomie vůle subjektů v neomezenou autonomii vůle silnějšího subjektu a potlačení vůle subjektu slabšího. Výsledkem by tudíž nebyla svoboda všech, ale svoboda silnějších a nesvoboda slabších.¹³

1.2. Rovnost

České soukromé právo ze zásady rovnosti tradičně vycházelo.¹⁴ Zásada rovnosti byla také používána pro vymezení soukromého práva vůči právu veřejnému, které ze zásady rovnosti subjektů nevychází.¹⁵

Autoři Občanského zákoníku se však k zásadě rovnosti již explicitně nehlásí, a naopak v důvodové zprávě uvádějí, že pojetí zásady rovnosti jako první zásady občanskoprávních vztahů je metodologicky vadné.¹⁶ Také evropské projekty týkající se smluvního práva, např. Principy evropského smluvního práva – *Principles of European Contract Law* (dále jen „PECL“)¹⁷ se zásadou rovnosti v rámci soukromého práva explicitně nepracují.

¹¹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2007, str. 282.

¹² Viz GERLOCH. *Teorie práva*, op. cit., str. 281. Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 3/06, který uvádí, že autonomie vůle musí být omezena „tam, kde existuje jiné základní právo jednotlivce nebo ústavní princip či jiný ústavně aprobovaný veřejný zájem, které jsou způsobilé autonomii vůle proporcionálně omezit“.

¹³ Srov. KURÁŇ, Jan. *Princip ochrany slabší smluvní strany*. Diplomová práce. Právnická fakulta, Masarykova univerzita, 2013, str. 19; BEJČEK, Josef. Existuje smluvní svoboda? *Právník*, 1998, č. 12, str. 1017–1028; náleží Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2017, sp. zn. I. ÚS 1844/17.

¹⁴ Viz § 2 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů: „V občanskoprávních vztazích mají účastníci rovné postavení.“

¹⁵ BEJČEK, Josef. *Soukromoprávní ochrana slabšího obchodního partnera*. [online]. Dostupné z URL: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/soukromopravni-ochrana-slabsiho-obchodniho-partnera>> [cit. 20. 6. 2018].

¹⁶ VLÁDA ČR. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanskému zákoníku*, část. B Zhodnocení platné právní úpravy, bod 2.

¹⁷ Konkrétně čl. 1:102 PECL: „Freedom of Contract: (1) Parties are free to enter into a contract and to determine its contents, subject to the requirements of good faith and fair dealing, and the mandatory rules

Zásada rovnosti není vnímána jednotně a je mnohvrstevnatá. Lze hovořit o rovnosti výchozích pozic, rovnosti prostředků a rovnosti jako cílové kategorie.¹⁸ Problematicky je přitom vnímána rovnost jako výchozí předpoklad i rovnost jako cíl.¹⁹

Smluvní vztahy mezi rovnými totiž neexistují, a zvláště pozorovatelná je nerovnováha v postavení stran v rámci tržní ekonomiky.²⁰ Materiální (faktická) nerovnost vychází z různého množství moci, se kterým konkrétní osoba disponuje. Jinými slovy, osoby mají rozdílnou schopnost přizpůsobit chování ostatních k obrazu svému a předejít změně vlastního chování, o kterou nestojí. Moc lze vymezit také jako schopnost prosadit svou vůli i přes odpor ostatních.²¹

Míra nerovnosti může být velmi různá a v případech, kdy je nepoměr téměř zanedbatelný, se právní vztah jeví často jako vyrovnaný a důvod k regulaci není dán. Naopak v situacích, kdy je nepoměr velkého rozsahu, se stát snaží do právního vztahu zasáhnout a nastavit určité mantinely, v rámci kterých mohou smluvní strany svou vůli uplatnit. Důsledkem je, že se „do soukromoprávních úprav dostávají prvky, které favorizují určité subjekty v zájmu toho, aby se tím vyrovnaly šance určitých právních vztahů.“²² S ohledem na nerovnost výchozích pozic tak je někdy využito nerovných prostředků, aby došlo k závěrečnému vyrovnání.²³ Nelze očekávat, že je v moci právního řádu zajistit absolutní rovnost a není to ani žádoucí.²⁴

Přímo o principu materiální rovnosti ve spojitosti se slabší stranou se již vyjadřuje i Ústavní soud, který hovoří konkrétně o principu materiální rovnosti mezi spotřebitelem a dodavatelem, jenž má i ústavní aspekt a v rovině podústavní se projevuje jako ochrana spotřebitele.²⁵

established by these Principles.“ V elektronické verzi dostupné z URL: <https://www.translex.org/400200/_pecl/> [cit. 18. 6. 2018]

¹⁸ Srov. HURDÍK, LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*, op. cit., str. 114-115; náleží Ústavního soudu ze dne 7. 6. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 4/95.

¹⁹ Srov. HURDÍK, LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*, op. cit., str. 114-115.

²⁰ BARNHIZER, Daniel. Inequality of bargaining power. *University of Colorado Law Review*, 2005, Vol. 76 Issue 1, str. 162.

²¹ BARNHIZER. *Inequality of bargaining power*, op. cit., str. 156.

²² ZOULÍK, František. *Počátky soukromoprávní ochrany spotřebitele v ČR*. Cahiers du CEFRES N° 27, Spotřebitelská legislativa EU a její implementace do práva členského a kandidátského státu (na příkladu Francie a České republiky) (ed. Georges Mink, Solange Grondin, Václav Libánský), 2010. Dostupné na: <http://www.cefres.cz/IMG/pdf/zoulik_2001_ochrana_spotrebitele_cr.pdf> [cit. 19. 6. 2018].

²³ HURDÍK, LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*, op. cit., str. 115.

²⁴ Srov. BEJČEK. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*, op. cit., str. 123.

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2017, sp. zn. I.ÚS 1844/17.

1.3. Vztah svobody a rovnosti

Jak vyplývá z výše uvedeného, hodnoty svobody a rovnosti jsou ve vzájemné interakci, přičemž si na jednu stranu odporují, ale současně jedna umožňuje naplnění druhé a dohromady tvoří základ občanského práva. Rovnost tak představuje sociální prvek v právu, oproti svobodě jako prvku individuálnímu.²⁶

Autonomii vůle lze považovat za výchozí zásadu soukromého práva, avšak bez zásady rovnosti by nemohla být zcela naplněna. Pokud totiž je autonomie vůle zaručena každému, musí být zároveň u některých osob, resp. u některých případů, v určité míře omezena. Pokud by nebyly slabší subjekty chráněny, nejednalo by se v některých případech kontraktace o projev jejich vůle, nýbrž o vnucení vůle silnějšího subjektu. Pokud by k omezení nedošlo, mohlo by tak být výsledkem jen prosazení vůle silnějšího a potlačení vůle slabšího. Takový výsledek by však neodpovídal zásadě autonomie vůle.²⁷ Autonomie vůle by v plném rozsahu mohla být uplatněna pouze za předpokladu, že by všechny zúčastněné subjekty disponovaly stejnou vyjednávací silou a všechny subjekty by se vzájemně potřebovaly.

Právě v souvislosti s konfrontací zásady autonomie vůle a zásady rovnosti se dostává do popředí také ochrana slabších smluvních stran, na kterou je nahlíženo různě. Vzájemné vyvažování a korekce těchto zásad je tak činěna s cílem hledání spravedlnosti a vyváženosti sociální a individuální dimenze.²⁸

2. Principy a spravedlnost v mezinárodním právu soukromém

Právní principy jsou pravidla s vysokou mírou obecnosti, které tvoří základ určitého právního institutu, právního odvětví nebo právního řádu.²⁹ V právních principech se setkává „právní a neprávní sféra normativních řádů“, neboť právní principy „vyjadřují obecné cíle práva, kterými jsou základní hodnoty“.³⁰ Současné mezinárodní právo soukromé je založeno zejména na dvou principech, a to principu autonomie vůle a principu blízkosti.³¹

²⁶ Srov. HURDÍK, LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*, op. cit., str. 106.

²⁷ Srov. HURDÍK, LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*, op. cit., str. 106.

²⁸ Srov. HURDÍK, LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*, op. cit., str. 120.

²⁹ Srov. GERLOCH. *Teorie práva*, op. cit., str. 34 a 301; BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2004, str. 286.

³⁰ GERLOCH. *Teorie práva*, op. cit., str. 301.

³¹ Srov. např. LAGARDE, Paul. *L'européanisation du droit international privé – Conflits de lois*, str. 3. [online]. Dostupné z URL: <http://www.ejtn.eu/PageFiles/6333/Rapport_Vienne_Lagarde.pdf> [cit. 25. 6. 2018].

2.1. Princip blízkosti

Podstatou principu blízkosti (*principe de proximité*) je snaha o propojení daného právního vztahu či jiné právní události s právním řádem, se kterým má nejbližší vztah. Princip blízkosti je vyjádřením snahy o dosažení kolizní spravedlnosti, neboť cílem je určit právní řád, který má k danému vztahu nejbliže.

Vyjádření principu blízkosti lze pozorovat ve třech rovinách. V prvním případě kolizní norma neuvádí jeden konkrétní hraniční určovatel, na který je rozhodné právo navázáno, ale stanoví, že se daný právní vztah bude řídit právním řádem státu, se kterým má nejužší spojení. Jako příklad této roviny lze uvést čl. 4 Římské úmluvy. Ten stanoví následující: „*V míře, ve které nebylo právo rozhodné pro smlouvu zvoleno v souladu s článkem 3, se smlouva řídí právem země, s níž nejužěji souvisí.*“ Nelze však odhlédnout od skutečnosti, že na dané pravidlo hned navazuje vyvratitelná domněnka, že nejužší vztah má právní poměr k zemi, v níž „*má strana, která je povinna plnit předmět smlouvy, v době uzavření smlouvy obvyklé bydliště nebo v případě obchodní společnosti, sdružení nebo právnické osoby ústředí*“. Obdobný přístup můžeme registrovat také v některých státech Spojených států amerických, kde se využívá pravidlo nejužšího spojení (*closest connection*).³² Porovnávají se jednotlivá kritéria a prvky daného právního poměru a jejich vztah k různým právním řádům a z těchto právních řádů se následně vybere ten právní řád, k němuž je vztah nejbližší.

Je však namístě upozornit, že na váhách se v závěru neobjeví jen počet prvků, jež souvisí s jednotlivými státy. Rozhodující je taky povaha jednotlivých prvků a jejich významnost ve vztahu k určení rozhodného práva. Svou roli hraje také obvyklá praxe u konkrétních právních poměrů a očekávání stran ohledně toho, kterým právním řádem se jejich právní poměr řídí. V případě nemovité věci je například lokace nemovitosti velmi významný prvek, neboť lze předpokládat, že na právní poměr týkající se nemovitosti se budou například vztahovat také jiné právní předpisy než jen ty upravující daný smluvní vztah. V případě smlouvy o převodu vlastnického práva k nemovité věci lze například uvažovat o katastrálních předpisech.

Druhou rovinou, do které je princip blízkosti promítnut, jsou konkrétní hraniční určovatelé kolizních norem. Stanovením jednotlivých hraničních určovatelů totiž zákonodárce dává najevo, jaký prvek právního poměru má ve vztahu k rozhodnému právu největší význam.

³² Viz LOOKOFSKY, Joseph, HERTZ, Ketilbjørn. *Transnational Litigation and Commercial Arbitration, A Analysis of American, European, and International Law*, Third Edition. New York: JurisNet, LLC, 2011, str. 552.

Ať už se jedná o obvyklé bydliště strany poskytující charakteristické plnění, jako například prodávajícího, či místo, kde se nachází nemovitost, které se daný právní poměr týká.

Třetí rovinu představují tzv. únikové doložky. Únikovou doložku nalezneme v Římské úmluvě, konkrétně v čl. 4 odst. 5: „*K domněnkám uvedeným v odstavcích 2, 3 a 4 se nepřihlíží, vyplývá-li z okolností jako celku, že smlouva úžeji souvisí s jinou zemí*“, a také v Nařízení Řím I v čl. 4 odst. 3: „*Vyplývá-li ze všech okolností případu, že je smlouva zjevně úžeji spojena s jinou zemí, než je země uvedená v odstavcích 1 nebo 2, použije se právo této jiné země*“.

Smyslem únikových doložek je zajistit, aby v každém konkrétním případě byl naplněn princip blízkosti. Únikové doložky tudíž logicky nemají místo v případě určení rozhodného práva prostřednictvím první zmíněné varianty, která přímo míří na užití práva, které má nejužší spojitost. Pro účely právní jistoty a předvídatelnosti se však právní předpisy stále více přiklání k variantě druhé, kdy je stanoven konkrétní hraniční určovatel, na který je navázáno rozhodné právo. V těchto případech však hrozí riziko, že stanovený hraniční určovatel sice určí jeden právní řád, ale například veškeré zbylé prvky právního poměru ukazují na jiný právní řád. V těchto případech se pak nezdá v souladu s kolizní spravedlností, aby se daný právní poměr řídil právním řádem státu, ke kterému ho pojí jen jediný prvek, který ale je hraničním určovatelem, zatímco s jiným právním řádem je daný právní poměr spojen vícero významnými prvky. V tuto chvíli nastupuje úniková doložka, která představuje možnost odchýlit se od základní kolizní normy s hraničním určovatelem.³³

2.2. Princip autonomie vůle

Základem mezinárodního práva soukromého, stejně jako občanského či obchodního smluvního závazkového práva, je autonomie vůle. Princip autonomie vůle přitom umožňuje smluvním stranám, aby si upravily svůj smluvní vztah dle svého uvážení. V případě mezinárodního práva soukromého se autonomie vůle projevuje především ve volbě soudu a volbě rozhodného práva.

Německý právník Carl Friedrich von Savigny je spojován s počátkem období rozvoje moderního mezinárodního práva soukromého, a tudíž nevyhnutelně také s principem autonomie vůle.³⁴ Dle von Savignyho má být východiskem pro řešení kolizních otázek

³³ Srov. PAUKNEROVÁ, Monika. Prostor pro uvážení v českém mezinárodním právu soukromém: ohlédnutí se za mezinárodním právem soukromým k výročí Antonína Hobzy. *Právník*, 2016, č.1, str. 24.

³⁴ Srov. RÜHL, Giesela. Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic Convergence and Economic Efficiency. *Comparative Research in Law & Political Economy*. 2007, č. 4, str.

primárně vůle stran a až v případě, že si strany rozhodné právo nezvolí, je namíste hledat centrum daného právního poměru, tj. místo, se kterým je daný právní poměr nejužší spojen.³⁵ Již od konce 19. století tedy získává princip autonomie vůle na významu a postupně je během 20. století inkorporován do národních právních předpisů upravujících mezinárodní právo soukromé.³⁶

Jako finální vítězství principu autonomie vůle bývá někdy označováno zakotvení principu autonomie vůle v Římské úmluvě.³⁷ Následně byla možnost smluvních stran zvolit si právo, kterým se bude smlouva řídit, potvrzena také v navazujícím Nařízení Řím I. Autonomie vůle při určení soudu či soudů příslušných řešit případné spory (volba soudu) je založena v rámci evropského mezinárodního práva soukromého Nařízením Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepřacované znění); (dále jen „**Nařízení Brusel I bis**“).³⁸

U Spojených států amerických nemůžeme hovořit o jednotném mezinárodním právu soukromém, přesto lze však zjednodušeně konstatovat, že dnes veškeré státy uznávají princip autonomie vůle u smluvních závazků. Tento princip je zakotven také v Restatement, Second, Conflict of Laws z roku 1971, konkrétně v § 187, který volbu práva upravuje.³⁹

Zřejmým projevem principu autonomie vůle je možnost volby rozhodného práva subjekty právního poměru. Nejmarkantnější reflexe principu autonomie vůle vidíme v oblasti práva smluvních závazků, ve které je autonomie vůle jedním ze základů systému kolizních norem.⁴⁰ Možnost zvolit si rozhodné právo pro smlouvu je zakotvena v čl. 3 Nařízení Řím I, přičemž stranám je dovoleno zvolit si právo pro smlouvu jako celek či jen pro její část. Volba

i, publikováno také v GOTTSCHALK, Eckart, MICHAELS, Ralf, RÜHL, Giesela & von HEIN, Jan eds. *Conflict of Laws in a Globalized World*. New York: Cambridge University Press, 2007, str. 153-183. Cílem této práce však není studium historického vývoje principu autonomie vůle v mezinárodním právu soukromém, z tohoto důvodu se touto problematikou nebudu blíže zabývat.

³⁵ KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, str. 88.

³⁶ Například zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním zakotvoval volbu práva v § 9.

³⁷ Srov. RÜHL, Giesela. Choice of Law by the Parties. In: Basedow, J., Hopt, K. & Zimmermann, R. (eds). *Max Planck Encyclopedia of European Private Law*. Oxford University Press, 2012; RÜHL. *Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic Convergence and Economic Efficiency*, op. cit., str. 6.

³⁸ OJ L 351, 20.12.2012, str. 1–32. Článek 25 Nařízení Brusel I bis.

³⁹ RÜHL. *Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic Convergence and Economic Efficiency*, op. cit., str. 7.

⁴⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl – Komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého – vydání k 17.12.2009*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 586. Bod 11 preambule Nařízení Řím I.

musí být vyjádřena výslovně nebo musí jasně vyplývat ze smlouvy či okolností případu. Rozhodné právo lze také kdykoliv změnit, to však s výhradou formální platnosti smlouvy a ochrany práv třetích osob.⁴¹ Možnost volby práva v Nařízení Řím I však není neomezená, její limity budou přiblíženy napříč touto prací se zaměřením na omezení z důvodu ochrany slabší smluvní strany.

Volba práva se však promítla i do dalších oblastí mezinárodního práva soukromého,⁴² například do oblasti deliktů,⁴³ dědictví,⁴⁴ výživného,⁴⁵ rozvodu⁴⁶ a vypořádání majetkových poměrů manželů.⁴⁷

Výše v této práci bylo uvedeno, že princip blízkosti, jenž je promítán do hraničních určovatelů, má zajistit kolizní spravedlnost. To znamená, že se bude právní poměr řídit právem, které je mu nejbližší. Dané je však doplněno principem autonomie vůle. Lze totiž předpokládat, že strany si určí jako rozhodné právo takové, které má k danému právnímu poměru opravdu nejbližší. A pokud určí právní řád, který se nejeví jako nejužší spojený, mohou mít pro to jiné důvody.

Například skutečnost, že právní poměr je v obdobném rozsahu spojen se dvěma právními řády, a každý z nich je bližší jedné ze smluvních stran (typicky s ohledem na jejich sídlo). V takovém případě se jeví mnohým subjektům jako vhodné řešení vybrat jako rozhodné právo právní řád neutrální. Vyberou tak právní řád, který nebude výhodou ani pro jednu ze smluvních stran, ale současně bude povahou značně blízký právním řádům smluvních stran. Pokud bude například česká obchodní společnost uzavírat smlouvu s italskou

⁴¹ Článek 3 odst. 2 Nařízení Řím I.

⁴² Srov. LAGARDE, *L'européanisation du droit international privé – Conflits de lois*, op. cit., str. 4.

⁴³ Článek 14 odst. 2 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), OJ L 199, 31.7.2007, str. 40–49 (dále jen „**Nařízení Řím II**“). Srov. ROZEHNALOVÁ, Naděžda, VALDHANS, Jiří. A Few Observations on Choice of Law. In: *Czech Yearbook of International Law. Second Decade Ahead: Tracing the Global Crisis*, New York: Juris Publishing, Inc., 2010, str. 5–6.

⁴⁴ Článek 22 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení, OJ L 201, 27.7.2012, str. 107–134.

⁴⁵ Článek 7 a 8 Protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti. Srov. BONOMI, Andrea. *Protokol ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Důvodová zpráva*.

⁴⁶ Článek 5 Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky, OJ L 343, 29.12.2010, str. 10–16.

⁴⁷ Článek 22 Nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství, OJ L 183, 8.7.2016, str. 1–29.

společností, plnění bude probíhat z části v Itálii a z části v České republice, mohou si strany zvolit jako rozhodné právo rakouské právo.

Podpůrci principu autonomie vůle v mezinárodním právu soukromém mnohdy argumentují tím, že smluvní strany jsou nejlépe schopny posoudit, jaké rozhodné právo je vhodné pro daný právní poměr a taktéž například jejich obchodněprávní vztah. Předpokládá se také, že když si smluvní strany zvolí rozhodné právo, činí tak, protože to dává s ohledem na právní poměr ekonomický smysl. Jak je uvedeno v komentáři k Restatement, Second, Conflict of Laws, § 187(2)(a), strany uzavírají smlouvy s vážnými úmysly a většinou nezahrnují do smlouvy doložku o volbě práva „v duchu dobrodružství“ nebo jako „*duševní cvičení pro soudce*“.⁴⁸ Pro podporu autonomie vůle pak jednoznačně hovoří zájem na předvídatelnosti a právní jistotě. Ten je totiž nejlépe naplňován právě principem autonomie vůle.⁴⁹

Argumentem odpůrců autonomie vůle v mezinárodním právu soukromém bylo, že by stranám nemělo být umožněno být „nad právem“ tím, že si zvolí jiné právo, než by bylo aplikováno, pokud by volbu nečinili.⁵⁰

Autonomie vůle se projevuje také v mezinárodním právu procesním. Přestože ve vnitrostátních sporech je možnost dohody stran ohledně příslušnosti soudu omezena na obchodněprávní vztahy, ve sporech s mezinárodním prvkem je tato možnost podstatně širší. Nařízení Brusel I bis například uvádí, že volba stran ohledně příslušnosti soudu má být respektována s výjimkou smluv se slabší smluvní stranou, které jsou v nařízení explicitně uvedeny.⁵¹

2.3. Spravedlnost v mezinárodním právu soukromém

V předchozí kapitole byla analyzována otázka spravedlnosti v souvislosti s vyvažováním svobody a rovnosti a v souvislosti s ochranou slabších smluvních stran. V mezinárodním právu soukromém, konkrétně v rámci problematiky kolizních norem, má však spravedlnost poněkud odlišnou charakteristiku od jejího běžného vnímání v občanském

⁴⁸ RÜHL. *Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic Convergence and Economic Efficiency*, op. cit., str. 12 a pozn. č. 41.

⁴⁹ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 587.

⁵⁰ RÜHL. *Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic Convergence and Economic Efficiency*, op. cit., str. 6 a pozn. č. 17 s odkazem například na CALEB, Marcel. *Essai sur le principe de l'autonomie de la volonté en droit international privé*. Recueil Sirey, 1927. Srov. též ROZEHNALOVÁ, VALDHANS. *A Few Observations on Choice of Law*, op. cit., 2010, str. 6.

⁵¹ Bod 19 preambule Nařízení Brusel I bis.

právu. Hovoříme-li o spravedlivém řešení v rámci občanského práva, je pro nás rozhodující věcný výsledek. Jedná se o tzv. materiální spravedlnost.

Na druhou stranu normy mezinárodního práva soukromého, konkrétně pak kolizní normy, jsou zpravidla tvořeny s cílem naplnit tzv. kolizní spravedlnost, tj. aplikaci právního řádu, který je předmětnému právnímu poměru nejbližší.⁵² Vztah právního řádu k právnímu poměru (resp. jeho blízkost) však není posuzován s ohledem na hmotně-právní úpravu takového právního poměru, ale s ohledem na jeho sídlo – lokalizaci.⁵³

U každého právního poměru může být situace odlišná a právní poměr může mít vztah k různému počtu právních řádů. Nelze však přistoupit k závěru, že rozhodné právo by mělo být určeno pro každý právní poměr *ad hoc* dle toho, jaké prvky právního poměru se pojí se kterým právním řádem, a vždy posuzovat až na základě konkrétních faktorů, ke kterému právnímu řádu má daný právní poměr nejblíže.

Pro zajištění právní jistoty a předvídatelnosti je vhodnější určit typové situace (rozsah kolizní normy) a hraničního určovatele pro tyto situace. Dle konkrétního hraničního určovatele, tj. jednoho prvku daného právního poměru, který je považován za dostatečně významný, aby jeho váha předčila jiné prvky, je pak určen právní řád pro tento právní poměr (navázání). S ohledem na zájem zákonodárce zajistit kolizní spravedlnost by mělo být zvoleno takové kolizní kritérium, jež představuje právní řád nejbližší. Tradiční kolizní normy jsou poměrně rigidní a nedávají mnoho prostoru pro uvážení a zohlednění okolností konkrétního případu a už vůbec ne pro zohlednění dosaženého výsledku na základě věcné úpravy rozhodného práva.

Z toho důvodu se objevují v rámci kolizních norem také pravidla vyznačující se vyšší flexibilitou, která tradiční kolizní normy doplňují.⁵⁴ Pro případy, kdy by reálná situace neodpovídala předpokladům daným kolizní normou, tak ustanovení mezinárodního práva soukromého někdy připouští možnost odchylky od stanoveného hraničního určovatele. Lze

⁵² PAUKNEROVÁ, Monika. In: PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém – Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, str. LXVIII.

⁵³ PAUKNEROVÁ. *Prostor pro uvážení v českém mezinárodním právu soukromém: ohlédnutí se za mezinárodním právem soukromým k výročí Antonína Hobzy*, op. cit., str. 24.

⁵⁴ Srov. VALDHANS, Jiří. *Právní úprava mimosmluvních závazků s mezinárodním prvkem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 137-138; SYMEONIDES, Symeon C. *American Private International Law*. Alphen a/d Rijn: Kluwer Law International, 2008, str. 74.

hovořit například o tzv. únikových doložkách, které jsou součástí kolizních norem pro skutečné zajištění nejbližšího spojení.⁵⁵

Ne vždy však kolizní normy zohledňují pouze kolizní spravedlnost. Typicky kolizní normy týkající se právních poměrů se slabší smluvní stranou zohledňují také tzv. materiální spravedlnost, kdy bývá rozhodné právo (alespoň v části) určováno na základě hmotně-právního řešení. Jedná se například o čl. 6 a čl. 8 Nařízení Řím I, které se zabývají spotřebitelskými smlouvami a smlouvami pracovními. K problematice materiální spravedlnosti a ochrany slabší smluvní strany se vrátím později v této práci v souvislosti s omezením účinků volby rozhodného práva.

Hmotněprávní úpravu bere v potaz také např. § 54 ZMPS týkající se určení rodičovství. Dle předmětného ustanovení je možné použít české právo, má-li v České republice dítě obvyklý pobyt, nebo právo státu, v němž měla matka obvyklý pobyt v době početí. V obou případech je aplikace uvedeného právního řádu podmíněna skutečností, že taková aplikace je v zájmu dítěte. Předmětné ustanovení bylo odbornou literaturou koncepčně zařazeno mezi zvláštní únikové doložky.⁵⁶ Specifičností této únikové doložky však je, že neslouží k naplnění principu blízkosti (nejužšího spojení) a kolizní spravedlnosti, jako je tomu např. u obecné únikové doložky dle čl. 4 odst. 3 Nařízení Řím I, ale k zamezení tvrdosti, naplnění spravedlnosti materiální a k ochraně dítěte (slabšího subjektu).⁵⁷

3. Pojetí slabší smluvní strany⁵⁸

Dříve než započnu s vlastní analýzou pojmu slabší smluvní strany v recentním českém a evropském právu, budu se krátce věnovat jazykovému významu. Obsahově se o slabších smluvních stranách v právních řádech pojednává už poměrně dlouho, ale toto konkrétní spojení označující určitou skupinu smluvních stran obecně, nikoliv již jednotlivou kategorii, se začalo používat až relativně nedávno.⁵⁹

⁵⁵ Srov. například PAUKNEROVÁ. *Prostor pro uvážení v českém mezinárodním právu soukromém: ohlédnutí se za mezinárodním právem soukromým k výročí Antonína Hobzy*, op. cit., str. 24.

⁵⁶ Viz PAUKNEROVÁ. *Prostor pro uvážení v českém mezinárodním právu soukromém: ohlédnutí se za mezinárodním právem soukromým k výročí Antonína Hobzy*, op. cit., str. 24.

⁵⁷ PAUKNEROVÁ. *Prostor pro uvážení v českém mezinárodním právu soukromém: ohlédnutí se za mezinárodním právem soukromým k výročí Antonína Hobzy*, op. cit., str. 24.

⁵⁸ Tato část disertační práce ve značném rozsahu navazuje na mou diplomovou práci SKALSKÁ, Helena. *Postavení slabé smluvní strany při uzavírání smluv v obchodním styku*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2014, konkrétně část 1 Pojem slabší smluvní strany.

⁵⁹ V českém právním řádu se toto spojení používá až v Občanském zákoníku účinném od 1. 1. 2014. Přestože některé kategorie slabších smluvních stran byly chráněny již dříve, například zaměstnanec či spotřebitel, toto obecné označení české právní předpisy neužívaly.

Spojení smluvní strana se používá ustáleně a označuje jednoho z účastníků smlouvy. Pojem slabý je ve slovníku spisovné češtiny mj. definován jako „[1.] *málo energický, málo rozhodný; povolný, poddajný; [...] [2.] málo vlivný, málo mocný*“.⁶⁰ Modifikace slabší pak vyjadřuje srovnání s druhou smluvní stranou, tj. druhým účastníkem smlouvy. Slabší smluvní stranu můžeme tedy zjednodušeně označit jako účastníka smlouvy, který je poddajnější, povolnější, méně vlivný či méně mocný ve srovnání s druhým účastníkem smlouvy.

Ve společnosti stěží nalezneme smluvní vztah, ve kterém si budou strany zcela rovný. Vždy tedy lze v obecném slova smyslu hovořit o slabší smluvní straně a smluvní straně silnější, neboť smluvní vztahy nejsou vyrovnané. Hovoříme-li o slabší smluvní straně v právním smyslu, dosahuje nevyrovnanost takového smluvního vztahu už jisté intenzity. Míra nevyrovnanosti však není striktně dána. Jednak by bylo velmi obtížné neakceptovanou úroveň nerovnováhy vymezit, jednak se tato míra také vyvíjí s ohledem na vývoj společnosti a hodnotových a politických preferencí.

Slabší smluvní strana může být vymezena pomocí různých kritérií, přičemž mnohá z nich jsou zřetelně propojena s důvody pro ochranu slabší strany. Pokud se totiž snažíme popsat vlastnosti slabší smluvní strany oproti straně silnější, v zásadě odkazujeme na důvody, proč je třeba takovou smluvní stranu chránit.

Obecně lze slabší stranu definovat jako smluvní stranu, jež má v rámci smluvního vztahu menší moc a vliv v důsledku nevýhody, která je dostatečně významná, aby byla s to rozhodujícím způsobem ovlivnit vyjednávání a obsah smlouvy.⁶¹ V každém ustanovení právního předpisu směřujícího k ochraně slabší smluvní strany může být určujícím jiný faktor.⁶²

S obecnou, přesto však jednoznačnou, definicí pojmu slabší smluvní strany v právních předpisech je však problém, a to právě i s ohledem na skutečnost, že v rámci různých typů smluvních vztahů spočívá slabost smluvní strany v odlišných aspektech. Zákonodárci k obecné definici tedy většinou nepřistupují, neboť postavení slabší smluvní strany a důvody pro skutečnost, že jedna ze smluvních stran může být vnímána jako slabší, se v jednotlivých případech různí. S ohledem na mnohost faktorů značících nerovnost smluvních partnerů není jednoduché, a nejspíš ani žádoucí, vytvořit obecnou definici slabší smluvní strany. Na druhou

⁶⁰ ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ. Slovník spisovné češtiny. [online]. Dostupné z URL: <<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=slab%C3%BD&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>> [cit. 21. 6. 2018].

⁶¹ SKALSKÁ. *Postavení slabé smluvní strany při uzavírání smluv v obchodním styku*, op. cit., str. 11.

⁶² Viz SKALSKÁ. *Postavení slabé smluvní strany při uzavírání smluv v obchodním styku*, op. cit., str. 11.

stranu je vhodné nabídnout alespoň nějaká vodítka a kritéria pro posouzení, neboť jinak lze hovořit o soudcovské normotvorbě v této oblasti (hypotéza právní normy).⁶³

I přes obtížnost jednotné definice slabší smluvní strany lze z právních předpisů, odborné literatury a též judikatury vyčíst některé faktory, jež se u slabších smluvních stran často objevují. Lze hovořit zejména o následujících faktorech:

- a. informační asymetrie;
- b. ekonomická či sociální závislost;
- c. rozumová slabost.⁶⁴

Postavení smluvní strany mohou ovlivnit také kritéria jako povaha zboží či služeb, nedostatek alternativ, nezbytnost uzavřít smlouvu, orientace v oboru, četnost podobných závazků, nedostatečný vliv na trhu, náchylnost podlehnout přesvědčování druhé strany či závislost na smluvním partnerovi.⁶⁵ K postavení závislosti může vést např. délka trvání smluvního vztahu, zvláštní technické vybavení v dispozici silnějšího či obtížnosti rychlé změny smluvního partnera.⁶⁶ Profesor Zoulík si například při analýze týkající se soukromoprávní ochrany slabších stran vymezil především následující čtyři kritéria: (i) nedostatek svobodné vůle, (ii) rozdíly stran v hospodářském, majetkovém, společenském nebo politicko-mocenském postavení, (iii) profesionalita jedné ze stran a neprofesionalita druhé a (iv) rozdíl v právních možnostech stran.⁶⁷

V právních normách je samozřejmě snaha o využívání zjednodušených kritérií.⁶⁸ To se ovšem může stát problematickým, neboť je na konkrétní situaci aplikována nerovnost abstraktní, která nemusí předmětné situaci odpovídat, což může vést až k absurdním výsledkům, kdy teoreticky slabší diktuje silnějšímu.⁶⁹ Dané je problémem především v případě statusového určení slabší smluvní strany.

⁶³ Viz BEJČEK. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*, op. cit., str. 35.

⁶⁴ Srov. například RÜHL, Giesela. The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy. *Journal of Private International Law*, vol. 10, no. 3, str. 342-346.

⁶⁵ Srov. BARNHIZER. *Inequality of bargaining power*, op. cit., str. 199; BEALE, Hugh. Inequality of Bargaining Power. *Oxford Journal of Legal Studies*, 1986, vol. 6, no. 1, str. 125.

⁶⁶ Viz BEJČEK. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*, op. cit., str. 35.

⁶⁷ ZOULÍK, František. Soukromoprávní ochrana slabší právní strany. *Právní rozhledy*, 2002, roč. 10, č. 6, str. 109.

⁶⁸ BEJČEK, Josef. Některé důsledky zákonného a soudcovského ohledu na „slabou“ a „slabší“ vyjednávací pozici smluvního partnera. *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 1, str. 11.

⁶⁹ BEJČEK. *Některé důsledky zákonného a soudcovského ohledu na „slabou“ a „slabší“ vyjednávací pozici smluvního partnera*, op. cit., str. 11.

3.1. Formální pojetí – statusové určení

Existují dvě základní metody určení slabší smluvní strany. První způsob určení slabší smluvní strany lze označit jako statusové určení, druhý potom jako určení situační či procesní.⁷⁰ Toto dělení se v odborné literatuře objevuje někdy také pod označením formální ochrana (statusové určení) a materiální ochrana (situační určení).⁷¹

V prvním případě je slabší smluvní strana rozlišována podle charakteristiky subjektů smluvního vztahu. Příkladem může být ochrana nezletilého či osoby s omezenou svéprávností. Není rozhodující způsob uzavření smlouvy či zda „slabost“ této osoby byla nějakým způsobem zneužita. Určující je pouze její status jako nezletilého či osoby s omezenou svéprávností. Typickým příkladem ochrany slabší smluvní strany určené pomocí statusového kritéria v oblasti smluvního závazkového práva je ochrana spotřebitele. Není-li naplněn požadavek, že jedna ze smluvních stran je spotřebitelem a druhá podnikatelem, resp. profesionálem, ochrana dle spotřebitelského práva nepřísluší.

Dále bývá za slabší smluvní stranu mnohdy považována jedna ze smluvních stran některých typů smluv v Občanském zákoníku. Lze zmínit například nájemce u smlouvy nájemní, zejména u nájmu bytu, či obchodní zástupce v případě smlouvy o obchodním zastoupení.

Tento způsob určení smluvní strany je ovšem často nepřesný, neboť se určí slabší strana podle jediného kritéria, přičemž takto zjištěný výsledek nemusí odpovídat reálné vyjednávací síle smluvních stran. Tuto metodu lze tedy omezit pouze na situace, v nichž panuje obecný konsensus o vyjednávací nevýhodě těchto subjektů. Jinými slovy, je tato metoda vhodná pro „*právní situace stereotypní a dobře odhadnutelné, takže omezení právní svobody je tu snadno přijatelnou cenou za zajištění svobody ekonomické*“.⁷²

3.1.1. Příklady slabších smluvních stran (na základě statusového určení) v českém a evropském právu

Jak již bylo výše uvedeno, ochrany statusově určené slabší strany se využívá především v oblastech, kde jsou právní situace předvídatelné a rutinní, a u nichž se většina společnosti shodla na tom, že v daných právních vztazích existuje slabší smluvní strana,

⁷⁰ BARNHIZER. *Inequality of bargaining power*, op. cit., str. 150. Autor rozlišuje „*status-based*“ a „*process-based*“.

⁷¹ Viz ČERNÁ, Stanislava (ed.). *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, str. 16-17.

⁷² Viz ČERNÁ (ed.). *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*, op. cit., str. 16.

kteřou je potřeba chránit. Lze tedy uvést příklady subjektů, které jsou standardně či velmi často považovány za slabší stranu. Cílem této kapitoly práce však není představit kompletní výčet uznaných slabších smluvních stran, stejně jako není cílem provést historickou analýzu vývoje vnímání slabší strany.

(a) Zaměstnanec

Dnes již tradičním příkladem chráněné slabší smluvní strany je zaměstnanec. Ochrana zaměstnanců dnes již nikoho nepřekvapuje a není vnímána společností tak kontroverzně, jako je tomu mnohdy v dalších případech. Často diskutovaná je však vhodná míra ochrany, neboť pracovněprávní předpisy smluvní vztah svazují ve značném rozsahu a mnohdy obtěžují i samotné zaměstnance. Další zásahy lze pozorovat, když se pracovněprávní vztahy a způsoby jejich naplňování začínají měnit a přizpůsobovat trendům doby. Zákonodárci na dané reagují další regulací, např. ohledně otázek home office a předcházení pracovnímu stresu,⁷³ obtěžování zaměstnanců mimo pracovní dobu elektronickou komunikací⁷⁴ atd.

Právě u zaměstnanců, resp. některých skupin zaměstnanců, v českém prostředí by dnes bylo možné uvažovat o srovnávání vyjednávacích pozic slabší a silnější smluvní strany, a to s ohledem na situaci na trhu práce. Mnozí zaměstnavatelé mají problém sehnat zaměstnance, důsledkem čehož jsou zaměstnanci v poměrně silném postavení a smluvní a pracovní podmínky, o které mají zájem, si jsou schopni mnohdy docela dobře prosadit. Tento trend však nelze rozhodně pozorovat u všech zaměstnanců. Lze uvažovat o tom, že jsou v zásadě posilněni ti zaměstnanci, o které je na trhu zájem a současně si jsou této skutečnosti vědomi.

⁷³ VLÁDA ČR. Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, 2016, § 317. V části závěrečné zprávy o hodnocení dopadů regulace zabývající se ochranou proti stresu je například výslovně uvedeno, že „[c]ílem je přispět k větší ochraně zaměstnanců – a obecně většímu povědomí o této problematice – zakotvením výslovné ochrany proti stresu, násilí a obtěžování na pracovišti do zákoníku práce.“ (str. 31).

⁷⁴ Viz například NOVÁK, Martin. *Zaměstnanci ve Francii nemusí mimo práci sledovat e-maily, stát chce lidi naučit odpočívat*, 3. 1. 2017. [online]. Dostupné z URL: <<https://archiv.ihned.cz/c1-65573640-francouzi-nemusi-mimo-praci-sledovat-e-mail>> [cit. 31. 7. 2018]; RAMASASTRY, Anita. *The New French “Right to Disconnect” – Can Legislation Alter Work-Life Balance?* 7. 2. 2017. [online]. Dostupné z URL: <<https://verdict.justia.com/2017/02/07/new-french-right-disconnect>> [cit. 31. 7. 2018]; *French workers win legal right to avoid checking work email out-of-hours*. 31. 12. 2016. [online]. Dostupné z URL: <<https://www.theguardian.com/money/2016/dec/31/french-workers-win-legal-right-to-avoid-checking-work-email-out-of-hours>> [cit. 31. 7. 2018].

Nutno dodat, že ochrana zaměstnanců se promítla také do mezinárodního práva soukromého a speciální právní úpravu pro ně obsahuje jak Nařízení Řím I,⁷⁵ tak zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“).⁷⁶

(b) Spotřebitel

Vývoj ochrany slabší smluvní strany lze dobře pozorovat také na vývoji spotřebitelského práva. Tradice ochrany spotřebitele v České republice se datují již od první poloviny minulého století,⁷⁷ k vlastní regulaci ochrany spotřebitele však dochází až od devadesátých let, kdy byl v roce 1992 přijat zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele (dále jen „**Zákon o ochraně spotřebitele**“). Od té doby doznal a stále doznává řady změn, zejména v souvislosti s implementací evropských směrnic, i v souvislosti s postupným zvyšováním zájmu státu o spotřebitele a o poskytování vyšší ochrany, která však stále ještě není považována jako dostatečná.⁷⁸

Spotřebitel je chráněn v Listině základních práv EU (čl. 38) a v evropských nařízeních a směrnicích, zejména v nařízení Evropského parlamentu a rady (ES) č. 2006/2004 ze dne 27. října 2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele.⁷⁹ Základní právní rámec českého práva tvoří Občanský zákoník, který upravuje ochranu spotřebitele z hlediska soukromého práva, a zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, který obsahuje jak normy veřejnoprávní, tak i soukromoprávní, a upravuje především některé podmínky podnikání významné pro ochranu spotřebitele.⁸⁰ V mezinárodním právu soukromém je zvláštní právní úprava obsažena v čl. 6 Nařízení Řím I a v ZMPS v § 86 a § 87 odst. 2 a 4.

Zvláštní úprava pro spotřebitele je odůvodněna především jeho omezenou informovaností. Dále jsou zmiňovány neobornost, nezkušenost a menší finanční zázemí oproti podnikateli, který sestavuje podmínky nabídky zboží či služeb spotřebiteli

⁷⁵ Článek 8 Nařízení Řím I.

⁷⁶ Ustanovení § 88 a 89 ZMPS.

⁷⁷ Srov. SELUCKÁ, Markéta. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 1, s poukazem na Ottův slovník naučný, 1930-1943, heslo spotřebitelská politika.

⁷⁸ Srov. TICHÝ, Luboš. Ochrana spotřebitele ve světle nového občanského zákoníku. In: TICHÝ, Luboš (ed.). *Ochrana spotřebitele*. Praha: Centrum právní komparatistiky, Univerzita Karlova, 2014, str. 109.

⁷⁹ PAUKNEROVÁ, Monika, SKALSKÁ, Helena. Enforcement and Effectiveness of Consumer Law in the Czech Republic. *The Lawyer Quarterly*. 2017, Vol 7, No 4, str. 243.

⁸⁰ PAUKNEROVÁ, SKALSKÁ. *Enforcement and Effectiveness of Consumer Law in the Czech Republic*, op. cit., str. 243.

za spolupráce nejen s technickými odborníky v oblasti předmětného zboží či služby, ale i odborníky na marketing, právo, psychologii atd.⁸¹

(c) Další příklady slabších smluvních stran

Vedle zaměstnance a spotřebitele se tradičně v občanském právu jako slabší smluvní strana objevuje také nájemce bytu.⁸² Nájemce bytu se však nekvalifikoval pro zvláštní ochranu v rámci mezinárodního práva soukromého, a to jak evropského, tak ZMPS.⁸³

Evropské mezinárodní právo soukromé pak mezi právní vztahy se slabší smluvní stranou řadí také smlouvy o přepravě a pojistné smlouvy.⁸⁴ Z obchodních vztahů je za slabší smluvní stranu považován obchodní zástupce či distributor a také osoba, jíž je udělena franšíza.⁸⁵

Pokud odhlédneme od smluvních závazkových vztahů lze uvést jako chráněnou slabší stranu také nezletilé dítě, a to například v problematice výživného.⁸⁶ O ochraně slabší strany se dnes dokonce hovoří i v korporacním právu, kde bývá za slabší stranu typicky označován menšinový společník či akcionář.⁸⁷ Často je v této souvislosti také skloňován pojem malý a střední podnik.⁸⁸ Uvažovat lze také o možném vývoji od ochrany spotřebitele k ochraně obecného zákazníka, i když ten jedná v rámci svého podnikání.⁸⁹ Dále lze zmínit také pacienty ve vztahu k lékařům a zdravotnickým zařízením.

⁸¹ RABAN, Přemysl. Autorizovaní rozhodci nebo adjudikátoři? Je efektivně zajištěna spravedlnost ve spotřebitelských vztazích? *Bulletin advokacie*. 2010, č. 6, str. 16.

⁸² Ustanovení § 2235 a násl. OZ.

⁸³ Smlouva o nájmu nemovitosti se má dle čl. 4 odst.1 písm. c) Nařízení Řím I řídit právem státu, ve kterém se nemovitost nachází. Volba práva však není omezena.

⁸⁴ Viz RÜHL. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*, op. cit., str. 341.

⁸⁵ Srov. například van BOCHOVE, Laura Maria. Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law. *Erasmus Law Review*, 2014, Vol. 7, No. 3; BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 256; BEJČEK. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*, op. cit., str. 35. Právní úpravu, jejímž účelem je ochrana obchodních zástupců nalezneme např. ve směrnici Rady ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců (86/653/EHS). Také kolizní normy Nařízení Řím I v čl. 4 odst. 1 písm. e) a f) jsou nastaveny ve prospěch distributora a osoby, jíž je franšíza udělena.

⁸⁶ Viz RÜHL. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*, op. cit., str. 342.

⁸⁷ Viz ČERNÁ (ed.), *Obchodní korporace a ochrana slabší strany*, op. cit., str. 10.

⁸⁸ BEJČEK. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*, op. cit., str. 399 a násl.

⁸⁹ BEJČEK. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*, op. cit., str. 40 a násl..

3.2. Materiální pojetí – situační určení

S ohledem na nevhodnost použití formální ochrany v některých oblastech, objevuje se v právních rádech i druhý možný přístup k určení slabší smluvní strany, jenž lze označit jako přístup procesní či situační. V tomto případě se neurčuje pouze právní status subjektů závazku, ale hledí se na pozici každého z nich v dané konkrétní situaci. Důvodem je, že „*vyjednávací síla partnerů je vztahová záležitost a liší se případ od případu*“.⁹⁰ V tomto případě hovoříme o materiální ochraně.

Při použití této teorie se výhoda jedné či druhé smluvní strany určuje převážně podle toho, která z nich má větší možnosti při vyjednávání smlouvy a hájení svých zájmů. Vyjednávací pozici subjektů lze posuzovat na základě více faktorů. Mezi kritéria, jež lze považovat za návod k určení slabší smluvní strany, lze zařadit např. nemožnost dobře prosadit své zájmy, nemožnost vyjednávat podmínky smlouvy, nezbytnost uzavřít smlouvu, nedostatek alternativ.⁹¹ „*Vyjednávací pozici stran může dále ovlivnit hospodářské postavení subjektů, jejich informovanost, možnost zdrojů, intelekt, orientace v oboru, četnost podobných závazků, resp. profesionalita*.“⁹²

Slabší smluvní strana se mnohdy dostane do pozice slabší strany také proto, že si neuvědomuje svůj vyjednávací potenciál, kdy zdánlivě silnější strana něco od slabšího subjektu chce či potřebuje; uvažovat lze také o zastrašení např. velikostí údajně silnějšího partnera.⁹³ V takové situaci ale smluvní podmínky neodpovídají vyjednávací pozici smluvních stran.⁹⁴

3.2.1. Procesní a materiální aspekt

V souvislosti s materiální ochranou slabší smluvní strany, jež je situačně určená, vzniká otázka, zda má být slabší smluvní strana chráněna pouze v případě, že silnější strana zneužije svého postavení ve svůj prospěch, nebo zda postačuje, že smluvní podmínky jsou ve zjevném nepoměru. Popř. mají nastoupit ochranná ustanovení i v případě, že proces uzavření smlouvy byl z pohledu slabší smluvní strany problematický, přestože obsah smlouvy se zdá celkem přiměřený? Jinými slovy je pro ochranu slabší smluvní strany v situačním pojetí rozhodující procesní i obsahový (materiální) aspekt?

⁹⁰ BEJČEK, Josef. Úprava tzv. významné tržní síly: přirozený krok k ochraně spotřebitele a slabšího nebo „papírový tygr“ (a škůdce soutěže a spotřebitele)? *Bulletin advokacie*, 2012, č. 7-8, str. 18.

⁹¹ Srov. BARNHIZER. *Inequality of bargaining power*, op. cit., str. 199.

⁹² SKALSKÁ. *Postavení slabé smluvní strany při uzavírání smluv v obchodním styku*, op. cit., str. 10.

⁹³ Viz BARNHIZER. *Inequality of bargaining power*, op. cit., str. 233.

⁹⁴ Viz BARNHIZER. *Inequality of bargaining power*, op. cit., str. 233.

V rámci situační ochrany slabší strany lze rozlišovat dva aspekty, a to procesní a materiální. Procesní hledisko lze popsat ve smyslu výše uvedených kritérií ovlivňujících vyjednávání smlouvy, tj. nemožnost dobře prosadit své zájmy, nemožnost uplatnit se při vyjednávání podmínek smlouvy, zneužití ekonomické či sociální závislosti slabší strany atd. V tomto případě tedy nevýhoda slabší smluvní strany souvisí s procesem uzavření smlouvy.

Příkladem procesního aspektu smluvního vztahu se slabší smluvní stranou mohou být smlouvy uzavřené adhezním způsobem neboli tzv. *take-it or leave-it* smlouvy, kdy je před slabší smluvní stranu předložena hotová smlouva a slabší strana ji může zpravidla pouze přijmout, či odmítnout. Nemá však reálnou možnost vyjednat podmínky odlišné. Nejvyšší soud k problematice adhezních smluv uvedl, že postavení slabší strany není tak úplně bezvýchozí, jak je zdůrazňováno, neboť slabší strana může návrh smlouvy přijmout, ale též ho může odmítnout a učinit protinávrh.⁹⁵

S daným názorem lze samozřejmě souhlasit, ale současně Nejvyšší soud opomněl zdůraznit, že takový protinávrh s velkou pravděpodobností nebude akceptován. Dané vychází i ze skutečnosti, kdo je většinou silnější smluvní stranou a kdo se stranou slabší fakticky jménem silnější strany jedná. Adhezní smlouvy jsou připravovány především v oborech, ve kterých se uzavírá velké množství smluv stejného typu, většinou v rámci větších korporací. Tyto subjekty na přípravu smluv a všeobecných obchodních podmínek vynaloží nemalé náklady a dokumenty mnohdy prochází náročnými interními schvalovacími procesy. Osoby, které smluvní dokumentaci následně předkládají zákazníkům, nejsou mnohdy ani oprávněny do dokumentů zasahovat či přijímat tzv. protinávry druhé strany. Těžko se takový přístup představuje například u bankovních či jiných finančních institucí, energetických společností, telefonických operátorů atd.

Cílem výše uvedeného však není zdůraznit závadnost adhezních smluv. Adhezní smlouvy nejsou *a priori* závadné. Naopak mohou představovat pro slabší smluvní stranu mnohdy i určité výhody. Pokud subjekt uzavírá s velkým počtem subjektů smlouvy stejného typu, je uzavírání smluv tímto způsobem jasnou snahou o minimalizaci nákladů a rizik. Součástí přípravy smluvních dokumentů je také kalkulace nákladů a rizik. Pokud jsou tyto subjekty schopny eliminovat přípravou smluvní dokumentace jistá rizika, může se dané

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.3.2009, sp. zn. 23 Cdo 5130/2008.

promítnout také na ceně zboží či služeb, což zákazník jakožto slabší smluvní strana radostně kvituje.⁹⁶

Snahu o minimalizaci nákladů a rizik v podobě adhezních smluv není možné považovat *per se* za nepoctivé jednání či zneužití slabšího subjektu. Důležité totiž je také to, co daná smluvní dokumentace obsahuje. Měla by být slabší strana snad chráněna i proti standardním podmínkám, které ji nijak zásadně neznevýhodňují, a to jen pro to, že návrh smlouvy byl již předpřipraven a jednotlivá ustanovení s ní nebyla individuálně vyjednáвана? Adhezní smlouvy jsou přece mnohdy vítány i zákazníky, neboť ti počítají s tím, že smlouva obsahuje vše, co by dle právních předpisů obsahovat měla. Současně však věří, že neobsahuje nic nestandardního, zcela vybočujícího z běžné praxe, překvapivého či nějaké záludné lsti na ně nachystané. A zde se dostává do popředí materiální aspekt ochrany. Materiální aspekt spočívá v samotném obsahu smlouvy, zejména nepřiměřených, překvapivých ujednáních v neprospěch slabší smluvní strany.

Příkladem materiální ochrany (situační) v českém právu je § 433 OZ. „*Ochrana slabší strany podle § 433 [OZ] spočívá v zákazu určenému podnikatelům jednat způsobem, kterým bude zneužívat svých práv a svého postavení na úkor slabšího. Je nutné, aby byly naplněny všechny zde uvedené aspekty, a to: (i) zneužití kvality odborníka či hospodářského postavení, (ii) vytvoření či zneužití závislosti slabšího a (iii) vytvoření zřejmé a nedůvodné nerovnováhy ve vzájemných právech a povinnostech.*“⁹⁷ Zde je tedy vyžadována kombinace procesního a materiálního aspektu. Bod (i) jednoznačně odpovídá procesnímu aspektu, bod (iii) na druhou stranu aspektu materiálnímu. Bod (ii) může dle mého názoru představovat procesní i materiální stránku. Pokud k závislosti slabšího teprve dojde, mohlo by se jednat o materiální faktor. Pokud však závislosti bude zneužito, přikláním se k aspektu procesnímu.

Obdobný přístup je obsažen také např. v § 1800 OZ, který se týká smluv uzavřených adhezním způsobem. „*Podstatou [adhezních smluv] je, že slabší strana nemá možnost ovlivnit obsah takové smlouvy a spoléhá na poctivé jednání protistrany, že smlouva je, co se týče práv a povinností stran, vyvážená a že neobsahuje žádná překvapivá ujednání, která se běžně v takovém typu smluv neobjevují.*“⁹⁸ Procesní aspekt tedy spočívá v tom, že smlouva byla uzavřena adhezním způsobem, materiální aspekt v tom, že smlouva obsahuje doložku pro slabší smluvní stranu zvláště nevýhodnou, aniž je pro to rozumný důvod. V tomto případě se

⁹⁶ Srov. KAISER, Christopher. Take it or leave it: Monsanto v. McFarling, Bowers v. Baystate Technologies, and the federal circuits formalistic approach to contracts of adhesion. *Chicago-Kent Law Review*, 2005, vol. 80, article 19, str. 488.

⁹⁷ SKALSKÁ. *Postavení slabé smluvní strany při uzavírání smluv v obchodním styku*, op. cit., str. 75.

⁹⁸ SKALSKÁ. *Postavení slabé smluvní strany při uzavírání smluv v obchodním styku*, op. cit., str. 70.

„nevýhodnost doložky projeví zejména tím, že se závažným způsobem odchyluje od obvyklých podmínek ujednávaných v obdobných případech, a to bez zvláštního důvodu“.⁹⁹

V této souvislosti lze poukázat na doktrínu *unconscionability* ve smluvním právu v oblasti *common law*, přičemž se rozlišuje *procedural unconscionability* a *substantive unconscionability*¹⁰⁰.¹⁰¹ *Unconscionable* znamená nespravedlivé, nepřiměřené.¹⁰² Takové smlouvy či jejich části mohou být nevymahatelné.¹⁰³

Pro posouzení procesní nespravedlnosti americké soudy berou v potaz status smluvních stran, jejich inteligenci, vzdělání a zkušenosti; dále bývá posuzován jazyk, vzhled smlouvy a proces jejího uzavírání.¹⁰⁴ Také v americké doktríně jsou v této souvislosti zvlášť zdůrazněny smlouvy adhezní.¹⁰⁵ V případě hmotného aspektu bývá často řešena cena, vyloučení odpovědnosti silnějšího subjektu a rozhodčí doložky.¹⁰⁶

Otázkou je, zda je tedy nutné, aby byly naplněny oba aspekty, jak procesní, tak materiální. Co se týče doktríny *unconscionability*, existuje vícero názorů a přístupů. Poměrně oblíbený je přístup tzv. pohyblivého měřítka. Čím výraznější je jeden aspekt, tím méně musí být výrazný aspekt druhý. Pokud tedy bude obsah smlouvy hrubě nespravedlivý, bude

⁹⁹ SKALSKÁ. *Postavení slabé smluvní strany při uzavírání smluv v obchodním styku*, op. cit., str. 70.

¹⁰⁰ Původ dělení na *procedural* a *substantive unconscionability* je přisuzován vlivnému článku, jehož autorem je profesor Leff: LEFF, Arthur Allen. *Unconscionability and the Code – The Emperor's New Clause*, *University of Pennsylvania Law Review*, 1967, vol. 115, no. 4, str. 485.

¹⁰¹ Pro zpracování tohoto rámcového pojednání o doktríně *unconscionability* jsem vycházela především ze znalostí získaných v rámci předmětu *Contract Law* během mého studijního pobytu na Shepard Broad Law Center, NOVA Southeastern University v roce 2012.

¹⁰² CHROMÁ, Marta. *Anglickočeský právní slovník – English Czech Law Dictionary*. 2. upr. vydání. Praha: LEDA, str. 312.

¹⁰³ Srov. například § 2-302 Uniform Commercial Code: „§ 2-302. *Unconscionable contract or Clause*.

(1) *If the court as a matter of law finds the contractor any clause of the contract to have been unconscionable at the time it was made the court may refuse to enforce the contract, or it may enforce the remainder of the contract without the unconscionable clause, or it may so limit the application of any unconscionable clause as to avoid any unconscionable result.*“ [zvýrazněno autorkou].

¹⁰⁴ GUSTAFSSON, Per. *The Unconscionability Doctrine in U.S. Contract Law*. Master Thesis. Lund University, Faculty of Law, 2010, str. 14-16. Z judikatury lze uvést nejznámější rozhodnutí *Williams v. Walker-Thomas Furniture Co.*, ve kterém soud v rámci procesního aspektu zmiňoval schopnost stran porozumět smluvním podmínkám, hrubou nerovnováhu vyjednávacích pozic, vzdělání stran atd. Co se týče materiálního aspektu, konstatoval, že je nutné posoudit, zda jsou smluvní podmínky tak nespravedlivé, že jim nelze i s ohledem na procesní aspekt přiznat vymahatelnost.

¹⁰⁵ GUSTAFSSON. *The Unconscionability Doctrine in U.S. Contract Law*, op. cit., str. 15. Srov. též přípravný materiál pro americké studenty práv: BARBRI. *First Year Outlines*, 2012/2013, str. 44.

¹⁰⁶ GUSTAFSSON. *The Unconscionability Doctrine in U.S. Contract Law*, op. cit., str. 17-20. O těchto typických případech pojednává také BARBRI. *First Year Outlines*, 2012/2013, str. 44-45.

postačovat minimum procesní nepřiměřenosti, a naopak.¹⁰⁷ Ve výše uvedených příkladech českého práva se také setkáváme s kombinací obou aspektů.

3.3. Rozdíly v pojetí slabší smluvní strany v mezinárodním právu soukromém a občanském právu

Rozdíly v pojetí slabší smluvní strany v kontextu občanského práva a mezinárodního práva soukromého budou vyplývat zejména ze zvláštností mezinárodního práva soukromého.

V první řadě lze předpokládat, že některé typy smluvních stran mohou mít u mezinárodního práva soukromého větší význam, resp. může se u nich objevit větší potřeba ochrany, s ohledem na častý mezinárodněprávní charakter takových smluv. Příkladem mohou být smlouvy o přepravě, které si zasloužily samostatný článek v Nařízení Řím I především pro svoji zvláštní povahu. Naopak některé smluvní strany, jež jsou chráněny podle občanského práva, již nemusí být chráněny v mezinárodním právu soukromém, neboť mezinárodní prvek nezpůsobuje nějaké nadstandardní riziko.

Další rozdíl bude v tom, jestli budeme hodnotit kolizní normy vnitrostátního práva, nebo např. normy evropského mezinárodního práva soukromého, tj. Nařízení Řím I. Je zřejmé, že zatímco u vnitrostátních právních předpisů má zákonodárce možnost zohlednit potřeby a zájmy daného státu a jeho společnosti, v případě unifikované či harmonizované právní úpravy budou kolizní normy představovat kompromis napříč několika státy, a tak lze očekávat, že ochrana slabších stran bude poskytována v menším rozsahu, a to pouze takovým, na kterých bude panovat obecný konsensus v příslušných státech.

Až na určité výjimky (např. čl. 6 a 8 Nařízení Řím I) nesledují právní normy mezinárodního práva soukromého materiální řešení a materiální spravedlnost, ale cílem kolizních norem je především naplnit kolizní spravedlnost.

A na závěr lze uvést, že v mezinárodním právu soukromém je problematické uplatnit materiální pojetí ochrany slabší smluvní strany (situační) u kolizních norem. Při jejich vytváření je totiž kladen důraz na právní jistotu a předvídatelnost a pro tyto účely jsou využívány jednoznačné hraniční určovatelé. Materiální pojetí ochrany slabší smluvní strany tak může dle mého názoru teoreticky přicházet v úvahu jen v souvislosti s prolomením volby práva (např. výhrada veřejného pořádku) či jejím zneplatněním např. z důvodu její nepřiměřenosti.

¹⁰⁷ Srov. *State v. Wolowitz*, Appellate Division of the Supreme Court of New York, Second Department Oct 24, 1983468 N.Y.S.2d 131 (N.Y. App. Div. 1983).

4. Důvody ochrany slabší smluvní strany

Tuto kapitolu, přestože je pojmenována Důvody ochrany slabší smluvní strany, lze rozdělit na dvě části. První se zabývá důvody pro ochranu slabší smluvní strany především z hlediska charakteristik subjektů, jež za slabší smluvní stranu považujeme, resp. jejich nedostatků.

Druhá část nahlíží na důvody ochrany slabších smluvních stran z jiného úhlu. V této části se snažím vysvětlit, jaký význam může ochrana slabších smluvních stran mít a proč by možná před ní neměli i někteří její velcí kritici zabouchnout dveře. Součástí této druhé roviny bude také zamyšlení nad tím, co může ochrana slabších smluvních stran přinést společnosti v širším kontextu. Lze vůbec nalézt právní či ekonomický důvod této ochrany nebo se jedná o pouhé politické rozhodnutí? A jak dané zapadá do tržního prostředí? Není tím jen zbytečně narušována volná soutěž a síla trhu?

4.1. Důvody ochrany na straně slabších smluvních stran a smluv jimi uzavíraných

První aspekt důvodů ochrany slabší smluvní strany lze dát do souvislosti s kritérii pro určení slabší smluvní strany. Když jsem totiž v předchozí části této práce popisovala některé z typických vlastností slabších smluvních stran, současně jsem uváděla důvody, proč by určitá strana měla být chráněna. Důvody spočívající ve vlastnostech slabších smluvních stran lze rozřadit do čtyř hlavních kategorií:

1. Informační asymetrie;
2. Ekonomická či sociální závislost;
3. Intelektové nedostatky;
4. Behaviorální anomálie.

K těmto čtyřem hlavním vlastnostem slabších subjektů je však možné přiřadit důvod další, který lze pozorovat zejména u spotřebitelských smluv, jejichž hodnota je ve většině případů velmi nízká. Tento lze pojmenovat racionální apatie. Racionální apatie však velmi blízce souvisí s informační asymetrií, a z toho důvodu bude apatie slabších smluvních stran, jež je v mnohých případech racionální, analyzována společně s informační asymetrií.

Výše jmenované důvody pro ochranu slabší smluvní strany platí pro soukromé právo obecně, tj. zjednodušeně pro právo občanské i mezinárodní právo soukromé. Lze však pozorovat jisté odlišnosti. Typicky třeba u otázky, ohledně čeho má slabší smluvní strana nedostatek informací.

4.1.2. Informační asymetrie

První uvedený důvod pro ochranu slabší smluvní strany je informační asymetrie. Informační asymetrie nastane v situaci, kdy smluvní strana má zejména o předmětu smlouvy více informací než strana druhá. Dané se týká především spotřebitelských smluv,¹⁰⁸ ale s důvodem ochrany spočívající v informační asymetrii bývají spojovány i další slabší smluvní strany, jímž náleží dle evropského mezinárodního práva soukromého ochrana jakožto slabším subjektům, a to zaměstnanci, cestující a držitelé pojistky.¹⁰⁹

Nedostatek informací se například u spotřebitelských smluv typicky spojuje s neznalostí kvality výrobků či služeb ze strany spotřebitele a dále s neznalostí jeho práv, jež mu vyplývají z právních předpisů a zejména právních norem směřujících k ochraně spotřebitele. S neznalostí, resp. nemožností zjištění, kvality výrobků či služeb je problém zejména v případech, kdy spotřebitel není schopen ověřit kvalitu výrobků či služeb před uzavřením smlouvy, neboť kvalitu zjistí až jejich spotřebováním či alespoň vyzkoušením.¹¹⁰

Nedostatek informací je ale velmi často spojen též se smluvními podmínkami a jejich důsledky pro spotřebitele. Právo tak dnes podnikatele zavazuje, aby spotřebiteli poskytl jisté informace před uzavřením smlouvy. Zvýšil se také důraz na to, aby některá problematická ujednání nebyla „ztracena“ v rozsáhlých dokumentech, typicky všeobecných obchodních podmínkách. Postupem času se tak ze všeobecných obchodních podmínek v českém právním prostředí vytratily například rozhodčí doložky. Dnes jsou již spotřebitelské spory dle českého práva z řešení v rozhodčím řízení zcela vyloučeny, ale nebylo tomu tak vždy.¹¹¹ V době, kdy ještě bylo možné řešit spotřebitelské spory v rozhodčím řízení, doznala právní úprava takového rozhodčího řízení mnohých změn. Hlavní změny přitom provázely také samotnou rozhodčí smlouvu a její náležitosti, neboť bylo nutné, aby byla rozhodčí smlouva sjednána samostatně, nikoliv např. jako součást podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní.¹¹² Spotřebiteli

¹⁰⁸ Srov. BEJČEK. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*, op. cit., str. 37.

¹⁰⁹ RÜHL. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*, op. cit., str. 343.

¹¹⁰ Tj. v případech tzv. *experience goods* a *credence goods*. Viz např. RÜHL, Giesela. Consumer Protection in Choice of Law. *Cornell International Law Journal*. 2011, vol. 44, str. 573.

¹¹¹ Ke změně došlo na základě novely zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZRŘ“), která byla provedena zákonem č. 258/2016 Sb. a nabyla účinnosti dne 1. 12. 2016. Na základě této novely nejsou spotřebitelské spory považovány za arbitrabilní (viz § 2 odst. 1 ZRŘ).

¹¹² Viz § 3 odst. 3 ZRŘ ve znění před 1. 12. 2016.

musely být rovněž srozumitelně vysvětleny důsledky takovéto rozhodčí smlouvy atd. Podobně bylo později částečně nahlíženo též na smluvní pokuty.¹¹³

Nedostatek informací na straně spotřebitelů či jiných smluvních stran vyplývá především z několika skutečností. Za prvé, informace týkající se zboží či služeb jsou na takové úrovni odbornosti, že je slabší strana není schopna získat, popř. vyhodnotit. Za druhé, hodnota smlouvy je obvykle nízká a náklady na získání potřebných informací mohou být poměrně vysoké, a tudíž v nepoměru k hodnotě smlouvy. Spotřebitelé tedy nemají motivaci ke zjišťování všech relevantních informací o produktu či službě, resp. smlouvě, neboť se jim to jednoduše nevyplatí. To se ovšem nedá říct o druhé smluvní straně, tj. podnikateli. Ten velmi často předkládá návrhy smlouvy a případné všeobecné obchodní podmínky. Smlouvy stejného typu uzavírá také v podstatně větším rozsahu než spotřebitel a rizika a možné náklady související s řešením případných sporů mohou být také promítnuty do ceny produktu či služby. Podnikatel má tedy oproti spotřebiteli zájem na tom mít k dispozici veškeré možné informace týkající se jeho produktů či služeb.

V případě mezinárodního práva soukromého se problém s nedostatkem informací netýká kvality produktů či služeb, ale relevantní jsou informace o rozhodném právu a o příslušném soudu, neboť to jsou dvě oblasti, ve kterých se primárně promítá princip autonomie vůle, a které jsou tudíž předmětem smluvních ujednání. I pro rozhodné právo a příslušnost soudu však lze aplikovat výše uvedené.

Stejně jako je obtížné pro spotřebitele získat potřebné informace o kvalitě produktu či služby, je obtížné nebo i obtížnější zjistit kvalitu rozhodného práva či příslušnosti soudu.¹¹⁴ Posoudit důsledky určení příslušného soudu či obsah a důsledky rozhodného práva může být

¹¹³ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11: „v rámci spotřebitelských smluv ujednání zakládající smluvní pokutu (podobně jako rozhodčí doložka) zásadně nemohou být součástí tzv. všeobecných obchodních podmínek, nýbrž toliko spotřebitelské smlouvy samotné (listiny, na niž spotřebitel připojuje svůj podpis). Výjimku představují specifické případy, kdy se z povahy věci uplatňuje specifický režim (např. smlouva o přepravě osob s ohledem na § 3 vyhlášky č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu apod.)“.

¹¹⁴ Srov. RÜHL. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*, op. cit., str. 343. Na základě zřejmého průzkumu několika e-shopů zaměřujících se na více států, si dovoluji konstatovat poměrnou obtížnost pro zjištění veškerých smluvních podmínek, včetně rozhodného práva a příslušného soudu. E-shopy volí mnohdy cestu dělení na oblasti, jež spotřebitele nejčastěji zajímají (např. platby, dodání zboží, vrácení zboží), to často formou FAQ (*frequently asked questions*), ale všeobecné obchodní podmínky jako jednotný dokument spotřebitel získá až v závěrečném kroku, tj. těsně před platbou. Požadavek poskytnutí všeobecných podmínek před uzavřením smlouvy je však naplněn. Domnívám se ale, že vliv na spotřebitele by mohl být rozdílný, pokud by se spotřebitel mohl seznámit s komplexními podmínkami před „zahájením nákupu“, nebo by měl tuto možnost až ve fázi odkliknutí, kdy se soustředí na správné vyplnění potřebných informací a platbu.

velmi náročné i pro právníka, natož pak pro běžného spotřebitele. Zatímco pro obchodníka je obsah rozhodného práva a příslušnost soudu důležitá, už jen z toho důvodu, aby jím navržená smlouva dle rozhodného práva obstála, pro spotřebitele jsou tyto otázky vedlejší. Minimálně do okamžiku, kdy nastane nějaký problém. Zjišťování obsahu práva, zejména hovoříme-li o cizím právu, je poměrně časově náročné a také nákladné. Spotřebitel buď může využít služeb advokátů nebo se pokusit zjistit obsah práva sám, kdy však může narazit na nedostupnost zdrojů, jazykovou bariéru atd.

A proč by to spotřebitel dělal? Objednává-li si přes e-shop například z Velké Británie šaty v hodnotě několika stovek korun, nedává přece smysl, aby si zjišťoval a studoval britskou legislativu a popř. také judikaturu. Takovým přístupem by jeho náklady mohly velmi rychle překročit hodnotu šatů, a to by se nezvládl dostat ani k posouzení kvality samotných šatů. Chování spotřebitelů, kdy obsah rozhodného práva nebo důsledky volby soudu detailně neřeší, je tudíž v zásadě racionální. Dané je proto mnohdy označováno jako racionální apatie.¹¹⁵ Níže, v druhé kapitole této části, se pokusím vysvětlit, jaké důsledky může tato racionální apatie mít v širším kontextu.

S poněkud větší skepsí nahlížím na důvod spočívající v nedostatku informací, resp. zejména na racionalitu případné apatie zaměstnanců v této souvislosti. S ohledem na důležitost daného smluvního vztahu pro zaměstnance a skutečnost, že pracovní smlouvy neuzavírá zaměstnanec tak často, jako např. smlouvy spotřebitelské, bylo by dle mého názoru racionální, aby zaměstnanci věnovali více času a popř. i nákladů zjištění relevantních informací, zejména informací vyplývajících z právních předpisů. Na druhou stranu je zřejmé, že právě i s ohledem na nižší četnost smluvní kontraktace u zaměstnanců, bude hrát roli nedostatek zkušeností a možná obtížnost zjištění podmínek jiných zaměstnavatelů.

4.1.3. Ekonomická či sociální závislost

Důvod pro ochranu slabší smluvní strany spočívající v ekonomické či sociální závislosti je nejmarkantnější u zaměstnanců,¹¹⁶ a dále též v otázkách výživného.¹¹⁷

Zaměstnání je pro velkou část členů společnosti jediným či hlavním zdrojem příjmů, ekonomická závislost zaměstnance na zaměstnavateli je tedy zřejmá. Bez plnění zaměstnavatele zaměstnanec v mnohých případech nebude schopen uspokojit ani základní

¹¹⁵ K tomu také RAKOFF, Todd D. *Contracts of Adhesion: An Essay in Reconstruction*. *Harvard Law Review*, 1983, vol. 96., no. 6, str. 1227. RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 579-580.

¹¹⁶ Srov. GIULIANO, Mario, LAGARDE, Paul. *Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations*, OJ C 282, 31/10/1980, str. 25.

¹¹⁷ Této oblasti se však nebudu detailněji věnovat.

lidské potřeby, jako je zajištění bydlení, stravy atd. V případě pracovního poměru se ale nemusí jednat jen o ekonomickou závislost, ale také o sociální aspekt. Vliv zaměstnání lze totiž pozorovat také v oblasti osobního rozvoje a sociálního statusu zaměstnance.¹¹⁸ Nezaměstnaní jedinci se mnohdy nacházejí v izolaci a mají pocit společenského vyloučení. Dlouhodobá nezaměstnanost může mít také nepříznivý vliv na psychiku člověka. V takové situaci člověk při uzavírání pracovní smlouvy mnohdy neřeší do detailu sjednané podmínky a se zaměstnavatelem si netroufá vyjednávat. A to zejména s myšlenkou, že na toto pracovní místo stojí řada dalších uchazečů. Poslední faktor se dnes již modifikuje s ohledem na stav trhu práce, kdy je historicky nejnižší nezaměstnanost¹¹⁹ a zaměstnavatelé si stěžují na nedostatek pracovníků a v některých oborech se už téměř předhánějí, kdo poskytne zaměstnancům lepší podmínky.

V oblasti výživného je situace podobná jako v případě zaměstnanců. Výživné také slouží pro zajištění určité životní úrovně, mnohdy i jen pro uspokojení základních životních potřeb oprávněného. Oprávněný se tudíž také nachází v postavení slabšího vůči povinnému, neboť je na něm ekonomicky závislý. Pokud by povinný své povinnosti řádně neplnil, oprávněnému se může zásadním způsobem snížit životní úroveň. V této oblasti se však dostává do popředí i závislost sociální. Vztah oprávněného a povinného je většinou vztahem rodinným, zejména vztahem mezi dítětem a rodičem či manželi, popř. bývalými manželi.¹²⁰ Ve všech těchto případech hrají důležitou roli sociální vazby mezi subjekty a nejedná se v žádném případě o standardní závazkový vztah, v rámci kterého by se bez větších emocí diskutovala a vyjednávala vzájemná práva a povinnosti. Otázky výživného vždy zasáhnou do osobního života těchto osob. Chtělo by se říci, že právě s ohledem na osobní bázi by možná nemělo být přistupováno k regulaci zákonodárcem. Přestože se jedná o vztahy v osobní rovině, je namístě, aby stát poskytl subjektům takové mantinely, které zajistí těm

¹¹⁸ Viz RÜHL. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*, op. cit., str. 345 a tam citovaná literatura.

¹¹⁹ Viz ÚŘAD PRÁCE. *Vývoj nezaměstnanosti od července 2004*. [online]. Dostupné z URL: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/vyvoj_od_072004/?_piref37_240420_37_240419_240419.next_page=%2Findex.do&_piref37_240420_37_240419_240419.statse=2000000000011&_piref37_240420_37_240419_240419.stat=2000000000017&_piref37_240420_37_240419_240419.send=send&_piref37_240420_37_240419_240419.stat=2000000000018&_piref37_240420_37_240419_240419.obdobi=E&_piref37_240420_37_240419_240419.uzemi=1000&ok=Vybrat> [cit. 18. 6. 2018].

¹²⁰ Srov. RÜHL. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*, op. cit., str. 345 s odkazem na ANCEL, Bertrand, WATT, Horatia Muir. *Aliments sans frontieres. Le reglement CE No 4/2009 du 18 décembre 2008 relatif a la competence, la loi applicable, la reconnaissance et l'exécution des décisions et la coopération en matière d'obligations alimentaires. Revue Critique de Droit International Privé*. 2010, vol. 99, no. 3, str. 467.

slabším alespoň nějakou záruku ochrany. Přestože se jedná o silné osobní a sociální vazby, ne vždy jsou vztahy ideální a povinní mají zájem také na naplnění práv a zájmů oprávněných. V otázkách kolizních je pak kladen důraz na to, aby slabšímu subjektu byla poskytnuta ochrana, resp. práva, která by měl v místě svého obvyklého pobytu. Lze předpokládat, že tamní zákonodárce a soudy vytváří a vykládají stanovená pravidla tak, aby to vyhovovalo tamní situaci. Pokud se povinný rozhodne naplnit standardy stanovené např. právem nějaké rozvojové země, když ale oprávněný žije ve Francii, nezdá se to spravedlivé.

Aspekt sociální závislosti lze pozorovat také u vztahů pronajímatelů a nájemců bytů. Bydlení je totiž jednou ze základních lidských potřeb a její nenaplnění podstatně mění status člověka ve společnosti.

Ve smluvních závazcích lze o závislosti také uvažovat v případech základních komodit jako např. u smluv o dodávce elektrické energie, vody, poskytování bankovních či telekomunikačních služeb. V těchto případech se pohybuje na trhu jen pár hráčů. Dnes se již situace povolna mění, objevuje se nová konkurence, která nabízí i odlišné podmínky. Přesto se bude typicky jednat o smlouvy uzavírané adhezním způsobem a spotřebitel nebude mít příliš velkou šanci do obchodních podmínek zasáhnout. Bez produktů či služeb nemůže spotřebitel fungovat, a tak může mít dojem, že nemá v zásadě příliš na vybranou a říká si: „přece jen s někým tu smlouvu uzavřít musím, že?“.

4.1.4. Intelektové či mentální nedostatky

Intelektové či mentální nedostatky spočívají v tom, že i pokud by slabší strana měla dostatek informací před učiněním rozhodnutí, nebyla by schopna s těmito informacemi pracovat a učinit na jejich základě uvážené rozhodnutí, a to s ohledem na jejich nevyspělost či nezkušenost. Tento důvod lze spojovat také s ochranou slabších subjektů, které se nechají snadno přesvědčit či zmanipulovat.

Občanský zákoník zdůrazňuje ochranu osob pro nedostatek věku a rozumu.¹²¹ S těmito důvody lze pojit zejména osoby nezletilé a osoby s omezenou svéprávností. V nedávné době se začala zdůrazňovat také potřeba ochrany seniorů.

V oblasti mezinárodního práva soukromého jsou tyto důvody spojovány s problematikou výživného zejména v případě nezletilých oprávněných, kteří nejsou schopni posoudit důsledky volby práva či volby soudu.¹²²

¹²¹ Ustanovení § 3 odst. 2 písm. c) OZ.

¹²² Srov. RÜHL. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*, op. cit., str. 346.

Odborná literatura v souvislosti s tímto důvodem ochrany zmiňuje také delikty, konkrétně odpovědnost za škodu způsobenou výrobkem.¹²³ V těchto případech je omezena volba práva před vznikem škody. Před vznikem škody si totiž spotřebitel příliš nepřipouští, že by mohlo ke škodné události a vzniku škody dojít. Na transakci nahlíží optimisticky. Na druhou stranu v okamžiku, kdy již škoda vznikla, jsou na tom smluvní strany stejně, a i spotřebitel věnuje volbě práva jistou pozornost. Tato situace se však dle mého názoru spíše přibližuje behaviorálním anomáliím analyzovaným níže.

4.1.5. Behaviorální anomálie

Nad rámec výše uvedeného jsou mezi důvody pro ochranu slabších stran řazeny taky behaviorální anomálie, jinými slovy odchylky od standardního ekonomicky racionálního chování, kdy se subjekty snaží maximalizovat svůj prospěch.¹²⁴ Ekonomicky racionální chování počítá se čtyřmi předpoklady. Za prvé, subjekty určují a porovnávají náklady a výhody různého jednání před tím, než učiní rozhodnutí. Za druhé, subjekty zjišťují veškeré nezbytné informace před učiněním rozhodnutí. Za třetí, subjekty mají dostatečný intelekt, aby byly schopny pracovat se získanými informacemi. A za čtvrté, předpoklad, že subjekty mají stálé preference, které se nemění na základě vnějších faktorů.¹²⁵

Výše již byl rozebrán problém s předpokladem číslo 2, tj. nedostatečná dispozice informacemi, resp. nedostatečné zjišťování informací. Zejména v této rovině se právo snaží zakročit a stanovit silnější straně povinnost slabší stranu dostatečně informovat.¹²⁶

Problém však není pouze v nedostatku informací, ale také v jejich následném zpracování. Výše již byl uveden příklad týkající se odpovědnosti za škodu způsobenou výrobkem, kdy bylo poukázáno na skutečnost, že spotřebitelům není umožněna volba práva pro tyto případy před vznikem škody. Důvodem je, že před vznikem škody má spotřebitel tendenci domnívat se, že takové ujednání není důležité s ohledem na skutečnost, že na transakci nahlíží optimisticky a možnost vzniku škody si nepřipouští. Tento přístup lze popsat jako optimistickou předpojatost (*optimistic bias*) a uplatní se též u smluvních

¹²³ Viz RÜHL. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*, op. cit., str. 345-346.

¹²⁴ Srov. BEJČEK. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*, op. cit., str. 37-38.

¹²⁵ Viz RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 582.

¹²⁶ Jako příklad lze uvést čl. 13 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/11/EU ze dne 21. května 2013 o alternativním řešení spotřebitelských sporů a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES (směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů), který zakotvuje povinnost obchodníků informovat o možnosti mimosoudního řešení sporů spotřebitele. V rámci českého práva lze dále zmínit např. § 1811 Občanského zákoníku.

vztahů.¹²⁷ Další anomálií může být tzv. heuristika dostupnosti (*availability heuristic*).¹²⁸ V tomto ohledu by mohlo být spotřebitelem např. pozitivně nahlíženo na volbu amerického práva, neboť o tomto právu slýchává v médiích, filmech či knihách častěji zejména se zdůrazněním rozhodování porot a také například sankční náhrady škody (*punitive damages*).¹²⁹

Evropské spotřebitelské právo v mnohých ohledech vychází z modelu průměrného spotřebitele,¹³⁰ obdobně česká legislativa a judikatura vychází z předpokladu racionální slabší strany.¹³¹ Chtělo by se říci, že každá racionální osoba učiní rozhodnutí na základě vyhodnocení získaných informací k dané transakci. Jak ale poukazuje například profesor Micklitz, skutečný průměrný spotřebitel je zahlcený, roztržitý a netrpělivý.¹³² A s ohledem na tyto charakteristiky reálně přistupuje k poskytovaným informacím a činí rozhodnutí. Kritici argumentují, že právo má být nastaveno pro ochranu normálního člověka, ne idiota. Problém je, že právě i tito kritici však mnohdy jednají stejně jako ti „podprůměrní spotřebitelé“, podceňují rizika, nezpracovávají všechny poskytnuté informace, podlehnou některým obchodním praktikám atd.¹³³

Cílem této práce není analýza ochrany slabších smluvních stran z pohledu behaviorální ekonomie či psychologie. Objevují se však názory, že dané by mohlo pomoci

¹²⁷ Srov. RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 583.

¹²⁸ Srov. *Heuristika dostupnosti*. [online]. Dostupné z URL: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Heuristika_dostupnosti> [cit. 22. 6. 2018]. Zde je heuristika dostupnosti definována jako „psychologický jev, při kterém máme tendenci upřednostňovat informace, které si při rozhodování snadno vybavíme“.

¹²⁹ RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 583.

¹³⁰ Srov. SIMON, Rita. Spotřebitelské modely v evropském a českém právu s ohledem na spotřebitelské spory. *Právník*, 2018, č. 5, str. 388-395. Rozdílný je přístup ke spotřebitelům v rámci nekalé soutěže, kde jsou na spotřebitele kladeny vyšší nároky, a v oblasti smluvního práva, kde je o něm hovořeno jako slabší straně a SDEU má tendenci být více ochranářský.

¹³¹ Srov. SIMON. *Spotřebitelské modely v evropském a českém právu s ohledem na spotřebitelské spory*, op. cit., str. 396 a násl.

¹³² Viz SIBONY, Anne-Lise. Can EU consumer law benefit from behavioural insights? An analysis of the unfair practices directive. *European Journal of Private Law*, 2014, vol. 22, str. 904, s odkazem na MICKLITZ, Hans-W. Unfair Commercial Practices and Misleading Advertising. In: REICH, Norbert, MICKLITZ, Hans-W.; ROTT, Peter & TONNER, Klaus (eds.). *European Consumer Law*, 2nd edition. Cambridge, Antwerpen, Portland: Intersentia, 2014, str. 101. Profesor Micklitz v této publikaci hovoří o spotřebiteli v souvislosti s nekalými obchodními praktikami. Domnívám se však, že tyto reálné vlastnosti má spotřebitel také v oblasti smluvní, např. v běžném elektronickém obchodu. A přestože z legislativy a judikatury vyplývá především zájem na tom, aby smlouvy byly pro spotřebitele jasné a srozumitelné, současně je požadováno poskytování více a více informací, což logicky vede k přehlacení spotřebitele a tomu, že mu mohou uniknout ty informace, jež jsou významné, popř. rezignuje na jejich studium jako celku.

¹³³ Srov. SIBONY. *Can EU consumer law benefit from behavioural insights? An analysis of the unfair practices directive*, op. cit., str. 905.

při tvorbě legislativy či její interpretaci a aplikaci soudy.¹³⁴ Nutno dodat, že Evropská komise začala v přípravách ohledně vývoje spotřebitelské politiky EU behaviorální výzkumy a studie již značně využívat.¹³⁵

V této souvislosti je totiž zmiňován jeden důležitý postřeh. Právní normy omezující svobodu člověka jsou legitimní, pokud jsou efektivní. Nedává přece smysl při tvorbě práva ignorovat skutečné chování lidí.¹³⁶ Pokud totiž právní normy neplní svůj účel, je vymáhání jimi stanovených povinností a zákazů oprávněné? Nebo je důvod se bát přizpůsobit se „ignoranci běžných spotřebitelů“, protože by to v závěru vedlo ještě k horšímu přístupu z jejich strany?

4.2. Účel a význam ochrany slabších smluvních stran v širším kontextu

4.2.1. Prvek solidarity – ochrana slabších stran pro ochranu jejich práv

V prvé řadě byl účel ochrany slabších smluvních stran standardně spatřován v samotné ochraně těchto subjektů, jejich práv. Jedná se o prvek solidarity se slabšími subjekty. Mnohdy se tímto účelem začíná i končí. Z tohoto úhlu pohledu je cílem ochrana individuálních osob, resp. případně skupin osob, pro společnost jako celek však právní úprava směřující k ochraně slabších smluvních stran význam nemá, a není tudíž zdůrazňován veřejný zájem, jenž by mohl být s takovou ochranou spojen.

4.2.2. Právně filozofický a politický kontext

Z pohledu právně-filozofického ochrana slabších smluvních stran pomáhá vyvažovat hodnotu svobody a rovnosti, jak bylo analyzováno v první kapitole této práce. Na jednu stranu lze na ochranu slabší smluvní strany nahlížet primárně jako na naplňování zásady rovnosti, neboť je jejím cílem vyrovnávat pozice smluvních stran, aby se míra nerovnováhy alespoň snížila, a pro tyto účely je omezována autonomie vůle smluvních stran. Na stranu druhou však slouží ochrana slabších smluvních stran k naplnění autonomie vůle, neboť pokud by nebyly slabší subjekty chráněny, nejednalo by se v některých případech kontraktace o projev jejich vůle, nýbrž o vnucení vůle silnějšího subjektu. Autonomie vůle by v plném rozsahu mohla být

¹³⁴ Např. SIBONY. *Can EU consumer law benefit from behavioural insights? An analysis of the unfair practices directive*, op. cit., str. 905, s odkazem na tam citovanou literaturu.

¹³⁵ Viz EVROPSKÁ KOMISE. *Behavioural research*. [online]. Dostupné z URL: <https://ec.europa.eu/info/policies/consumers/consumer-protection/evidence-based-consumer-policy/behavioural-research_en> [cit. 3. 12. 2018].

¹³⁶ Srov. SIBONY. *Can EU consumer law benefit from behavioural insights? An analysis of the unfair practices directive*, op. cit., str. 905.

uplatněna pouze za předpokladu, že by všechny zúčastněné subjekty disponovaly absolutně stejnou vyjednávací silou a všechny subjekty by se vzájemně potřebovaly.

Ochranu slabší smluvní strany lze navíc považovat (alespoň v některých případech jejích projevů) za součást či projev zásady poctivosti či zákazu zneužití práva. Dané se však týká převážně materiální ochrany slabší smluvní strany, tj. ochrany vycházející z konkrétní situace, nikoliv ze statusu smluvních stran. Lze tedy shrnout, že zásada ochrany slabší smluvní strany vyvažuje základní hodnoty a zásady soukromého práva, tj. svobody a rovnosti, které jsou tím současně naplňovány. Současně do jisté míry odráží představu společnosti o spravedlnosti, která podléhá vývoji v čase.¹³⁷ S vývojem ochrany slabších smluvních stran lze pozorovat růst sociálního státu (*welfare state*).¹³⁸

4.2.3. Ochrana trhu – předcházení *market for „lemons“*

Na ochranu slabší smluvní strany lze však nahlížet také v širším kontextu, neboť ustanovení sloužící k ochraně slabších smluvních stran mohou hrát roli i při naplňování zájmu na ochraně trhu.

Podpora principu autonomie vůle bývá odůvodněna také fungováním trhu, neboť lze předpokládat, že smluvní strany zvažují výběr rozhodného práva s ohledem na výhodnost takového práva pro příslušný smluvní vztah. Neočekává se, že si smluvní strany sjednají rozhodné právo, které například absolutně nesouvisí s danou transakcí a se kterým nemají žádné zkušenosti jen tak pro zábavu. Vycházíme-li z předpokladu, že smluvní strany jsou racionální subjekty, očekáváme, že pro volbu určitého práva měly své důvody.

Lze však konstatovat, že v určitých smluvních závazkových vztazích se slabší smluvní stranou v tomto trhu určitým způsobem selhává.¹³⁹ V případech značné asymetrie v informovanosti smluvních stran ohledně důsledků volby určitého rozhodného práva či závislosti slabší smluvní strany vůči druhé smluvní straně nelze hovořit o tom, že by bylo rozhodné právo určeno volbou stran. Mnohdy se jedná o volbu jedné strany. Druhá strana se na volbě práva či soudu reálně nepodílí, a její zájmy tudíž nejsou s velkou pravděpodobností příliš zohledněny.

Dané je zřejmé zejména u smluv uzavíraných adhezním způsobem, kdy je smlouva slabší straně předložena jako celek, a slabší strana může zpravidla smlouvu akceptovat

¹³⁷ GERLOCH. *Teorie práva*, op. cit., str. 286.

¹³⁸ Srov. MICKLITZ, Hans-W. The Expulsion of the Concept of Protection from the Consumer Law and the Return of Social Elements in the Civil Law – A Bittersweet Polemic. *Working Papers of the Law Department of the EUI*, 2012/03, str. 6.

¹³⁹ Srov. BEJČEK. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*, op. cit., str. 38.

či odmítnout. Vyjednávání o jednotlivých smluvních podmínkách se však zpravidla nepřipouští. Dané platí o volbě práva a soudu tím spíš, neboť minimálně volba jiného rozhodného práva by mohla podstatně narušit koncepci smlouvy či by ji, popř. jen její části mohla učinit neplatnými. Také volba soudu může mít významné důsledky pro silnější subjekt, který může mít celou smluvní konstrukci promyšlenou právě i s ohledem na předpokládané sudiště, a který při přípravě návrhu smlouvy kalkuloval s pravděpodobnými náklady, jež bude případně nutné vynaložit na vedení sporu.

Výše jsem uvedla, že zejména u spotřebitelských smluv se potýkáme s tzv. racionální apatií. Jinými slovy, spotřebitele rozhodné právo a jeho obsah nezajímá, a tento přístup, jež lze v mnohých případech hodnotit jako lehkomyšlnost, je v určitých případech racionální, pokud budeme jako kritérium racionálnosti považovat posouzení nákladů a výhod. Náklady na zjištění obsahu rozhodného práva jsou vysoké a ve většině případů jsou nepřiměřené hodnotě transakce, tj. spotřebitelské smlouvě.¹⁴⁰

Pokud je však spotřebiteli jedno, jaké je rozhodné právo či jaký soud je příslušný rozhodovat vzniklé spory, proč by měl obchodník nabízet spotřebiteli „kvalitnější“ právo a soud? Spotřebitel obvykle nebude ochoten zaplatit vyšší cenu za právo pro něj příznivější. Obchodníkovi tudíž chybí incentivy pro poskytnutí kvalitnější právní úpravy s vyšším standardem ochrany spotřebitelských práv.¹⁴¹

Základem tržních mechanismů je porovnávání kvality a ceny výrobku či služby. Pokud se však nezajímám o kvalitu v tomto případě rozhodného práva či soudu, jeví se jako rozhodující pouze cena. Obchodníci, kteří by měli zájem o poskytnutí vyšší úrovně ochrany spotřebitele, by tak museli činit za nižší cenu, aby se vyrovnali těm, kteří poskytují nižší standard ochrany (za nižší cenu). To nejen že není pro obchodníky výhodné, ale mnohdy to může být i ekonomicky neúnosné. Tento přístup by tedy vedl k tomu, že by se na trhu již nenabízelo „kvalitnější“ právo či pro spotřebitele příznivější soud.¹⁴² Tento jev, kdy méně

¹⁴⁰ RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 576.

¹⁴¹ K celé této koncepci viz RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 573-575.

¹⁴² Nutno upozornit, že pro tuto teorii ve vztahu k otázce rozhodného práva jsem nepracovala s žádnými empirickými důkazy. Je otázkou, zda se vůbec studie na toto téma vyskytují. Profesorka RÜHL ve své publikaci *Consumer Protection in Choice of Law* z roku 2011 uvádí, že žádné empirické důkazy (zatím) nejsou (str. 577). Empirické důkazy konkrétně ve vztahu k rozhodnému právu by dnes byly pravděpodobně těžko dohledatelné s ohledem na dlouhodobou ochranu spotřebitelů. Přesto lze však zmínit případy Grand-Canary a Time-Sharing (pro bližší informace o případech viz RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 578.

kvalitní zboží vytlačí z trhu zboží kvalitnější, se také nazývá *race to the bottom* či *market for „lemons“*.¹⁴³

Market for „lemons“ je nežádoucí jev, kterému se snaží zákonodárci zabránit, a to právě i prostřednictvím ochrany slabší smluvní strany. Předcházení *market for „lemons“* je tudíž další důvod pro ochranu slabší smluvní strany.

4.2.4. Ochrana právního a socio-ekonomického prostředí

Na ochranu slabších smluvních stran lze také nahlížet z prizmatu zájmu na ochraně právního prostředí, dané přitom souvisí s výše uvedenou ochranou trhu. V případě ochrany slabší strany v rámci mezinárodního práva soukromého je dané o to zřejmější, neboť posuzujeme kvalitu práva a soudu, nikoliv kvalitu výrobku jako takového.

Přesto nad rámec výše uvedeného je nutné zdůraznit také zájem na poctivosti právního jednání ve společnosti, na vymahatelnosti práva, a též na spravedlnosti, což souvisí také s výše uvedeným právně-filozofickým kontextem. Nelze opomenout skutečnost, že kvalita právního prostředí může hrát významnou roli také ve vztahu k různým sociologickým jevům a společenským problémům.

Dané se ukazuje v poslední době ve stále větším rozsahu v souvislosti s medializací problémů s exekucemi.¹⁴⁴ Právě problematika exekucí byla mnohdy spojována s rozhodčím

¹⁴³ *The Market for Lemons: Quality Uncertainty and the Market Mechanism* je známá studie z roku 1970, jejímž autorem je ekonom George Akerlof. V této studii autor ukazuje, jak informační asymetrie mezi kupujícími a prodávajícími může vést k pokřivení trhu. Pokud není kupující schopen rozlišit kvalitu plnění, nelze očekávat, že bude ochoten zaplatit vyšší cenu. Pokud by však cena měla být u zboží různé kvality stejná, resp. pokud bude kupující ochoten zaplatit jen cenu průměrnou, nevyplatí se prodávajícím s kvalitním zbožím prodávat. Výsledkem je, že na trhu zůstane pouze méně kvalitní zboží, a to kvalitnější je vytlačeno. Akerlofova studie používá jako příklad trh s ojetými automobily, přičemž kvalitní ojeté vozy označuje jako „peaches“ a nekvalitní jako „lemons“ (dle amerického slangu).

¹⁴⁴ Srov. např. TŮMA, Ondřej. *Očima expertů: Pandemie exekucí. Jak ji léčit?* [online]. Dostupné z URL: <<https://www.penize.cz/exekuce/333876-ocima-expertu-pandemie-exekuci-jak-ji-lecit>> [cit. 31. 7. 2018]; *200 tisíc exekucí v Česku je protiprávních. Dlužníci nevěří, že jim někdo může pomoci, říká právník.* [online]. Dostupné z URL: <<https://video.aktualne.cz/dvtv/neopravnene-exekuce-dluznici-jsou-systemem-semleti-neveri-ze/r~55f8195a0cf211e8ac3d0cc47ab5f122/>> [cit. 31. 7. 2018]; *Každý jedenáctý Čech v produktivním věku je v exekuci. Pouze čtvrtina poskytovatelů půjček nabízí férové podmínky, ukázal průzkum.* [online]. Dostupné z URL: <<https://byznys.ihned.cz/c1-65987890-kazdy-jedenacty-cech-v-produktivnim-veku-je-v-exekuci-pouze-ctvrtina-poskytovatelu-pujcek-ke-klientum-pristupuje-odpovedne-ukazal-pruzkum>> [cit. 31. 7. 2018]; HOVORKA, Jiří. *Soudy zastavují již vymožené exekuce z nesplácených půjček. Někteří dlužníci dostanou peníze zpátky.* [online]. Dostupné z URL: <<https://archiv.ihned.cz/c1-65882730-soudy-zastavuji-exekuce-z-pujcek-dokonce-i-zpetne>> [cit. 31. 7. 2018]; *Exekuce jsou byznys, řada firem parazituje na neštěstí lidí, mají být v kriminále, říká Culková.* [online]. Dostupné z URL: <<https://video.aktualne.cz/dvtv/culkova-rada-firem-se-chova-jak-dluhova-mafie-exekuce-jsou-b/r~7c43b71ab9fe11e6a222002590604f2e/>> [cit. 31. 7. 2018]; Širší zájem o toto téma je patrný také s ohledem na diskuzi ohledně možných legislativních změn, jež by danou situaci měly pomoci řešit. Viz

řízení, v rámci kterého byly obchodníkům přiznávány úroky, úroky z prodlení, smluvní pokuty atd., které by soud žalující straně pro jejich nepřiměřenost, rozpor s dobrými mravy apod. pravděpodobně nepřiznal.¹⁴⁵ Ani změny, které přinesla výše popsaná novela, však nebyly považovány za dostatečné pro ochranu spotřebitelů a právního prostředí. V důsledku toho jsou rozhodčí smlouvy uzavřené se spotřebiteli po 1. prosinci 2016 neplatné z důvodu nedostatku arbitrability. Nedostatek arbitrability spotřebitelských sporů ovlivní také uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů v České republice dle Newyorské úmluvy o uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.¹⁴⁶

Lze se tedy domnívat, že stát může mít zájem na tom, aby smluvní vztahy s tímto státem související byly založeny na poctivosti, aby byly slabší smluvní strany chráněny před nepřiměřenými podmínkami a právní prostředí bylo kvalitnější, zejména v kontextu slabších smluvních stran pobývajících na území tohoto státu. Ty totiž na nekvalitní právní prostředí většinou doplácí nejvíce, přičemž na zhoršení jejich postavení zase může doplácet stát.

4.2.5. Podpora jednotného evropského trhu (zejména digitálního)

Ochrana slabších smluvních stran, konkrétně spotřebitelů, v rámci evropského mezinárodního práva soukromého je odůvodněna také podporou jednotného evropského trhu, v nedávné době zejména toho digitálního. Cílem EU je podpořit obchod napříč členskými státy.

Jako jedna z překážek jsou vnímány obavy spotřebitelů ohledně ochrany a vymahatelnosti jejich práv. Ale rovněž obavy obchodníků týkající se důsledků aplikace cizích právních řádů a také řešení sporů v zahraničí.

K eliminaci či alespoň zmírnění této překážky slouží unifikace a harmonizace právních řádů členských států v oblastech stěžejních pro jednotný trh. A to jak v oblasti

např. *Vláda schválila oddlužovací novelu. Není to dluhová amnestie, vzkazuje Pelikán.* [online]. Dostupné z URL: <<http://www.ceska-justice.cz/2018/01/vlada-schvalila-oddruzovaci-novelu-neni-dluhova-amnestie-vzkazuje-pelikan/>> [cit. 31. 7. 2018].

¹⁴⁵ Srov. například HOVORKA, Jiří. *Soudy zastavují již vymožené exekuce z nesplacených půjček. Někteří dlužníci dostanou peníze zpátky.* Dostupné z URL: <<https://archiv.ihned.cz/c1-65882730-soudy-zastavuji-exekuce-z-pujcek-dokonce-i-zpetne;https://video.aktualne.cz/dvtv/culkova-rada-firem-se-chova-jak-dluhova-mafie-exekuce-jsou-b/r~7c43b71ab9fe11e6a222002590604f2e/>> [cit. 31. 7. 2018].

¹⁴⁶ Viz čl. V odst. 2 Úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů uzavřená 10. června 1958 v New Yorku, který stanoví, že „[u]znání a výkon rozhodčího nálezu mohou být také odepřeny, jestliže příslušný orgán země, kde se žádá o uznání a výkon, zjistí: a) že předmět sporu nemůže být předmětem rozhodčího řízení podle práva této země“.

typicky práva spotřebitelského,¹⁴⁷ včetně procesních předpisů (myšleno v širším smyslu včetně alternativního řešení sporů),¹⁴⁸ tak v oblasti mezinárodního práva soukromého.¹⁴⁹

Podpora jednotného trhu jako odůvodnění zahrnutí ustanovení na ochranu slabší smluvní strany, konkrétně spotřebitele, do evropského práva, vyplývá velmi často přímo z preambulí nařízení či směrnic. Lze uvést například bod 15 preambule směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/11/EU ze dne 21. května 2013 o alternativním řešení spotřebitelských sporů a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES (směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů; dále jen „**Směrnice o ADR**“), který zdůrazňuje důležitost rozvoje alternativního řešení sporů pro posílení důvěry spotřebitelů ve vnitřní trh a obchodování on-line.

Je však otázkou, do jaké míry podpora jednotného trhu k ochraně slabších smluvních stran opravdu přispívá. Článek 6 Nařízení Řím I stanovující zvláštní právní úpravu pro určení rozhodného práva pro spotřebitelské smlouvy může být příkladem toho, že ustanovení týkající se slabších smluvních stran jsou mnohdy spíše kompromisem mezi širší ochranou slabší strany a snahou o, pokud možno, menší zatížení obchodníků a podporu obchodu napříč členskými státy. S tímto souvisí např. zúžený okruh spotřebitelských smluv, na které bude ochrana podle čl. 6 Nařízení Řím I dopadat, a také odklon od původního návrhu Nařízení Řím I., jenž zcela vylučoval volbu práva pro spotřebitelské smlouvy.

Profesor Micklitz dokonce některé aspekty vývoje spotřebitelského práva hodnotí jako odklon od ochrany slabšího subjektu – spotřebitele.¹⁵⁰ Zavedením normativu tzv. průměrného spotřebitele (*average consumer*) se dle Micklitze právo na ochranu spotřebitele (*consumer protection law*) proměnilo v pouhé spotřebitelské právo (*consumer law*), ve kterém se však ochrana vytratila.¹⁵¹ Důvod pro zavedení průměrného spotřebitele potom shledává právě v zájmu na podpoře jednotného evropského trhu, kterému však ochrana slabého spotřebitele nesvědčí.¹⁵² Jednotný evropský trh naopak potřebuje spotřebitele aktivního, informovaného

¹⁴⁷ Např. směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (dále jen „**Směrnice 93/13/EHS**“).

¹⁴⁸ Např. Směrnice o ADR, Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 ze dne 27. října 2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele („nařízení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele“).

¹⁴⁹ Zejména Nařízení Brusel I bis, Nařízení Řím I a Nařízení Řím II.

¹⁵⁰ MICKLITZ. *The Expulsion of the Concept of Protection from the Consumer Law and the Return of Social Elements in the Civil Law – A Bittersweet Polemic*, op. cit., str. 7.

¹⁵¹ MICKLITZ. *The Expulsion of the Concept of Protection from the Consumer Law and the Return of Social Elements in the Civil Law – A Bittersweet Polemic*, op. cit., str. 7.

¹⁵² MICKLITZ. *The Expulsion of the Concept of Protection from the Consumer Law and the Return of Social Elements in the Civil Law – A Bittersweet Polemic*, op. cit., str. 7.

a schopného – tzv. rozumného spotřebitele (*reasonable consumer*).¹⁵³ Model průměrného spotřebitele je používán v oblasti nekalé soutěže.¹⁵⁴

V oblasti smluvního práva je používán model slabší smluvní strany. Slabost spotřebitele je spatřována především v jeho neinformovanosti a obchodník je tak nucen poskytnout spotřebiteli srozumitelné a transparentní informace, aby mohl spotřebitel učinit logické, racionální rozhodnutí.¹⁵⁵

Dle mého názoru však mj. i tím, že jsou obchodníci nuceni do smluv zahrnovat stále další a další informace, jsou smlouvy delší, méně přehledné a pro spotřebitele nezajímavé. Cílem však má být přesný opak. Jak toho ale mají obchodníci docílit je dle mého názoru obtížné říci. Nelze také odhlédnout od nedostatečnosti koncepce, kdy SDEU předpokládá, že na základě poskytnutých informací spotřebitel učiní racionální rozhodnutí. Zde si dovoluji pro zestručnění odkázat na část této práce o behaviorálních anomáliích.

Vztah ochrany spotřebitelů a podpory jednotného evropského trhu je tedy ambivalentní. Zájem na jednotném trhu podporuje rozvoj ochrany spotřebitelů v určité míře, aby spotřebitelé měli větší důvěru v obchodování napříč členskými státy a v případné úspěšné vymáhání svých práv. Na druhou stranu, je podpora jednotného trhu současně brzdou pro ochranu širšího rozsahu, resp. je důvodem pro ochranu v podobě, ve které je, což někteří mohou považovat za oslabení ochrany spotřebitele. Současnou podobu ochrany spotřebitele lze tedy vnímat jako kompromis mezi výše uvedenými zájmy.¹⁵⁶

5. Ochrana slabší smluvní strany jako zásada?

Ochrana slabší smluvní strany propojuje otázku svobody, rovnosti a spravedlnosti ve společnosti a názory na její míru se zpravidla liší podle hodnotového, politického, ekonomického a sociálního zázemí konkrétní osoby. Také s ohledem na propojení ochrany slabší smluvní strany s hodnotovými východisky vzbuzuje ochrana slabších smluvních stran ve společnosti velmi často kontroverze a nejednotné názory na instrumenty sloužící k ochraně slabších stran. Klasicky se střetávají zastánci co nejširší míry svobody s těmi, kteří

¹⁵³ MICKLITZ. *The Expulsion of the Concept of Protection from the Consumer Law and the Return of Social Elements in the Civil Law – A Bittersweet Polemic*, op. cit., str. 7. Srov. též. MICKLITZ, Hans-W. *Unfair Commercial Practices and Misleading Advertising*, op. cit., str. 101.

¹⁵⁴ Viz SIMON. *Spotřebitelské modely v evropském a českém právu s ohledem na spotřebitelské spory*, op. cit., str. 391-392.

¹⁵⁵ Viz SIMON. *Spotřebitelské modely v evropském a českém právu s ohledem na spotřebitelské spory*, op. cit., str. 392-393.

¹⁵⁶ SIBONY. *Can EU consumer law benefit from behavioural insights? An analysis of the unfair practices directive*, op. cit., str. 904.

pocitují potřebu zásahu státu pro ochranu těch slabších pro účely jistého vyrovnání jejich postavení.

Je zřejmé, že autonomie, rovnost a ochrana slabší smluvní strany jsou provázány, vzájemně se doplňují a korigují. Na tento vztah a zejména začlenění ochrany slabší smluvní strany je však nahlíženo různě.

Vztah ochrany slabší smluvní strany k autonomii vůle může být popisován jednak tak, že prvky ochrany slabší smluvní strany jsou zásahem do autonomie vůle a jsou s ní v rozporu.¹⁵⁷ Druhý přístup považuje ochranu slabší smluvní strany za nezbytnou pro skutečné naplnění autonomie vůle, neboť pokud by nebyly slabší subjekty chráněny, nejednalo by se v některých případech kontraktace o projev jejich vůle, nýbrž o vnučení vůle silnějšího subjektu.¹⁵⁸ Pokud je „nerovnováha ve vzájemných právech a povinnostech smluvních stran dle zákonodárce již neakceptovatelná, není zde již prostor pro striktní naplňování zásady autonomie vůle a zásady *pacta sunt servanda*, neboť vůle slabšího subjektu byla mnohdy svým způsobem pokřivena, a zákonodárce v těchto případech poskytuje slabší straně možnost ochrany, a to především neplatností takových smluvních ujednání“.¹⁵⁹

Co se týče ochrany slabší smluvní strany a rovnosti, bývá ochrana slabší smluvní strany považována za součást zásady rovnosti, za její doplnění, ale také protiklad či výjimku z ní.¹⁶⁰ I na ochranu slabší smluvní strany tak lze nahlížet primárně jako na naplňování zásady rovnosti, neboť je jejím cílem vyrovnávat pozice smluvních stran, aby se míra nerovnováhy alespoň snížila, a pro tyto účely je omezována autonomie vůle smluvních stran.

S ohledem na skutečnost, že ochrana slabší strany plní roli vyvažování, bývá také zařazena do kategorie ekvity a spojována s dalšími principy jako dobrá víra, poctivost, zákaz zneužití práva.¹⁶¹

Ochrana slabší smluvní strany se v poslední době v soukromém právu stále více prosazuje. Její význam značně posílil v důsledku ochrany spotřebitele v právu EU, jež se dynamicky rozvíjí od 60. let 20. století a v českém soukromém právu pak od 90. let 20. století v důsledku povinnosti harmonizovat české právo s právem EU. Ochrana slabších smluvních

¹⁵⁷ Srov. KURÁŇ. *Princip ochrany slabší smluvní strany*, op. cit., str. 64 a násl. a tam citovaní autoři.

¹⁵⁸ Srov. HURDÍK, LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*, op. cit., str. 120.

¹⁵⁹ SKALSKÁ. *Postavení slabé smluvní strany při uzavírání smluv v obchodním styku*, op. cit., str. 23.

¹⁶⁰ Srov. KURÁŇ. *Princip ochrany slabší smluvní strany*, op. cit., str. 61-64 a tam citovaná literatura.

¹⁶¹ Srov. KURÁŇ. *Princip ochrany slabší smluvní strany*, op. cit., str. 65; BEJČEK. *Soukromoprávní ochrana slabšího obchodního partnera*, op. cit.; HURDÍK, LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*, op. cit., str.

stran je také jedním z projevů trendu publicizace soukromého práva, kdy se do soukromého práva dostávají veřejnoprávní prvky.¹⁶²

Lze tedy shrnout, že zásada ochrany slabší smluvní strany vyvažuje základní hodnoty a zásady soukromého práva, tj. svobody a rovnosti, které jsou tím současně naplňovány. Současně do jisté míry odráží představu společnosti o spravedlnosti.¹⁶³

5.1. Ochrana slabší smluvní strany v mezinárodním právu soukromém

Ochrana slabší smluvní strany je samozřejmě mnohem více patrná v českém a evropském soukromém právu hmotném, resp. právu občanském než mezinárodním právu soukromém. Dané je odůvodněno cílem, metodologií a obsahem právní úpravy mezinárodního práva soukromého a v kontextu unifikovaných norem v Nařízení Řím I také tím, že unifikace představuje kompromis mezi členskými státy i zájmovými skupinami. Vzhledem ke skutečnosti, že mezinárodní právo soukromé má směřovat v první řadě ke kolizní spravedlnosti a zohlednění materiální spravedlnosti a řešení hmotněprávních úprav je stále spíše výjimkou, dovoluji si tvrdit, že mezinárodnímu právu soukromému stále dominují principy autonomie vůle a blízkosti. Ochrana slabší smluvní strany představuje spíše výjimky a nelze pozorovat její prolínání napříč právními předpisy mezinárodního práva soukromého.

Domnívám se, že v legislativní oblasti se v nejbližší době pravděpodobně neuskuteční vývoj ochrany slabší smluvní strany spočívající v jejím značném rozšíření v mezinárodním právu soukromém. I přes neustálý vývoj soukromého práva s ohledem na slabší smluvní strany, bude případná unifikovaná právní úprava opět obsahovat pouze takové prvky ochrany, na kterých bude panovat širší shoda.

5.2. Ochrana slabší smluvní strany v občanském právu

Na druhou stranu v právu občanském má ochrana slabších smluvních stran dle mého názoru silnější význam. V českém právním prostředí princip ochrany slabší smluvní strany začal být mnohem více diskutovaný s příchodem Občanského zákoníku, který prvně používá obecného pojmu slabší smluvní strana a pamatuje nejen na ochrany typických slabších smluvních stran (jako je např. spotřebitel), ale také na materiální ochranu slabších smluvních stran (situačně určených) na základě § 433 OZ a dalších. Do § 3 odst. 2 písm. c) OZ byla zahrnuta zásada, že *„nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo však také nesmí bezdůvodně těžit z vlastní*

¹⁶² BEJČEK. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*, op. cit., str. 23-24.

¹⁶³ GERLOCH. *Teorie práva*, op. cit., str. 286.

neschopnosti k újmě druhých“. Autor Občanského zákoníku k danému uvádí, že slabším není jen spotřebitel, zaměstnanec, nájemce bytu, ale i ten, kdo je stížen nedostatkem věku, rozumu nebo kdo se ocitne v závislém postavení; jako základní linii autor vidí styk profesionála a laika.¹⁶⁴ Současně se však do Občanského zákoníku prosadila i ochrana slabšího smluvního partnera – podnikatele.¹⁶⁵

Mnohá odborná literatura již dnes hovoří o ochraně slabší smluvní strany jako o principu nebo zásadě.¹⁶⁶ Taktéž judikatura se k principu ochrany slabší strany vyjadřuje. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 1/10 Ústavní soud uvedl, že zásada ochrany fakticky slabší smluvní strany (spotřebitele) v soukromém právu koriguje zásadu autonomie vůle. Později Ústavní soud dokonce uvedl, že již proběhla konstitucionalizace ochrany slabší smluvní strany, kdy byl přisouzen principu ochrany slabší strany ústavněprávní význam a konstatoval následující: *„Smluvní volnost jednotlivců ovšem nemůže být neomezená, a to z důvodu respektování principu ochrany slabší strany, který je principem ústavněprávního významu, jímž se orgány veřejné moci mají v aplikační praxi povinnost řídit [...] Soukromé právo totiž garantuje každému co nejširší míru možnosti svobodného jednání; avšak právě proto, že ji garantuje každému, musí ji zároveň u některých omezit, aby byla zaručena všem. Ze střetu autonomie vůle a z ideje rovnosti potom vyplývá ochrana slabší smluvní strany, a to s cílem dosažení vyvážené pozice, tj. spravedlnosti, ekvity či rovnováhy zúčastněných zájmů.“*¹⁶⁷

Ústavní soud navíc uvedl, že i když není v legislativě zakotvena výslovná ochrana slabšího, je *„orgánem, který pozitivní právo aplikuje, [ponechán] prostor pro řešení napětí mezi neúplností psaného práva a povahou konkrétního případu cestou aplikace ústavních principů v materiálním pojetí právního státu (soudcovská diskrece)“*.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Viz ELIÁŠ, Karel. *Jak vypadají zásady nového občanského zákoníku?* Dostupné na: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/infocentrum/media/522-jak-vypadaji-zasady-noveho-obcanskeho-zakoniku>> [cit. 19. 6. 2018]. Komentářová literatura k danému však uvádí, že § 3 odst. 2 písm. c) OZ nepředstavuje obecnou ochranu slabší smluvní strany, která se nalézá v konkrétních ustanoveních Občanského zákoníku dále, ale o zvláštní výše chráněných osob. Viz ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kolektiv. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, komentář k § 3, odst. 22.

¹⁶⁵ Dle profesora Bejčka však v tomto případě nejde o nosný samostatný princip.

¹⁶⁶ Srov. HURDÍK, LAVICKÝ. *Systém zásad soukromého práva*, op. cit., str. 120. Profesor Bejček hovoří o explicitně formulované zásadě ochrany slabší strany v soukromém právu. Viz BEJČEK. *Soukromoprávní ochrana slabšího obchodního partnera*, op. cit.

¹⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2017, sp. zn. I.ÚS 1844/17. Srov. též nález ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 1774/14, bod 13; nález ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. II. ÚS 3399/14, či nález ze dne 10. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 615/17, bod 50.

¹⁶⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2017, sp. zn. I.ÚS 1844/17. Srov. nález ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/03, či nález ze dne 11. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11.

Ochranu slabší smluvní strany lze považovat (alespoň v některých případech jejích projevů) za součást či projev zásady poctivosti či zákazu zneužití práva. Dané se však týká převážně materiální ochrany slabší smluvní strany, tj. ochrany vycházející z konkrétní situace, nikoliv ze statusu smluvních stran. Soukromoprávní ochrana slabší strany je projevem myšlenky, že poctivost a svoboda nejsou protiklady, neboť ochrana slabšího je v zásadě derivátem zásady poctivosti, dobré víry či zákazu zneužití práva.¹⁶⁹ Dané je spojováno zejména s § 433 OZ.¹⁷⁰ „Zatímco zásada smluvní svobody zajišťuje účastníkům smlouvy autonomní rozhodovací prostor, zásada poctivosti se týká kvality rozhodnutí, a tím i legitimacy celého tržního systému.“¹⁷¹ Občanský zákoník tak pravděpodobně rozšiřuje prvky ekvity v českém právu, a to právě i ustanoveními zákona určenými k ochraně slabší strany.

¹⁶⁹ Viz BEJČEK. *Soukromoprávní ochrana slabšího obchodního partnera*, op. cit.

¹⁷⁰ Toto ustanovení tudíž propojuje zásadu poctivosti a ochranu slabší smluvní strany. Viz ŠVESTKA, DVORÁK, FIALA a kolektiv. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek I*, op. cit., komentář k § 433 odst. 1; BEJČEK. *Soukromoprávní ochrana slabšího obchodního partnera*, op. cit.

¹⁷¹ BEJČEK. *Soukromoprávní ochrana slabšího obchodního partnera*, op. cit., s odkazem na FIKENTSCHER, Wolfgang, HACKER, Philipp, PODSZUN, Rupprecht. *Fair Economy*. Berlin – Heidelberg: Springer Verlag, 2013, str. 79.

II.

ROZHODNÉ PRÁVO V NAŘÍZENÍ ŘÍM I A OCHRANA SLABŠÍ SMLUVNÍ STRANY

1. Úvod do způsobů ochrany slabší smluvní strany

V předchozí kapitole jsem se zabývala důvody pro ochranu slabších subjektů. Propojíme-li otázku důvodů s hodnotami právního řádu, zejména mezinárodního práva soukromého, kterých má být dosaženo, a principy, na kterých právní řád stojí, vykryštalizují nám z toho metody, jakými lze ochranu slabších smluvních stran naplňovat.

Cílem této kapitoly je představit čtenářům přehled možných přístupů k ochraně slabších subjektů, jež se v mezinárodním právu soukromém objevují. Jednotlivé přístupy budou v následujících kapitolách blíže analyzovány a zhodnoceny jejich výhody a nevýhody.

V ideálním případě není regulace či následný zásah do smluvního vztahu nutný, neboť fungují tržní mechanismy. Jinými slovy, nekvalitní zboží, služby, zaměstnavatelé na trhu neobstojí a slabší subjekty dají přednost jinému obchodníkovi či zaměstnavateli. Lze zjednodušeně říci, že spotřebitel má dnes k dispozici možnosti, jak získat o zboží či službách konkrétního obchodníka dostatečné informace, stejně jako má možnosti kvalitu zboží či služeb různých obchodníků porovnávat.

Otázkou je, zda tyto principy a mechanismy mohou fungovat také v otázkách rozhodného práva či příslušného soudu. Recenze na právní řády příliš často nenajdeme. Dané je o to obtížnější, mají-li být právní řády hodnoceny, aniž by spotřebitel v době uzavření smlouvy řešil konkrétní právní otázku. Je pravdou, že by spotřebitel potřebné informace teoreticky získat mohl, v krajním případě prostřednictvím konzultace s právníkem. Náklady na zjištění informací by však nebyly malé a mohly by snadno přesáhnout hodnotu zboží či služeb. Takový přístup se tedy spotřebiteli pravděpodobně nevyplatí.

Pokud však rozdílnost postavení subjektů, zejména rozdílnost v informovanosti, není řešena prostřednictvím tržních mechanismů,¹⁷² zůstává otázka, jak má do takových právních poměrů intervenovat stát. V zásadě lze rozlišit dva způsoby, jakým stát do smluvních vztahů se slabší smluvní stranou zasahuje. Za prvé se snaží vyrovnat postavení stran poskytnutím informací slabšímu subjektu, ať už ze strany obchodníka či například nezávislých organizací. Druhou variantu představuje regulace samotného právního poměru. K druhé variantě je

¹⁷² Srov. BEJČEK. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*, op. cit., str. 38.

většinou přistoupeno v případech, kdy by pouhé poskytnutí informací nebylo dostatečné. Například s ohledem na neschopnost slabší smluvní strany učinit na základě takových informací racionální rozhodnutí. V případě mezinárodního práva soukromého je ve většině případů přistoupeno k regulaci samotné transakce.

1.1. Regulace informací

Podstata metody ochrany slabší smluvní strany spočívající v regulaci informací je jednoduchá, neboť základem je poskytnutí potřebných informací slabší smluvní straně za účelem vyrovnání informovanosti smluvních stran. Informace mohou být slabší smluvní straně poskytovány stranou silnější či státem nebo nezávislou organizací. Častěji je však používána varianta první, kdy zákonodárce stanoví informační povinnost silnější straně.

Tato metoda je mnohdy používána pro ochranu spotřebitelů, u kterých je nejčastěji jako důvod ochrany zmiňována informační asymetrie.¹⁷³ Regulace informací není výjimkou jako způsob ochrany spotřebitele v hmotném právu. Informační povinnost podnikatele vůči spotřebiteli stanovuje například § 1811 odst. 2 OZ. V rámci procesní oblasti, konkrétně oblasti mimosoudního řešení sporů, lze uvést informační povinnost obchodníků dle § 14 odst. 1 Zákona o ochraně spotřebitele,¹⁷⁴ a před vyloučením spotřebitelských sporů z rozhodčího řízení byla obsažena informační povinnost též v § 3 odst. 5 ZRŘ.¹⁷⁵

Jak je to ale s regulací informací ohledně rozhodného práva? Nařízení Řím I žádnou povinnost jedné smluvní strany informovat ohledně rozhodného práva druhou smluvní stranu neobsahuje. Takovou povinnost nestanovila ani Římská úmluva. Taktéž ZMPS tuto metodu regulace nepoužívá. Na evropské úrovni však nalezneme několik směrnic, které kladou na obchodníky požadavek spočívající v poskytnutí informací o rozhodném právu spotřebitelům.

Na závěr lze k regulaci informací jen dodat, že tato metoda ochrany slabší smluvní strany je relevantní pouze pro slabší smluvní strany, u kterých důvod ochrany spočívá

¹⁷³ K problematice regulace informací ve spotřebitelských vztazích v českém právu blíže viz SELUCKÁ, Markéta, ŠTAVÍKOVÁ ŘEZNIČKOVÁ, Iva, LOUTOCKÝ, Pavel. Specific Questions of Consumer Protection Connected with Information Duty in Czech Law. *The Lawyer Quarterly*, 2018, vol. 8. no. 4, str.469-485.

¹⁷⁴ „Prodávající informuje spotřebitele jasným, srozumitelným a snadno dostupným způsobem o subjektu mimosoudního řešení spotřebitelských sporů, který je pro daný typ nabízeného, prodáváného, poskytovaného nebo zprostředkovaného výrobku nebo služby věcně příslušný. Informace musí zahrnovat též internetovou adresu tohoto subjektu. Jestliže prodávající provozuje internetové stránky, uvede tyto informace i na těchto internetových stránkách. Pokud smlouva uzavřená mezi prodávajícím a spotřebitelem odkazuje na obchodní podmínky, uvede informace podle věty první a druhé rovněž v těchto obchodních podmínkách.“

¹⁷⁵ Ve znění účinném do 30. 11. 2016.

v informační asymetrii. Pokud je však důvod pro ochranu slabší smluvní strany jiný, jako např. sociální či ekonomická závislost, regulace informací není vhodná metoda a nemůže mít žádný větší účinek.

1.2. Regulace smluvních vztahů

Klasickou metodou regulace smluvních vztahů v hmotném právu je využití kogentních právních norem. V mezinárodním právu soukromém v oblasti rozhodného práva existuje několik metod, jak poskytnout slabší smluvní straně ochranu formou regulace smluvních vztahů. Variantou mírnější je zvláštní právní úprava pro určení rozhodného práva pro smlouvy se slabší smluvní stranou, která je odlišná od pravidel obecných.

Ve většině případů však bude ochrana slabší smluvní strany spočívat v omezení autonomie vůle smluvních stran, resp. zejména strany silnější, budeme-li vycházet z předpokladu, že důvodem pro ochranu slabší strany je mj. její nemožnost svou vůli prosadit. Zjednodušeně lze říci, že se jedná buď o:

- (i.) úplné vyloučení vůle stran, resp. volby práva,
- (ii.) omezení vůle smluvních stran při výběru rozhodného práva, nebo
- (iii.) omezení účinků vůle stran (omezení při aplikaci rozhodného práva).

Omezení autonomie vůle pak ve většině případů doplňuje zvláštní právní úpravu pro dané vztahy stanovenou.

2. Informační povinnost ohledně rozhodného práva

Informační povinnosti ohledně kolizních norem a aplikace rozhodného práva nejsou příliš často používané. Ale několik příkladů bychom našli, konkrétně ve směrnících týkajících se spotřebitelů.¹⁷⁶ Z uvedených příkladů lze dovodit, že povinnost se vztahuje buď obecně k informaci o rozhodném právu, a to i v případě, že není umožněna volba práva, k informaci ohledně možnosti výběru rozhodného práva nebo k informaci o smluvním ujednání o rozhodném právu, tj. o volbě práva.

¹⁷⁶ Článek 23 odst. 1 písm. c) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/61/EU ze dne 8. června 2011 o správcích alternativních investičních fondů a o změně směrnic 2003/41/ES a 2009/65/ES a nařízení (ES) č. 1060/2009 a (EU) č. 1095/2010; čl. 183 odst. 1 a čl. 185 odst. 3 písm. m) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II); čl. 22 odst. 1 písm. g) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu; čl. 3 odst. 3 písm. e) a f) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES.

Dnes však otázka regulace informací v souvislosti s kolizními normami a rozhodným právem nabyla na významu, a to díky rozsudku *Amazon*, který se informační povinností v této oblasti zabývá. Na základě tohoto rozsudku můžeme konstatovat, že pro ujednání o volbě práva ve spotřebitelských smlouvách neplatí pouze omezení dle čl. 3 Nařízení Řím I, ale také omezení dle Směrnice 93/13/EHS. Na ujednání o volbě práva je tak navíc kladen přísnější požadavek o jasnosti a srozumitelnosti ujednání, kdy je tento požadavek chápán s ohledem na nerovnováhu smluvních stran šířeji a je kladen důraz zejména na informovanost spotřebitele.

2.1. Analýza rozsudku *Amazon*¹⁷⁷

Pojďme si nejprve přiblížit, čeho se toto rozhodnutí týkalo. Amazon EU Sàrl je společnost se sídlem v Lucembursku, jež se vedle dalších činností realizovaných prostřednictvím internetové stránky s doménovým jménem s příponou „.de“ zaměřuje na spotřebitele s bydlištěm v Rakousku, se kterými formou elektronického obchodního styku uzavírá kupní smlouvy. Všeobecné obchodní podmínky společnosti Amazon EU Sàrl obsahovaly mj. klauzuli o volbě práva, která zněla takto: „*Rozhodným právem je lucemburské právo; použití Úmluvy OSN o kontraktech na mezinárodní prodej zboží (CVIM) je vyloučeno.*“

Verein für Konsumenteninformation, sdružení na ochranu spotřebitelů se sídlem v Rakousku, podalo k rakouskému soudu žalobu na zdržení se jednání s cílem zakázat společnosti Amazon EU Sàrl používat údajně nepřiměřené podmínky uvedené v jejích všeobecných obchodních podmínkách ve vztahu ke spotřebitelům s bydlištěm v Rakousku. V souvislosti s tímto řízením Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud Rakouska) položil několik předběžných otázek. Jedna z nich se týkala toho, zda volba práva členského státu, v němž má sídlo obchodník, může být považována za nepřiměřené ujednání ve smyslu Směrnice 93/13/EHS.

2.1.1. Aplikace Směrnice 93/13/EHS

SDEU relativně nedávno zodpověděl dlouho kladenou otázku, tj. zda se Směrnice 93/13/EHS bude aplikovat také na ujednání o volbě práva, a to pozitivně. Problémem do jisté míry je, že SDEU v rozsudku přistoupil k aplikaci Směrnice 93/13/EHS, aniž by bylo zřejmé,

¹⁷⁷ Části této práce týkající se rozsudku *Amazon* byly zpracovány ve formě článku, jenž bude publikován v časopise *Jurisprudence* pod názvem *Volba práva ve spotřebitelských smlouvách v kontextu rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie, Verein für Konsumenteninformation v Amazon EU Sàrl.*

z jakého důvodu tak učinil. Zda například z titulu imperativních norem *legis fori* (čl. 9 Nařízení Řím I), z titulu práva rozhodného pro posouzení materiální platnosti smlouvy (čl. 3 a 10 Nařízení Řím I) či na základě čl. 23 Nařízení Řím I.¹⁷⁸

Za prvé, v úvahu připadá aplikace Směrnice 93/13/EHS na základě čl. 9 Nařízení Řím I jakožto imperativní normy. Ustanovení Směrnice 93/13/EHS rozhodně představují kogentní normy EU a po implementaci též členských států. Z daného však nutně nevyplývá, že právní normy členského státu, jež implementovaly Směrnici 93/13/EHS, jsou normami imperativními ve smyslu čl. 9 Nařízení Řím I.¹⁷⁹ Aby aplikace těchto právních norem jakožto norem imperativních byla možná, jejich dodržování by muselo být pro určitý stát zásadní pro ochranu jeho veřejných zájmů, jako např. jeho politického, společenského a hospodářského uspořádání. Jedná se však vždy o imperativní ustanovení konkrétního státu, nikoliv EU. Zda by mohla ustanovení implementující Směrnici 93/13/EHS být považována za imperativní normy, není jednoznačné. Ani odborná veřejnost není jednotná v odpovědi na otázku, do jaké míry mohou být právní normy chránící slabší stranu imperativními normami,¹⁸⁰ a zda Směrnice 93/13/EHS slouží také k naplnění obecnějšího, veřejného zájmu, nikoliv jen individuálních zájmů slabších smluvních stran.¹⁸¹

SDEU v části rozsudku obsahující právní rámec případu uvádí také čl. 23 Nařízení Řím I, který stanoví, že Nařízením Řím I „*není dotčeno použití ustanovení práva Společenství, které ve zvláštních oblastech stanoví kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy*“. Může být takovým ustanovením práva Společenství i Směrnice 93/13/EHS, resp. její čl. 3, 4 a 5? Článek 23 Nařízení Řím I se týká pouze vztahu k dalším kolizním ustanovením,¹⁸² nijak se však netýká unifikované (či harmonizované) hmotněprávní úpravy.¹⁸³

¹⁷⁸ Srov. RÜHL, Giesela. The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive. *Common Market Law Review*, 2018, č. 55, str. 201-224.

¹⁷⁹ Článek 9 Nařízení Řím I: „*Imperativní ustanovení jsou ustanovení, jejichž dodržování je pro stát při ochraně jeho veřejných zájmů, jako např. jeho politického, společenského a hospodářského uspořádání zásadní do té míry, že se vyžaduje jejich použití na jakoukoli situaci, která spadá do jejich oblasti působnosti, bez ohledu na právo, které by se jinak na smlouvu podle tohoto nařízení použilo.*“

¹⁸⁰ Pro více informací k této otázce viz část II, kapitola 6 této práce.

¹⁸¹ Srov. RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 216, pozn. č. 65.

¹⁸² Lze uvést následující příklady: článek 22 odst. 4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS; čl. 7 odst. 2 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží; čl. 6 odst. 2 Směrnice 93/13/EHS. Tato ustanovení obsahují povinnost členských států přijmout opatření pro to, aby spotřebitel neztratil ochranu, kterou mu poskytují tyto

Pro objasnění si připomeňme, že kolizní norma neobsahuje vlastní pravidlo chování, ale zjednodušeně řečeno se skládá z tzv. rozsahu (vymezení oblasti působnosti) a navázání (odkazu na rozhodné právo). Pokud tomuto testu podrobíme také ustanovení Směrnice 93/13/EHS, je nutno konstatovat, že čl. 3, 4 a 5 Směrnice 93/13/EHS neodkazuje na žádný právní řád, resp. o rozhodném právu se vůbec nezmiňuje, a naopak obsahuje samotná pravidla chování (tj. zákaz nepřiměřených ujednání). Články 3, 4 a 5 Směrnice 93/13/EHS tudíž nepředstavují kolizní normy. Je sice pravda, že v tomto konkrétním případě se čl. 3 a 5 Směrnice 93/13/EHS vyjadřují k ujednání o volbě práva, tj. hraničnímu určovateli, avšak samy rozhodné právo neurčují. Nelze dle mého názoru ani říci, že by se jednalo o rozšíření kolizní normy, neboť předmětná ustanovení blíže nespecifikují výlučně volbu práva jako takovou, ale týkají se smluvních ujednání v širším kontextu a stanoví hmotněprávní pravidla pro ně. Touto logikou bychom mohli rozšířit čl. 23 Nařízení Řím I na veškerá ustanovení, která se týkají právních jednání, neboť na základě hmotného práva upravujícího právní jednání bychom došli k závěru, že souhlas s volbou práva nebyl platně učiněn.

Na druhou stranu by dle mého názoru mohl mít na základě čl. 23 Nařízení Řím I před Nařízením Řím I přednost čl. 6 odst. 2 Směrnice 93/13/EHS, dle kterého by měla být přijata opatření nezbytná pro zajištění toho, aby spotřebitel neztratil ochranu dle Směrnice 93/13/EHS v důsledku volby práva třetího státu, jestliže smlouva úzce souvisí s územím členských států. Zde však nešlo o volbu práva třetího státu.

Domnívám se, že tímto směrem čl. 23 Nařízení Řím I nemíří (tj. k aplikaci jakýchkoliv hmotněprávních ustanovení týkajících se právních jednání, souhlasu atd.). Nelze tedy dle mého názoru uzavřít, že by čl. 3, 4 a 5 Směrnice 93/13/EHS měly být aplikovány na základě čl. 23 Nařízení Řím I. I přes mé výhrady však čl. 23 Nařízení Řím I může být jedním z možných základů pro aplikaci Směrnice 93/13/EHS.¹⁸⁴

Další variantou je aplikace Směrnice 93/13/EHS na základě čl. 3 odst. 5 ve spojitosti s čl. 10 Nařízení Řím I. Článek 3 Nařízení Řím I stanoví náležitosti pro volbu práva. V otázkách existence a platnosti souhlasu se potom odstavec pátý odvolává na čl. 10, 11 a 13 Nařízení Řím I. Někteří autoři se však domnívají, že předmětné články nemohou být základem pro aplikaci Směrnice 93/13/EHS mj. proto, že v případě volby práva se má podle

směrnice, v důsledku volby práva třetí země jako práva rozhodného pro smlouvu, jestliže smlouva úzce souvisí s územím členských států.

¹⁸³ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva Nařízení Řím I - II. Díl – Komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého – vydání k 17.12.2009*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1836.

¹⁸⁴ Srov. RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 216-217.

čl. 10 Nařízení Řím I posuzovat pouze existence a platnost souhlasu a že panuje shoda na tom, že přiměřenost není otázka souhlasu.¹⁸⁵ Domnívám se, že pod souhlas pravděpodobně nelze zařadit otázku materiální přiměřenosti. Ta by mohla souviset s materiální platností smlouvy, ale čl. 3 odst. 5 Nařízení Řím I hovoří pouze o platnosti souhlasu. Na druhou stranu si však dovedu představit argumenty pro závěr, že v rámci platnosti souhlasu by byla posuzována jasnost a srozumitelnost ujednání, neboť těžko lze vyjádřit platný souhlas s něčím, co není určité či srozumitelné.

V úvahu přichází také varianta aplikace Směrnice 93/13/EHS jako součásti rozhodného práva pro samotnou spotřebitelskou smlouvu určeného dle čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I. S touto variantou se však neztotožňuji, neboť takto určené rozhodné právo se má aplikovat na hlavní smlouvu a účinky volby práva, ne však již na volbu práva samotnou ve smyslu její platnosti.

K možnosti aplikace Směrnice 93/13/EHS i na ujednání o volbě práva se přiklání profesor Bělohávek, který uvádí, že k tomuto by mělo dojít zejména tehdy, pokud by spotřebitel neměl možnost seznámit se s dopady takového ujednání.¹⁸⁶ Tento svůj závěr komentuje ve smyslu, že spotřebitelé by měli být o volbě práva informováni a také o důsledcích, jaké může způsobit; současně by spotřebitelé měli mít možnost dotázat se obchodníka na význam volby práva atd.¹⁸⁷ Navržený ideální způsob jednání se spotřebitelem o uzavření smlouvy a informování spotřebitele o volbě práva a jejích důsledcích se mi však jeví jako hodně vzdálený realitě a v prostředí elektronického obchodu snad dokonce i neuskutečnitelný. Otázkou by tedy zůstalo, jak bude zajištěna srozumitelnost a jasnost ujednání o volbě práva. Požadavky na ujednání o volbě práva obsahuje primárně čl. 3 Nařízení Řím I. V důsledku aplikace Směrnice 93/13/EHS by však mohly být tyto požadavky rozšířeny.

Osobně se domnívám, že čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I obsahuje zvláštní právní úpravu pro ochranu spotřebitele před nepřiměřeným ujednáním o volbě práva. Toto stranám umožňuje určit si rozhodné právo i v těchto případech, avšak s jistým omezením spočívajícím v tom, že postavení spotřebitele se zjednodušeně řečeno nesmí volbou práva zhoršit co do standardu jeho ochrany. Nařízení Řím I, zejména čl. 6 odst. 2, vnímám jako *lex specialis* vůči Směrnici 93/13/EHS. Účelem Směrnice 93/13/EHS je ochrana spotřebitele a omezení

¹⁸⁵ Srov. RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 212, s odkazem na další autory v pozn. č. 49.

¹⁸⁶ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 1003.

¹⁸⁷ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 1003.

vůle obchodníka. Stejný účel však naplňuje také čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I, který taktéž omezuje vůli stran (přičemž s ohledem na nerovné postavení stran lze očekávat, že omezuje především vůli obchodníka) ve prospěch spotřebitele. Článek 6 odst. 2 Nařízení Řím I se však vztahuje na užší rozsah smluvních vztahů, a to pouze na volbu práva. Aplikací Směrnice 93/13/EHS tak dochází technicky k dvojí ochraně, čímž je ale narušena logická koncepce Nařízení Řím I.

Co se týče obecné aplikace Směrnice 93/13/EHS na posuzovanou spotřebitelskou smlouvu, nelze také odhlédnout od skutečnosti, že se jedná o kogentní ustanovení, která by měla být vždy aplikována jako součást právních řádů členských států. Není-li rozhodným právem právo členského státu, ale jedná se o čistě unijní situaci, pak je namístě aplikace na základě čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I. Pokud by se nejednalo o čistě unijní situaci, úzký vztah k členským státům by však dán byl a rozhodným právem by bylo právo třetího státu, měla by být Směrnice 93/13/EHS aplikována na základě čl. 6 odst. 2 Směrnice 93/13/EHS.

2.1.2. Informační povinnost

SDEU v rozsudku konstatoval, že volba práva je dle unijního práva (čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I) přípustná,¹⁸⁸ ale současně ji posuzoval v kontextu Směrnice 93/13/EHS a zhodnotil, že ujednání o volbě práva může představovat zneužívající klauzuli, to však „pouze v rozsahu, v němž se v jeho znění nebo v jeho kontextu vyskytují určité zvláštnosti, které způsobují významnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi stran“.¹⁸⁹ Závěr SDEU zněl, že ujednání o volbě práva (dle sídla obchodníka) je zneužívající klauzulí v rozsahu, v němž uvádí spotřebitele v omyl, že se použije pouze právo, jež bylo stranami zvoleno (lucemburské právo), aniž by spotřebitele informovalo, že čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I mu zaručuje ochranu, jež mu poskytuje právo členského státu, ve kterém má spotřebitel obvyklé bydliště (rakouské právo).

Přestože Nařízení Řím I, a dokonce ani Směrnice 93/13/EHS, povinnost informovat spotřebitele ohledně rozhodného práva explicitně nestanovují, může se ve světle rozsudku jevit, že dnes již obchodníci takovou povinnost mají. SDEU totiž došel k závěru, že zneužívající charakter ujednání o volbě práva může vyplývat z nenaplnění požadavku na jasný a srozumitelný jazyk. Požadavek srozumitelnosti má být dle SDEU s ohledem na nerovné postavení spotřebitele a obchodníka vykládán široce, a nemůže být tudíž omezen

¹⁸⁸ Bod 66 rozsudku *Amazon*.

¹⁸⁹ Bod 67 rozsudku *Amazon*.

pouze na formální a gramatické hledisko.¹⁹⁰ Z dřívější judikatury SDEU také vyplývá, že spotřebitel by měl být informován o svých právech, která jsou stanovena kogentními právními normami.¹⁹¹ Ujednání o volbě práva (obchodníka) je tak dle SDEU nepřiměřeným ujednáním, neboť spotřebitel nebyl informován o čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I, dle kterého není možné spotřebitele zbavit ochrany, která by mu příslušela podle kogentních ustanovení práva státu jeho obvyklého bydliště, a které je samo kogentním ustanovením.¹⁹² Tím byl uveden v omyl, že se na smlouvu použije pouze právo státu, ve kterém má sídlo obchodník.¹⁹³

SDEU tímto rozsudkem stanovil informační povinnost pro obchodníky uzavírající přeshraniční spotřebitelské smlouvy, a to povinnost informovat spotřebitele o existenci a účincích čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I, tj. o skutečnosti, že nemůže být zbaven ochrany, kterou mu poskytuje právo státu, ve kterém se nachází jeho obvyklé bydliště. O možné informační povinnosti se již dříve vyjadřoval profesor Bělohlávek, který však informační povinnost spojuje spíše se samotnou volbou práva (pro spotřebitele cizího), nežli s omezením účinků této volby dle čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I.¹⁹⁴ Vhodnost řešení, tj. rozsahu informací a možnosti spotřebitele dotazovat se na související otázky (např. rozdíly oproti situaci, kdy by volba práva učiněna nebyla), by měly být dle profesora Bělohlávka posuzovány podle konkrétních okolností.¹⁹⁵

Domnívám se, že pro požadování splnění informační povinnosti neměl SDEU žádné opodstatnění (resp. právní základ), neboť Nařízení Řím I ani Směrnice 93/13/EHS dané výslovně nepožadují.¹⁹⁶ Z výše uvedených odkazů na směrnice, které s rozhodným právem informační povinnost spojují, však jednoznačně vyplývá, že tam, kde zákonodárce považoval za vhodné informační povinnost zahrnout, tak učinil. V době přípravy Nařízení Řím I nebylo využívání informačních povinností pro vyrovnání informovanosti smluvních stran ničím neobvyklým. Pokud by zákonodárce tuto informační povinnost vůči spotřebitelům zamýšlel, mohl ji zakomponovat do samotného čl. 6 Nařízení Řím I.

¹⁹⁰ Viz rozsudek SDEU ze dne 23. 4. 2015 ve věci C-96/14, *Jean-Claude Van Hove v. CNP Assurances SA*, bod 40; rozsudek SDEU ze dne 30. 4. 2014 ve věci C-26/13, *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai v. OTP Jelzálogbank Zrt*, bod 71 a 72; rozsudek SDEU ze dne 26. 2. 2015 ve věci C-143/13, *Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei v. SC Volksbank România SA*, bod 73.

¹⁹¹ Viz rozsudek SDEU ze dne 26. 4. 2012 ve věci C-472/10, *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v. Invitel Távközlési Zrt*, bod 29.

¹⁹² Bod 67 rozsudku *Amazon*.

¹⁹³ Bod 71 rozsudku *Amazon*.

¹⁹⁴ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 1003.

¹⁹⁵ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 1003.

¹⁹⁶ Srov. RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 219

Pokud se navíc SDEU domnívá, že spotřebitel má být informován o kogentních ustanoveních, která se na smlouvu vztahují, lze si klást otázku, zda dané znamená, že musí obchodník informovat spotřebitele o veškerých kogentních ustanoveních, jež právní řád státu spotřebitelova obvyklého bydliště obsahuje za účelem ochrany spotřebitele. Nebo by měl obchodník nejdříve zhodnotit, která ustanovení se budou aplikovat a která ne s ohledem na koncepci omezení účinků volby práva dle čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I (preferenční přístup) a skutečnost, že zvolené právo může zajišťovat stejnou nebo vyšší úroveň ochrany spotřebitele? Ze stanoviska generálního advokáta a též ze samotného rozsudku SDEU lze usoudit, že pro zajištění srozumitelnosti ujednání o volbě práva je dostatečný pouhý odkaz na čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I, resp. jeho znění.¹⁹⁷ Pokud by však byla informační povinnost omezena opravdu jen na informování spotřebitele o existenci a znění čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I, nemusí splnění této informační povinnosti nutně pomoci srozumitelnosti pro spotřebitele.

Uvedení textace čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I o zajištění ochrany poskytované kogentními normami práva státu spotřebitelova obvyklého bydliště by navíc mohlo být pro spotřebitele někdy i matoucí. A to například i proto, že na konkrétní spotřebitelský smluvní vztah čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I nemusí dopadat s ohledem na čl. 6 odst. 1 a 3 Nařízení Řím I, které vymezují spotřebitelské smlouvy, na které má být čl. 6 Nařízení Řím I aplikován. První odstavce předmětného ustanovení přitom vymezuje aplikaci čl. 6 Nařízení Řím I s ohledem na působení obchodníka, resp. provoz jeho činnosti či jeho jiné zaměření na stát, ve kterém se nachází obvyklé bydliště spotřebitele. Ochrana poskytovaná čl. 6 Nařízení Řím I se tudíž neaplikuje na spotřebitelskou smlouvu, která je uzavřena se spotřebitelem, který má své obvyklé bydliště na území státu, ve kterém obchodník neprovozuje svou činnost a ani se na tento stát nezaměřuje svou činností. Pokud například český spotřebitel (s obvyklým bydlištěm v České republice) dočasně studuje v Rakousku a v rámci svého pobytu v Rakousku bude využívat služeb internetového obchodu zaměřujícího se na rakouský trh, nebude mít zaručenu ochranu, jež poskytují kogentní normy českého práva, ani rakouského práva. Dalším příkladem neaplikace čl. 6 Nařízení Řím I je situace, kdy se obchodník zaměřuje na určitý stát s jednou odnoží svého podnikání a spotřebitelská smlouva se týká činnosti jiné.

¹⁹⁷ Bod 104 stanoviska generálního advokáta Henrika Saugmandsgaarda Øe předneseného dne 2. 6. 2016 ve věci C-191/15, *Verein für Konsumenteninformation v. Amazon EU Sàrl* a bod 69 rozsudku *Amazon*.

Domnívám se, že pokud by měl být opravdu naplněn účel deklarovaný SDEU, tj. srozumitelnost pro spotřebitele a seznámení s jeho právy, musel by obchodník výše uvedené skupiny spotřebitelů rozlišovat při tvorbě standardizovaných smluv a všeobecných obchodních podmínek, a pravděpodobně tedy v ujednání o volbě práva uvést vedle informace o účincích čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I také skutečnost, že se dané bude aplikovat pouze na spotřebitele s obvyklým bydlištěm v daném státě, resp. v uvedených státech.

Zde je namístě upozornit také na možné problémy spotřebitele ohledně výkladu pojmu obvyklé bydliště, které je vykládáno autonomně a nemusí se ztotožňovat s představou spotřebitele o významu tohoto pojmu, resp. pojmů podobných, ve smyslu jeho práva.¹⁹⁸ Pokud by informace o čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I byly v obchodních podmínkách obchodníka uvedeny, ale na konkrétní vztah by čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I nebyl aplikovatelný, bylo by to pro spotřebitele matoucí a s ohledem na omezenou ochranu spotřebitelů mimo rozsah čl. 6 odst. 1 Nařízení Řím I by to mohlo být též škodlivé.¹⁹⁹ Nebo by se v důsledku uvedení ve smlouvě ochrana podle čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I mohla rozšířit?

Bude zajímavé sledovat, jak se požadavek na informační povinnost na základě Směrnice 93/13/EHS rozšíří dále. Nevidím důvod, aby se informační povinnost omezila pouze na odkaz/účinky čl. 6. odst. 2 Nařízení Řím I. Pokud měl být spotřebitel informován o této skutečnosti, neměl by být s ohledem na kogentnost dalších článků Nařízení Řím I informován také o nich? Pokud se na případnou smlouvu či předmět smlouvy budou například aplikovat nějaké imperativní normy, které mohou ovlivnit danou smlouvu a práva a povinnosti spotřebitele, neměl by být o nich také informován? A bude muset být spotřebitel informován o čl. 3 odst. 3 nebo 4 Nařízení Řím I, bude-li to pro daný případ relevantní, tj. bude-li zvoleno cizí právo pro vnitrostátní vztah, či právo třetí země pro čistě unijní vztah?

Nelze také opomenout, že obchodníkovi může vyplývat povinnost informovat spotřebitele o některých kogentních normách, resp. jeho právech, též z jiných právních předpisů. Lze tak zmínit např. povinnost obchodníka informovat spotřebitele o možnosti odstoupení od smlouvy v případě smlouvy uzavřené na dálku. Je tedy otázkou, zda obchodník

¹⁹⁸ Pro bližší informace k pojmu obvyklé bydliště či obvyklý pobyt viz PFEIFFER, Magdalena. *Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém*. Praha: Leges, 2013.

¹⁹⁹ Dle mého názoru by se s ohledem na tvrzení SDEU mohlo stát, že tato nejasnost by vedla spotřebitele k uzavření smlouvy, kterou by jinak neuzavřel, v domnění, že mu je zajištěna jistá ochrana. Což by však neodpovídalo skutečnosti. V případě neuvedení informace o čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I by spotřebitelé mohli být spíše odrazeni od uzavření smlouvy, která se má řídit cizím právem. Pokud by takovou smlouvu však již uzavřeli a následně by došlo ke sporu mezi spotřebitelem a obchodníkem, spotřebitel by měl již větší motivaci ke zjištění potřebných informací, neboť by relevantní událost již nastala, a zjistil by, že má zajištěn minimální standard ochrany odpovídající kogentním normám práva státu svého obvyklého bydliště.

stejně nemusí v této fázi porovnat právní řády, určit právní řád výhodnější pro spotřebitele a poskytnout informace o tomto právním řádu. Takový závěr by se zdál logický v tom smyslu, že není příliš užitečné, aby obchodník poskytoval spotřebiteli informace, které v závěru neplatí, protože v tomto rozsahu má být aplikováno jiné právo. Na druhou stranu by tímto jistě byly přípravy smlouvy, resp. všeobecných obchodních podmínek, komplikovanější a nákladnější.

Tím, že se SDEU rozhodl aplikovat Směrnici 93/13/EHS v případě čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I, měla by se tato směrnice teoreticky pro konzistentnost aplikovat také v případě dalších spotřebitelských smluv, které nelze podřadit pod čl. 6 Nařízení Řím I.²⁰⁰ Mohlo by se jednat o smlouvy o přepravě, pojistné smlouvy, smlouvy o prodeji zboží či poskytování služeb, u kterých nebude splněna podmínka „zaměření činnosti obchodníka“ atd. V těchto případech by se uplatnily kolizní normy v čl. 5, 7 a 4 Nařízení Řím I. I zde však existují potenciální omezení zvoleného práva (např. čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I).

Další problém shledávám v tom, že plnění informační povinnosti je v otázkách rozhodného práva velmi složité a tento způsob regulace pravděpodobně nebude příliš účinný.²⁰¹ Koncepce ochrany slabší smluvní strany, jež je obsažena v čl. 6 Nařízení Řím I, není jednoduchá a dělá problémy i mnohým právníkům či soudům. Dle mého názoru nelze totiž zjednodušeně říci, že spotřebitelé mají zaručenu v určitém rozsahu aplikaci práva státu svého obvyklého bydliště. Nejdříve musí dojít k porovnání právních řádů a jejich výhodnosti pro spotřebitele. Určit výhodnější právní řád je navíc mnohdy obtížné, o to víc, nebude-li spotřebitel řešit konkrétní otázku, ale obecně svá práva před uzavřením smlouvy.²⁰² Problém může mít spotřebitel také s určením kogentních ustanovení předmětného právního řádu. Je tedy dle mého názoru minimálně diskutabilní, zda pro spotřebitele bude strohá informace

²⁰⁰ Srov. RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 222.

²⁰¹ Obecně k otázce vhodnosti využití informační povinnosti v tomto případě srov. RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 220-221. Autorka zdůrazňuje vedle jiného také problém behaviorálních anomálií, které rozhodování spotřebitelů doprovázejí, a to zejména v důsledku přemíry informací (*information overload*). Srov. též RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 580. K otázce účinnosti poskytování informací srov. BEN-SHAHAR, Omri, SCHNEIDER, Carl E. *The Failure of Mandated Disclosure. University of Pennsylvania Law Review*. 2011, vol. 159, no. 3, str. 647; BECHER, Shmuel I. *Behavioral Science and Consumer Standard Form Contracts*. [online]. *La. L. Rev.* 2007, sv. 68, str. 167 a násl. Dostupné z URL: <<https://digitalcommons.law.lsu.edu/lalrev/vol68/iss1/6>> [cit. 26. 10. 2018.].

²⁰² Této otázce se blíže věnuji v části práce zabývající se omezením účinků volby práva.

o čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I užitečná. Na základě takto poskytnuté informace totiž spotřebitelé stále nebudou vědět, jaká jsou jejich práva.²⁰³

Druhá rovina neúčinnosti může spočívat v tom, že více informací neznamená lepší rozhodnutí, neboť s ohledem na příliš velké množství informací jim spotřebitel v závěru věnuje méně pozornosti.²⁰⁴ V této souvislosti je vhodné připomenout také problematiku racionální apatie.²⁰⁵ Dané totiž ukazuje, že poskytování více informací spotřebitelům nemusí mít potřebný efekt, protože pokud má spotřebitel jednat racionálně, většinou se mu s ohledem na hodnotu předmětu smlouvy nevyplatí vynaložit čas a případně též náklady na získání, čtení a prostudování veškerých informací a důsledků.²⁰⁶ Další problematický aspekt, který lze zahrnout do behaviorálních anomálií u spotřebitelů, spatřuji v tom, že dokonce i v případě, kdy spotřebitel disponuje potřebnými informacemi, neznamená to, že na jejich základě učiní racionální rozhodnutí.²⁰⁷ Důvodem může být optimistické nahlížení na vývoj smluvního vztahu a podcenění jistých rizik (*optimistic bias*).²⁰⁸

Zatímco se tedy snaha SDEU chránit spotřebitele jakožto slabší smluvní stranu prostřednictvím aplikace Směrnice 93/13/EHS na ujednání o volbě práva a zavedení informační povinnosti může jevit na první pohled jako bohubíhá činnost a může někomu znít lákavě, jak bylo výše ukázáno, dané vyvolalo mnoho dalších otázek a problémů, které nyní visí ve vzduchu a v právní nejistotě jsou všichni dotčení. Domnívám se navíc, že mnohdy i právě v důsledku činnosti SDEU či zákonodárců, kteří se snaží bojovat za vyšší informovanost spotřebitelů, transparentnost a srozumitelnost smluv, jsou smlouvy a všeobecné obchodní podmínky nesrozumitelné a jejich rozsah je nepřiměřený k hodnotě smlouvy. Důvodem je obrovské množství informací a vysvětlení, která mají být spotřebiteli poskytnuta i přesto, že o ně velmi často nestojí.

²⁰³ RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 220

²⁰⁴ RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 220; RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 580.

²⁰⁵ K tomu také RAKOFF. *Contracts of Adhesion: An Essay in Reconstruction*, op. cit., str. 1227; RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 579-580.

²⁰⁶ RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 579-580.

²⁰⁷ RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 582-583. Srov. též BECHER. *Behavioral Science and Consumer Standard Form Contracts*, op. cit., str. 167 a násl.

²⁰⁸ RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 583.

3. Zvláštní právní úprava pro slabší smluvní strany v případě absence volby práva

Jednou z metod, jak alespoň v určité míře zvýhodnit slabší smluvní stranu, je stanovit pro právní poměry týkající se slabších subjektů zvláštní kolizní normy, které budou pro slabší smluvní strany příznivější. Tato kapitola se tedy bude věnovat možné ochraně slabší smluvní strany prostřednictvím určení práva, kterým se bude smluvní vztah řídit, nebyla-li učiněna volba práva.

Podíváme-li se na kolizní normy evropského mezinárodního práva soukromého pro smluvní závazky je zřejmé, že má-li být určení rozhodného práva příznivější pro slabší smluvní strany, je odklon od obecných pravidel namístě.

Evropské mezinárodní právo soukromé vychází primárně z principu autonomie vůle, a upřednostňuje tedy právo zvolené smluvními stranami. Pokud tak smluvní strany neučinily, je třeba určit rozhodné právo prostřednictvím příslušných kolizních norem, přičemž v této fázi se projevuje princip blízkosti. Kolizní normy jsou tedy vytvořeny tak, aby daný smluvní vztah podřídili právnímu řádu, se kterým je neblíže propojen.

Takto stanovila také Římská úmluva v čl. 4 odst. 1.²⁰⁹ V následujícím odstavci pak Římská úmluva stanovila obecnou právní domněnku, že země, s níž smlouva nejúžeji souvisí, je země, kde je v době uzavření smlouvy obvyklé bydliště osoby (v případě právnické osoby pak ústředí), jež má poskytnout plnění charakteristické pro smlouvu.²¹⁰ Lze se tudíž domnívat, že například u spotřebitelských smluv by vždy bylo rozhodným právem právo státu obchodníka jakožto prodávajícího či poskytovatele služeb (osoby poskytující charakteristické plnění) oproti spotřebiteli, který poskytuje finanční protiplnění. Za osobu poskytující charakteristické plnění je zpravidla považována osoba, která poskytuje nepeněžitě plnění oproti úplatě.²¹¹

V Nařízení Řím I došlo následně za účelem posílení právní jistoty a předvídatelnosti k vyčlenění určitých smluvních typů, pro které jsou definována konkrétní kolizní kritéria (ta jsou většinou založena na principu charakteristického plnění). Tak se smlouva o koupi zboží řídí právem země, v níž má prodávající obvyklé bydliště, a smlouva o poskytování služeb se

²⁰⁹ Čl. 4 odst. 1 Římské úmluvy: „Smlouva se bude řídit právem země, s níž nejúžeji souvisí.“

²¹⁰ Byla-li však smlouva uzavřena při výkonu povolání nebo při provozování živnostenské činnosti této strany, je danou zemí země, v níž se nachází hlavní provozovna, nebo má-li být v souladu s podmínkami smlouvy plněno v jiné než hlavní provozovně, je danou zemí země, v níž se nachází tato jiná provozovna.

²¹¹ Srov. TANG, Zheng Sophia. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*. Second Edition. Oxford and Portland: Hart Publishing, 2015, str. 10.

řídí právem země, v níž má poskytovatel služby obvyklé bydliště.²¹² Pokud určitá smlouva nespadá pod vyjmenované smluvní typy nebo se na smlouvu vztahuje více než jeden smluvní typ, řídí se smlouva právem země, v níž má strana, která je povinna poskytnout plnění charakteristické pro smlouvu, své obvyklé bydliště.²¹³ Kritérium charakteristického plnění už tedy podle Nařízení Řím I není, jako bývalo dříve dle Římské úmluvy, hlavním pravidlem, které má vést k objasnění nejužšího spojení země (resp. právního řádu) a smlouvy. Dle Nařízení Řím I je ustanovením subsidiárním, které se užije, jen pokud nelze užít konkrétní hraniční určovatele uvedené v odstavci 1. Na druhou stranu je však zřejmé, že tyto konkrétní hraniční určovatele v čl. 4 odst. 1 Nařízení Řím I zohledňují primárně obvyklé bydliště subjektu, který poskytuje charakteristické plnění. Původní právní domněnky byly tedy spíše upevněny a konkretizovány.

Z výše uvedeného je dle mého zřejmé, že hlavní obecná pravidla svědčí spíše ve prospěch silnějších smluvních stran – např. obchodníků v případě prodeje zboží a poskytování služeb, neboť se bude jednat o právo jim známé a slabším smluvním stranám – např. spotřebitelům pravděpodobně neznámé. Z toho důvodu nalezneme pro smlouvy se slabší smluvní stranou často zvláštní právní úpravu, která je pro slabší stranu příznivější, neboť rozhodný hraniční určovatel není spojen primárně se stranou silnější, ale se stranou slabší. Rozhodné právo tak může být určeno například dle obvyklého bydliště slabšího subjektu. Obecně se vychází z předpokladu, že i když slabší smluvní strana nemusí znát detaily ohledně práva státu svého obvyklého bydliště, disponuje minimálně určitým povědomím, popř. je pro ni podstatně snazší potřebné informace dohledat či jinak zjistit.

V evropském mezinárodním právu soukromém se objevuje jak pojem obvyklého bydliště, tak obvyklého pobytu.²¹⁴ Obvyklé bydliště či obvyklý pobyt může být charakterizován jako „*místo, které je stálým či obvyklým centrem zájmů dotčené osoby (faktická, resp. objektivní stránka) a tato osoba má úmysl udělit mu takový charakter (subjektivní stránka), soudě dle objektivních okolností každého konkrétního případu*“.²¹⁵

²¹² Článek 4 odst. 1 Nařízení Řím I obsahuje kolizní normy také pro další smluvní typy, mj. pro smlouvu distribuční a franšizovou. K těmto se vrátím v navazující kapitole této práce.

²¹³ V případě, že je smlouva složena z více práv a povinností, které mohou být zařazeny pod více než jeden smluvní typ, mělo by být určeno plnění charakteristické pro smlouvu, a to dle preambule Nařízení Řím I s ohledem na její těžiště. Při hledání těžiště právního vztahu, nebo přesněji centra právního vztahu, je potřeba vzít v úvahu objektivní ekonomické faktory stejně jako subjektivní zájmy a úmysly smluvních stran.

²¹⁴ Pro bližší informace k pojmu obvyklé bydliště či obvyklý pobyt viz PFEIFFER. *Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém*, op. cit.

²¹⁵ PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém – Komentář*, op. cit., str. 180.

Při určování obvyklého bydliště je tedy nutno vyjít vždy z faktické situace a konkrétních okolností případu a relevantním časovým okamžikem je doba uzavření smlouvy.²¹⁶ Obvyklé bydliště právnických osob a podnikajících osob je blíže vymezeno v čl. 19 Nařízení Řím I, a to jako místo ústřední správy právnické osoby a hlavní místo podnikání fyzické osoby.

Je zřejmé, že v kontextu ochrany slabší smluvní strany, zejména spotřebitele, tudíž obecná neutrální pravidla mohou stěží fungovat, má-li být slabší smluvní straně poskytnuta v rámci kolizních norem jistá míra ochrany.²¹⁷ Z toho důvodu zákonodárce doplňuje obecná kolizní pravidla o zvláštní právní úpravu.

3.1. Distribuční smlouvy

Otázka ochrany slabší smluvní strany v souvislosti se zvláštními kolizními normami se objevuje také u distribučních a franšízových smluv. Nelze však pravděpodobně hovořit o jednoznačném odklonu od obecného hraničního určovatele pro určení rozhodného práva, tj. obvyklého bydliště poskytovatele charakteristického plnění pro danou smlouvu, jako je tomu u spotřebitelských smluv, kde by bylo jinak rozhodné právo navázáno na obvyklé bydliště prodávajícího či poskytovatele služeb, nikoliv spotřebitele.

Římská úmluva zvláštní kolizní normu pro distribuční smlouvy neobsahovala, bylo tedy namíste aplikovat obecná pravidla pro určení rozhodného práva. Obecné pravidlo spočívalo v nejužším spojení, a to za existence právní domněnky, že nejužší spojení existuje mezi smlouvou a státem, v němž má obvyklé bydliště poskytovatel charakteristického plnění. Ohledně implementace teorie charakteristického plnění se však jak doktrína, tak rozhodovací praxe štěpila. První skupinu tvořili zastánci názoru, že u distribuční smlouvy lze poskytovatele charakteristického plnění určit, druhou skupinu pak ti, kteří tvrdili, že u distribuční smlouvy nelze charakteristické plnění vůbec vymezit.²¹⁸

Dokonce ani zastánci názoru o existenci charakteristického plnění však nebyli jednotní. Rozcházel se totiž v odpovědi na otázku, kdo je tedy ten, kdo poskytuje charakteristické plnění pro distribuční smlouvu. Jinými slovy, nepanovala shoda na tom, zda je rozhodující činnost dodavatele či distributora.

Mezi argumenty pro dodavatele – výrobce – poskytovatele distribučního oprávnění lze uvést, že bez části smlouvy spočívající ve výrobě, a hlavně dodání výrobků distributorovi,

²¹⁶ Článek 19 odst. 3 Nařízení Řím I.

²¹⁷ Srov. TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 10.

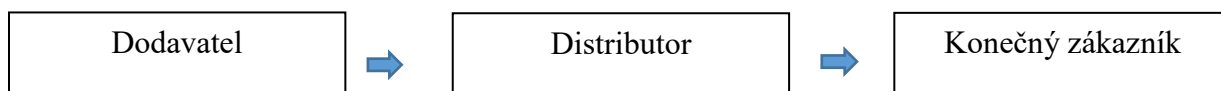
²¹⁸ MARTÍNEZ-LUNA, William Fernando. *Applicable Law to Distribution Contracts in the European Union Regulation 593/2008 (Rome I)*, *International Law: Revista Colombiana Derecho Internacional*, 2016, vol. 14, no. 28, str. 260.

by žádná následná distribuce vůbec nemohla probíhat.²¹⁹ Dodavatel navíc mnohdy stanovuje podmínky prezentace zboží, balení výrobků, reklamní propagace atd. Významnost činnosti dodavatele byla spatřována také ve skutečnosti, že poskytuje distributorovi oprávnění k distribuci, popř. také teritoriální ochranu.

Na druhou stranu lze argumentovat, že základ distribuční smlouvy spočívá v aktivitách distributora.²²⁰ Jako podstata smlouvy mohou být vnímány distribuční činnosti, tj. propagace a prodej zboží konečným zákazníkům, udržování zákaznické sítě atd.

Jak už ale bylo výše uvedeno, nebyly ojedinělé ani názory, že u distribuční smlouvy charakteristické plnění není možné určit.²²¹ K danému vybízela zejména interpretace, že charakteristickým plněním je plnění nepeněžitě a představa zjednodušené koncepce poskytování zboží či služeb za úplatu. Distribuční vztah je ale složitější a do tohoto schématu přesně nezapadá. Pokud není možné určit charakteristické plnění a jeho poskytovatele, lze rozhodné právo určovat případ od případu jako právo, které se smlouvou nejúžeji souvisí.

Pro vyřešení nastolené otázky je důležitá také skutečnost, že distribuční smlouva může mít mnoho podob. Právě konkrétní podoba distribuční smlouvy společně s jejím právním vymezením mohla ovlivnit určení práva, kterým se bude distribuční smlouva řídit.²²² Základní koncepci distribuční smlouvy lze vymezit následujícím schématem.

²¹⁹ Srov. OGLIO, Livia. *Italy: Distribution Contracts: The Paradise For Forum And Applicable Law Shopping*. [online]. Dostupné z URL:

<<http://www.mondaq.com/italy/x/34053/Distribution+Contracts+The+Paradise+For+Forum+And+Applicable+Law+Shopping>> [cit. 13. 8. 2018]; BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 893; MARTÍNEZ-LUNA. *Applicable Law to Distribution Contracts in the European Union Regulation 593/2008 (Rome I)*, op. cit., str. 260-263; NAVRÁTILOVÁ, Gabriela. *Distribuční smlouva v mezinárodním obchodním styku*. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2014, str. 63-64.

²²⁰ Srov. OGLIO. *Italy: Distribution Contracts: The Paradise For Forum And Applicable Law Shopping*, op. cit., s odkazem na LAGARDE, Paul. *Le nouveau droit international privé des contrats après l'entrée en vigueur de la Convention de Rome du 19 Juin 1980*. *Revue critique de droit international privé*, 1991, vol. 80, str. 287 a násl.; MARTÍNEZ-LUNA. *Applicable Law to Distribution Contracts in the European Union Regulation 593/2008 (Rome I)*, op. cit., str. 264-266; PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 159, s odkazem na STONE, Peter. *EU Private International Law: Harmonization of Laws*. London: Edward Elgar Publishing, 2008, str. 286.

²²¹ Tak například profesorka Pauknerová, která zastává názor, že dle Římské úmluvy bylo v případě distribuční smlouvy nutné přihlížet k okolnostem konkrétního případu. Viz PAUKNEROVÁ. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 159.

²²² OGLIO. *Italy: Distribution Contracts: The Paradise For Forum And Applicable Law Shopping*, op. cit.

Zatímco základem některých distribučních smluv je koupě a prodej zboží, myšleno koupě zboží distributorem od dodavatele, u jiných mohou být zdůrazněna jiná práva a povinnosti stran, a to ta týkající se následného prodeje zboží distributorem konečným zákazníkům. V prvním případě by byla významnější první fáze procesu spočívající v prodeji a dodání zboží distributorovi ze strany dodavatele. Zde by se dalo pravděpodobně argumentovat, že charakteristické plnění poskytuje dodavatel. Pokud bychom pak zdůraznili naopak roli vztahu distributora ke konečným zákazníkům a jeho fungování na určeném trhu, významnost plnění distributora by rostla a jeho činnost by mohla být považována za charakteristické plnění.

Judikatura se však v závěru ustálila spíše na závěru, že poskytovatelem charakteristického plnění je dodavatel, jako ten, kdo vyrábí výrobky, které jsou předmětem distribuce.²²³ Po výkladových problémech spojených s Římskou úmluvou bylo v rámci Nařízení Řím I přistoupeno ke změně a pro distribuční smlouvy byla doplněna samostatná kolizní norma, která používá jako kolizní kritérium obvyklé bydliště distributora. Jako jeden z důvodů pro tento vývoj se uvádí zájem na ochraně distributora jakožto slabší smluvní strany.²²⁴ Jako další zřejmý důvod lze uvést zájem na odstranění právní nejistoty s ohledem na uvedené interpretační problémy.²²⁵

A proč je distributor vůbec považován za slabší smluvní stranu, když diskutované smlouvy o distribuci upravují oblast jeho podnikání? Nemá být distributor profesionál, u kterého není ochrana nezbytná a ani žádoucí? Pokud si představíme situace, kdy distributor je obchodní společností, která zajišťuje distribuci zboží na trzích několika států, je pravděpodobné, že předmětná obchodní společnost, jež je v tomto případě v postavení distributora, by nebyla obecně považována za slabší subjekt. Jaké jsou tedy důvody pro ochranu distributora na základě charakteristiky jako slabší smluvní strany? Domnívám se, že mezi tyto bude patřit především poměr ekonomické síly distributora vůči dodavateli. Pokud jsem dříve uvedla, že i distributor mnohdy nebude drobný podnikatel, hospodářské postavení dodavatele bude o to významnější. Produkce dodavatele totiž dosahuje takového rozsahu, že ji rozšiřuje na mezinárodní trh. Samotné zboží, jeho kvalita či známost je podstatným aspektem

²²³ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 893.

²²⁴ Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I), předložený Komisí, 2005/0261 (COD), včetně důvodové zprávy (dále jen „**Návrh Nařízení Řím I**“), BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 893. MARTÍNEZ-LUNA. *Applicable Law to Distribution Contracts in the European Union Regulation 593/2008 (Rome I)*, op. cit., str. 270.

²²⁵ MARTÍNEZ-LUNA. *Applicable Law to Distribution Contracts in the European Union Regulation 593/2008 (Rome I)*, op. cit., str. 269.

distribuce na dalších trzích. Zde se pak může nabídnout také jistá míra informační asymetrie mezi subjekty, kdy dodavatel je původcem zboží, které je objektem smluvního vztahu. Co se týče rozhodného práva, distributor bude působit především ve svém teritoriu a lze očekávat znalost právního prostředí právě tohoto státu. Na druhou stranu dodavatel mířící na mezinárodní trh má zájem na získání informací o právním prostředí států, na jejichž trh hodlá své výrobky umístit.

V tomto případě ochrana slabší smluvní strany – distributora – spočívá v tom, že jako rozhodné právo je určeno právo, které by mělo být slabší smluvní straně nejbližší, a jehož obsah by tudíž slabšímu subjektu měl být znám, popř. je pro něj snadněji zjištělné. Pokud bude navíc stát obvyklého bydliště distributora totožný s teritoriem pro realizaci distribuce, distributor by stejně musel získat potřebné znalosti o právu dané země pro řádný výkon distribuce.²²⁶ Nařízení Řím I tudíž chrání slabší subjekt tím, že určuje jako rozhodné právo takové právo, jež by mu mělo být známé, nikoliv však to, které mu zaručuje rozsáhlejší ochranu. Předmětná kolizní norma zde nebere v potaz výsledek na základě hmotného práva, jako je tomu u spotřebitelských či pracovních smluv.

Je však zřejmé, že ochrana slabšího subjektu – distributora – poskytována touto formou není příliš široká. Strany si totiž mohou zvolit jakékoliv jiné právo, a nejsou v tomto nikterak omezeny. Ochrana slabší strany tak lze velmi snadno eliminovat. Na základě svých zkušeností z praxe se navíc domnívám, že zrovna v případě distribučních smluv je smluvní ujednání o volbě práva standardem. Velmi často jsem se ale setkávala s volbou práva neutrálního, tj. ani práva distributora, ani dodavatele. Pokud tak například byla uzavírána smlouva mezi italským dodavatelem a českým distributorem, zvolily si strany rakouské právo, aby ani jedna ze stran nebyla aspektem rozhodného práva zvýhodněna.

Omezený rozsah ochrany však není nijak překvapivý, neboť na distributora je nahlíženo jako na profesionála, protože se jedná o podnikatele. Jeho postavení není vůči dodavateli v takové nerovnováze, jako tomu je v případě spotřebitelů či zaměstnanců, kde je koncepce ochrany slabší smluvní strany širší, jak bude níže vysvětleno.

²²⁶ Totožnost obvyklého bydliště distributora a teritoria pro distribuci však není pravidlem. Jeden distributor může být velmi často pověřen distribucí pro vícero států, např. pro státy střední Evropy, pro německy hovořící státy atd.

3.2. Franšízové smlouvy

Franšízovou smlouvu lze charakterizovat jako prodej modelového řešení.²²⁷ Neprodává se tudíž pouze výrobek, služba, plnění, ale model sám, neboť výhodnost provozu franšizy spočívá právě ve známosti a osvědčenosti modelu, značky, pověsti atd.²²⁸ Typickým příkladem jsou řetězce rychlého občerstvení. Osoba, které je udělena franšíza, následně prodává výrobky či poskytuje služby v rámci tohoto zakoupeného modelu. Hmotný substrát plnění je však často poskytován výlučně osobou, které byla franšíza udělena. Jedná se tedy spíše o licenci k souboru aktiv.²²⁹ Distributor na druhou stranu prodává výrobky pocházející od dodavatele, aniž by měl model prodeje přesně vymezen. Distribuční smlouvy sice mnohdy obsahují například podmínky prezentace zboží či reklamní propagace, ale míra přijetí jednotné koncepce je oproti franšízové smlouvě nižší. Výjimkou však není ani spojení franšizy a distribuce ve formě tzv. distribuční franšizy.²³⁰

U franšízových smluv je vývoj v oblasti evropského mezinárodního práva soukromého stejný jako u smluv o distribuci. Také pro franšízové smlouvy obsahuje Nařízení Řím I zvláštní kolizní normu, která používá jako hraničního určovatele obvyklé bydliště osoby, které byla franšíza udělena.²³¹ I zde se jednalo o změnu oproti Římské úmluvě, která zvláštní kolizní normu pro franšízové smlouvy neobsahovala, a používalo se tudíž obecné pravidlo nejužšího spojení společně s právní domněnkou o nejužším spojení se státem, ve kterém má obvyklé bydliště poskytovatel charakteristického plnění.

Také u franšízových smluv byla interpretace kolizní normy poněkud složitější. S ohledem na skutečnost, že hmotný produkt je v případě franšízových smluv vytvářen v zemi franšizanta (osoby, jíž je franšíza udělena), nebyla nová kolizní úprava v Nařízení Řím I považována za tolik revoluční, jako tomu bylo v případě smlouvy distribuční, kde se předchozí judikatura ustálila na závěru, že poskytovatelem charakteristického plnění je dodavatel. Realizace franšizy je ještě častěji než distribuce spojena s obvyklým bydlištěm franšizanta.²³² Na franšizu je navíc nahlíženo jako na licenci k nehmotným statkům, a tudíž je z důvodu principu teritoriality důležitý status nehmotných statků a jejich ochrana v „*místě, pro které je právo užívání poskytováno*“.²³³ K opačnému názoru, tj. že charakteristické plnění

²²⁷ NAVRÁTILOVÁ. *Distribuční smlouva v mezinárodním obchodním styku*, op. cit., str. 123.

²²⁸ NAVRÁTILOVÁ. *Distribuční smlouva v mezinárodním obchodním styku*, op. cit., str. 123.

²²⁹ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 846.

²³⁰ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 854.

²³¹ Článek 4 odst. 1 písm. e) Nařízení Řím I.

²³² BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 847.

²³³ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 846.

poskytuje franšízor (osoba udělující franšízu), profesor Bělohlávek uvádí, že judikatura, která označila jako hlavní předmět franšízové smlouvy plnění franšízora byla postavena na mylném základu, neboť v daných případech se jednalo o smlouvy, které byly kombinací distribuční smlouvy a franšízové smlouvy.²³⁴ Objevovaly se ovšem i názory, že u franšízové smlouvy není možné charakteristické plnění vymezit, neboť se jedná o smlouvu kooperačního typu.²³⁵

I z důvodu výše uvedeného zaměňování či slučování smlouvy distribuční se smlouvou franšízovou je tedy logické, že do Nařízení Řím I byla zahrnuta zvláštní kolizní norma jak pro smlouvu o distribuci, tak pro smlouvu franšízovou, a to tak, že hraniční určovatel je stanoven koncepčně stejný. Také u franšízové smlouvy je jako důvod pro tuto změnu uvedena ochrana slabší smluvní strany.²³⁶

Koncepce ochrany franšízanta je stejná jako ochrana distributora. Není-li učiněna volba práva, jsou tyto subjekty zvýhodněny tím, že rozhodným právem pro danou smlouvu má být právo, které by jim mělo být nejbližší, tj. právo jejich obvyklého bydliště. Rozsah ochrany však není příliš široký. Při volbě práva totiž strany nejsou nikterak omezeny. Navíc není brán zřetel na výsledek na základě hmotného práva, a není tedy jako rozhodné určeno právo, které je pro franšízanta výhodnější. Určení je provedeno s ohledem na kolizní hledisko a nejbližší spojení franšízanta s právním řádem, tzn. právo země jeho obvyklého bydliště.

U obou smluv se však mohou objevit jistá omezení při aplikaci rozhodného práva, a to omezení kladená veřejným pořádkem, resp. imperativními normami.²³⁷ Může se jednat například o právní předpisy na ochranu hospodářské soutěže.²³⁸

3.3. Smlouvy o přepravě

Smlouvy o přepravě jsou upraveny v Nařízení Řím I v čl. 5 a jsou rozděleny na smlouvy o přepravě zboží a smlouvy o přepravě cestujících. Nebylo tomu tak ovšem dle Římské úmluvy, neboť ta zvláštní právní úpravu pro smlouvy o přepravě osob neznala, a postupovalo se tudíž podle obecného pravidla stanoveného v čl. 4 Římské úmluvy (nejužší spojení – obvyklé bydliště poskytovatele charakteristického plnění). Smlouvy o přepravě byly navíc výslovně vyloučeny z režimu spotřebitelských smluv dle čl. 5 Římské úmluvy, a z toho

²³⁴ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 847.

²³⁵ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 847.

²³⁶ Návrh Nařízení Řím I.

²³⁷ NAVRÁTILOVÁ. *Distribuční smlouva v mezinárodním obchodním styku*, op. cit., str. 122.

²³⁸ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 844.

důvodu nebyla cestujícím poskytnuta ani ochrana, jež by jim jinak jakožto spotřebitelům náležela.²³⁹

Římská úmluva však obsahovala zvláštní ustanovení (oproti obecnému nejužšímu spojení a právní domněnce o nejužším spojení s právem státu, ve kterém má obvyklé bydliště strana poskytující charakteristické plnění) pro smlouvy o přepravě zboží. Článek 4 odst. 4 Římské úmluvy stanovil, že u „*těchto smluv platí domněnka, že smlouva nejužěji souvisí se zemí, v níž má přepravce v době uzavření smlouvy hlavní provozovnu, nachází-li se v této zemi také místo nakládky nebo místo vykládky nebo hlavní provozovna odesílatele zboží*“. Římská úmluva už ale neuváděla, jaké právo se na smlouvu o přepravě použije, pokud nebude naplněna kombinace hraničních určovatелů.²⁴⁰

Před bližší analýzou kolizní normy v čl. 5 Nařízení Řím I stručně vymezím působnost čl. 5 Nařízení Řím I. Jak již bylo výše uvedeno, aplikuje se čl. 5 Nařízení Řím I na smlouvy o přepravě zboží i osob. Je přitom zcela irelevantní, o jaký druh přepravy se bude jednat, tj. zda bude probíhat přeprava na moři, na zemi (po silnici či železnici) nebo ve vzduchu.²⁴¹ Smlouvy o přepravě navíc zahrnují jak smlouvy, v rámci kterých je jedna strana spotřebitel, tak smlouvy, kdy obě strany vystupují v rámci své podnikatelské činnosti. Vyloučeny jsou však smlouvy týkající se souborných služeb pro cesty ve smyslu směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy, na které se vztahuje čl. 6 Nařízení Řím I. U těchto smluv nejde pouze o přepravu, ale s přepravou je spojeno více služeb.²⁴²

²³⁹ Čl. 5 odst. 4 písm. b) Římské úmluvy.

²⁴⁰ Srov. CZEPELAK, Marcin. The Law Applicable to the Contract of Carriage under the Rome I Regulation. In: *Czech Yearbook of International Law, Second Decade Ahead: Tracing the Global Crisis*. New York: Juris Publishing, Inc., 2010, str. 48.

²⁴¹ Srov. CZEPELAK. *The Law Applicable to the Contract of Carriage under the Rome I Regulation*, op. cit., str. 53.

²⁴² Podle čl. 2 odst. 1 směrnice Rady 90/314/EHS se „souborem služeb“ rozumí předem stanovená kombinace alespoň dvou z následujících položek, je-li prodávána nebo nabízena k prodeji za souhrnnou cenu a je-li služba poskytována po dobu přesahující 24 hodin nebo zahrnuje-li nocleh: doprava, ubytování, jiné služby cestovního ruchu, které nejsou doplňkem dopravy nebo ubytování a tvoří významnou část souboru služeb. Směrnice byla zrušena a nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS.

Dle judikatury SDEU jsou pod smlouvy o přepravě řazeny také dopravní nájemní (charterové) smlouvy, které nejsou smlouvami na jednu cestu, pokud není hlavním účelem smlouvy pouhé poskytnutí dopravního prostředku, ale přeprava zboží.²⁴³

Oproti franšízové smlouvě a smlouvě o distribuci je zvláštní právní úprava pro určení rozhodného práva, doplněna v Nařízení Řím I také omezením volby práva stranami. V případě smluv o přepravě zboží si mohou zvolit strany jakékoliv právo, zatímco v případě přepravy cestujících, mají volbu omezenou. K této problematice se vrátím v následující kapitole práce.

Nyní přejdeme k určení rozhodného práva, není-li volba učiněna. U obou typů smluv čl. 5 Nařízení Řím I obsahuje dvoustupňovou strukturu kolizních norem a váže k nim také únikovou doložku. Dvoustupňová struktura spočívá v tom, že v první fázi kolizní norma požaduje pro určení rozhodného práva kumulativní spojení alespoň dvou hraničních určovatелů s rozhodným právem. Pokud takové určení rozhodného práva není možné, neboť příslušná kolizní kritéria neodkazují na stejné právo, ve fázi druhé se již rozhodné právo určí na základě jediného kolizního kritéria. Úniková doložka v čl. 5 odst. 3 Nařízení Řím I pak slouží k zajištění určení rozhodného práva, které má se smlouvou nejužší vztah. Pokud totiž vyplývá „ze všech okolností případu, že je smlouva, [...] zjevně úžeji spojena s jinou zemí, než je země uvedená v odstavcích 1 nebo 2, použije se právo této jiné země“.

Pro smlouvu o přepravě zboží určuje kolizní norma v první fázi jako právo rozhodné právo státu obvyklého bydliště dopravce, pokud se v tomto státě rovněž nachází i místo převzetí nebo místo doručení nebo obvyklé místo bydliště odesílatele. Pokud by se místo obvyklého bydliště dopravce nepotkalo v jednom státě s místem převzetí, místem doručení nebo místem obvyklého bydliště odesílatele, přistoupí se k druhé fázi. V této je jako rozhodné právo určeno právo státu, ve kterém se na základě dohody smluvních stran nachází místo doručení. Koncepce kolizní normy pro smlouvy o přepravě zboží je vyobrazena v následující tabulce.

²⁴³ Rozsudek SDEU ze dne 6. října 2009 *Intercontainer Interfrigo SC (ICF) v. Balkenende Oosthuizen BV, MIC Operations BV*, ve věci C-133/08.

Obvyklé bydliště dopravce	Místo převzetí	Místo doručení	Obvyklé bydliště odesílatele	Rozhodné právo
Stát 1	Stát 1	Stát 2	Stát 2	Státu 1
Stát 1	Stát 2	Stát 1	Stát 2	Státu 1
Stát 1	Stát 2	Stát 3	Stát 1	Státu 1
Stát 1	Stát 2	Stát 2	Stát 2	Státu místa doručení

Kolizní normy pro smlouvy o přepravě zboží nejsou nijak zvýhodňující pro teoreticky slabší subjekt – odesílatele. Jako primární hraniční určovateli je stále stanoveno obvyklé bydliště dopravce. Je možné, že doplnění dalších hraničních určovateli slouží primárně k tomu, aby se smlouva neřídila právem, které s předmětnou smlouvou fakticky příliš nesouvisí a dopravce se s ním mohl spojit jen pro určité výhody, které poskytuje.²⁴⁴ S ohledem na neomezenou volbu práva lze ale předpokládat, že dopravci, kteří budou mít zájem na aplikaci určitého právního řádu, takový právní řád určí ve smlouvě v rámci volby práva. Faktické nesouvislosti s právním řádem určeným dle sídla dopravce by navíc bylo pravděpodobně možné zabránit také použitím únikové doložky.

Mezi subjekty chráněné v rámci Nařízení Řím I jako slabší smluvní strany jsou však někdy řazeni také cestující, tj. smluvní strana smlouvy o přepravě osob dle čl. 5 odst. 2 Nařízení Řím I.²⁴⁵ Tento článek obsahuje samostatnou kolizní normu pro smlouvy o přepravě cestujících, která cestující zvýhodňuje. V rozsahu, ve kterém si smluvní strany rozhodné právo nezvolily, je rozhodným právem právo země obvyklého bydliště cestujícího, nikoliv dopravce.²⁴⁶ To ovšem pouze za předpokladu, že se v této zemi nachází rovněž místo odjezdu nebo místo určení. Pokud není výše uvedená podmínka splněna, použije se právo země, ve které má své obvyklé bydliště dopravce.²⁴⁷

²⁴⁴ Srov. CZEPELAK. *The Law Applicable to the Contract of Carriage under the Rome I Regulation*, op. cit., str. 48.

²⁴⁵ RÜHL. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*, op. cit., str. 343. Potřebu poskytnout určitou ochranu cestujícím vyjadřuje také bod 32 preambule Nařízení Řím I.

²⁴⁶ Článek 5 odst. 2 Nařízení Řím I.

²⁴⁷ Článek 5 odst. 2 Nařízení Řím I.

Obvyklé bydliště cestujícího	Místo odjezdu	Místo určení	Rozhodné právo
Stát 1	Stát 1	Stát 2	Státu 1
Stát 1	Stát 2	Stát 1	Státu 1
Stát 1	Stát 2	Stát 3	Státu obvyklého bydliště dopravce

Z této kolizní normy je zřejmé, že je kompromisem mezi zájmy na ochraně cestujícího jakožto slabší strany a zájmy dopravců. Zájem dopravců lze spatřovat v podmínce, že pro aplikaci práva státu obvyklého bydliště cestujícího jako práva rozhodného je jako podmínka stanovena existence dalšího kolizního kritéria spojujícího smlouvu s tímto právním řádem, a to místo odjezdu nebo místo určení. Argumentem pro promítnutí těchto zájmů do koncepce kolizní normy je nepředstavitelnost situace, kdy by se dopravci přizpůsobovali právním režimům všech států, jejichž právo by mohlo být potenciálně pro smlouvu rozhodné s ohledem na obvyklé bydliště cestujících, kteří mohou zejména v případě velkých mezinárodních dopravců pocházet téměř z celého světa.²⁴⁸

Zde je tedy ochrana slabší smluvní strany zúžena v návaznosti na lokaci místa začátku či cíle cesty, nikoliv na základě toho, zda příslušný dopravce má zájem oslovit cestující z určité země a na tento trh se nějakým způsobem zaměřuje.²⁴⁹ Pokud si tak například cestující z České republiky zakoupí letenku z Prahy do Říma či z Madridu do Prahy, bude chráněn touto zvláštní kolizní úpravou. Pokud by se však například rozhodl dopravit se sám do Berlína a do Říma letět až z Berlína, ochrana by se na něj již nevztahovala.

Tak jako ve výše analyzovaných případech, i zde se jedná o koncepci ochrany spojenou se zvýhodněním slabší strany tím, že bude aplikováno právo, které je jí nejbližší a jehož obsah s největší pravděpodobností zná. Pro určení rozhodného práva není tudíž důležitý obsah hmotného práva a ani to, které právo je pro slabší stranu ve výsledku výhodnější.

Smlouvy o přepravě také představují jeden z příkladů, kdy může být jistá míra ochrany poskytována nejen spotřebitelům, ale také podnikatelům. Cestující bude sice zákazníkem ve smyslu konečného uživatele, ale přesto se může jednat o osobu, jež uzavře smlouvu jako osoba podnikající, a cesta může představovat obchodní cestu. Lze ale očekávat, že takový

²⁴⁸ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 950.

²⁴⁹ Přístup spočívající ve zúžení na základě zaměření obchodníka na určitý trh byl naopak zvolen u spotřebitelských smluv.

podnikatel – zákazník – není oproti spotřebiteli ve svém postavení nijak zvlášť zvýhodněn. Předmětné ustanovení tak nijak nerozlišuje mezi těmito případy a smlouvami uzavřenými se spotřebiteli. Spotřebitelům není přitom poskytnuta ani zvýšená ochrana na základě čl. 6 Nařízení Řím I.

V souvislosti se smlouvami o přepravě je však nezbytné pro úplnost uvést, že kolizní úprava může v mnohých případech ztrácet relevantnost, neboť oblast přepravy je ve značném rozsahu upravena přímými normami obsaženými zejména v mezinárodních úmluvách.²⁵⁰ Z mezinárodních úmluv lze zmínit například Montrealskou úmluvu pro leteckou přepravu.²⁵¹

3.4. Pojistné smlouvy

Novinkou v Nařízení Řím I je také zvláštní právní úprava pro pojistné smlouvy. Speciální kolizní normy rozlišují dva druhy pojistných smluv. Za prvé, se jedná o smlouvy dle odstavce 2 čl. 7 Nařízení Řím I, tj. smlouvy kryjící velké riziko podle definice uvedené v čl. 5 písm. d) první směrnice Rady 73/239/EHS ze dne 24. července 1973 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přístupu k činnosti v přímém pojištění jiném než životním a jejího výkonu, a to bez ohledu na to, zda se kryté riziko nachází v členském státě.²⁵² Za druhé, jde o další pojistné smlouvy, které kryjí rizika nacházející se na území členských států.²⁵³ Článek 7 Nařízení Řím I se nevztahuje na smlouvy o zajištění.

Pro pojistné smlouvy dle odst. 2 (kryjící velké riziko) je rozhodné právo určeno na základě obvyklého bydliště pojistitele. Současně však na kolizní normu navazuje úniková doložka, a pokud by ze všech okolností případu vyplývalo, že smlouva je zjevně úžeji spojena s jinou zemí, použije se právo této jiné země.

V kontextu ochrany slabší smluvní strany je relevantní druhá kategorie pojistných smluv,²⁵⁴ tj. pojistné smlouvy jiné než kryjící velké riziko, neboť tyto pojistné smlouvy jsou často uzavírané se spotřebiteli. Tyto smlouvy se však řídí čl. 7 odst. 3 Nařízení Řím I pouze

²⁵⁰ Přímé normy na rozdíl od norem kolizních obsahují hmotněprávní úpravu. Neodkazují tudíž na rozhodný právní řád prostřednictvím navázání na hraniční určovatele, jako je tomu u norem kolizních, ale právní vztahy spadající do jejich působnosti přímo upravují.

²⁵¹ Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě Podepsaná v Montrealu 28. května 1999.

²⁵² Tato směrnice byla zrušena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejímu výkonu (Solventnost II), která definuje „velké riziko“ v čl. 13 odst. 27.

²⁵³ Článek 7 odst. 1 Nařízení Řím I.

²⁵⁴ Pojistné smlouvy jiné než ty, které kryjí velké riziko dle čl. 5 písm. d) směrnice Rady 73/239/EHS ze dne 24. července 1973 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přístupu k činnosti v přímém pojištění jiném než životním a jejího výkonu.

v případě, že se kryté riziko nachází v členském státě. Není-li pro tyto smlouvy zvoleno rozhodné právo, řídí se taková smlouva právem státu, ve kterém se nachází kryté riziko v době uzavření smlouvy.²⁵⁵ V tomto případě byl zvolen přístup odlišný od určování rozhodného práva především podle obvyklého bydliště slabší smluvní strany.²⁵⁶ Na druhou stranu lze očekávat, že kryté riziko se může velmi často nacházet právě ve státě, kde má slabší smluvní strana své obvyklé bydliště. Hraniční určovatel krytého rizika je navíc faktorem objektivním, resp. závislým do značné míry na vůli pojistníka, tj. slabší strany. Krytá rizika totiž vycházejí především z života a činnosti pojistníka, které s ohledem na svobodu člověka ovlivňuje primárně sám. I zde je tudíž zřejmý odklon od sídla strany poskytující charakteristické plnění jako kolizního kritéria.

Rozhodné právo je určeno nezávisle na obsahu hmotného práva. Určení rozhodného práva je provedeno čistě jen formou navázání na hraničního určovatele, tj. lokaci krytého rizika. Zvláštní právní úprava pro určení rozhodného práva, není-li učiněna volba práva, je doplněna také omezením volby práva stranami, resp. v některých případech i omezením jen na jeden právní řád.

Také v případě pojistných smluv není relevantní, zda sjednaná smlouva souvisí s podnikatelskou činností pojistníka či nikoliv. Rozlišení se projeví v omezení volby práva vymezením některých typů pojistných smluv. Také v případě pojistných smluv lze dle mého názoru považovat pojistníka v první řadě za zákazníka, kdy pojištění není přímou součástí či přímým předpokladem jeho obchodní či podnikatelské činnosti, např. výrobního procesu podnikatele.

3.5. Spotřebitelské smlouvy

Spotřebitelské smlouvy jsou další kategorií smluv, pro které Nařízení Řím I obsahuje zvláštní kolizní úpravu.²⁵⁷ Spotřebitele jakožto slabší smluvní stranu chránila také Římská úmluva.²⁵⁸ Zvláštní kolizní normy nalezneme také v některých evropských směrnicih, jež se dotýkají spotřebitelského práva.²⁵⁹

²⁵⁵ Článek 7 odst. 3 Nařízení Řím I.

²⁵⁶ Popř. kombinací obvyklého bydliště a dalšího kritéria.

²⁵⁷ Článek 6 Nařízení Řím I.

²⁵⁸ Článek 5 Římské úmluvy.

²⁵⁹ Např. čl. 7 odst. 2 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží, čl. 22 odst. 4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS, čl. 6 odst. 2 Směrnice 93/13/EHS.

Nařízení Řím I se v čl. 6 snaží spotřebitele chránit kolizními normami, které jsou pro ně příznivější. Primárně je zájmem, aby spotřebitelé byli chráněni právem, jež lze očekávat, že znají, tj. právem země jejich obvyklého bydliště.

Nařízení Řím I však nezavádí neomezenou ochranu spotřebitele. Jako spravedlivé nastavení lze považovat takové, kdy obchodníci jsou schopni alespoň nějakým způsobem předvídat své náklady na případné soudní spory. Tato příznivější úprava tak pokrývá jen část spotřebitelských smluv, a sice takové smlouvy, jež vykazují určitou vazbu obchodníka na stát spotřebitelova obvyklého bydliště. Pokud obchodník zaměří svou činnost na tuto zemi, musí počítat s tím, že zde bude nucen vést případné soudní spory a musí se též seznámit s tamní právní úpravou. Pokud nemá obchodník zájem vést případné spory v některé zemi a dodržovat tamní právní předpisy na ochranu spotřebitele, postačí, pokud na tuto zemi nezaměří své obchodní aktivity.

Přestože otázka spotřebitelských smluv byla při přechodu z Římské úmluvy na Nařízení Řím I jednou z nejpálčivějších otázek, a to jednak ohledně vymezení spotřebitelských smluv, jednak ohledně omezení volby práva, resp. jejích účinků, hraniční určovatel pro určení rozhodného práva, není-li učiněna volba práva, byl v Římské úmluvě totožný.

3.5.1. Vymezení spotřebitele a spotřebitelské smlouvy

Článek 6 odst. 1 Nařízení Řím I definuje spotřebitele jako fyzickou osobu, která uzavřela smlouvu za účelem, který se netýká její profesionální nebo podnikatelské činnosti, a to s jinou osobou, která jedná v rámci výkonu své profesionální nebo podnikatelské činnosti. Spotřebitel se tak vyznačuje svou neprofesionalitou při uzavírání dané smlouvy a současně svou charakteristikou jako fyzické osoby, tj. člověka.²⁶⁰ Článek 6 Nařízení Řím I se tudíž neaplikuje na smlouvy uzavírané mezi obchodníkem a nepodnikající právnickou osobou.

Článek 6 Nařízení Řím I dále vymezuje spotřebitelské smlouvy, na které se má předmětné ustanovení aplikovat, a činí tak dvěma způsoby. Jednak pozitivně, když vymezuje vztah mezi smlouvou, činností obchodníka (resp. zaměřením činnosti obchodníka na určitý trh – stát) a obvyklým bydlištěm spotřebitele. Jednak relevantní spotřebitelské smlouvy vymezuje negativně, když stanoví v odstavci čtvrtém výčet typů spotřebitelských smluv, na které se čl. 6 Nařízení Řím I nevztahuje.

²⁶⁰ Obdobné vymezení obsahují také různé evropské spotřebitelské směrnice. Například čl. 2 písm. b) Směrnice 93/13/EHS stanoví, že spotřebitelem je „fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespádají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání“.

Pokud smlouva nebude spadat pod pozitivní vymezení, tj. nebudou splněny podmínky týkající se vztahu mezi smlouvou, obchodníkem a obvyklým bydlištěm spotřebitele, nebo pokud bude smlouva zahrnuta ve výčtu typů spotřebitelských smluv v odstavci čtvrtém, určí se právo rozhodné pro smlouvu mezi spotřebitelem a obchodníkem podle čl. 3 a 4 Nařízení Řím I, a spotřebiteli tudíž nebude poskytnuta výhoda ve formě aplikace ochrannářského čl. 6 Nařízení Řím I.

Obdobný přístup byl obsažen také v Římské úmluvě (čl. 5), ale Římská úmluva obsahovala navíc ještě třetí rovinu spočívající ve vymezení předmětu spotřebitelské smlouvy. Zatímco čl. 6 odst. 1 Nařízení Řím I dnes hovoří jen o spotřebitelské smlouvě jako o smlouvě uzavřené mezi spotřebitelem a podnikatelem (obchodníkem), Římská úmluva dané specifikovala blíže. Článek 5 Římské úmluvy se totiž vztahoval jen na spotřebitelské smlouvy, jejichž předmětem je dodání zboží nebo poskytnutí služeb spotřebiteli, a na smlouvy o poskytnutí úvěru na takové obchody. Tato formulace se projevila jako nevhodná mj. i s ohledem na vývoj technologií, neboť vznikaly pochyby, zda se dané vztahuje na spotřebitelskou kupní smlouvu, jejímž předmětem je však digitální zboží, které je dodáno elektronickou cestou, a nejedná se o zboží ve smyslu hmotných věcí.²⁶¹

Pozitivní vymezení spotřebitelské smlouvy může spočívat ve dvou rovinách. Za první, obchodník provozuje svou profesionální nebo podnikatelskou činnost v zemi, kde má spotřebitel své obvyklé bydliště. Anebo za druhé, obchodník jakýmkoli způsobem zaměřuje svou činnost na tuto zemi nebo na několik zemí včetně této země. Aby spotřebitelská smlouva byla podřazena pod čl. 6 Nařízení Řím I, musí tato smlouva spadat do rozsahu činnosti obchodníka, jak je uvedeno výše. S první variantou – provozování činnosti obchodníka, většinou nebývá problém. Horší je to s variantou druhou, kdy obchodník sice neprovozuje svou podnikatelskou činnost ve státě spotřebitelova bydliště, ale na dálku se orientuje na zákazníky v tomto státě.²⁶²

Právě tato část čl. 6 Nařízení Řím I představuje hlavní změnu oproti znění Římské úmluvy, která byla kritizována za to, že je zastaralá a nevyhovuje digitální době, vývoji technologií a uzavírání smluv na dálku. Římská úmluva totiž kritéria pro vymezení vztahu smlouvy, obchodníka a státu spotřebitelova obvyklého bydliště spojovala s učiněním určitých

²⁶¹ TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 155.

²⁶² BŘICHÁČEK, Tomáš. Kolizní úprava spotřebitelských smluv v nařízení Řím I – aktuální otázky. *Právní rozhledy*, 2012, č. 23-24, str. 829 a násl.

úkonů v zemi spotřebitelova bydliště (uzavření smlouvy, nabídka, objednávka).²⁶³ Místo učinění určitého jednání jako rozhodující faktor však již dnes není vhodné s ohledem na nárůst smluv uzavíraných na dálku prostřednictvím elektronických technologií, kdy je již lokalizace osoby v době učinění úkonu irelevantní.

Především z toho důvodu byl zvolen nový přístup, jenž pracuje s pojmem „zaměření činnosti“ obchodníka. Oproti Římské úmluvě již nejsou rozhodující primárně úkony spotřebitele (objednávka, učinění nezbytných úkonů k uzavření smlouvy v zemi spotřebitelova bydliště), ale vůle a směřování činnosti obchodníka. Obchodník si tak může určit, na kterých trzích chce působit a přijmout riziko nákladů případných sporů zde vedených. Z pohledu spotřebitele je důležité, zda se obchodník na jeho stát zaměřil nebo v něm vykonává svou činnost, a výsledkem toho je uzavření smlouvy, je ale zcela irelevantní, kde (v jaké zemi) následně spotřebitel zboží objedná.

Otázkou tedy je, jak se určí, že obchodník zaměřuje svou činnost na zemi, ve které má spotřebitel své obvyklé bydliště. Pojem zaměření činnosti by měl být interpretován stejně jako je tento pojem vykládán v rámci Nařízení Brusel I bis.²⁶⁴ Za zaměření činnosti lze přitom považovat jakoukoliv formu klasické reklamy v daném státě, např. tisk, televize.²⁶⁵ Současně je však potřeba jej interpretovat v souvislosti s elektronickým obchodem. V tomto kontextu se pojmem „zaměření činnosti“ zabýval SDEU v rozsudku *Pammer a Hotel Alpenhof*.²⁶⁶ SDEU konstatoval, že pro splnění požadavku zaměření činnosti není dostatečné, že internetová stránka je dostupná v zemi spotřebitelova bydliště, stejně tak nestačí, je-li uvedena elektronická či zeměpisná adresa obchodníka nebo telefonické spojení bez mezinárodní předvolby. Je rovněž třeba, aby tyto internetové stránky vybízely k uzavírání smluv na dálku, aby z nich vyplýval úmysl obchodníka obchodovat se spotřebiteli s bydlištěm v předmětném státě v tom smyslu, že byl připraven uzavřít s nimi smlouvu.

Pro posouzení otázky, zda obchodník zaměřil svou činnost na předmětnou zemi, bylo vymezeno několik kritérií. Mezi tyto faktory patří například:

²⁶³ Dle čl. 5 odst. 2 Římské úmluvy se na spotřebitelské smlouvy aplikuje toto ochranné ustanovení, pokud (i) uzavření smlouvy v zemi spotřebitelova bydliště předcházela nabídka určená výslovně spotřebiteli nebo reklama a spotřebitel v této zemi uskutečnil všechny nezbytné úkony směřující k uzavření smlouvy, (ii) druhá strana nebo její zmocněnec obdrželi objednávku od spotřebitele v této zemi, nebo (iii) smlouva je smlouvou o koupi zboží a spotřebitel cestoval z této země do jiné země, kde učinil svou objednávku, jestliže byla tato cesta organizována prodávajícím se záměrem podnítit spotřebitele ke koupi.

²⁶⁴ Bod 24 preambule Nařízení Řím I.

²⁶⁵ Viz BŘICHÁČEK. *Kolizní úprava spotřebitelských smluv v nařízení Řím I – aktuální otázky*, op. cit.

²⁶⁶ Rozsudek SDEU ze dne 7. 12. 2010 *Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG* (C-585/08) a *Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliver Heller* (C-144/09), (dále jen „**Pammer**“).

- a) mezinárodní povaha činnosti obchodníka,
- b) použití jazyka či měny odlišných od domovského jazyka či měny obchodníka (s možností uzavření smlouvy v tomto jiném jazyce),
- c) použití zahraničních telefonních předvoleb,
- d) použití zahraničního doménového jména nebo
- e) uvádění zahraničních klientů na webové stránce.²⁶⁷

S kritériem jazyka a měny to může být poněkud komplikovanější s ohledem na mezinárodní používání některých jazyků a mezinárodní charakter některých měn. Pokud např. český obchodník umožní nákup v eurech, těžko se může dovozovat, že se zaměřil na celý trh eurozóny, když z jiných faktorů by vyplývalo zaměření na Česko a Slovensko. Na druhou stranu použití českého jazyka a české měny u zahraničního obchodníka může být dle mého názoru poměrně silná indicie o zaměření obchodníka na český trh. Také odborná literatura se vyjadřuje negativně k některým uvedeným faktorům, nad rámec výše uvedeného např. k doménám a mezinárodním telefonickým předvolbám.²⁶⁸

Z rozsudku *Lokman*²⁶⁹ vplynula další indicie o zaměření činnosti obchodníka na určitý stát, a to okolnost, že obchodník „*je usazen v členském státě v blízkosti hranic s jiným členským státem, v souměstí rozkládajícím se na obou stranách těchto hranic, a používá telefonní číslo přidělené druhým členským státem, které dává k dispozici svým potenciálním zákazníkům s bydlištěm v posledně uvedeném státě, aby nemuseli platit za mezinárodní hovor*“.

Judikatura SDEU se také zabývala otázkou příčinné souvislosti mezi prostředkem použitým k zaměření podnikatelské nebo profesionální činnosti na stát bydliště spotřebitele, tj. internetovou stránkou, a uzavřením smlouvy s tímto spotřebitelem. SDEU došel k závěru, že s ohledem na účel, který předmětné ustanovení sleduje, tj. ochranu spotřebitele, není vyžadována příčinná souvislost mezi prostředkem použitým k zaměření činnosti na daný stát a uzavřením smlouvy s tímto spotřebitelem.²⁷⁰ Pokud však taková příčinná souvislost je dána,

²⁶⁷ Srov. KYSELOVSKÁ, Tereza. Elektronizace a její vliv na vybrané aspekty evropského mezinárodního práva soukromého a procesního. In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda, VALDHANS, Jiří, DRLIČKOVÁ, Klára, KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, str. 431-432; rozsudek *Pammer*.

²⁶⁸ KYSELOVSKÁ. Elektronizace a její vliv na vybrané aspekty evropského mezinárodního práva soukromého a procesního. In: ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*, op. cit., str. 432.

²⁶⁹ Rozsudek ze dne 17. 10. 2013 ve věci C-218/12, *Lokman Emrek v. Vlado Sabranovic* (dále jen „**Lokman**“).

²⁷⁰ Rozsudek *Lokman*.

svědčí to o splnění požadavku na to, aby smlouva spadala pod činnost obchodníka, kterou se zaměřuje na daný stát.²⁷¹

Na pozitivní vymezení obsažené v čl. 6 odst. 1 Nařízení Řím I pak navazuje negativní vymezení zejména v odstavci 4 předmětného ustanovení. Do rozsahu působnosti čl. 6 Nařízení Řím I nespádají smlouvy o přepravě a pojistné smlouvy, pro něž Nařízení Řím I obsahuje zvláštní kolizní normy v čl. 5 a 7 Nařízení Řím I. Dále se čl. 6 Nařízení Řím I neaplikuje na:

- a) smlouvy o poskytování služeb, mají-li být služby spotřebiteli poskytnuty výlučně v zemi odlišné od země jeho obvyklého bydliště;
- b) přepravní smlouvu, která je odlišná od smlouvy týkající se souborných služeb pro cesty ve smyslu směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy;²⁷²
- c) smlouvu, jejímž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo nájem nemovitosti a která je odlišná od smlouvy, jejímž předmětem je právo k užívání nemovitosti na časový úsek ve smyslu směrnice 94/47/ES;²⁷³
- d) práva a povinnosti, které představují finanční nástroj, a práva a povinnosti, které představují podmínky, jimiž se řídí emise, veřejné nabídky či nabídky převzetí převoditelných cenných papírů a úpis a vyplácení podílů v subjektech kolektivního investování, pokud se nejedná o poskytování finanční služby;
- e) smlouvu uzavřenou v rámci systému spadajícího do oblasti působnosti čl. 4 odst. 1 písm. h) Nařízení Řím I – smlouva uzavíraná v rámci mnohostranného systému, který sdružuje nebo umožňuje sdružování početných zájmů třetích osob na nákupu či prodeji finančních nástrojů, jak je vymezeno v čl. 4 odst. 1 bodu 17 směrnice

²⁷¹ Rozsudek *Lokman*.

²⁷² Směrnice byla zrušena a nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS.

²⁷³ Směrnice Evropského parlamentu a rady 94/47/ES ze dne 26. října 1994 o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k dočasnému užívání nemovitosti; byla zrušena a nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. ledna 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně.

2004/39/ES,²⁷⁴ v souladu s pevně stanovenými pravidly a který je řízen jednotným právem.

3.5.2. Určení rozhodného práva

U spotřebitelských smluv je rozhodným právem právo země, v níž má spotřebitel obvyklé bydliště. Podstata ochranné kolizní úpravy ve vztahu ke spotřebiteli spočívá v odchylce od základního pojetí obecných kolizních norem pro případ absence volby práva, spočívající v hledání právního řádu, s nímž smlouva nejúžeji souvisí. Kolizní norma v čl. 6 odst. 1 Nařízení Řím I určuje jako rozhodné právo právní řád státu spotřebitelova obvyklého bydliště; obecná úprava v čl. 4 Nařízení Řím I by přitom směřovala k právu státu obvyklého bydliště obchodníka.

Pro výběr obvyklého bydliště spotřebitele existuje několik důvodů. V první řadě se očekává, že spotřebitel bude s tímto právem nejlépe obeznámen. I když spotřebitel právní předpisy detailně nestuduje, uzavírá poměrně hodně spotřebitelských smluv, jež budou obsahovat do značné míry podobné smluvní podmínky. Lze také očekávat, že ve státě svého obvyklého bydliště již mohl řešit určité situace jako například odstoupení od smlouvy, reklamace, a tudíž již má o svých právech nějaké povědomí. O právech spotřebitelů podle práva státu, ve kterém žije, se také může s větší pravděpodobností dozvědět z médií. Na druhou stranu nelze očekávat, že česká média budou často informovat např. o spotřebitelském právu ve Velké Británii. Svou roli bude jistě hrát také skutečnost, že i kdyby právo státu svého obvyklého bydliště příliš neznal, jeho zjištění nebudou bránit jazykové překážky. Snazší pro něj bude také zajištění případného právního poradenství.

Dalším důvodem je, že i kdyby spotřebitel nebyl s právem státu svého obvyklého bydliště seznámen, budou tím s vyšší pravděpodobností naplněna jeho očekávání o tom, jaké právo je právem rozhodným.²⁷⁵ Je navíc pravdou, že pokud uzavírá spotřebitel smlouvu online a internetová stránka je v českém jazyce, cena je určena v českých korunách, doručení do České republiky není problémem, spotřebitel si ani nemusí uvědomit, že se jedná o mezinárodní obchod z důvodu obchodníka sídla v jiném státě.

Tento výběr byl považován za vhodný i proto, že spotřebitel nebude mít důvod obávat se účasti na mezinárodním obchodě, když mu bude zaručena stejná míra ochrany jako

²⁷⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů; směrnice byla zrušena a nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2014/65/EU ze dne 15. května 2014 o trzích finančních nástrojů a o změně směrnic 2002/92/ES a 2011/61/EU.

²⁷⁵ TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 160.

v případě vnitrostátního smluvního vztahu.²⁷⁶ Tento důvod je však dle mého relevantní pouze s ohledem na omezení účinků volby práva ve smyslu čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I, o kterém bude pojednáno později. Pokud by byla stranám umožněna neomezená volba práva, či by byla zvolena jiná metoda omezení, již by uvedený předpoklad zajištění ochrany nemusel být pravdivý. Tento důvod navíc dle mého názoru předpokládá znalost kolizní normy ze strany spotřebitele před uzavřením smlouvy.

Objevil se však i názor, že tento přístup není nejvhodnější a jako rozhodné právo by mělo být raději určeno právo, které je pro spotřebitele ze všech možných dotčených právních řádů nejvýhodnější. Současná kolizní norma by totiž mohla vést k tomu, že obchodníci se budou vyhýbat trhům, v rámci kterých je spotřebitelům poskytována vysoká ochrana, a tamní spotřebitelé tak budou v důsledku znevýhodnění menším výběrem.²⁷⁷ Nedomnívám se však, že touto kolizní normou (nejvýhodnější právo) by obava autorů byla ve většině případů zažehnána. Mezinárodnost spotřebitelské smlouvy vyplývá velmi často ze situace, že spotřebitel a obchodník nemají stejné obvyklé bydliště. Pokud by tedy obchodník opravdu neměl zájem dodržovat silně ochranné spotřebitelské právo (právo státu spotřebitelova bydliště), lze se domnívat, že i v případě takové kolizní normy, by toto právo eliminoval z možného výběru právních řádů tím, že by se na daný trh nezaměřil. Domnívám se také, že tato varianta by vnášela do smluvního vztahu poměrně velkou nejistotu a např. při uplatnění práv či plnění povinností by si strany měly vyhodnotit, které právo je celkově výhodnější pro spotřebitele.

Tato koncepce je samozřejmě podrobena také kritice ze strany obchodníků s argumentem, že dané je překážkou mezinárodního obchodu, neboť obchodníci jsou nuceni se seznámit s právem více států a přizpůsobit jim svou smluvní dokumentaci. Tyto výtky míří z velké části spíše na omezení volby práva, resp. jejích účinků nežli na samotnou kolizní normu vztahující se na případy, kdy volba práva není učiněna. Tento přístup je samozřejmě pochopitelný, na druhou stranu se domnívám, že by se obchodníci museli stejně přizpůsobit i jiným právním předpisům daného státu, pokud by chtěli obchodovat s tamními spotřebiteli. Tato koncepce se jeví spravedlivější také v kontextu určení strany, která má nést náklady na zjištění a přizpůsobení se cizímu právu. Tyto náklady mohou být rozprostřeny do více obchodů, jež bude obchodník na daném trhu činit. Respektive mohou být i zahrnuty do ceny zboží či služeb. V takovém případě si sice můžeme říci, že konečné náklady nesou

²⁷⁶ TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 161.

²⁷⁷ TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 161, s odkazem na NYGH, Peter. *Autonomy in International Contracts*. Oxford: Clarendon Press, 1999, str. 159.

spotřebitelé, ale nenese je každý samostatně, ale společně, a jejich výše tak může být zanedbatelná. V opačném případě by náklady zjišťovat cizí právo a nést související náklady museli spotřebitelé, ale každý samostatně, resp. by možná ke zjišťování obsahu cizího práva nepřistoupili.

3.6. Individuální pracovní smlouvy

Evropské mezinárodní právo soukromé myslelo a myslí také na ochranu zaměstnanců, a z tohoto důvodu jak Římská úmluva, tak Nařízení Řím I obsahují zvláštní právní úpravu (kolizní normy) pro individuální pracovní smlouvy. Článek 8 Nařízení Řím I přitom vychází do značné míry z koncepce Římské úmluvy v této oblasti, konkrétně čl. 6.

Individuální pracovní smlouvy je nutné vymezit kontrastně ke smlouvám kolektivním. Článek 8 Nařízení Řím I se bude vztahovat pouze na pracovní smlouvy mezi zaměstnavatelem a jednotlivým zaměstnancem, nikoliv na smlouvy mezi zaměstnavatelem a odborovou organizací či odborovou organizací a zaměstnancem. Pracovní smlouvu lze definovat jako smlouvu, na základě které se fyzická osoba zavazuje po určitou dobu osobně vykonávat za odměnu závislou činnost dle pokynů druhé smluvní strany.²⁷⁸

Římská úmluva i Nařízení Řím I stanoví pro individuální pracovní smlouvy dva alternativní hraniční určovatele a tzv. únikovou doložku. Článek 8 odst. 2, 3 a 4 Nařízení Řím I nabízejí možnost aplikace tří právních řádů jako výchozího rozhodného práva, nebyla-li by učiněna volba práva. V první řadě se pracovní smlouva má řídit právem země, v níž či z níž zaměstnanec při plnění smlouvy obvykle vykonává svoji práci. Pokud by nebylo možné takto rozhodné právo určit, tj. nelze říci, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci, protože ji např. obvykle vykonává ve vícero zemích, bude rozhodným právem právo země, v níž se nachází provozovna, která zaměstnance zaměstnala. Textací čl. 8 odst. 2, 3 a 4 Nařízení Řím I lze považovat za zpřesnění znění dřívějšího čl. 6 odst. 2 Římské úmluvy.

První hraniční určovatel je představován obvyklým místem výkonu práce při plnění smlouvy. Pro posouzení obvyklého místa výkonu práce se zohlední faktory jako místo skutečného výkonu práce, místo, kde zaměstnanec přijímá instrukce zaměstnavatele, místo, kde zaměstnanec odevzdává své výstupy apod.²⁷⁹ Pokud zaměstnanec vykonává svou práci ve více státech, je rozhodující, kde je plněna větší část povinností vůči zaměstnavateli; to samozřejmě s ohledem na veškeré okolnosti případu a charakter práce a posuzovaných

²⁷⁸ Viz BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 1231.

²⁷⁹ CZERWIŃSKI, Marcin. The law applicable to employment contracts under the Rome I-Regulation. *Adam Mickiewicz University Law Review*, 2015, Vol 5, str. 155.

činností.²⁸⁰ Textace u prvního hraničního určovatele doznala přijetím Nařízení Řím I mírné změny, resp. spíše zpřesnění. Článek 6 Římské úmluvy obsahoval pouze formulaci „právem země, v níž“ zaměstnanec při plnění smlouvy obvykle vykonává svoji práci. Nařízení Řím I tuto formulaci doplnilo o spojení „či z níž“ obvykle vykonává svou práci. Toto pravidlo bývá někdy označováno jako tzv. ustanovení o palubních průvodcích,²⁸¹ resp. „*flight-attendant clause*“ či „*base rule*“.²⁸² O zemi obvyklého místa výkonu práce lze tak uvažovat jako o základně zaměstnance pro jeho práci. Z této země obvykle svou práci organizuje, dostává instrukce, má zde věci potřebné k výkonu práce a vrací se zde po ukončení práce.²⁸³

Určení rozhodného práva dle prvního hraničního určovatele (obvyklé místo výkonu práce) přitom nemá být dotčeno tím, že zaměstnanec dočasně vykonává svou práci v jiné zemi. Pro určení, zda se jedná pouze o dočasný výkon práce v jiné zemi není ani tak důležitá doba, po kterou toto dočasné přemístění trvá,²⁸⁴ ale spíše úmysl stran, aby toto přemístění bylo dočasné, tj. úmysl zaměstnance vrátit se zpět a zaměstnavatelův úmysl zařadit zaměstnance po návratu zpět do struktury práce v příslušné zemi.²⁸⁵ Bod 36 preambule Nařízení Řím I doplňuje, že ani „*uzavření nové pracovní smlouvy s původním zaměstnavatelem nebo se zaměstnavatelem ze stejné skupiny společností jako původní zaměstnavatel by nemělo vylučovat, aby zaměstnanec dočasně vykonával svou práci v jiné zemi*“.

Druhým kolizním kritériem je lokace provozovny, která zaměstnance zaměstnala. Toto druhé kritérium má však být použito v případě, když není možné použít kritérium obvyklého místa výkonu práce.²⁸⁶ Problematikou provozovny nyní ve smyslu čl. 8 odst. 3 Nařízení Řím²⁸⁷ se zabýval SDEU v rozsudku *Navimer*.²⁸⁸ Zde SDEU vymezil,

²⁸⁰ Rozsudek SDEU ze dne 15. 3. 2011 ve věci C 29/10, *Heiko Koelzsch v État du Grand Duchy of Luxemburg*; PAUKNEROVÁ. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 168.

²⁸¹ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 1244.

²⁸² CZERWIŃSKI. *The law applicable to employment contracts under the Rome I-Regulation*, op. cit., str. 156.

²⁸³ CZERWIŃSKI. *The law applicable to employment contracts under the Rome I-Regulation*, op. cit., str. 156.

²⁸⁴ Jako možná hranice bývá uváděna doba např. 2 let. Viz CZERWIŃSKI. *The law applicable to employment contracts under the Rome I-Regulation*, op. cit., str. 157. Profesor Bělohlávek uvádí, že rozhodující bude, že přechod zaměstnance do zahraničí nemá být trvalý, a je tudíž jedno, jak dlouhá tato dočasná doba bude. Viz BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 1248.

²⁸⁵ Bod 36 preambule Nařízení Řím I. Srov. CZERWIŃSKI. *The law applicable to employment contracts under the Rome I-Regulation*, op. cit., str. 156.

²⁸⁶ Dle čl. 6 odst. 2 Římské úmluvy se měl druhý hraniční určovatel použít, pokud zaměstnanec nevykonává svou práci obvykle jen v jednom státě. Dle čl. 8 odst. 3 Nařízení Řím I se druhý hraniční určovatel použije, pokud není možné určit rozhodné právo dle čl. 8 odst. 2 Nařízení Řím I, tj. na základě hraničního určovatele – místa obvyklého výkonu práce.

²⁸⁷ Článek 6 odst. 2 písm. b) Římské úmluvy. Ten používal formulaci „u které je zaměstnanec zaměstnán“, nikoliv „která zaměstnance zaměstnala“.

že provozovna nemusí mít samostatnou právní subjektivitu, ale musí se jednat o trvale existující organizační jednotku podniku. Může se jednat například o dceřiné společnosti a pobočky.²⁸⁹ Za provozovnu však nelze považovat přechodného zástupce podniku v určitém státě.

Další otázka, která vyvstala v souvislosti s provozovnou se týká vztahu provozovny a zaměstnance. Zjednodušeně řečeno, zda je provozovnou ve výše uvedeném smyslu ta provozovna, která zaměstnance formálně zaměstnala, tj. přijala do zaměstnání, nebo ta, v níž skutečně vykonává práci. SDEU se vyjádřil tak, že rozhodující je provozovna, která formálně přijala zaměstnance do zaměstnání, nikoliv ta, se kterou je propojen tak, že v ní skutečně vykonává svou práci.²⁹⁰ Skutečný výkon práce má být zohledněn při posuzování prvního kolizního kritéria – místa obvyklého výkonu práce. Tento výklad by dle mého nasvědčoval časovému zakotvení hraničního určovatele k okamžiku uzavření pracovní smlouvy a přijetí zaměstnance do zaměstnání. Riziko by mohlo zvlášť u dlouho trvajících pracovních vztahů spočívat v tom, že pro pracovní smlouvu bude rozhodné právo, které s pracovním vztahem v dané době však již nijak zásadně nesouvisí. Navázání na faktickou situaci však odpovídá první kolizní kritérium, a pokud není možné takto rozhodné právo určit, mohlo by být namístež v extrémních případech přistoupit k aplikaci únikové doložky.

Objevil se však i názor, že propojení zaměstnance s provozovnou prostřednictvím skutečného výkonu práce, resp. jeho organizačního zařazení do struktury určité provozovny, by bylo vhodnější, neboť formální vazba uzavření pracovní smlouvy a přijetí do zaměstnání je snadněji manipulovatelná ze strany zaměstnavatele.²⁹¹

Zajímavé by mohlo být hodnocení v případě podstatné změny pracovní smlouvy a organizačního přeřazení pod jinou provozovnu. Zaměstnavatel by mohl být v takovém případě představován stále stejnou společností, ale provozovna by byla odlišná. Taková změna by pravděpodobně neměla hrát roli. Pochybnosti bych však měla v případě, kdyby změna dosáhla tak významné míry, že by se dalo hovořit o nové smlouvě a novém přijetí do zaměstnání.

V závěru předmětného ustanovení je pak obsažena úniková doložka, která stanoví, že vyplývá-li ze všech okolností užší spojení smlouvy s jinou zemí, než je země, jejíž právo

²⁸⁸ Rozsudek SDEU ze dne 15. 12. 2011 ve věci C-384/10, *Jan Voogsgeerd v Navimer SA* (dále jen „**Navimer**“).

²⁸⁹ Bod 53-58 rozsudku *Navimer*.

²⁹⁰ Bod 53-58 rozsudku *Navimer*.

²⁹¹ CZERWIŃSKI. *The law applicable to employment contracts under the Rome I-Regulation*, op. cit., str. 157.

bylo určeno dle předchozích uvedených hraničních určovateli,²⁹² použije se právo této jiné země. Úniková doložka má být výjimečným prostředkem ke korekci pravidel stanovených výše. Při zvážení aplikace únikové doložky a posouzení, zda jiný právní řád s pracovní smlouvou úzeji souvisí, musí dojít k vážení všech významných okolností případu, jako jsou obvyklé bydliště a sídlo stran, státní příslušnost stran, místo vyjednávání smlouvy, místo uzavření smlouvy, použitý jazyk a měna, ve které má být placena mzda.²⁹³

4. Omezení volby práva

Autonomie vůle stran při volbě práva není absolutní a v některých případech je omezena či dokonce zcela vyloučena. Pokud je učiněna volba práva v rozporu s takovým omezením nebo vyloučením, rozhodné právo pro smluvní vztah se určí podle kolizních norem, které by se použily, kdyby žádná volba práva učiněna nebyla.

První omezení volby práva lze spatřovat již v tom, jaké právo je možné zvolit, zda musí jít o právo státu či zda může jít i o volbu nestátních norem. Textace Římské úmluvy a Nařízení Řím I nasvědčuje tomu, že si strany mohou zvolit pouze právo státu.²⁹⁴ Určitou dobu to však vypadalo, že toto omezení bude v EU překonáno právě Nařízením Řím I. Návrh Nařízení Řím I totiž obsahoval možnost „zvolit jako rozhodné právo zásady a normy hmotného závazkového práva“,²⁹⁵ to však za podmínky, že tyto budou uznávány na mezinárodní úrovni i úrovni EU.²⁹⁶ Tímto byla myšlena například pravidla UNIDROIT pro mezinárodní obchodní smlouvy²⁹⁷ a PECL.²⁹⁸

Tato myšlenka se neprosadila. Nic však nebrání stranám, aby si pravidla nestátní zakomponovaly do smlouvy jinou cestou, nikoliv jako určení rozhodného práva.²⁹⁹ Minimálně kogentní normy rozhodného práva však tímto nebudou vyloučeny. Na základě bodu 14 Nařízení Řím I se lze domnívat, že by mohl být jako rozhodné „právo“ ve smyslu

²⁹² Tj. podle obvyklého místa výkonu práce či lokace provozovny, která zaměstnance zaměstnala.

²⁹³ Srov. CZERWIŃSKI. *The law applicable to employment contracts under the Rome I-Regulation*, op. cit., str. 158.

²⁹⁴ Článek 1 odst. 1 Římské úmluvy: „Tato úmluva se použije na závazky ze smluv, které mají vztah k právu různých zemí.“. Článek 3 odst. 3 Nařízení Řím I: „nacházejí v jiné zemi než v zemi, jejíž právo bylo zvoleno“.

²⁹⁵ Článek 3 odst. 2 Nařízení Řím I.

²⁹⁶ V původním návrhu Nařízení Řím I: Společenství.

²⁹⁷ UNIDROIT. *Principles of International Commercial Contracts*. [online]. V elektronické verzi dostupné z URL: <<https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016>> [cit. 18. 6. 2018].

²⁹⁸ Srov. Návrh Nařízení Řím I, str. 5.

²⁹⁹ RÜHL. *Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic Convergence and Economic Efficiency*, op. cit., str. 17-18. Bod 13 preambule Řím I. BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 615.

Nařízení Řím I zvolen instrument EU, pokud by takový instrument tuto možnost sám zakotvil.³⁰⁰

I přes výše uvedené si strany nemusí zvolit vždy jen právo státu – svrchovaného subjektu z hlediska mezinárodního práva veřejného.³⁰¹ Článek 22 odst. 1 Nařízení Řím I umožňuje zvolit si pro smlouvu právo územní jednotky státu, pokud ta má vlastní právní normy upravující smluvní závazkové vztahy.³⁰²

Vedle níže uvedených omezení můžeme nalézt ještě další limit volby práva v mezinárodním právu soukromém, a to např. ve Spojených státech amerických, nikoliv však v rámci EU. Restatement, Second, Conflict of Laws v § 187(2)(a) uvádí, že právo zvolené stranami nebude na právní poměr aplikováno, pokud nemá zvolené právo k právnímu poměru podstatný vztah, popř. pokud neexistuje rozumný základ pro tuto volbu.³⁰³ Mnohé státy však od tohoto požadavku upouštějí.³⁰⁴ Římská úmluva ani Nařízení Řím I žádnou míru spojení zvoleného práva s právním poměrem nepožadují a strany si tak mohou zvolit jakékoliv právo.³⁰⁵

4.1. Vyloučení volby práva

Jako první příklad omezení autonomie vůle pro ochranu slabší smluvní strany uvedu příklad nejextrémnější. Tím je absolutní vyloučení volby práva pro smluvní vztahy se slabší smluvní stranou. Tento nejprísnejší přístup bude logicky použit pouze u těch smluvních vztahů, v rámci kterých je slabší smluvní strana určena svým statutem a ve společnosti není o potřebnosti její ochrany pochyb. Evropské mezinárodní právo soukromé pro smluvní závazky s ohledem na základní princip, ze kterého Nařízení Řím I a smluvní závazky obecně vychází, tj. princip autonomie vůle, absolutní vyloučení volby práva neobsahuje.

V rámci evropského mezinárodního práva soukromého se s ním však lze setkat v rámci Nařízení Řím II, konkrétně v čl. 6 odst. 4 týkajícího se nekalé soutěže a jednání

³⁰⁰ Srov. BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 35. Často diskutovaným je v této souvislosti Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje, KOM(2011) 635 v konečném znění, 2011.

³⁰¹ Srov. BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 36.

³⁰² Např. právo státu New York.

³⁰³ Rozumným důvodem pro volbu práva, které není s právním poměrem spojené může být výběr práva na vyšší úrovni vývoje. Viz RÜHL. *Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic Convergence and Economic Efficiency*, op. cit., str. 12.

³⁰⁴ RÜHL. *Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic Convergence and Economic Efficiency*, op. cit., str. 15.

³⁰⁵ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 586; RÜHL. *Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic Convergence and Economic Efficiency*, op. cit., str. 11. Srov. BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 37.

omezující volnou hospodářskou soutěž a v čl. 8 odst. 3 o porušení práv duševního vlastnictví.³⁰⁶ Příkladem ustanovení o vyloučení volby práva, jehož účelem je ochrana slabší strany, je čl. 8 odst. 3 Protokolu o právu rozhodném pro vyživovací povinnost (Rozhodnutí Rady 2009/941/ES ze dne 30. listopadu 2009 o uzavření Haagského protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím.

Jako příklad této metody regulace u smluv se slabší smluvní stranou lze uvést také švýcarskou právní úpravu. Ustanovení 120 odst. 2 švýcarského zákona o mezinárodním právu soukromém³⁰⁷ vylučuje volbu práva pro spotřebitelské smlouvy.

4.2. Omezení volby práva výčtem možných právních řádů

Hlavní způsob ochrany slabší smluvní strany prostřednictvím omezení volby práva spočívá v tom, že je smluvním stranám poskytnut výčet právních řádů, které si strany mohou zvolit jako rozhodné právo pro smlouvu. V rámci této varianty není nijak brán v potaz obsah hmotného práva, které je možné zvolit, a tyto kolizní normy tudíž nejsou založeny na materiální spravedlnosti. Na druhou stranu nemusí být účelem kolizních norem jen vymezení právních řádů, které budou mít se smlouvou dostatečně blízký vztah. Cílem může být také zúžení na právní řády, u kterých je vyšší pravděpodobnost, že s jejich obsahem bude slabší smluvní strana obeznámena. Míra ochrany slabší strany se může velmi lišit podle toho, jak bude výčet právních řádů sestaven.

4.2.1. Smlouvy o přepravě cestujících

Výčet právních řádů, jež lze zvolit, stanoví také Nařízení Řím I pro smlouvy o přepravě cestujících, a to v čl. 5 odst. 2 Nařízení Řím I. Toto ustanovení je oproti Římské úmluvě novinkou, neboť Římská úmluva zvláštní právní úpravu pro smlouvy o přepravě cestujících vůbec neobsahovala. Zvláštní úprava pro smlouvy o přepravě nebyla zahrnuta ani v původním návrhu Nařízení Řím I. Do nařízení byla doplněna až později. Článek 5 Nařízení Řím I umožňuje smluvním stranám smlouvy o přepravě cestujících zvolit si jako rozhodné právo země, v níž:

- a) má cestující své obvyklé bydliště nebo;
- b) má dopravce místo své ústřední správy nebo;

³⁰⁶ Textace obou ustanovení zní: „Rozhodné právo určené podle tohoto článku nelze vyloučit dohodou podle článku 14.“

³⁰⁷ Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht [Federal Act on Private International Law], Dec. 18, 1987, AMTLICHE SAMMLUNG [AS] 120 (1988) (Switz.). Viz. BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Mezinárodní právo soukromé evropských zemí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 488.

- c) má dopravce své obvyklé bydliště nebo;
- d) se nachází místo odjezdu nebo;
- e) se nachází místo určení.

Když se na výčet právních řádů podíváme blíže, zjistíme, že jsou vyjmenována všechna hlavní kolizní kritéria, jež přicházejí u smlouvy o přepravě cestujících v úvahu. Jsou zmíněna obvyklá bydliště obou stran, popř. místo ústřední správy dopravce. Taktéž je uvedeno místo odjezdu a místo určení. Zdá se, že účelem tohoto omezení autonomie vůle je v první řadě zajištění, že bude zvoleno právo země, které má s danou smlouvou alespoň nějaký vztah,³⁰⁸ nikoliv tak moc ochrana slabší smluvní strany (cestujícího).³⁰⁹

Pokud by mělo jít primárně o omezení autonomie vůle silnější smluvní strany (převážce), aby si nezvolil jakékoliv právo, které by se mu zalíbilo, tato koncepce omezení volby práva pravděpodobně také nebude nejméně výhodná. Má-li být silnější strana při volbě práva omezena, je vhodné, aby byla kolizní kritéria pro možné právní řády, jež mohou být zvoleny, stanovena tak, že nebude v moci silnější strany ovlivnit naplnění těchto kolizních kritérií. Klasicky, je-li rozhodné právo vázáno na sídlo silnější strany či její ústřední správu, může strana silnější tento určovateli změnit. Smysluplnější je tedy vázat určení rozhodného práva na skutečnosti objektivní či takové, které jsou závislé na vůli slabší smluvní strany.

Dále je namístě podotknout, že tento typ smluv je uzavírán také spotřebiteli. Pro ty však žádná zvláštní ochrana z předmětného ustanovení nevyplývá a na tyto smlouvy uzavírané se spotřebiteli není možné aplikovat ani čl. 6 Nařízení Řím I. Ochrana je pak i s ohledem na výše uvedené jednoznačně slabší. Jako důvod bývají uváděny zájmy dopravců a samotná povaha těchto smluv.³¹⁰ Lze si totiž jen těžko představit, že by kolizní normy kladly na dopravce požadavek přizpůsobení se všem právním řádům, jež jsou spojeny s cestujícími využívajícími jeho služby.³¹¹ Takto se však předmětné omezení jeví z pohledu ochrany slabší smluvní strany jako téměř nadbytečné. Cílem předmětného ustanovení a omezení volby práva však možná nebyla v první řadě ochrana slabší smluvní strany, ale pouze zajištění předvídatelnosti právního řádu.³¹² Pokud by měla být účelem ochrana

³⁰⁸ Srov. RÜHL. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*, op. cit., str. 349.

³⁰⁹ Požadavek, aby zvolené právo mělo ke smluvnímu vztahu dostatečný vztah, platí v mezinárodním právu soukromém ve Spojených státech Amerických obecně pro všechny smlouvy a jde o obecné omezení autonomie vůle stran, nikoliv omezení pro účely ochrany slabší smluvní strany.

³¹⁰ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 950.

³¹¹ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 950.

³¹² Srov. HILL, Jonathan. *Cross-Border Consumer Contracts*. Oxford: Oxford University Press, 2008, str. 354-355.

slabší smluvní strany – cestujících, pak evropský zákonodárce dle mého názoru selhal.³¹³ Pokud by přece jen bylo ambicí přispět také k ochraně slabší smluvní strany (například jen s omezením na spotřebitelské přepravní smlouvy), mohlo by být vhodné vyloučit právní řád státu dle sídla dopravce, využít určitých kombinací hraničních určovatelů nebo také předpokladu zaměření se na trh, kde má cestující obvyklé bydliště.

4.2.2. Pojistné smlouvy

Metodu výčtu právních řádů obsahuje také článek 7 Nařízení Řím I, tj. speciální ustanovení pro pojistné smlouvy. Také toto ustanovení je oproti Římské úmluvě novinkou, neboť Římská úmluva zvláštní právní úpravu pro pojistné smlouvy vůbec neobsahovala a ani Návrh Nařízení Řím I se zvláštními kolizními normami nepočítal. Kolizní úprava pro pojistné smlouvy však vyplývala do značné míry ze směrnic, které byly implementovány do vnitrostátních právních předpisů členských států.

V případě jiné pojistné smlouvy, než je pojistná smlouva kryjící velké riziko, a nachází-li se riziko na území EU, mají smluvní strany omezenou volbu práva na následující právní řády:

- a) právo jakéhokoli členského státu, v němž se nachází riziko v okamžiku uzavření smlouvy;
- b) právo země, v níž má pojistník své obvyklé bydliště;
- c) v případě životního pojištění mohou smluvní strany zvolit pouze právo členského státu, jehož je pojistník státním příslušníkem;
- d) v případě pojistných smluv kryjících rizika omezená na události, k nimž došlo v jednom členském státě, a to v jiném, než je členský stát, v němž se riziko nachází, mohou strany zvolit jen právo tohoto státu;
- e) v případě pojistníka, který provozuje profesionální nebo podnikatelskou činnost nebo vykonává svobodné povolání a pojistná smlouva kryje dvě či více rizik vztahujících se k této činnosti a nacházejících se v různých členských státech, mohou strany zvolit právo kteréhokoli z těchto členských států nebo právo země, v níž má pojistník své obvyklé bydliště.

Pokud v případech uvedených v odstavcích a), b) nebo e) poskytují uvedené členské státy větší míru volnosti při volbě rozhodného práva pro pojistné smlouvy, mohou smluvní strany této volnosti využít.

³¹³ Srov. CZEPELAK. *The Law Applicable to the Contract of Carriage under the Rome I Regulation*, op. cit., str. 66.

Z výše uvedeného výčtu je zřejmé, že u pojistných smluv byl zvolen lehce odlišný přístup než u smluv o přepravě cestujících. Zde je zdůrazněn vztah smlouvy a hraničních určovatelů týkajících se slabší smluvní strany, tj. pojistníka, jako například jeho obvyklé bydliště či státní příslušnost. Druhá skupina hraničních určovatelů se váže k místu, kde se nachází riziko nebo kde se stala pojistná událost. Jedná se tedy o skutečnosti objektivní či spojené se slabší smluvní stranou, nikoliv stranou silnější.

Na druhou stranu nařízení Řím I rozšiřuje okruh použitelných právních řádů prostřednictvím kolizních norem členských států, konkrétně států dle písm. a), b) a e). Pokud totiž tyto členské státy umožňují smluvním stranám více možností při volbě rozhodného práva, mohou toho smluvní strany využít. Toto rozšíření volby práva však již není nikterak regulováno ze strany Nařízení Řím I, a nelze tudíž vyloučit, že bychom se mohli dostat na úroveň výčtu velkého rozsahu, přičemž hraniční určovatelé v něm použité již nebudou objektivního charakteru nebo vázaná na slabší smluvní stranu, nebo že by mohla být volba práva zcela neomezená.³¹⁴

Ani v rámci omezení volby práva není rozlišováno, zda sjednaná smlouva souvisí s podnikatelskou činností pojistníka či nikoliv. Některé rozdílly se však projevují vymezením některých typů pojistných smluv. Je zřejmé, že např. omezení volby práva pro smlouvy o životním pojištění nebude směřovat i k ochraně podnikatele. Na druhou stranu čl. 7 odst. 3 písm. e) Nařízení Řím I výslovně spojuje jeden případ omezení volby práva s pojistníkem, který provozuje profesionální nebo podnikatelskou činnost nebo vykonává svobodné povolání a pojistná smlouva kryje rizika vztahující se k této činnosti.

Někteří autoři hodnotí toto ustanovení v zásadě pozitivně jako konsolidaci kolizního práva pro pojistné smlouvy³¹⁵ a současně hodnotí stupňovitou strukturu kolizní normy (možné rozšíření volby práva prostřednictvím kolizních norem určených států) jako zajímavé

³¹⁴ Možnost volby práva rozšiřuje např. § 87 odst. 3 ZMPS, který stanoví, že „jde-li o pojistnou smlouvu, na kterou se vztahuje přímo použitelný předpis Evropské unie, mohou smluvní strany v rozsahu, ve kterém to tento předpis připouští, zvolit kterékoliv rozhodné právo“, a to v té největší možné míře. Srov. DOBIÁŠ, Petr, DOBIÁŠ, Pavel, DOBIÁŠ, Pavel, HÁLOVÁ, Markéta, KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon o mezinárodním právu soukromém, Komentář*. Praha: Leges, 2013, komentář k § 87. PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*, op. cit., str. 601.

³¹⁵ S výjimkou pojistných smluv vyplývajících z činnosti prováděné jinými organizacemi, než jsou organizace uvedené v článku 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/83/ES ze dne 5. listopadu 2002 o životním pojištění, jejichž předmětem je poskytovat dávky zaměstnancům nebo osobám samostatně výdělečně činným, které patří k podniku či skupině podniků nebo k obchodu či skupině obchodů, v případě úmrtí nebo přežití nebo v případě přerušení či omezení činnosti nebo v případě nemoci související s prací nebo pracovním úrazem. [Čl. 1 odst. 2 písm. j) Nařízení Řím I]. Srov. BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 90.

řešení.³¹⁶ Domnívám se, že tato koncepce je zajímavá svou jedinečností, ale nevnímám ji jako nejšťastnější řešení. Cílem Nařízení Řím I byla unifikace kolizních norem a snaha o větší přehlednost a předvídatelnost. Tímto však byla opět umožněna roztržitost právní úpravy, neboť rozhodné právo může záviset na vnitrostátních kolizních normách, a důsledkem je celková nepřehlednost a právní nejistota.³¹⁷ Bylo-li navíc cílem i jednotné zajištění ochrany slabší smluvní strany prostřednictvím omezení volby práva, tohoto cíle dle mého názoru také jednoznačně docíleno nebylo, neboť v závěru může být volba práva s ohledem na vnitrostátní kolizní normy i neomezená.

Předmětné ustanovení je celkově poměrně nepřehledné a velmi kazuistické.³¹⁸ Dané je pravděpodobně důsledkem skutečnosti, že čl. 7 Nařízení Řím I je konsolidací kolizně právní úpravy několika směrnic pro pojistné smlouvy.

5. Omezení účinků volby

Další metodou sloužící k ochraně slabší smluvní strany je omezení účinků volby práva. Smluvní strany sice mají při činění volby práva neomezené možnosti, ve smyslu, že si mohou zvolit jako rozhodné právo právní řád, který budou chtít, ale k omezení této volby může dojít v rámci aplikace rozhodného práva.

I v rámci tohoto modelu lze nalézt několik kategorií. Lze uvažovat o omezení účinků volby práva prostřednictvím obecných limitů stanovených čl. 3 Nařízení Řím I. Můžeme hovořit o omezení účinků volby práva prostřednictvím zvláštních kolizních norem a tzv. preferenčního přístupu, kdy dochází k porovnání několika právních řádů podle toho, který lépe plní požadovaný účel, v tomto případě ochranu slabší smluvní strany. I v rámci preferenčního přístupu lze rozlišit dvě kategorie. Za první, s mixem právních řádů, za druhou, bez mixu právních řádů, tj. s aplikací pouze jednoho právního řádu, který bude vybrán jako vhodnější.

Mezi výhody této metody patří, že nejsou *a priori* vyloučeny žádné právní řády, které by smluvní strany chtěly použít jako rozhodné právo. Tento způsob také neomezuje autonomii

³¹⁶ Viz BRÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 92; ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Určení rozhodného práva In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda, VALDHANS, Jirí, DRLIČKOVÁ, Klára, KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, str. 96.

³¹⁷ O negativních spojených se stupňovitou strukturou pojednává také profesor Bělohlávek. Srov. BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 1177. Ten uvádí toto rozšíření volby práva jako příklad kompromisního charakteru Nařízení Řím I, zejména čl. 7.

³¹⁸ PAUKNEROVÁ. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 167.

vůle stran plošně,³¹⁹ ale pouze v tom rozsahu, v jakém je to nutné k naplnění požadovaného účelu, tj. ochrany slabší smluvní strany. Pokud bychom však vycházeli z omezení volby práva výčtem možných právních řádů, jako je tomu u smluv o přepravě, dalo by se říci, že prostor pro autonomii vůle stran je tak široký, že se o značném omezení vůle stran nedá příliš hovořit. První z uvedených výhod omezení účinků, nikoliv volby jako takové, by se tedy v tomto světle poněkud vytrácela. Lze však rovněž očekávat, že s ohledem na vyšší zájem na ochraně slabších smluvních stran v případech, kdy je využíván preferenční přístup (spotřebitelé a zaměstnanci), by pravděpodobně nebyl dán na výběr tak široký výčet právních řádů jako u přepravních smluv, a tudíž nelze dané takto zjednodušeně srovnávat. Z omezení volby práva u smluv pojistných můžeme naopak vidět, že zúžení výběru může být učiněno ve prospěch právních řádů závislých na kolizních kritériích, jež nemůže silnější strana ovlivnit.

Nevýhodu pak lze spatřovat ve větší právní nejistotě, neboť ze samotné smlouvy většinou není zřejmé, jaké právní předpisy, resp. právní normy, budou v závěru reálně aplikovány na danou smlouvu. Jednoznačně je pak tato metoda složitější a její aplikace náročnější.

5.1. Mix právních řádů bez preferenčního přístupu (materiální volba práva)

Tento druh omezení účinků volby práva je spojován s tzv. materiální volbou,³²⁰ která spočívá v tom, že její účinky jsou omezeny hmotnými normami určitého právního řádu bez ohledu na právo zvolené.³²¹ V Nařízení Řím I se s touto metodou setkáme pouze ve formě omezení dle čl. 3 odst. 3 a 4 Nařízení Řím I, dle kterých je rozsah aplikace zvoleného práva omezen kogentními normami (práva, se kterým jako jediným je smlouva spojena, či práva EU).

Tato omezení nemíří explicitně pouze na ochranu slabší smluvní strany, ale s ohledem na skutečnost, že hmotněprávní ochrana slabších smluvních stran spočívá obvykle v kogentní právní úpravě, tj. takové, od které se nelze smluvně odchýlit, tak účelem mnohých ustanovení, jež nebudou dotčena volbou práva, bude pravděpodobně ochrana slabších smluvních stran.

³¹⁹ S výjimkou preferenčního přístupu bez mixu právních řádů, který vede k nahrazení zvoleného práva právem jiným v celém rozsahu.

³²⁰ Srov. PAUKNEROVÁ. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 156; ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, str. 97; KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 127.

³²¹ ROZEHNALOVÁ. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*, op. cit., str. 97.

V těchto případech navíc nedochází předem k statusovému určení slabších smluvních stran, které mají být předmětnými omezeními účinků volby práva dotčeny a bude záležet primárně na vymezení slabších smluvních stran v rámci hmotněprávní úpravy, ať už vnitrostátní či unijní. Na základě těchto omezení tak může být teoreticky chráněna také slabší smluvní strana situačně určená, budou-li kogentní normy představovat ustanovení týkající se materiální ochrany.

5.1.1. Čistě vnitrostátní situace

První limit volby práva vymezený v čl. 3 Nařízení Řím I, konkrétně odstavci 3, se vztahuje na čistě vnitrostátní situace. Článek 3 odst. 3 Nařízení Řím I stanoví, že pokud se všechny ostatní prvky pro situaci významné nacházejí v jiné zemi než v zemi, jejíž právo bylo zvoleno, není volbou práva, dotčeno použití ustanovení práva této jiné země, od nichž se nelze smluvně odchýlit.³²²

Předmětné ustanovení umožňuje volbu práva také ve vnitrostátních vztazích,³²³ a to i přesto, že Nařízení Řím I pro svou aplikaci vyžaduje mezinárodní prvek a kolizi právních řádů.³²⁴ Pro účely aplikace Nařízení Řím I, konkrétně čl. 3 odst. 3, i na vnitrostátní situace, je tímto mezinárodním prvkem právě volba cizího práva.³²⁵

Jde však ve skutečnosti jen o zdánlivou volbu práva, neboť smluvní strany si mohou zvolit pouze odlišné dispozitivní normy. Od dispozitivních norem se však lze odchýlit vždy, nemusí nutně dojít k volbě práva. Tento druh volby práva se označuje také jako materiální volba³²⁶ a spočívá v tom, že její „omezení je dáno bez ohledu na zvolený právní řád hmotnými normami určitého právního řádu“,³²⁷ neboť se nelze odchýlit od kogentních norem jinak rozhodného práva.³²⁸ Příslušný právní řád, jehož kogentní normy nelze vyloučit, může být

³²² Pro to, aby se předmětné ustanovení neaplikovalo, tj. aby strany nebyly omezeny kogentními normami, stačí, aby alespoň jeden významný prvek byl spojen s jiným státem, například obvyklé bydliště či sídlo jedné ze stran, místo uzavření smlouvy či místo plnění. Srov. RÜHL. *Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic Convergence and Economic Efficiency*, op. cit., str. 10.

³²³ Srov. BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 27; PAUKNEROVÁ. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 156.

³²⁴ Článek 1 odst. 1 Nařízení Řím I: „*Toto nařízení se vztahuje na smluvní závazkové vztahy podle občanského a obchodního práva v případě kolize právních řádů.*“

³²⁵ BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 27.

³²⁶ Srov. PAUKNEROVÁ. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 156; ROZEHNALOVÁ. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*, op. cit., str. 97; KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 127.

³²⁷ ROZEHNALOVÁ. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*, op. cit., str. 97.

³²⁸ PAUKNEROVÁ. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 156.

zejména právní řád, jež by se použil nebýt volby práva, nebo také právní řád sídla soudu. Pokud si však v soukromoprávním vztahu s mezinárodním prvkem³²⁹ zvolí smluvní strany rozhodné právo pro smlouvu, z práva, které by bylo rozhodné nebýt volby práva, by se neaplikovala ustanovení dispozitivní ani kogentní. S výjimkou imperativních ustanovení se smluvní strany předmětnému právu vyhnou v plném rozsahu.³³⁰

Existuje však i názor, že pro volbu práva dle čl. 3 odst. 3 Nařízení Řím I je nutné, aby existovaly alespoň pochyby nebo předpoklad o kolizi právních řádů, neboť čl. 1 Nařízení Řím I stanoví, že se Nařízení Řím I vztahuje na smluvní vztahy „v případě kolize právních řádů“.³³¹ Vůči danému však lze dle mého názoru argumentovat tím, že kolize právních řádů je způsobena právě učiněnou volbou práva, kterou lze považovat za mezinárodní prvek.

Zjednodušeně řečeno, smluvní strany nemohou vyloučit aplikaci kogentních norem, tj. právních norem, od kterých se nelze smluvně odchýlit tím, že si zvolí jako rozhodné právo pro smlouvu právo cizí, pokud v rámci smluvního vztahu neexistuje kromě volby cizího práva žádný mezinárodní prvek. Smluvní závazkové právo se ve většině právních řádů, včetně toho českého, vyznačuje především svým dispozitivním charakterem a principem autonomie vůle jako hlavním principem smluvního práva. Pokud v právní úpravě týkající se smluvních závazků nalezneme kogentní normy, bude se z velké části jednat o právní normy, jejichž účelem je ochrana slabších smluvních stran. V rámci českého práva můžeme zmínit právo spotřebitelské, a to Zákon o ochraně spotřebitele a Občanský zákoník, část Občanského zákoníku týkající se nájemních vztahů, zejména v případě nájmu bytu, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce (dále jen „**Zákoník práce**“), právní úpravu pro smlouvy o obchodním zastoupení. Občanský zákoník obsahuje kogentní úpravu také pro materiální ochranu slabších smluvních stran, např. § 433 OZ, právní úprava neúměrného zkrácení, lichvy a smluv uzavíraných adhezním způsobem.

Lze tedy vyjádřit stručný závěr ohledně prvního limitu, a to, že v čistě vnitrostátních právních poměrech jsou strany, co se týče volby práva, omezeny kogentními normami státu, kterým by se právní poměr jinak řídil, nebýt volby práva. Takovou volbu práva tudíž nelze považovat za plnohodnotnou. Omezení přitom, přestože je formulováno obecně, může sloužit

³²⁹ Jiným, než je jen volba zahraničního práva.

³³⁰ Vycházejí z obecné volby práva dle čl. 3 Nařízení Řím I, nikoliv volby práva dle čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I pro spotřebitelské smlouvy nebo dle čl. 8 odst. 1 Nařízení Řím I pro zaměstnance.

³³¹ Srov. ROZEHNALOVÁ, *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*, op. cit., str. 94-95; ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, *A Few Observations on Choice of Law*, op. cit., 2010, str. 8-13.

také k ochraně slabší smluvní strany, a to nejen statusově určené, jako je tomu v případě kolizních norem, ale také situačně určené.

5.1.2. Čistě unijní situace

Další limit stanovený v čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I je v zásadě obdobou výše uvedeného, ale ve vztahu k EU. Toto ustanovení je také někdy označováno za doložku o vnitřním trhu³³² a jeho cílem je zamezit obcházení práva, jež by se jinak použilo.³³³ Pokud by si totiž strany zvolily právo jiné, než je právo některého členského státu, přestože by se všechny ostatní prvky pro situaci významné nacházely v jednom nebo více členských státech, není touto volbou dotčena aplikace těch ustanovení práva EU, od nichž se nelze smluvně odchýlit. Právo EU přitom obsahuje hmotněprávní úpravu smluvních závazků v omezené míře a většina z ustanovení představuje normy kogentní.³³⁴ V případě, že by kogentní normy byly obsaženy ve směrnících a vyžadovaly by implementaci do vnitrostátního práva, bude dle čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I rozhodující jejich podoba v *legis fori*, tj. právním řádu sídla soudu.

Jinými slovy, v rámci čistě unijních právních poměrů si strany sice mohou zvolit právo třetí země, ale nebude to mít vliv na aplikaci kogentních unijních ustanovení. Mezi tyto lze

³³² PAUKNEROVÁ. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 157. Autorka tento pojem spojuje s německou literaturou, kde bývá používán termín Binnenmarktklausel. Srov. např. LEIBLÉ, Stefan. in FERRARI, Franco, LEIBLÉ, Stefan (Hrsg.) *Ein neues Internationales Vertragsrecht für Europa – Der Vorschlag für eine Rom I – Verordnung, Studien zum Internationalen Privat- und Verfahrensrecht. Band 10*. Gottmadingen: Jenaer Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 2007, str. 50.

³³³ BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 30.

³³⁴ BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 30.

přítom jednoznačně zařadit právní předpisy na ochranu spotřebitelů,³³⁵ zaměstnanců³³⁶ či obchodních zástupců.³³⁷

5.2. Využití únikové doložky

K ochraně slabší smluvní strany může v určitých případech posloužit také úniková doložka. Bude se však jednat primárně o ochranu před nepředvídatelným právním řádem určeným účelově silnější stranou. Únikové doložky totiž sledují kolizní spravedlnost, nikoliv materiální. Zejména v případech neomezené volby práva nelze vyloučit, že silnější strana zvolí jako rozhodné právo právní řád pro ni výhodný, který se smlouvou blíže nesouvisí.

5.3. Preferenční přístup (materializovaná volba) s použitím více právních řádů

Tato metoda se promítá v čl. 6 a 8 Nařízení Řím I, tj. při ochraně spotřebitelů a zaměstnanců. Daná ustanovení neomezují strany v možnosti zvolit si rozhodné právo, ale omezují účinky volby práva „prostřednictvím hmotněprávních kvalifikátorů“.³³⁸ Zároveň ale stanoví, že ochrana, jež by jim byla poskytnuta na základě kogentních ustanovení právního řádu určeného podle speciálního kolizního pravidla, jim nesmí být odepřena. Tento přístup je v zahraniční literatuře pojmenován jako *preferential law approach*, v tomto případě *preferential law approach with law mix*,³³⁹ či také jako *favorability principle*

³³⁵ Spotřebitel je chráněn již v Listině základních práv občanů EU (čl. 38), v evropských nařízeních a směrnicích, například v Nařízení Evropského parlamentu a rady (ES) č. 2006/2004 ze dne 27. října 2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele („nařízení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele“), Směrnici Rady ze dne 20. prosince 1985 na ochranu spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory (85/577/EHS), Směrnici Rady ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (93/13/EHS), Směrnici Evropského parlamentu a Rady ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku (97/7/ES).

³³⁶ Např. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/67/EU ze dne 15. května 2014 o prosazování směrnice 96/71/ES o vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb a o změně nařízení (EU) č. 1024/2012 o správní spolupráci prostřednictvím systému pro výměnu informací o vnitřním trhu; Směrnice Rady 2004/113/ES ze dne 13. prosince 2004, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování; Směrnice Rady ze dne 14. října 1991 o povinnosti zaměstnavatele informovat zaměstnance o podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru (91/533/EHS) a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/104/ES ze dne 19. listopadu 2008 o agenturním zaměstnávání.

³³⁷ Např. Směrnice Rady ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců.

³³⁸ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 1058.

³³⁹ Např. RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 208; RÜHL, Giesela. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*, op. cit., str. 352-353; TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 174; MANKOWSKI, Peter. In: FERRARI, Franco, LEIBLE, Stefan. *Rome I*

(*Günstigkeitprinzip*).³⁴⁰ Jako český ekvivalent lze pravděpodobně použít termín preferenční přístup. Česká odborná literatura ale tento pojem standardně nepoužívá, spíše se občas v této spojitosti objevuje termín materializovaná volba práva.³⁴¹

5.3.1. Spotřebitelské smlouvy dle Nařízení Řím I

Evropské mezinárodní právo soukromé zvolilo pro ochranu spotřebitelů vedle zvláštní kolizní právní úpravy ve prospěch spotřebitele,³⁴² neučiní-li strany volbu práva, metodu omezení účinků volby práva, kdy spotřebitel nesmí být v důsledku volby práva zbaven ochrany, kterou mu zaručují kogentní normy práva státu, ve kterém má své obvyklé bydliště.

Tato koncepce byla obsažena již v čl. 5 odst. 2 Římské úmluvy,³⁴³ a v současné době ji nalezneme v čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I.³⁴⁴ Přestože mezi čl. 6 Nařízení Řím I a čl. 5 Římské úmluvy nalezneme několik rozdílů, primárně spočívají ve vymezení spotřebitelských smluv, na které se bude předmětné ustanovení vztahovat. Hlavním cílem úpravy článku týkajícího se spotřebitelských smluv v Nařízení Řím I oproti Římské úmluvě v tomto kontextu bylo

Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. Munich: Sellier European Law Pub, 2009, str. 189 a násl.; van BOCHOVE. Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law, op. cit., str. 152.

³⁴⁰ Viz WURMNEST, Wolfgang. Maritime Employment Contracts in the Conflict of Laws In: BASEDOW, Jürgen, MAGNUS, Ulrich, WOLFRUM, Rudiger (Eds.) *The Hamburg Lectures on Maritime Affairs 2009 & 2010*. Berlin: Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2012, str. 118; MICKLITZ, Hans-W. Consumer Law in the Digital Economy. In: KONO, Toshiyuki, HISCOCK, Mary, REICH, Arie (Eds.) *Transnational Commercial and Consumer Law, Current Trends in International Business Law*. Singapore: Springer-Verlag Singapore, 2018, str. 139.

³⁴¹ Většina tuzemské literatury vyjadřující se k danému tématu tyto otázky nezkoumá metodologicky či končí pojednání o účincích tohoto článku konstatováním, že příslušná smluvní strana nesmí být zbavena ochrany, kterou jí poskytuje určené právo státu (jiné než zvolené). Nad výše popsany rámec se tímto tématem zabýval například profesor Bělohávek (BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 1058) či Břicháček (BŘICHÁČEK, Tomáš. Kolizní úprava spotřebitelských smluv v nařízení Řím I – aktuální otázky, op. cit., str. 829 a násl. Profesorka Rozehnalová tento přístup pojmenovává jako materializovaná volba práva. Srov. ROZEHNALOVÁ. Určení rozhodného práva In: ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*, op. cit., str. 99. Profesor Bělohávek pak hovoří o materializované aprobaci volby práva. Viz BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 1058.

³⁴² V případě neexistence volby práva by se aplikovalo právo země, v níž má spotřebitel obvyklé bydliště.

³⁴³ Článek 5 odst. 2 Římské úmluvy stanoví, že „Bez ohledu na článek 3 nesmí být spotřebitel v důsledku volby rozhodného práva provedené stranami zbaven ochrany, kterou mu poskytují imperativní ustanovení práva země, v níž má obvyklé bydliště (...)“.

³⁴⁴ Článek 6 odst. 2 Nařízení Řím I, jež zakotvuje omezení účinků volby práva pro některé spotřebitelské smlouvy zní následovně: „Bez ohledu na odstavec 1 si mohou strany zvolit v souladu s článkem 3 právo rozhodné pro smlouvu, která splňuje podmínky odstavce 1. V důsledku této volby však nesmí být spotřebitel zbaven ochrany, kterou mu poskytují ustanovení právního řádu, od nichž se nelze smluvně odchýlit a jež by se v případě neexistence volby práva na základě odstavce 1 jinak použila“.

zohlednění vývoje technologií v oblasti uzavírání smluv na dálku.³⁴⁵ Kromě přizpůsobení právní úpravy vývoji elektronického obchodu se zvažovala také změna samotné metodologie ochrany spotřebitele a nahrazení metodou efektivnější.³⁴⁶ Je pochopitelné, že názory na to, jakou podobu by měl čl. 6 Nařízení Řím I mít, se lišily podle toho, jaké zájmy nositelé názorů primárně zastupovali. Spotřebitelské organizace logicky podporovaly silnější ochranu spotřebitelů v podobě absolutního vyloučení volby práva a omezení rozhodného práva pouze na právo státu, ve kterém má spotřebitel obvyklé bydliště. Organizace zastupující obchodníky naopak chtěly prosadit přístup vhodnější pro podporu mezinárodního obchodu.³⁴⁷ Výsledkem byl Návrh Nařízení Řím I, který zcela vylučoval volbu práva.³⁴⁸ Komise se tudíž přiklonila k návrhu spotřebitelských organizací. Tento postup odůvodnila zejména potřebou jednoduché a předvídatelné kolizní normy, která nebude prodlužovat a prodražovat vedení řízení, když se ve spotřebitelských sporech jedná obvykle o malé částky.³⁴⁹ Komise také uvedla, že má za to, že takové řešení je spravedlivé i z hospodářského hlediska, neboť pokud mají být přece jen vynaloženy nějaké náklady navíc při přípravě smlouvy, je namístě, aby tyto náklady nesl obchodník, který bude uzavírat takových smluv podstatně více než spotřebitel, a náklady mohou být tudíž rozloženy mezi více z nich.³⁵⁰

Finální podoba čl. 6 Nařízení Řím I je však odlišná od původního návrhu. I přes výše uvedené totiž nakonec nebyla koncepce čl. 5 Římské úmluvy v Nařízení Řím I z tohoto hlediska změněna a i nadále platí, že smluvní strany si mohou pro spotřebitelskou smlouvu dle čl. 6 Nařízení Řím I zvolit rozhodné právo, avšak touto volbou nemůže být spotřebitel zbaven ochrany, kterou mu poskytují kogentní normy práva státu jeho obvyklého bydliště. K tomuto vývoji došlo na základě debaty o tom, zda by navrhovaná podoba čl. 5 Nařízení Řím I³⁵¹ nebyla překážkou pro malé a střední podniky působící v oblasti elektronického obchodu a zda by neměla negativní vliv na vnitřní trh a ekonomiku.³⁵²

³⁴⁵ Návrh Nařízení Řím I, str. 6; TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 155 a násl.

³⁴⁶ Viz TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 157.

³⁴⁷ Srov. TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 158.

³⁴⁸ Návrh Nařízení Řím I, čl. 5, str. 15-16.

³⁴⁹ Návrh Nařízení Řím I, důvodová zpráva, str. 6. Dané je dááno zejména do souvislosti s možností aplikace cizího práva soudem. Srov. ŠAROCHOVÁ, Lucie. *Autonomie vůle stran v Nařízení Řím I a její limity. Rigorózní práce*. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2011, str. 66.

³⁵⁰ Návrh Nařízení Řím I, důvodová zpráva, str. 6.

³⁵¹ V původním návrhu Nařízení Řím I byly spotřebitelské smlouvy upraveny v rámci čl. 5, neboť v tomto návrhu nebyly vůbec zahrnuty smlouvy o přepravě.

³⁵² Srov. TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 159.

Článek 6 odst. 2 Nařízení Řím I je v odborné literatuře vykládán tak, že spotřebitel na tom nemůže být na základě volby rozhodného práva jiného, než kterého by se použilo nebýt volby práva, hůře, než kdyby volba práva nebyla učiněna.³⁵³ Výsledkem aplikace této koncepce je skutečnost, že spotřebitel si může v důsledku volby práva teoreticky pouze přilepšit. Jeho postavení se však nikdy nemůže zhoršit, neboť minimálně standard ochrany, který mu zaručují kogentní ustanovení práva státu, v němž se nachází spotřebitelovo obvyklé bydliště, je zajištěn. Nutno dodat, že takto není předmětné ustanovení vykládáno jen v rámci odborné literatury, ale také ze strany Evropské komise,³⁵⁴ a vyplývá také z chápání předchozí právní úpravy v čl. 5 Římské úmluvy. Někteří čeští autoři si kladli otázku, zda předmětné ustanovení opravdu představuje preferenční přístup a má dojít ke srovnání právních řádů, či zda je zaručena aplikace kogentních norem práva dle spotřebitelova bydliště, v závěru se však přiklonili k první variantě.³⁵⁵

Postup v rámci této metody spočívá v tom, že dojde k porovnání zvoleného práva a práva státu, ve kterém má spotřebitel své obvyklé bydliště, resp. kogentních ustanovení poskytujících spotřebiteli ochranu v dané otázce. Posléze se určí, které právo vychází z této komparace jako výhodnější pro spotřebitele, a to se přednostně použije.³⁵⁶ To ovšem pouze v rozsahu posuzovaných ustanovení týkajících se konkrétní situace. Ve zbývajícím rozsahu se bude aplikovat právo, jež si strany zvolily. Pokud se tedy předmětný spor bude týkat např. odstoupení od smlouvy, budou porovnána především kogentní ustanovení upravující odstoupení od smlouvy. Ta výhodnější se posléze použijí v kombinaci se zvoleným právem,

³⁵³ Např. RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 208; RÜHL. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*, op. cit., str. 352-353; TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 174; MANKOWSKI. In: FERRARI, LEIBLÉ. *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*, op. cit., str.189 a násl.; van BOCHOVE. *Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law*, op. cit., str. 152.; BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 1058.

³⁵⁴ Viz Evropská komise. *Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje*, KOM(2011) 635 v konečném znění, 2011, důvodová zpráva, str. 3, a bod 3 preambule.

³⁵⁵ Srov. BŘICHÁČEK. *Kolizní úprava spotřebitelských smluv v nařízení Řím I – aktuální otázky*, op. cit.; Srov. ROZEHNALOVÁ. *Určení rozhodného práva* In: ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*, op. cit., str. 99.

³⁵⁶ U takových kolizních norem můžeme vidět prosazení materiální spravedlnosti. Ta byla v kontinentálním mezinárodním právu soukromém spíše výjimečná, ale v nedávné době se začala prosazovat častěji s ohledem na ochranu slabší smluvní strany. Viz PAUKNEROVÁ. *Prostor pro uvážení v českém mezinárodním právu soukromém. Ohlédnutí se za mezinárodním právem soukromým k výročí Antonína Hobzy*, op. cit., str. 24.

kterým se budou řídit některé další smluvní otázky. Takové rozdělení smlouvy na více částí a aplikace různých právních řádů na jednotlivé části se nazývá *dépeçage*.

Článek 6 odst. 2 Nařízení Řím I stanoví, že „*v důsledku této volby však nesmí být spotřebitel zbaven ochrany, kterou mu poskytují ustanovení právního řádu, od nichž se nelze smluvně odchýlit a jež by se v případě neexistence volby práva na základě odstavce 1 jinak použila*“. Pro pochopení účinků tohoto ustanovení zakotvující omezení účinků volby práva je nutné vyjasnit, která ustanovení mohou podobu zvoleného práva jako práva rozhodného pro smlouvu změnit. Lze vymezit tři podmínky, které musí být kumulativně naplněny pro to, aby se jednalo o ustanovení, na které odkazuje čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I.

Za prvé, se jedná o ustanovení právního řádu státu, ve kterém má spotřebitel své obvyklé bydliště. Není tak rozhodující státní příslušnost spotřebitele, ani to, kde se nachází v okamžiku uzavření předmětné smlouvy či kde přechodně pobývá. V tomto si dovoluji odkázat na dřívější části této práce, kde se otázkou obvyklého bydliště (pobytu) ve stručnosti zabývám.

Za druhé, musí jít o ustanovení, od kterých se nelze smluvně odchýlit, tj. kogentní normy. Zde je nutné pro úplnost poznamenat, že je nutné činit rozdíl mezi normami imperativními a normami kogentními.³⁵⁷ Článek 6 odst. 2 Nařízení Řím I hovoří o ustanoveních, od kterých se nelze smluvně odchýlit, tj. o normách kogentních³⁵⁸ (tak, jak je chápeme v rámci občanského či obchodního práva).³⁵⁹ Imperativní normy nemají přednost jen před smluvními ujednáními ale také zákonnými ustanoveními jiných právních řádů a jejich aplikace je upravena v čl. 9 Nařízení Řím I.³⁶⁰ Zatímco tedy aplikaci kogentních norem lze vyloučit prostřednictvím volby jiného práva, volba práva nebude mít vliv na aplikaci norem imperativních. Rozlišování těchto dvou kategorií ustanovení bohužel způsobuje často problémy, zejména s ohledem na používanou terminologii. Doktrína spojuje pojem

³⁵⁷ Srov. ROZEHNALOVÁ. Určení rozhodného práva In: ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*, op. cit., str. 123; PAUKNEROVÁ. In: PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*, op. cit., str. 32-33.

³⁵⁸ Viz KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 302; BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl*, op. cit., str. 1059.

³⁵⁹ Tak například ustanovení § 1 odst. 2 OZ, jež bývá v českém občanském právu dáváno do souvislosti s vymezením kogentních právních norem zní: „*Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.*“

³⁶⁰ Článek 9 Nařízení Řím I: „*Imperativní ustanovení jsou ustanovení, jejichž dodržování je pro stát při ochraně jeho veřejných zájmů, jako např. jeho politického, společenského a hospodářského uspořádání zásadní do té míry, že se vyžaduje jejich použití na jakoukoli situaci, která spadá do jejich oblasti působnosti, bez ohledu na právo, které by se jinak na smlouvu podle tohoto nařízení použilo.*“

imperativní normy či imperativní ustanovení s čl. 9 Nařízení Řím I, resp. v ZMPS s § 3.³⁶¹ Pro imperativní normy se používají také pojmy nutně použitelná ustanovení,³⁶² normy absolutně či mezinárodně kogentní, přísně donucující, absolutně či přísně donucující normy, přímo použitelné normy či dříve také přímo použitelné administrativněprávní normy.³⁶³ Problém s terminologií se objevil také v rozsudku *Amazon*, neboť česká verze používala termín imperativní ustanovení, přestože anglická verze uváděla *mandatory provisions* a *provisions that cannot be derogated from by agreement*, představující kogentní normy, nikoliv *overriding mandatory provisions*, jež jsou normami imperativními.³⁶⁴

Pokud bude právo státu, v němž má spotřebitel své obvyklé bydliště obsahovat dispozitivní ustanovení, která budou sloužit k jeho ochraně, nelze tuto ochranu vymáhat na základě čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I na úkor zvoleného práva. Tuto ochranu však spotřebitel neměl zaručenu ani v případě, že by se neúčastnil mezinárodního obchodu, neboť i v rámci vnitrostátní spotřebitelské smlouvy by mohla být taková dispozitivní ustanovení vyloučena. Objevil se názor, že v případě dispozitivních ustanovení by mohlo být uvažováno o tom, že takové ujednání o volbě práva by bylo nepřiměřené dle Směrnice 93/13/EHS.³⁶⁵ S daným však nemohu vzhledem k výše uvedenému souhlasit. Dispozitivnost právních norem značí, že na jejich naplnění zákonodárce netrvá. Těžko si pak lze představit, že by právě takové právní normy mohly zapříčinit významnou nerovnováhu práv a povinností vedoucí k materiální nepřiměřenosti daného ujednání o volbě práva.

Závěrečnou třetí podmínkou je, že předmětné ustanovení slouží k ochraně spotřebitele. Zde se nabízí otázka, zda se může jednat jen o ustanovení, která míří specificky na ochranu spotřebitele, zda postačuje, že se jedná o tzv. ochranné ustanovení obecně, či zda je rozhodující to, že v důsledku aplikace takového ustanovení by byl spotřebitel ve výhodnějším postavení.

O tom, že první skupina kogentních ustanovení může ovlivnit účinky zvoleného práva, neexistují žádné pochyby. Jedná-li se o kogentní ustanovení, jehož účelem je dle textace

³⁶¹ Srov. ROZEHNALOVÁ. Určení rozhodného práva In: ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*, op. cit., str. 123; PAUKNEROVÁ. In: PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*, op. cit., str. 32-33.

³⁶² Ustanovení § 3 ZMPS.

³⁶³ Srov. PAUKNEROVÁ, Monika. Tzv. přímo použitelné administrativněprávní normy a mezinárodní právo soukromé. *Právník*. 1983, č. 5, str. 477.

³⁶⁴ Stejně tak ve francouzské verzi rozsudku není používán termín, jenž vymezuje imperativní normy ve smyslu čl. 9 Nařízení Řím I (*les lois de police*), ale termín pro normy kogentní (*les dispositions impératives* či *des dispositions auxquelles il ne peut être dérogé par accord*).

³⁶⁵ ŠAROCHOVÁ. *Autonomie vůle stran v Nařízení Řím I a její limity*, op. cit., str. 70.

a pojmenování ustanovení ochrana výlučně spotřebitelů, bude tato ochrana zaručena prostřednictvím čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I. Jako příklad lze uvést kogentní ustanovení v díle 4, části 4 Občanského zákoníku – Ustanovení o závazcích ze smluv uzavíraných se spotřebitelem (§ 1810-1867).

Domnívám se, že do předmětné kategorie ustanovení by mohla být také zahrnuta další ochranná ustanovení, i když obecnějšího charakteru.³⁶⁶ Především pak ta, která nejsou určena výlučně pro ochranu spotřebitelů, ale pro ochranu slabší smluvní strany obecně.³⁶⁷ Důležitý je účel právní normy spočívající v ochraně smluvní strany. Některé právní řády s pojmem ochranných ustanovení pracují. Tak například ochrannou právní normou „*se ve smyslu ustanovení § 823 odst. 2 BGB rozumí jakákoli právní norma, která má sloužit k ochraně zájmů určité osoby. (...) Ochranná norma je dle stávající německé judikatury pouze taková, která slouží k ochraně práv, právních statků nebo právem chráněných zájmů jednotlivce, popř. určitého okruhu osob*“.³⁶⁸ Český právní řád v § 2910 OZ hovoří o zákonné povinnosti stanovené na ochranu práva poškozeného. V těchto případech je koncepce ochranných norem použita v souvislosti s odpovědností za újmu, resp. povinností nahradit újmu. Pojem ochranných ustanovení byl však tématem také dle předchozí právní úpravy, a to v souvislosti s § 262 odst. 4 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Ten stanovil, že ustanovení Občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Rozsahem těchto ustanovení směřujících k ochraně spotřebitele se zabýval Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 24. 7. 2012, sp. zn. 32 Cdo 3337/2010. Nejvyšší soud došel k závěru, že za ustanovení směřující k ochraně spotřebitele není možné považovat právní úpravu promlčení. Ta totiž není pro spotřebitele „*méně či více výhodná; je pouze jiná*“.³⁶⁹

Poslední kategorie, nad kterou je namístě se zamyslet, jsou kogentní normy, které však nejsou ochranného charakteru, tj. neposkytují spotřebiteli ochranu. Domnívám se, že tato ustanovení by neměla být posuzována (či následně aplikována) na základě čl. 6 odst. 2

³⁶⁶ Srov. TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 173.

³⁶⁷ Z českého právního řádu lze jmenovat například § 433 (generální ustanovení pro ochranu slabší strany v závazcích), § 1793-1801 (neúměrné zkrácení, lichva, smlouvy uzavírané adhezním způsobem).

³⁶⁸ SAXLOVÁ, Jaroslava. *K civilněprávní úpravě ochranné normy*, 2016. [online]. Dostupné z URL: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/k-civilnepravni-uprave-ochranné-normy-101036.html>> [cit. 7. 12. 2018].

³⁶⁹ VRAJÍK, Michal. *Judikatura Nejvyššího soudu z pohledu nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích*. ANAG, 2014, str. 206.

Nařízení Řím I, neboť nenaplnují požadavek ochranného účelu normy.³⁷⁰ I přes to, že se neprovádí komplexní srovnání zvoleného práva s právem spotřebitele a měla by být porovnána ustanovení relevantní k předmětné situaci, není dle mého názoru vhodné, aby bylo možné využít jakékoliv kogentní ustanovení jen pro to, že v dané situaci je jeho aplikace výhodnější pro spotřebitele. Použiji příklad výše uvedeného promlčení, kdy právní řád A bude stanovovat promlčecí lhůtu v délce 4 roky a stát B v délce 3 roky, přičemž budu předpokládat, že právní úprava promlčení je kogentní a je považována za součást hmotného práva, nikoliv procesního. Nelze říci, že účelem této právní úpravy je ochrana spotřebitele. Pokud bude spotřebitel v pozici žalobce, byla by pro něj výhodnější promlčecí lhůta delší, a tudíž právo státu A. Pokud by však byl spotřebitel žalovaným, byla by pro něj výhodnější lhůta kratší, tudíž právo státu B. Nelze tedy říci, že příslušná ustanovení naplňují funkci ochrannou, jen mohou být v určitých situacích pro spotřebitele výhodnější. Nejsou ale výhodnější sama o sobě.

Zajímavé by v tomto ohledu mohlo být srovnání s českými právními normami, přičemž právní úprava stanovující délku subjektivní promlčecí lhůty je pro běžné právní poměry dispozitivní. Výjimkou jsou závazky se slabší stranou, kdy v těchto případech se jedná o úpravu jednostranně kogentní v tom smyslu, že změna nesmí být provedena v neprospěch slabší strany. Tuto právní normu lze již dle mého názoru považovat za ochranné ustanovení, neboť má sloužit k ochraně slabší strany. Pokud by právní úprava promlčení v druhé právní řádě naopak umožňovala libovolnou změnu či by změnu limitovala pouze určením minimální či maximální délky promlčecí lhůty, aplikovalo by se omezení dle § 630 odst. 2 OZ. K ujednání, kterým dojde ke zkrácení promlčecí lhůty u práv slabšího anebo naopak kterým dojde k prodloužení promlčecí lhůty u práv strany silnější, resp. k prodloužení promlčecí lhůty u povinností slabšího, by se tudíž nepřihlíželo. „*Bude třeba brát zřetel také na skutečnost, zda došlo k prodloužení či zkrácení promlčecí lhůty oběma stranám ve stejném rozsahu či zda je sjednání odlišné promlčecí lhůty ve prospěch či k tíži pouze jedné z nich.*“³⁷¹

³⁷⁰ Srov. TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 173. Také profesorka Rozehnalová hovoří o kogentních ochranných normách, nikoliv jen kogentních normách. Viz ROZEHNALOVÁ. Určení rozhodného práva In: ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*, op. cit., str. 99.

³⁷¹ SKALSKÁ. *Postavení slabé smluvní strany při uzavírání smluv v obchodním styku*, op. cit., str. 54-55.

(a) **Čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I v kontextu judikatury SDEU**

Předmětným ustanovením se zabýval také SDEU v již dříve diskutovaném rozsudku *Amazon*. SDEU totiž v rozsudku konstatoval, že ujednání o volbě práva má charakter zneužívající klauzule, protože je spotřebitel uveden v omyl v tom smyslu, že se bude aplikovat pouze zvolené právo (lucemburské), a nikoliv také právo státu jeho obvyklého bydliště (rakouské právo). Konkrétně SDEU uvedl: „[č]lánek 6 odst. 2 Nařízení Řím I totiž zakotvuje možnost, aby si smluvní strany sjednaly právo rozhodné pro spotřebitelskou smlouvu za podmínky, že bude zajištěno dodržení ochrany, které spotřebitelé požívají na základě ustanovení práva sídla soudu, od kterých se nelze smluvně odchýlit.“^{372, 373} a dále: „[s] ohledem na imperativní charakter požadavku obsaženého v čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I musí soud, kterému bylo předloženo ujednání o volbě rozhodného práva v případě, kdy se jedná o spotřebitele s hlavním bydlištěm v Rakousku, použít rakouskou právní úpravu, od které se podle rakouského práva nelze smluvně odchýlit.“³⁷⁴

Generální advokát Henrik Saugmandsgaard Øe ve svém stanovisku explicitně uvedl, že rakouské právo, tj. právo státu obvyklého bydliště spotřebitele, má být použito, nehledě na standard ochrany spotřebitele, který poskytuje, resp. nehledě na to, zda je tento standard vyšší než v případě zvoleného práva.³⁷⁵ Zjednodušeně řečeno, spotřebitel má dle názoru generálního advokáta v této věci vždy možnost dovolávat se závazných ustanovení práva státu, v němž má bydliště.

I s ohledem na výše uvedené je tedy otázkou, jaké účinky má čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I dle SDEU. SDEU své výše uvedené deklarace nijak blíže neodůvodnil. Z obsahu rozsudku nevyplývá, že by SDEU učinil výše zmiňovanou komparaci právních řádů Rakouska a Lucemburska. V posuzovaném případě by však dle mého názoru bylo velmi obtížné srovnání relevantních kogentních ustanovení rakouského práva chránících spotřebitele s lucemburským právem provést, neboť se nejednalo o řešení konkrétní situace, resp. sporu, mezi obchodníkem a spotřebitelem. Teoreticky si však SDEU mohl vybrat některá ustanovení, na základě nichž by došel k závěru, že rakouské právo by alespoň v části použito být mělo. V takovém případě by bylo možné uvažovat o tom, že předpoklady závěru SDEU

³⁷² Bod 66 rozsudku *Amazon*.

³⁷³ S ohledem na nepřesnost v překladu uvádím také anglické znění: „Article 6(2) of the Rome I Regulation provides that the parties may choose the law applicable to a consumer contract, provided that the protection is ensured which the consumer is afforded by provisions of the law of his country that cannot be derogated from by agreement.“

³⁷⁴ Bod 70 rozsudku *Amazon*.

³⁷⁵ Viz bod 100 stanoviska generálního advokáta Henrika Saugmandsgaarda Øe přednesené dne 2. 6. 2016 ve věci C-191/15, *Verein für Konsumenteninformation v. Amazon EU Sàrl*.

o nepřiměřenosti ujednání jsou splněny, neboť alespoň v nějaké části by mělo být rakouské právo použito. Pokud tak SDEU učinil, z rozsudku to v žádném případě nevyplývá. Z odstavce 66 rozsudku uvádějícího „zajištění dodržení ochrany“ by bylo teoreticky možno dovodit, že má být zajištěn standard ochrany, a že se tedy jedná o preferenční přístup. SDEU však tento postup (zahrnující komparaci právních řádů) ani slovem nezminil a z textace zejména odstavce 70 rozsudku se naopak zdá, že tuto část aplikačního procesu nepovažuje za nutnou. Na druhou stranu se však SDEU v rozsudku u této otázky nijak nepřihlásil ke stanovisku generálního advokáta, jak to učinil v jiných částech rozsudku, kde vyjádřil s generálním advokátem souhlas.³⁷⁶

Zůstává otázkou, zda SDEU, resp. příslušný senát, není s dříve uvedeným výkladem čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I srozuměn, zda si rozhodování a vyhotovení rozsudku zjednodušil či zda tuto doktrínu úmyslně pohřbil. V každém případě si myslím, že jak odborná veřejnost, tak veřejnost laická by si bližší odůvodnění s ohledem na možnost chápání rozsudku jako zásadní změny v nazírání na čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I zasloužila. Můžeme však doufat, že odklon od preferenčního přístupu nebyl záměrem SDEU a že tento možný výklad je jen výsledkem zjednodušení rozhodnutí ze strany SDEU a nedostatečnosti odůvodnění a také skutkových okolností případu, kdy nebyl řešen konkrétní individuální spor mezi spotřebitelem a obchodníkem. V kontextu přípravy Nařízení Řím I a veškerých diskuzí, jež přijetí Nařízení Řím I ve finální podobě provázely, by bylo dle mého názoru poměrně nezodpovědné změnit výkladem koncepci čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I a pro takový postup neposkytnout dostatečné, resp. jakékoliv, důvody.

(b) Výhody a nevýhody předmětné metody

Předmětné ustanovení je výsledkem mnohých kompromisů.³⁷⁷ Koncepce, jež byla v závěru přijata, představuje omezení účinků autonomie vůle, nikoliv její omezení již při volbě práva. Tato metoda nejvíce respektuje autonomii vůle smluvních stran,³⁷⁸ protože k jejímu omezení nemusí dojít vůbec, anebo pouze v minimálním požadovaném rozsahu. Primárně má být tedy ctěna volba práva učiněná smluvními stranami a má být aplikováno zvolené právo. S ohledem na minimální zásah do rozsahu aplikace zvoleného práva je tento výsledek vhodný také pro podporu zájmu obchodníků o zapojení do mezinárodního

³⁷⁶ O argument, že SDEU neodkázal v určité otázce na stanovisko generálního advokáta, a tudíž se s ním neztotožnil, se však nelze příliš opírat. Takový přístup by byl poměrně podařeně vystižen rčením: Tonoucí se stébla chytá.

³⁷⁷ PAUKNEROVÁ. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 165.

³⁷⁸ RÜHL. *Consumer Protection in Choice of Law*, op. cit., str. 596.

obchodu.³⁷⁹ Na druhou stranu pro účely ochrany spotřebitele jakožto slabší smluvní strany a také pro podporu rozvoje jednotného vnitřního trhu ve smyslu limitace obav spotřebitelů z důsledků přeshraničního obchodu je přistoupeno k zajištění standardu ochrany spotřebitele, který by mu poskytoval „jeho právní řád“³⁸⁰. Spotřebitel se tak přeshraničního obchodního styku nemusí obávat, neboť by v důsledku mezinárodního prvku v právním vztahu nemělo být zhoršeno jeho postavení.

Zřejmou nevýhodou je však složitost dané koncepce a náročnost její aplikace. Právě toto je nejčastějším důvodem její kritiky.³⁸¹ Soudy musí v případě řešení spotřebitelského sporu posuzovat dvě právní úpravy a zhodnotit, která je pro spotřebitele výhodnější, a důsledkem porovnání může být nutnost aplikovat na spotřebitelskou smlouvu dva právní řády současně, přičemž minimálně jeden z nich bude pro soud představovat cizí právo. Jak porovnání právních řádů, tak aplikace cizího práva na určité části smlouvy či dílčí otázky přitom pro soudy není jednoduchou záležitostí.³⁸²

Obtížnost porovnávání právních řádů spočívá zejména v tom, že je nutné vybrat právní normy, které budou porovnávány, a tudíž vymezit rozsah porovnávané oblasti. Jako příklad lze uvést otázku odstoupení od smlouvy. Právní úprava státu X může spotřebiteli např. poskytnout lhůtu k odstoupení od smlouvy bez uvedení důvodu do 14 pracovních dnů od doručení zboží, zatímco právní úprava státu Y stanoví lhůtu 30 dnů. Na druhou stranu však stát Y poskytuje obchodníkovi kratší lhůtu pro vrácení kupní ceny než právní úprava státu X. Otázkou tak je, které právní normy mají být aplikovány, zda právní normy státu X, Y či jejich kombinace tak, aby v případě obou lhůt byla vybrána ta výhodnější varianta.³⁸³ V případě kombinace by byl ale takový spotřebitel značně zvýhodněn oproti spotřebitelům domácím³⁸⁴ a rozhodné právo by mohlo být velmi roztržštěné podle výsledku porovnání u každé dílčí otázky. Pokud bychom však vycházeli z předpokladu, že standard ochrany spotřebitele se nesmí zhoršit, odpovídalo by takové skládání právních norem tomuto požadavku pravděpodobně nejvíce. K nadměrnému zvýhodnění spotřebitele lze argumentovat, že spotřebitel uzavírající mezinárodní smlouvu může být vždy zvýhodněn oproti spotřebiteli uzavírajícímu pouze ryze vnitrostátní spotřebitelské smlouvy, neboť dle preferenčního

³⁷⁹ Důvodem může být vyšší ekonomická účinnost této varianty s ohledem na nižší regulační náklady.

³⁸⁰ Myšleno právo státu, ve kterém má spotřebitel své obvyklé bydliště.

³⁸¹ Např. TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 159.

³⁸² Srov. TANG, Zheng Sophia. Parties' Choice of Law in E-Commerce Contracts. *Journal of Private International Law*, 2007, vol. 3, no. 1, str. 125-126.

³⁸³ Srov. TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 174.

³⁸⁴ Srov. TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, op. cit., str. 174.

přístupu by jeho postavení nemělo být nikdy zhoršeno. Může být pouze stejné nebo lepší. Právě zvýhodnění spotřebitelů účastnících se mezinárodního obchodu je dalším důvodem kritiky preferenčního přístupu.³⁸⁵ Otázkou dle mého názoru také je, zda by mělo být porovnání činěno abstraktně či v souvislosti s konkrétním případem. Výsledek porovnání výše uvedeného může být odlišný, pokud budu porovnávat čísla bez znalosti konkrétních okolností daného případu nebo pokud budu jako soud rozhodovat případ, kdy spotřebitel odstoupil od smlouvy 15. den po doručení zboží. Aplikace právní normy stanovující lhůtu 14 dnů by totiž v takovém případě měla na výsledek sporu rozhodující vliv. Na druhou stranu, pokud by spotřebitel odstoupil 10. den, lhůta k odstoupení už by pro něj nebyla tak relevantní a více by jej zajímaly navazující povinnosti obchodníka.

Druhým problémem je pak zjišťování a aplikace cizího práva. Je zřejmé, že *dépeçage* může činit problémy větší, ale obecně by dle mého názoru nemělo být zjišťováním a aplikací cizího práva argumentováno proti preferenčnímu přístupu.³⁸⁶ Ve většině států kontinentální Evropy, má soud povinnost zjistit a aplikovat cizí právo *ex officio*, přičemž tato povinnost vyplývá obecně z kolizních norem, které jsou většinou dvojstranné, a mohou tedy jako rozhodné právo určit právo soudu i právo cizí.³⁸⁷ Nutnosti aplikovat cizí právo by se přitom soud volbou jiné kolizní normy absolutně nezbavil. Rozdíl by mohl spočívat v tom, že při volbě jiné metody by soud aplikoval např. pouze cizí právní řád samostatně, nikoliv ve spojitosti s jinou právní úpravou. Ke spojení rozhodného práva a soudu by samozřejmě mohlo také dojít, a to v případě, kdy by soudní řízení bylo vedeno u soudu se sídlem ve státě, kde má spotřebitel své bydliště, a současně by bylo právo tohoto státu právem rozhodným. Účelem současných kolizních norem však není určení tuzemského práva, ale naplnění kolizní či materiální spravedlnosti. Rozdílný přístup ohledně zjišťování cizího práva nalezneme v *common law*, kde cizí právo musí být stranou, která jej uplatňuje, prokázáno.

³⁸⁵ Viz TANG. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Law*, op. cit., str. 156; TANG. *Parties' Choice of Law in E-Commerce Contracts*, op. cit., str. 126.

³⁸⁶ Viz ŠAROCHOVÁ. *Autonomie vůle stran v Nařízení Řím I a její limity*, op. cit., str. 66.

³⁸⁷ Ohledně aplikace cizího práva v České republice srov. BRODEC, Jan, SKALSKÁ, Helena. *Zjišťování obsahu cizího práva a předmět znaleckého oboru právní vztahy k cizině*. [online]. Dostupné z URL: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/zjistovani-obsahu-ciziho-prava-a-predmet-znaleckeho-oboru-pravni-vztahy-k-cizine-106189.html>> [cit. 3. 12. 2018]; PAUKNEROVÁ, Monika, BRODEC, Jan. In: ESPLUGUES, Carlos, IGLESIAS, Jose Luis, PALAO, Guillermo. *Application of Foreign Law*. Munich: Sellier, 2011, str. 175-176; KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA a kol. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 184-186. Ohledně dvojstrannosti kolizních norem viz též Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation, předložený Komisí, COM/2002/0654, str. 17.

Po nastínění komplikací spojených s aplikací preferenčního přístupu si lze o to hůře představit, že tyto činnosti provede spotřebitel, ať už před uzavřením smlouvy či v okamžiku vzniku sporu, nebude-li se jednat o smlouvu vysoké hodnoty, což však u spotřebitelských smluv je málokdy. Na druhou stranu nelze vyloučit, že spotřebitel nepřistoupí k detailní analýze a svá práva zkrátka zkusí uplatnit, přičemž bude pravděpodobně vycházet především z povědomí o své domácí právní úpravě. Zde bude rozhodující výše nákladů, které by spotřebitel musel vynaložit, aby se o vymáhání svých (domnělých) práv pokusil.

Také obchodníci tuto metodu kritizovali z důvodu obtížnosti určení rozhodného práva (resp. rozhodných práv) ve finální podobě a nutnosti vynaložení nákladů na zjištění relevantního obsahu rozhodných práv, přičemž potřebu zajištění souladu s různými národními právními úpravami označili za značnou překážku pro rozšíření obchodu do zahraničí.³⁸⁸ Na druhou stranu, je-li pro obchodníky překážkou nutný soulad s národními právními úpravami, těžko si lze představit, že by jim jakákoli podoba kolizní úpravy, jež by s ohledem na zájem na ochraně spotřebitele přicházela vůbec v úvahu, vyhovovala. Pokud by byla vyloučena volba práva a rozhodným právem by bylo plně právo spotřebitele, obchodníci by se stejně museli přizpůsobit různým právním úpravám, a to dokonce v širším rozsahu. Pokud by jim přece jen tento přístup s ohledem na aplikaci jediného právního řádu přišel vhodnější, mohli by tak učinit. Jak již bylo naznačeno výše, omezení volby práva není příliš účinné, pokud není volba práva omezena na právní řády spojené se slabší smluvní stranou nebo nějakými objektivními okolnostmi.

Rozumím argumentu, že na zjištění relevantních právních norem musí obchodníci vynaložit jisté náklady. Současně se však domnívám, že na úrovni EU nepřichází v úvahu, že bude ve všech případech spotřebitelských smluv připuštěna volba práva státu, v němž má obchodník sídlo bez jakýchkoliv omezení. Ve všech ostatních případech tak budou muset být určité náklady vynaloženy. Pokud se však obchodník rozhodne zaměřit na nějaký další trh, činí tak většinou již po určité zkušenosti a úspěchu na domácí půdě a dané je jednou z potřebných investic do rozvoje obchodu. Zdá se mi navíc logické a spravedlivé, aby případné náklady nesl spíše obchodník než spotřebitel, a to s ohledem na větší množství učiněných či plánovaných obchodů.

Domnívám se, že v této problematice by mohlo být nápomocné srovnání spotřebitelského práva, resp. alespoň základních práv spotřebitele, dle vnitrostátních právních předpisů jednotlivých členských států, které by bylo běžně dostupné a mohlo by být

³⁸⁸ TANG. *Parties' Choice of Law in E-Commerce Contracts*, op. cit., str. 175.

používáno jak obchodníky a spotřebiteli, tak ve fázi řešení sporů také soudy či subjekty mimosoudního řešení sporů. EU již vydává publikace shrnující spotřebitelské právo na úrovni EU, možná by tedy mohlo být dalším krokem výše uvedené srovnání. Značný kus práce v tomto ohledu už jistě mohly učinit různé komparativní analýzy či odborné publikace z oblasti komparativního práva (např. zastřešené Mezinárodní akademií srovnávacího práva – *International Academy of Comparative Law*).³⁸⁹

5.3.2. Spotřebitelské smlouvy dle evropských směrnic

Kombinaci tzv. doložky o vnitřním trhu a čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I představují ustanovení některých evropských směrnic, např. čl. 7 odst. 2 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží, čl. 22 odst. 4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS, čl. 6 odst. 2 Směrnice 93/13/EHS. Cílem předmětných ustanovení je zabránit tomu, aby spotřebitel byl zbaven ochrany, kterou mu poskytuje příslušná směrnice, přestože má smlouva úzký vztah s některým členským státem (nebo s více členskými státy), a to prostřednictvím volby práva třetí země. Směrnice pak ukládají členským státům, aby pro naplnění tohoto cíle přijaly potřebná opatření.

Taková právní úprava byla obsažena ve spotřebitelských směrnicích před přijetím Nařízení Řím I. Předmětná ustanovení však zůstávají Nařízením Řím I nedotčena na základě čl. 23 Nařízení Řím I. V nových směrnicích se však podobná ustanovení již neobjevují.³⁹⁰ Zajištění ochrany stanovené novými směrnicemi by mělo probíhat na základě Nařízení Řím I.

Předmětná ustanovení směrnic poskytují spotřebiteli ochranu nad rámec Nařízení Řím I, pokud by se nejednalo o spotřebitelskou smlouvu dle čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I,³⁹¹ a některý z prvků významných pro smluvní vztah by se nacházel mimo členské státy, tj. sídlo obchodníka by bylo v třetí zemi.³⁹² Ustanovení také hovoří o zachování ochrany ve smyslu

³⁸⁹ Viz *International Academy of Comparative Law*. [online]. Dostupné z <<https://aicc-iacl.org/>> [cit. 3. 12. 2018]

³⁹⁰ Srov. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES. Ta naopak v bodě 10 preambule uvádí, že by jí Nařízení Řím I nemělo být dotčeno. Současně v bodě 58 preambule stanoví: „Spotřebitel by neměl být zbaven ochrany zaručené touto směrnicí. Pokud je právo rozhodné pro smlouvu právem třetí země, mělo by se použít [Nařízení Řím I], aby se určilo, zda má spotřebitel nárok na ochranu poskytovanou touto směrnicí“.

³⁹¹ Vyloučení aplikace čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I.

³⁹² Vyloučení aplikace čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I.

čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I, kdy je rozhodující standard ochrany, nikoliv aplikace veškerých ustanovení směrnice.

Na této koncepci ochrany lze hodnotit negativně především skutečnost, že nebylo docíleno jednotného kolizního systému, nejen z důvodu zachování ustanovení směrnic, ale také vzhledem k tomu, že jimi vyžadovaná opatření přijatá členskými státy mohou mít různou podobu.

5.3.3. Individuální pracovní smlouvy dle čl. 8 Nařízení Řím I

Kolizní normy pro individuální pracovní smlouvy jsou obsaženy v čl. 8 Nařízení Řím I. Ten se minimálně co do koncepce omezení účinků volby práva nijak neliší od čl. 6 Římské úmluvy. Zaměstnanci jsou přitom chráněni v Nařízení Řím I podobně jako spotřebitelé. I zde byl zvolen preferenční přístup s mixem právních řádů.³⁹³ Rozdílem je složení rozhodných práv. Jedním z aplikovaných právních řádů je také právo zvolené. Druhý (ochranářský právní řád) však nebude určen na základě kolizního kritéria obvyklého pobytu zaměstnance, ale na základě obvyklého místa výkonu práce či lokace provozovny, která zaměstnance zaměstnala.

Bude-li soud rozhodovat spor z pracovní smlouvy, která obsahuje volbu práva, bude muset v prvé řadě určit rozhodné právo, které by se použilo, nebýt volby práva. S ohledem na konkrétní spor pak bude muset určit relevantní ustanovení tohoto právního řádu, která jsou kogentní a jejichž účelem je ochrana zaměstnance. Může se jednat např. o ustanovení týkající se zákazu výpovědi ze strany zaměstnavatele, neplatného rozvázání pracovního poměru, práva na dovolenou, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, pracovní doby a doby odpočinku či ochrany některých zaměstnanců).³⁹⁴ Lze říci, že pracovní právo obvykle tvoří samostatné právní odvětví a mezi jeho základní zásady patří právě i ochrana zaměstnance.³⁹⁵ Není výjimkou, že pracovní právo je kodifikováno samostatně, jako je tomu např. i v České republice prostřednictvím Zákoníku práce, a právní normy občanského práva se použijí ve značně nižším rozsahu, než je tomu např. u smluv spotřebitelských. Většina ustanovení

³⁹³ Srov. též. CZERWIŃSKI. *The law applicable to employment contracts under the Rome I Regulation*, op. cit., str. 152; MANKOWSKI. In: FERRARI, LEIBLE. *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*, op. cit., str. 189.

³⁹⁴ Srov. CZERWIŃSKI. *The law applicable to employment contracts under the Rome I Regulation*, op. cit., str. 154.

³⁹⁵ Ustanovení § 1a odst. 1 Zákoníku práce například stanoví, že jako základní zásady pracovněprávních vztahů zejména: a) zvláštní zákonná ochrana postavení zaměstnance, b) uspokojivé a bezpečné podmínky pro výkon práce, c) spravedlivé odměňování zaměstnance, [...], e) rovné zacházení se zaměstnanci a zákaz jejich diskriminace. Odstavec druhý dokonce doplňuje, že výše uvedené zásady „vyjadřují hodnoty, které chrání veřejný pořádek“.

kodifikací pracovního práva pak bude právě s ohledem na základní zásady tohoto právního odvětví představovat normy kogentní, jejichž cílem je ochrana zaměstnance. Lze se tak domnívat, že určení právních norem, na které odkazuje čl. 8 odst. 1 Nařízení Řím I, tj. kogentní ochranná ustanovení, bude podstatně snazší, než tomu může být u spotřebitelských smluv.

Tato vybraná ustanovení budou následně porovnána s obdobnými ustanoveními ve zvoleném právním řádu. Pokud zvolený právní řád bude poskytovat stejnou či vyšší ochranu zaměstnanci (např. ohledně maximální délky pracovní doby), budou aplikována tato ustanovení. Pokud by však zvolené právo poskytovalo nižší standard ochrany, bude soud aplikovat ustanovení práva země, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci, kde se nachází provozovna, která jej zaměstnala, nebo země, která se smlouvou nejúžeji souvisí. Tato ustanovení budou použita dohromady s dalšími ustanoveními zvoleného právního řádu, na jednu smlouvu tak bude použito vícero právních řádů, resp. na různé části smlouvy budou použity různé právní řády (i zde se bude jednat o tzv. *dépeçage*). Tímto ovšem může dojít k tomu, že zaměstnanec, jehož pracovní smlouva obsahuje mezinárodní prvek, bude oprávněn čerpat více výhod než zaměstnanec v čistě vnitrostátním pracovním poměru. Přesto byl tento přístup zvolen, a to pravděpodobně především v zájmu podpory jednotného pracovního trhu.

5.4. Preferenční přístup (materializovaná volba práva) s použitím jednoho právního řádu

O této metodě ochrany slabší smluvní strany bude pojednáno jen velmi stručně, neboť tato není v Nařízení Řím I nikde použita. Model preferenčního přístupu s použitím jednoho právního řádu spočívá v tom, že je na základě hmotněprávní úpravy zvolen právní řád, který je pro slabší smluvní stranu výhodnější, a ten se jako celek použije jako rozhodné právo.

Lze upozornit např. na čl. 8 odst. 5 Haagského protokolu,³⁹⁶ který stanoví, že „*právo určené stranami se nepoužije, pokud by jeho použití způsobilo některé ze stran zjevně nespravedlivé nebo nepřiměřené následky*“. Nestačí tedy jakákoliv odchylka a zhoršení standardu ochrany jako tomu je u spotřebitelských smluv či smluv pracovních, ale aplikace zvoleného práva by musela způsobit následky závažnějšího charakteru.³⁹⁷ Oproti předchozí

³⁹⁶ Protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnost jako příloha Rozhodnutí Rady ze dne 30. listopadu 2009 o uzavření Haagského protokolu ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti Evropským společenstvím (2009/941/ES).

³⁹⁷ RÜHL. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*, op. cit., str. 353-354.

metodě, je rozdílem také neaplikování zvoleného práva jako celku, nikoliv jen některých částí na základě porovnání právních řádů.

5.4.1. Nepřiměřenost volby práva dle Směrnice 93/13/EHS

Pod tuto kategorii na závěr zařadím ještě zvláštní možnost omezení volby práva pro její materiální nepřiměřenost. SDEU v rozsudku *Amazon* hodnotil nepřiměřenost ujednání o volbě práva z hlediska jasnosti a srozumitelnosti dle čl. 5 Směrnice 93/13/EHS. Z rozsudku však jednoznačně nevyplývalo, zda by v jiném případě při naplnění požadavku srozumitelnosti nepřešel také k rozsáhlejšímu posouzení dle čl. 3 Směrnice 93/13/EHS a nehodnotil by, zda ujednáním o volbě práva není způsobena nepřiměřená nerovnováha práv a povinností v neprospěch spotřebitele.³⁹⁸ Z textace rozsudku by však bylo možné dovodit, že dle SDEU by bylo provedení testu nepřiměřenosti dle čl. 3 a 4 Směrnice 93/13/EHS možné. Bod 67 rozsudku hovoří o zvláštnostech způsobujících významnou nerovnováhu mezi právy a povinnostmi stran. Tato textace přitom vychází přímo z čl. 3 odst. 1 Směrnice 93/13/EHS. Následující bod rozsudku pak uvádí, že konkrétně může takový charakter ujednání vyplývat z nejasnosti či nesrozumitelnosti ujednání. Z daného by vyplývalo, že mohou být i jiné důvody pro zneužívající charakter ujednání o volbě práva. I v tomto případě by tak došlo k omezení účinků volby práva na základě hmotněprávních kvalifikátorů, přičemž ta by nebyla omezena jen částečně v rozsahu např. kogentních ustanovení určitého právního řádu, ale v plném rozsahu, neboť ujednání o volbě práva by bylo v důsledku materiální nepřiměřenosti neplatné. Namísto zvoleného práva by se tak použilo pouze právo, které by bylo určeno na základě kolizních norem, není-li učiněna volba práva.

Test podle čl. 3 Směrnice 93/13/EHS, tzv. *significance test*, se provádí srovnáním smlouvy bez příslušného ujednání se smlouvou s ujednáním.³⁹⁹ Pokud by se k provedení testu

³⁹⁸ Srov. RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 223.

³⁹⁹ RUTGERS, Jacobien. *Judicial Decisions on Private International Law*, Court of Justice of the European Union 28 July 2016, Case C-191/15 *Verein für Konsumenteninformation v. Amazon EU Sàrl* ECLI:EU:C:2016:612. *Netherlands International Law Review*. 2017, vol. 64, no.1, str. 172. Tímto testem je zjišťováno, zda by byla předmětným ujednáním vytvořena významná nerovnováha v právech a povinnostech stran v neprospěch spotřebitele. Dále je nutné zodpovědět otázku, zda je způsobena nerovnováha v rozporu s požadavkem dobré víry. Pro tyto účely je třeba ověřit, zda obchodník, který „jedná se spotřebitelem poctivě a přiměřeně, mohl rozumně očekávat, že by spotřebitel s předmětnou klauzulí souhlasil v rámci individuálního vyjednávání o obsahu smlouvy“. Viz rozsudek SDEU ze dne 14. 3. 2013 ve věci C-415/11, *Mohamed Aziz v. Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)*. K otázce rozporu s požadavkem dobré víry profesorka Rutgers uvedla, že by spotřebitel pravděpodobně nesouhlasil s volbou práva dle sídla obchodníka, pokud by tato otázka byla individuálně projednávána. Tento závěr je dle mého názoru také zjednodušující. Bude samozřejmě záležet také na motivaci, kterou spotřebitel má k uzavření

dle čl. 3 Směrnice 93/13/EHS přece jen přistoupilo, mělo by být srovnáváno postavení smluvních stran bez této klauzule (právo dle spotřebitelova obvyklého bydliště) a s ní ve smyslu pouze zvoleného práva (právo dle sídla obchodníka), nebo by již v rámci posuzování přiměřenosti ujednání o volbě práva měla být provedena aplikace čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I? A může vůbec volba práva pro spotřebitelskou smlouvu dle čl. 6 Nařízení Řím I takový efekt (vznik významné nerovnováhy) mít? Domnívám se, že pokud by byl porovnáván pouze stav podle práva dle spotřebitelova obvyklého bydliště a podle práva zvoleného (bez omezení účinků volby práva dle čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I) bylo by takové porovnání zkreslující a výsledek by neodpovídal realitě. Článek 6 odst. 2 Nařízení Řím I (věta druhá) totiž představuje kogentní ustanovení, od kterého se smluvní strany nemohou odchýlit. Preferenční přístup by tudíž měl být uplatněn vždy a z toho důvodu by měl být zohledněn též v rámci porovnání pro vyhodnocení materiální (ne)priměřenosti ujednání o volbě práva. Rovněž se domnívám, že ujednání o volbě práva by nemělo být považováno za nepřiměřené ujednání na základě testu dle čl. 3 a 4 Směrnice 93/13/EHS. Volba práva totiž nemůže způsobit významnou nerovnováhu práv a povinností v neprospěch spotřebitele, neboť podstatou preferenčního přístupu dle čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I je, že spotřebitelovo postavení se v důsledku volby práva nezhorší.⁴⁰⁰

Právě i z výše uvedeného důvodu se domnívám, že aplikace čl. 3 a 4 Směrnice 93/13/EHS na ujednání o volbě práva není vhodná, neboť by bylo zasahováno do koncepce Nařízení Řím I a obecně mezinárodního práva soukromého a jeho pojetí ochrany slabší smluvní strany, v tomto případě spotřebitele proti nepřiměřeným ujednáním. I v jiných

smlouvy právě s tímto obchodníkem. Zda se jedná o jedinečnost zboží či např. jeho nižší cenu. Domnívám se, že pokud by se motivace týkala předmětu smlouvy, který spotřebitele nejvíce zajímá (zboží, jeho kvalita a cena), nelze vyloučit, že by spotřebitel rozhodnému právu příliš velkou váhu nepřikládal. Zvláště pokud by měl zajištěna některá další pro něj nejzásadnější práva, jako např. možnost odstoupení od smlouvy. Pokud bychom však ujednání o volbě práva posuzovali zcela izolovaně a samostatně, je samozřejmě pravděpodobné, že by dal spotřebitel přednost svému právu.

⁴⁰⁰ Na druhou stranu se však objevil i názor, že volba práva státu, ve kterém má sídlo obchodník, způsobí v zásadě vždy významnou nerovnováhu práv a povinností v neprospěch spotřebitele, neboť ho zatěžuje dalšími povinnostmi, a to v podobě větších obtíží při zjišťování svých práv. Srov. RUTGERS. *Judicial Decisions on Private International Law, Court of Justice of the European Union 28 July 2016, Case C-191/15 Verein für Konsumenteninformation v. Amazon EU Sàrl* ECLI:EU:C:2016:612, op. cit., str. 173. Autorka se nijak nezabývala obsahem hmotného práva a standardu ochrany spotřebitele a skutečností, že si může spotřebitel v důsledku volby práva v závěru i přilepšit. Mám také pochybnosti o tom, zda lze tento jediný aspekt považovat za významnou nerovnováhu. Takto úzce vymezený obsah (náročnější zjišťování práv) dle mého názoru do jisté míry souvisí také s úrovní vymáhání spotřebitelského práva a jeho efektivností. K tomuto blíže viz. MICKLITZ, Hans-W., SAUMIER, Geneviève (Eds.). *Enforcement and Effectiveness of Consumer Law*. Ius Comparatum - Global Studies in Comparative Law. Springer International Publishing, 2018.

případech dochází k omezení volby práva, resp. jejích účinků, na základě hmotněprávních kvalifikátorů, avšak činí se tak na základě právních norem mezinárodního práva soukromého. Je pak otázkou, zda můžeme Směrnicí 93/13/EHS považovat za součást mezinárodního práva soukromého. Dle mého názoru nikoliv, resp. součástí mezinárodního práva soukromého je pouze čl. 6 odst. 2 Směrnice 93/13/EHS, který stanoví, že ustanovení diskutované výše v části 5.3.2 této práce, jež stanoví, že spotřebitel nesmí být zbaven ochrany, kterou mu poskytuje Směrnice 93/13/EHS, prostřednictvím volby práva třetí země, pokud existuje vztah smlouvy s členským státem či státy. Právě toto ustanovení zajišťuje spotřebitelům ochranu (dnes již včetně Nařízení Řím I), je-li ve hře také volba práva. Na základě výše uvedeného by však také nemělo dojít ke zneplatnění ujednání o volbě práva, a tudíž absolutnímu omezení jejích účinků. Zvolené právo (třetí země) může být dle čl. 6 odst. 2 Směrnice 93/13/EHS aplikováno, avšak jen v rozsahu, ve kterém nebude omezena ochrana poskytovaná Směrnicí 93/13/EHS.

Podmínky pro posouzení možnosti a platnosti volby práva jsou dány v mezinárodním právu soukromém, popř. v právním řádu, na který kolizní normy příslušné pro tuto otázku (čl. 3 odst. 5 ve spojitosti s čl. 10, 11 a 13 Nařízení Řím I) odkáží. Článek 3 odst. 5 Nařízení Řím I přitom rozsah této dílčí otázky zužuje na existenci a platnost souhlasu, nikoliv volby práva obecně.⁴⁰¹ Pokud by čl. 3 Směrnice 93/13/EHS byla na volbu práva použita na základě čl. 3 odst. 5 ve spojitosti s čl. 10 (Materiální platnost smlouvy) Nařízení Řím I, otevíralo by to dle mého názoru cestu pro posuzování platnosti volby práva dle její přiměřenosti či vhodnosti podle jakéhokoliv ustanovení hmotného práva. Přičemž by nemuselo jít jen o spotřebitelské smlouvy, ale např. i ustanovení chránící obecně slabší smluvní stranu – např. § 1798 a násl. OZ. Pokud by se přistoupilo k posouzení přiměřenosti ujednání o volbě práva v kontextu čl. 3 a 4 Směrnice 93/13/EHS (materiální přiměřenost) s ohledem na účinky volby práva, došlo by tak k průlomem do evropského mezinárodního práva soukromého, jeho principů a koncepce Nařízení Řím I.⁴⁰²

⁴⁰¹ Profesorka Rühl přitom uvádí, že panuje shoda na tom, že přiměřenost není otázka souhlasu. Srov. RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 212, s odkazem na další autory v pozn. č. 49.

⁴⁰² Srov. RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 223.

6. Imperativní normy

Výše jsem již řešila omezení účinků volby práva na základě kogentních norem určitého právního řádu (čl. 3 odst. 3 a 4, čl. 6 odst. 2, čl. 8 odst. 1 Nařízení Řím I). Vedle omezení kogentními normami pro zvláštní případy, zejména pro ochranu slabší smluvní strany a předcházení obcházení práva volbou práva v čistě vnitrostátních či čistě unijních situacích, však může být aplikace rozhodného práva omezena také normami imperativními, přičemž normy imperativní se teoreticky mohou týkat jakéhokoliv smluvního typu.

Imperativní normy představují jednu z nejsložitějších a nejkontroverznějších otázek mezinárodního práva soukromého, a také z tohoto důvodu již byly předmětem mnohých publikací. Mým cílem tak rozhodně není vypracovat zde komplexní rozbor tohoto institutu a v mnohém si dovoluji odkázat na autory, kteří se tímto tématem již zabývali.⁴⁰³ Mým cílem je primárně zjistit, do jaké míry mohou imperativní normy sloužit k ochraně slabší smluvní strany, resp. zda právní normy chránící slabší smluvní stranu mohou být normami imperativními.

6.1. Vymezení pojmu imperativní normy⁴⁰⁴

Podstatou mezinárodního práva soukromého je, že v případě soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem státu nelpí na aplikaci svých hmotněprávních norem a jsou ochotny své právní normy nahradit právními normami jiného státu. Dané však neplatí pro imperativní normy, jež jsou též označovány jako nutně použitelná ustanovení,⁴⁰⁵ normy absolutně či mezinárodně kogentní, přísně donucující, absolutně či přísně donucující normy,

⁴⁰³ Například PAUKNEROVÁ, Monika. Overriding Mandatory Rules and Czech Law. In: *Czech Yearbook of International Law*. Second Decade Ahead: Tracing the Global Crisis, New York: Juris Publishing, Inc., 2010, str. 81-94; BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - II. Díl*, op. cit., str. 1317-1436; BONOMI, Andrea Overriding Mandatory Provisions in the Rome I Regulation on the Law Applicable to Contracts. In: *Yearbook of Private International Law: Volume X*. Munich: Sellier european law publishers, 2008, str. 285–300. K imperativním normám se také vyjadřuje komentářová literatura k ZMPS, například BŘÍZA, Petr, BŘICHÁČEK, Tomáš, FIŠEROVÁ, Zuzana, HORÁK, Pavel, PTÁČEK, Lubomír, SVOBODA, Jiří. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014; PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém – Komentář*, op. cit., a mnohé kvalifikační práce.

⁴⁰⁴ K imperativním normám jsem se velmi stručně vyjadřovala již v části o omezení účinků volby práva na základě čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I v kontextu rozsudku *Verein für Konsumenteninformation v. Amazon EU Sàrl*, to však jen s ohledem na terminologické nepřesnosti českého překladu předmětného rozsudku.

⁴⁰⁵ Ustanovení § 3 ZMPS: „[Nutně použitelná ustanovení právních předpisů] *Ustanovení tohoto zákona nebrání použití těch ustanovení českého právního řádu, kterých je nutně v mezích jejich předmětu úpravy použít vždy bez ohledu na to, kterým právním řádem se řídí právní poměry, v nichž se projeví účinky použití takových ustanovení.*“

přímo použitelné normy či dříve také přímo použitelné administrativněprávní normy.⁴⁰⁶ Imperativní normy, představují právní normy, na jejichž aplikaci příslušný stát trvá, nehledě na to, jakým právem se daný soukromoprávní poměr řídí.

Pro vymezení imperativních norem se nabízí několik základních otázek. Jak se určí, zda je právní norma normou imperativní? S ohledem na skutečnost, že od imperativních norem se nelze odchýlit, podobně jako je tomu u norem kogentních, jaký je mezi těmito kategoriemi právních norem vztah? A jak se imperativní norma použije a jaké má její aplikace účinky?

Jak lze tedy charakterizovat imperativní normy? Imperativní normy upravovala Římská úmluva v čl. 7 a upravuje je i Nařízení Řím I, a to v čl. 9.⁴⁰⁷ Nařízení Řím I však oproti Římské úmluvě obsahuje přímo definici imperativních ustanovení, která navazuje na rozsudek SDEU *Arblade*.⁴⁰⁸ Článek 9 Nařízení Řím I zní: „*Imperativní ustanovení jsou ustanovení, jejichž dodržování je pro stát při ochraně jeho veřejných zájmů, jako např. jeho politického, společenského a hospodářského uspořádání zásadní do té míry, že se vyžaduje jejich použití na jakoukoli situaci, která spadá do jejich oblasti působnosti, bez ohledu na právo, které by se jinak na smlouvu podle tohoto nařízení použilo.*“

Ze samotné textace čl. 9 Nařízení Řím I lze dovodit několik znaků imperativních norem, a to ochranu veřejného zájmu, významnost jejich dodržování, rozsah jejich působnosti.⁴⁰⁹ Je však důležité si uvědomit, že pro určení, že se jedná o imperativní normu není vyžadováno žádné formální označení či splnění předpokladu, o kterém nemůže být pochyb. Zájem na dodržování příslušné právní normy nehledě na jinak rozhodné právo však

⁴⁰⁶ Srov. KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA et. al. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 229; PAUKNEROVÁ. *Tzv. přímo použitelné administrativněprávní normy a mezinárodní právo soukromé*, op. cit.

⁴⁰⁷ Také ZMPS se oproti předchozí právní úpravě se imperativními normami již explicitně zabývá, a to v § 3 ZMPS.

⁴⁰⁸ Rozsudek SDEU ze dne 23. listopadu 1999 ve věci C-369/96 a C-376/96, *Jean-Claude Arblade a Arblade & Fils SARL a Bernard Leloup, Serge Leloup a Sofrage SARL* (dále jen „**Arblade**“). Předmětné rozhodnutí se týkalo pracovníprávní problematiky.

⁴⁰⁹ Srov. ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor v civilních otázkách*. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, řada teoretická, svazek 262. Brno: Masarykova univerzita, 2003, str. 142.

může zákonodárce vyjádřit již při tvorbě právní normy,⁴¹⁰ ale stejně tak může být dovozen až výkladem právní normy, typicky soudem v rámci rozhodovací praxe.⁴¹¹

Imperativní normy jsou často spojovány s normami trestního, správního, finančního či ústavního práva, a bývá jim tak přisuzován především veřejnoprávní charakter.⁴¹² Pro soukromoprávní poměry s mezinárodním prvkem, tj. vztahy, jež jsou relevantní pro mezinárodní právo soukromé, jsou však normy veřejnoprávního charakteru relevantní, pouze pokud nějakým způsobem předmětný soukromoprávní poměr mohou ovlivnit. Příkladem může být zánik závazku pro následnou nemožnost plnění z důvodu nedostatku úředního povolení.⁴¹³ Není však vyloučen výskyt imperativních norem také v soukromoprávních předpisech, neboť i některé normy občanského či obchodního práva mohou mít přednost před cizím právem.⁴¹⁴ Imperativní normy se budou navíc v soukromoprávních předpisech objevovat pravděpodobně stále častěji s ohledem na jev publicizace soukromého práva.

Jednoznačně nejvýznamnějším znakem imperativních norem je ochrana konkrétního veřejného zájmu daného státu jakožto účel právní normy. Článek 9 Nařízení Řím I dává jako příklad zájem na politickém, společenském a hospodářském uspořádání státu. Dle komentářové literatury může být vodítkem také skutečnost, že příslušný veřejný zájem spojený s imperativní normou je chráněn také prostřednictvím trestního práva.⁴¹⁵ V každém případě má jít o širší zájem než jen o ochranu práv jednotlivce. Účel předmětné právní normy by měl sledovat celospolečenský zájem a předmět právní úpravy by měl mít nenahraditelný společenský význam.⁴¹⁶

S ohledem na skutečnost, že definice pojmu je obsažena v unijním právním předpisu, měl by být tento pojem do jisté míry vykládán autonomně. Judikatura SDEU se však v tomto

⁴¹⁰ Příkladem může být § 8 odst. 1 zákona č. 40/2015 Sb., o zvláštních podmínkách účinnosti některých smluv, uveřejňování těchto smluv a o registru smluv (zákon o registru smluv), který zní: „*Tento zákon se použije bez ohledu na právo, které je podle mezinárodního práva soukromého pro smlouvu právem rozhodným.*“

⁴¹¹ CHLEBCOVÁ, Radka. Kolizně právní zajištění evropské úrovně ochrany spotřebitele: Ochranná ustanovení směrnic. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2007, č. 4, str. 363.

⁴¹² KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA et. al. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 229.

⁴¹³ Srov. PAUKNEROVÁ. § 3 Nutně použitelná ustanovení právních předpisů. In: PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ. ZAVADILOVÁ. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém – Komentář*, op. cit., str. 35.

⁴¹⁴ Viz KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA et. al. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 230.

⁴¹⁵ BŘÍZA. § 3 Nutně použitelná ustanovení právních předpisů. In: BŘÍZA, BŘICHÁČEK, FIŠEROVÁ, HORÁK, PTÁČEK, SVOBODA. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*, op. cit., str. 19.

⁴¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4196/2007.

smyslu může zabývat výkladem jednotlivých znaků použitých v definici a šíří definice.⁴¹⁷ Samotná kvalifikace právních norem, tj. posouzení naplnění dané definice však bude záležet na soudech členských států.⁴¹⁸ Interpretace pojmu imperativních norem se tak může lišit v jednotlivých členských státech, a to zejména s ohledem na to, co jednotlivé státy považují za veřejný zájem a zda je pro daný stát dostatečně významný, aby se právní norma, jejímž účelem je ochrana tohoto zájmu, mohla kvalifikovat jako norma imperativní.⁴¹⁹ Některé právní řády jsou tak například otevřenější k zařazení právních norem sloužících k ochraně slabších smluvních stran pod imperativní normy, zatímco jiné nikoliv. Ke kritériu ochrany veřejného zájmu se ještě vrátím později v souvislosti s ochranou slabší smluvní strany.

Dalším znakem imperativní normy je užší vymezení její personální či teritoriální působnosti, resp. předmětu úpravy.⁴²⁰ Soukromoprávní normy většinou nestanovují svou osobní či územní působnost a jsou v zásadě použitelné na jakékoliv subjekty a kdekoliv, resp. v rozsahu dle kolizních norem. Imperativní normy však často spojují svou působnost s určitými subjekty [např. veřejní zadavatelé, subjekty dle § 2 odst. 2 zákona č. 340/2015 Sb., o zvláštních podmínkách účinnosti některých smluv, uveřejňování těchto smluv a o registru smluv (zákon o registru smluv), devizoví tuzemci] či s územím daného státu. Osobní či územní působnost může být vyjádřena explicitně či může vyplývat z povahy a účelu právní normy. Aby byla právní norma imperativní, musí být dán vztah účinků právní normy a příslušného státu (např. jeho území).⁴²¹ Účinky imperativní normy se totiž musí projevit v oblasti relevantní pro daný stát. Zpravidla se bude jednat o případ, kdy právní norma reguluje činnost realizovanou na území předmětného státu, nebo o situace, kdy účinky její

⁴¹⁷ Viz ROZEHNALOVÁ. Určení rozhodného práva In: ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*, op. cit., str. 124, a ROZEHNALOVÁ. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*, op. cit., str. 182, u obou s odkazem na HELLNER, Michael. *Third Country Overriding Rules in the Rome I Regulation: Old Wine in New Bottles?* *Journal of Private International Law*, 2009, Vol. 5, No. 3, str. 460.

⁴¹⁸ Viz ROZEHNALOVÁ. Určení rozhodného práva In: ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*, op. cit., str. 124, a ROZEHNALOVÁ. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*, op. cit., str. 182, u obou s odkazem na HELLNER. *Third Country Overriding Rules*, op. cit., str. 460.

⁴¹⁹ Srov. MANGEL, Hannah. *Harmonization of Private Law and the destiny of overriding mandatory provisions: The Example of Consumer Protection under The Common European Sales Law.* *MaRBL e Research Papers*, 2013, Vol. 4, str. 140 a násl.

⁴²⁰ Srov. PAUKNEROVÁ. § 3 Nutně použitelná ustanovení právních předpisů. In: PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém – Komentář*, op. cit., str. 35.

⁴²¹ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - II. Díl*, op. cit., str. 1328-1329, 1335.

aplikace ovlivňují jevy ve společnosti.⁴²² Imperativní normy totiž mohou velmi často vznikat jako reakce na určité nežádoucí chování či důsledky ve společnosti.

Mezi klasické příklady jsou řazeny právní normy na ochranu hospodářské soutěže, devizové a měnové předpisy, předpisy správního práva upravující dovoz a vývoz zboží, předpisy chránící životní prostředí, právní normy týkající se cenných papírů a trhu s nimi, stavební a bezpečnostní normy.⁴²³ Ze soukromoprávní oblasti pak bývají nejčastěji uváděny právní normy na ochranu spotřebitelů a zaměstnanců. Imperativní normy však již byly spojeny i s obchodními zástupci či nájemci.⁴²⁴

Na závěr stručně vysvětlím rozdíl mezi normami kogentními a imperativními. Imperativní normy je potřeba od norem kogentních (tak, jak je chápeme v rámci občanského či obchodního práva) odlišovat.⁴²⁵ Imperativní normy totiž nemají přednost jen před smluvními ujednáními, ale také před zákonnými ustanoveními jiných právních řádů. Zatímco tedy aplikaci kogentních norem určitého státu lze vyloučit prostřednictvím volby jiného práva pro danou smlouvu, volba práva nebude mít vliv na aplikaci norem imperativních. Normy imperativní se totiž aplikují přednostně a určení rozhodného práva na jejich aplikaci nemá žádný vliv. Množiny kogentních norem a norem imperativních tak nelze ztotožňovat, neboť množina imperativních norem musí být logicky užší. Každá kogentní norma není normou imperativní. Pokud by tomu tak bylo, volba práva by ztrácela smysl, neboť by bylo možné odchytil se jen od norem dispozitivních, které to však umožňují nehledě na volbu práva.⁴²⁶ Na druhou stranu, každá imperativní norma je současně normou kogentní, neboť není závazná jen mezinárodně, ale též vnitrostátně.

6.2. Původ imperativních norem

V předchozí kapitole jsem stručně vymezila, co to je imperativní norma a jak ji můžeme poznat. V této kapitole se zaměřím na původ relevantních imperativních norem,

⁴²² BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Public Policy and Public Interest in International Law and EU Law. In: *Czech Yearbook of International Law, Volume III: Public Policy and Ordre Public*. New York: Juris Publishing, Inc. 2012, str. 143.

⁴²³ Srov. KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA et. al. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 230; VLÁDA ČR. *Důvodová zpráva k zákonu o mezinárodním právu soukromém*; ROZEHNALOVÁ, TÝČ. *Evropský justiční prostor v civilních otázkách*, op. cit., str. 142.

⁴²⁴ KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA et. al. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 230.

⁴²⁵ K rozlišování norem imperativních a kogentních srov. ROZEHNALOVÁ. Určení rozhodného práva In: ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*, op. cit., str. 123; PAUKNEROVÁ. § 3 Nutně použitelná ustanovení právních předpisů. In: PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*, op. cit., str. 32-33.

⁴²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4196/2007.

resp. propojení posuzovaného smluvního poměru a právního řádu, do kterého imperativní norma patří. Na smluvní poměr totiž nebudou aplikovány všechny imperativní normy, ale jen ty, jež mají k danému smluvnímu poměru nějaký vztah. V této otázce se liší Římská úmluva od Nařízení Řím I. Vymezení v Římské úmluvě bylo velmi široké (zahrnovalo imperativní normy fóra a jiné země, s níž věcné okolnosti úzce souvisí), a tak došlo v Nařízení Řím I k jejímu zúžení.⁴²⁷ V současnosti lze uvažovat o použití tří kategorií imperativních norem podle toho, do kterého právního řádu patří, avšak pouze dvě budou aplikovány ryze jako imperativní normy. Jedná se o právní normy *lex fori* a *lex loci solutionis*, jinými slovy právní normy země sídla soudu a právní normy země, ve které mají být nebo byly povinnosti vyplývající ze smlouvy splněny.

V případě *lex loci solutionis* se nebudou aplikovat veškeré imperativní normy, jež by mohly předmětný smluvní vztah ovlivnit, ale pouze ty, které mohou mít za následek protiprávnost plnění smlouvy. Pro rozhodování o aplikaci takových právních norem, je třeba vzít v úvahu jejich povahu a účel, jakož i důsledky, které by mohly z jejich použití nebo nepoužití vyplynout.⁴²⁸ Soud nemá povinnost tyto imperativní normy aplikovat, ale na základě svého uvážení (při zohlednění výše uvedeného) je použít může.⁴²⁹

Úmyslně výše neuvádím právní normy *lex causae*, tj. práva, kterým se smluvní poměr řídí, protože jejich použití nevyplývá z čl. 9 Nařízení Řím I. V tomto případě nelze hovořit o aplikaci právních norem jakožto imperativních norem na základě čl. 9 Nařízení Řím I. Pokud budou takové právní normy použity, budou použity jako součást rozhodného práva, nikoliv nehledě na rozhodné právo. Tato otázka spadá tedy do problematiky zacházení s cizím právem.⁴³⁰

V odborné literatuře se někdy objevuje ještě zvláštní kategorie imperativních norem unijního původu, například ustanovení v některých spotřebitelských směrnících.⁴³¹ Některé směrnice totiž obsahují ustanovení, které členským státům stanoví povinnost zajistit, že slabší strana nepozbyde ochranu, jež jí směrnice poskytují, v důsledku volby práva třetího státu,

⁴²⁷ Profesorka Pauknerová uvádí, že tento úzký koncept by mohl být považován za návrat k principu teritoriality. Viz PAUKNEROVÁ. *Overriding Mandatory Rules and Czech Law*, op. cit., str. 87.

⁴²⁸ Článek 9 odst. 3 Nařízení Řím I.

⁴²⁹ Článek 9 odst. 3 Nařízení Řím I.

⁴³⁰ ROZEHNALOVÁ. Určení rozhodného práva In: ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*, op. cit., str. 122.

⁴³¹ HULMÁK, Milan. Ochrana spotřebitele v mezinárodním právu soukromém a procesním. In: *Pocita Zdeňku Kučerovi k 80. narozeninám*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 1/2008. Praha: Univerzita Karlova, 2008, str. 56.

pokud existuje spojení se členským státem či státy. Od ustanovení směrnic se tak nelze odchýlit v důsledku volby práva třetího státu. Nedomnívám se však, že je správné v tomto případě hovořit o imperativních normách, neboť tento pojem je spojován s čl. 9 Nařízení Řím I. S těmito imperativními normami přitom nelze ustanovení směrnic bezmezně ztotožňovat. Tyto právní normy nejsou projevem konkrétního státu, který trvá na aplikaci některých svých právních norem pro ochranu veřejného zájmu. Pokud je zvoleno právo jiného členského státu, uvedené omezení se nijak neprojeví.

Tyto tzv. unijní imperativní normy lze dle mého názoru spíše posoudit jako preferenční přístup, resp. materializovanou volbu práva, či jako kompromis mezi tímto a prosazením unijních kogentních norem ve smyslu čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I. Rozdíly jsou však zřejmé, neboť oproti čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I se nemusí jednat o čistě unijní situaci. Některé prvky smluvního poměru se mohou vztahovat též ke třetím státům, ale pokud je alespoň jeden členský stát významněji dotčen, ochrana je poskytnuta. Oproti preferenčnímu přístupu ve smyslu čl. 6 odst. 2 či čl. 8 odst. 1 Nařízení Řím I se zase kogentní ustanovení směrnic nepoužijí vždy, ale uvedené ustanovení se zaktivuje, pouze pokud je zvoleno právo třetího státu. Ve skutečnosti však není v jiných případech nutné zajišťovat ochranu dle ustanovení směrnic jiným způsobem, neboť ustanovení směrnic budou použita jako součást rozhodného práva (členského státu).

6.3. Aplikace a účinky imperativních norem

Podstata imperativních norem spočívá v tom, že jsou aplikovány nehledě na to, jakým právem se smluvní poměr řídí. Tyto právní normy budou tudíž na posuzovanou situaci použity přednostně.⁴³²

Role imperativních norem je tedy oproti výhradě veřejného pořádku aktivní či pozitivní. Primárním efektem imperativních norem totiž není negativní ovlivnění aplikace rozhodného práva ve smyslu nepoužití určitých ustanovení, ale naopak jde o efekt pozitivní v tom, že imperativní normy se budou aplikovat prioritně, nehledě na ustanovení rozhodného práva, jež s nimi mohou být v rozporu. Sekundárně je však důsledkem aplikace také vyloučení ustanovení rozhodného práva, jež jsou s imperativními normami v rozporu.

⁴³² Srov. MANGEL. *Harmonization of Private Law and the destiny of overriding mandatory provisions: The Example of Consumer Protection under The Common European Sales Law*, op. cit., str. 138, s odkazem na profesorku Pauknerovou.

O imperativních normách se tak někdy hovoří jako o meči a o veřejném pořádku jako o štítu.⁴³³

Imperativní normy stejně jako výhrada veřejného pořádku představují instituty, jež mají být použity jen výjimečně, aby nedocházelo k nadměrnému omezení autonomie vůle stran.⁴³⁴ Také preambule Nařízení Řím I zdůrazňuje restriktivní výklad a aplikaci těchto právních institutů.⁴³⁵

6.4. Veřejný zájem a ochrana slabší smluvní strany

Stále častěji diskutovanou otázkou je, zda mohou být jako imperativní normy aplikovány také právní normy chránící slabší smluvní stranu.⁴³⁶ Jak již bylo uvedeno výše, pro zařazení právní normy pod definici imperativních norem dle čl. 9 Nařízení Řím I je nutné, aby tato právní norma sloužila k ochraně veřejného zájmu. Neměl by tedy postačovat zájem soukromý či zájem jednotlivce.⁴³⁷ Nelze však současně ztotožňovat veřejný zájem se zájmem státu ve smyslu odtrženém od společnosti – veřejnosti.⁴³⁸ Právní norma musí mít celospolečenský význam a přesah.

Lze také dojít k závěru, že zákonodárce při tvorbě právních předpisů vychází ze zájmu společnosti na takové právní úpravě a její prospěšnosti pro společnost.⁴³⁹ Za imperativní normy však nelze považovat jakoukoliv kogentní normu, přestože je zřejmé, že zákonodárce právě její kogentností vyjádřil, že její dodržování je pro něj významné. Role ochrany veřejného zájmu zde musí být výraznější, protože musí obstát i proti kogentním ustanovením jiného státu.

Pro další analýzu je nejprve nutné vyjasnit si, co je zájmem veřejným a co zájmem soukromým. Další otázkou je, zda je samotný zájem na ochraně slabších stran veřejným

⁴³³ MANGEL. *Harmonization of Private Law and the destiny of overriding mandatory provisions: The Example of Consumer Protection under The Common European Sales Law*, op. cit., str. 138.

⁴³⁴ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4196/2007.

⁴³⁵ Bod 37 preambule Nařízení Řím I.

⁴³⁶ ROZEHNALOVÁ. Určení rozhodného práva In: ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*, op. cit., str. 125.

⁴³⁷ Srov. BŘÍZA. § 3 Nutně použitelná ustanovení právních předpisů. In: BŘÍZA, BŘICHÁČEK, FIŠEROVÁ, HORÁK, PTÁČEK, SVOBODA. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*, op. cit., str. 19.

⁴³⁸ Srov. MANGEL. *Harmonization of Private Law and the destiny of overriding mandatory provisions: The Example of Consumer Protection under The Common European Sales Law*, op. cit., str. 138, s odkazem na KUIPERS, Jan-Jaap. *EU Law and Private International Law – The Interrelationship in Contractual Obligations*. 1st Edition. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2012, str. 95.

⁴³⁹ Srov. BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 72-73.

zájmem, či zda mohou právní normy chránit slabší smluvní stranu vedle této funkce (či jejím prostřednictvím) plnit také jiný účel a přispívat k ochraně nějakého veřejného zájmu.

Pojem veřejný zájem je často diskutovaným tématem nejen v právu, ale též v ekonomii, sociologii, politologii atd. Tento pojem není přesně vymezen či definován, a ani být nemůže. Obsah tohoto pojmu se totiž mění v průběhu času a podle společenských okolností.⁴⁴⁰ Hranice mezi soukromým a veřejným zájmem není jednoznačná a posouzení, zda se jedná o veřejný zájem, bývá ovlivněno také hodnotovým a politickým zázemím hodnotitele.⁴⁴¹ Kritérium veřejného a soukromého zájmu sloužilo také k rozlišení mezi veřejným a soukromým právem. Soukromé a veřejné právo dnes již však mnohdy není možné s ohledem na jejich prolínání a publicizaci soukromého práva zcela jednoznačně odlišovat.⁴⁴²

Jak tedy rozlišovat individuální a veřejný zájem? Dle profesora Gerlocha by i veřejný zájem měl být „napojen na individuální zájem“ a směřovat „k naplňování zájmů jednotlivých lidí tvořících společnost“.⁴⁴³ Individuální zájmy se mohou přetvořit ve veřejný zájem, když by dané mohlo potenciálně být ve prospěch širší skupiny osob.⁴⁴⁴ Veřejný zájem však dle mého názoru nelze přímo ztotožňovat s jakýmkoliv kolektivním zájmem většiny, neboť veřejný zájem by měl oproti souhrnu individuálních zájmů představovat také nějaký obecný, obecně prospěšný zájem, který může být s kolektivními zájmy určitých skupin, popř. i většiny, v rozporu.⁴⁴⁵

Mezi veřejné zájmy lze zařadit například zájem na fungování trhu a ochraně hospodářské soutěže, zájem na bezpečnosti výrobků, zájem na regulaci obchodu s výrobky, které by mohly být nebezpečné životu a zdraví lidí, zájem na ochraně životního prostředí. Je takovým zájmem i zájem na ochraně slabších smluvních stran? Na tuto otázku se názory výrazně liší, a to dle mého názoru ve značné míře s ohledem na hodnotové nastavení autorů. Ochrana slabších stran totiž představuje prvek sociální, oproti autonomii vůle jako prvku individuálnímu.

⁴⁴⁰ Viz MATES, Pavel, BARTOŇ, Michal. Public versus Private Interest – Can the Boundaries Be Legally Defined? In: *Czech Yearbook of International Law: Rights of the Host States within the System of International Investment Protection*, New York: Juris Publishing, Inc., 2011, str. 176.

⁴⁴¹ Viz MATES, BARTOŇ. *Public versus Private Interest – Can the Boundaries Be Legally Defined?*, op. cit., str. 176.

⁴⁴² Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 33/2000.

⁴⁴³ GERLOCH. *Teorie práva*, op. cit., str. 282.

⁴⁴⁴ Viz BĚLOHLÁVEK. *Public Policy and Public Interest in International Law and EU Law*, op. cit., str. 126.

⁴⁴⁵ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 28. 3. 1996, sp. zn. I. ÚS 198/95; MATES, BARTOŇ. *Public versus Private Interest – Can the Boundaries Be Legally Defined?*, op. cit., str. 181-182.

Autoři, jež zdůrazňují především autonomii vůle stran, mají tendenci na obsah kategorie imperativních norem nahlížet velmi úzce a zastávají názor, že se jedná o imperativní normu pouze v případě, že jejím hlavním účelem je ochrana veřejného zájmu. Ochrana veřejného zájmu tedy nemá být jen nějakým důsledkem či doplněním ochrany zájmu soukromého, tj. například práv slabší smluvní strany.⁴⁴⁶ Restriktivní užití imperativních norem a omezení pouze na normy, jejichž primárním účelem je ochrana veřejného zájmu, vychází dle Břízy jak z definice obsažené v čl. 9 Nařízení Řím I, tak z preambule Nařízení Řím I, ve které je vybízeno k aplikaci imperativních norem za výjimečných okolností.⁴⁴⁷ Tento názor se prosazuje také v německé literatuře a judikatuře.⁴⁴⁸

Opačný názor na vztah imperativních norem a ochrany slabších smluvních stran nalezneme ve francouzském právním prostředí.⁴⁴⁹ Tamní jurisprudence zastává názor, že právní normy chránící slabší smluvní strany jsou všechny součástí tzv. hospodářského veřejného pořádku (*ordre public économique*) a jako takové musí být aplikovány na základě čl. 9 Nařízení Řím I.⁴⁵⁰ Někteří autoři shledávají veřejný zájem, který činí právní normu normou imperativní, v samotném zájmu na vyrovnání pozic smluvních stran.⁴⁵¹

Kuipers rozlišuje mezi dvěma generacemi imperativních norem. První generace představuje právní normy chránící zájmy státu, zatímco druhou generaci tvoří právní normy chránící slabší smluvní strany.⁴⁵² Podřazení právní normy pod první či druhou generaci však není vždy jednoduché a mnohdy není ani úplně možné. I právní normy na ochranu slabších smluvních stran totiž mohou být interpretovány jako právní normy chránící zájmy státu.⁴⁵³

⁴⁴⁶ Viz BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 72-73.

⁴⁴⁷ Srov. BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 72-73.

⁴⁴⁸ Srov. BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 72; MANGEL. *Harmonization of Private Law and the destiny of overriding mandatory provisions: The Example of Consumer Protection under The Common European Sales Law*, op. cit., str. 141, oba s odkazem na rozsudek Spolkového soudního dvora (Bundesgerichtshof) ze dne 13. 12. 2005 XI ZR 82/05.

⁴⁴⁹ van BOCHOVE. *Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law*, op. cit., str. 150. Podobně také v Nizozemí.

⁴⁵⁰ Srov. MANGEL. *Harmonization of Private Law and the destiny of overriding mandatory provisions: The Example of Consumer Protection under The Common European Sales Law*, op. cit., str. 142.

⁴⁵¹ MATES, BARTOŇ. *Public versus Private Interest – Can the Boundaries Be Legally Defined?*, op. cit., str. 183.

⁴⁵² MANGEL. *Harmonization of Private Law and the destiny of overriding mandatory provisions: The Example of Consumer Protection under The Common European Sales Law*, op. cit., str. 139; van BOCHOVE. *Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law*, op. cit., str. 150.

⁴⁵³ Srov. MANGEL. *Harmonization of Private Law and the destiny of overriding mandatory provisions: The Example of Consumer Protection under The Common European Sales Law*, op. cit., str. 139-140.

Tvrzení, že ochranou slabších smluvních stran není sledován žádný veřejný zájem, nemůže dle mého názoru platit, pokud se podíváme na důvody pro ochranu slabších smluvních stran a důsledky takové ochrany či naopak její absence v širším kontextu.⁴⁵⁴ Ochrana slabší smluvní strany, např. formou vyrovnávání pozic smluvních stran, může být totiž prostředkem k uskutečnění cíle, pro jehož naplnění by jinak musela být použita regulace jiná. Právní normy chránící slabší smluvní strany tak mohou být významné také pro politické, společenské a hospodářské uspořádání státu.⁴⁵⁵

Nelze však zpochybňovat, že státy mají zájem i na samotném vyrovnávání postavení smluvních stran či obecně na ochraně slabších smluvních stran.⁴⁵⁶ Dané bude vyplývat také z vnímání spravedlnosti a míry prosazení prvku solidarity v daném státě. Je zřejmé, že sociální stát (*welfare state*) klade na ochranu slabších subjektů větší důraz než stát, ve kterém je znát větší vliv libertarianismu. Právní normy poskytující ochranu slabším subjektům mohou být také určitým derivátem zásady poctivosti. A je zřejmé, že stát by měl mít zájem na poctivém právním prostředí.

Pro posouzení, zda je určitá právní norma normou imperativní by však nemělo být zjišťováno pouze to, zda je s právní normou spojován nějaký veřejný zájem. Musí se jednat o kvalifikovaný veřejný zájem ve smyslu čl. 9 Nařízení Řím I.

Závěru, že i právní normy směřující k ochraně slabší smluvní strany mohou být imperativními normami, resp. že zájem na ochraně slabších smluvních stran je nediskvalifikuje, nasvědčuje i judikatura SDEU ve věci *Arblade, Ingmar*,⁴⁵⁷ a další. V obou uvedených případech se právní normy týkaly ochrany slabších smluvních stran, konkrétně zaměstnanců a obchodních zástupců.

⁴⁵⁴ V tomto kontextu si dovoluji odkázat zejména na kapitolu č. 4 této práce. Důležité je si uvědomit, že při posuzování imperativních norem již nelze uvažovat jen o ochraně slabší smluvní strany ve smyslu mezinárodního práva soukromého, ale je nutno brát v potaz celý právní řád.

⁴⁵⁵ BONOMI. *Overriding Mandatory Provisions in the Rome I Regulation on the Law Applicable to Contracts*, op. cit., str. 293.

⁴⁵⁶ Ústavní soud přiznává zásadě ochrany slabší smluvní strany ústavněprávní význam, což jistě otevírá dveře pro argumentaci o veřejném zájmu na ochraně slabších smluvních stran. Viz náleží Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2017, sp. zn. I.ÚS 1844/17.

⁴⁵⁷ Rozsudek SDEU ze dne 9. 11. 2000 ve věci C-381/98, *Ingmar GB Ltd v Eaton Leonard Technologies Inc.* (dále jen „*Ingmar*“). Například profesorka Rozehnalová uvádí tyto rozsudky SDEU jako důvody pro zařazení právních norem sloužících k ochraně slabší smluvní strany pod imperativní normy. Viz ROZEHNALOVÁ. Určení rozhodného práva In: ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*, op. cit., str. 125. Dané však nelze dle mého názoru takto zjednodušovat, neboť například v obou rozsudcích byly vymezeny také jiné zájmy než jen zájem na ochraně slabší smluvní strany.

V rozsudku *Ingmar* však SDEU neargumentoval pouze ochranou obchodních zástupců jakožto slabších smluvních stran, ale také dalšími (veřejnými) zájmy jako svobodou usazování a fungováním hospodářské soutěže na vnitřním trhu.⁴⁵⁸ Rozsudek *Arblade* se zase týkal volného pohybu služeb.⁴⁵⁹

Není však dle mého názoru vhodné přijmout generální závěr, že právní normy týkající se slabších smluvních stran jsou vždy normami imperativními. Domnívám se, že právní normy chránící slabší smluvní stranu by mohly být normami imperativními, pokud by chránily také nějaký obecnější zájem, nikoliv jen individuální zájmy slabší smluvní strany. Osobně zastávám názor, že právní normy směřující pouze k vyrovnání pozic smluvních stran by spíše neměly představovat imperativní normy ve smyslu čl. 9 Nařízení Řím I. Za zájmem vyrovnání pozic je dle mého názoru namíste hledat nějaký další účel. V kapitole této práce věnující se důvodům ochrany jsem se přitom snažila poukázat na to, že ochrana slabších smluvních stran může mít mnohdy i jiný rozměr než jen samotnou ochranu těchto subjektů. Současně však nemohu popřít, že mnohé z nich měly značně obecný charakter.

Imperativní norma přitom vyžaduje, aby chráněný zájem byl konkrétnější, jasně vymežitelný a definovatelný.⁴⁶⁰ Mělo by být možné vymežit objekt ochrany, důvody ochrany a též prostředky, které k ochraně slouží. Zřejmá by měla být také souvislost mezi imperativní normou, jejími účinky a ochranou veřejného zájmu, přičemž imperativní norma by měla k ochraně takového zájmu směřovat vždy. Nemělo by záležet jen na konkrétních okolnostech, zda může sloužit k naplnění veřejného zájmu, tj. v jednom případě ano, v jiném však už nikoliv.

Zde by mělo být připomenuto, že veřejný zájem není jediným faktorem, jenž se posuzuje pro kvalifikaci právní normy. Aby byla právní norma imperativní, musí být dán vztah účinků právní normy a příslušného státu (např. jeho území).⁴⁶¹ Zpravidla se bude jednat o případ, kdy právní norma reguluje činnost realizovanou na území daného státu, nebo o situace, kdy účinky její aplikace ovlivňují jevy ve společnosti.⁴⁶²

Lze shrnout, že posouzení, zda je právní norma normou imperativní, je nutné provést ve dvou fázích. Za první, je potřeba zhodnotit, zda příslušná právní norma slouží také k ochraně nějakého obecnějšího zájmu, např. k ochraně trhu. Ve druhé fázi musí být

⁴⁵⁸ Viz rozsudek *Ingmar*, odst. 24.

⁴⁵⁹ Viz rozsudek *Arblade*, odst. 34; PAUKNEROVÁ. *Overriding Mandatory Rules and Czech Law*, op. cit., str. 86.

⁴⁶⁰ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - II. Díl*, op. cit., str. 1341.

⁴⁶¹ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - II. Díl*, op. cit., str. 1328-1329, 1335.

⁴⁶² BĚLOHLÁVEK. *Public Policy and Public Interest in International Law and EU Law*, op. cit., str. 142.

posouzeno, zda předmětný veřejný zájem a jeho ochrana prostřednictvím příslušné právní normy je pro stát natolik důležitá, že převáží nad autonomií vůle smluvních stran a zájmem státu projeveným v kolizní normě pro tyto případy.

6.4.1. Příklady slabších smluvních stran chráněných imperativními normami

A jaké kategorie slabších smluvních stran mohou být spojeny s ochranou na základě imperativních norem? Logicky se bude jednat o smluvní strany, na jejichž ochraně panuje již dlouhodobý konsensus (alespoň v určité míře), o jejich slabším postavení není pochyb a u kterých je míra regulace vyšší. Nejčastěji diskutovanými příklady tak jsou zaměstnanci a spotřebitelé. Po rozsudku SDEU ve věci *Ingmar* se začala více diskutovat také kategorie obchodních zástupců.

Významnost ochrany zaměstnanců v evropském právním prostředí je zřejmá již ze skutečnosti, že některé otázky související s pracovněprávní problematikou byly dokonce zahrnuty do Listiny základních práv EU. Jedná se například o ochranu v případě neoprávněného propuštění, právo na slušné a spravedlivé pracovní podmínky (pracovní podmínky respektující zdraví, bezpečnost a důstojnost, stanovení maximální přípustné pracovní doby, právo na denní a týdenní odpočinek a na každoroční placenou dovolenou), a zákaz dětské práce a ochranu mladých lidí při práci.⁴⁶³

Skutečnost, že pracovněprávní poměry mohou být dotčeny imperativními normami podtrhuje přímo bod 34 preambule Nařízení Řím I, který stanoví, že „*pravidlem o individuálních pracovních smlouvách by nemělo být dotčeno použití imperativních ustanovení země, do které je pracovník vyslán v souladu se směrnicí 96/71/ES ze dne 16. prosince 1996 o vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb*“.⁴⁶⁴ Imperativnost některých právních norem v oblasti pracovněprávní vyplývá též z rozsudku *Arblade*.⁴⁶⁵ K otázce, zda mají některé právní normy pracovního práva povahu imperativních norem, se vyjádřil také Nejvyšší soud. Ten shledal, že imperativní normou je například ustanovení, které zakotvuje zákaz přímé i nepřímé diskriminace v pracovněprávních vztazích.⁴⁶⁶ Jako další

⁴⁶³ Viz hlava IV Solidarita Listiny základních práv EU.

⁴⁶⁴ Dle článku 3 odst. 1 této směrnice mají být pracovníkům vyslaným na území členských států zaručeny tamní pracovní podmínky týkající se: maximální délky pracovní doby a minimální doby odpočinku, minimální délky dovolené za kalendářní rok, minimální mzdy, včetně sazeb za přesčasy, podmínek poskytování pracovníků, zejména prostřednictvím podniků pro dočasnou práci, ochrany zdraví, bezpečnosti a hygieny při práci, ochranných opatření týkající se pracovních podmínek těhotných žen nebo žen krátce po porodu, dětí a mladistvých, rovného zacházení pro muže a ženy a ostatní ustanovení o nediskriminaci.

⁴⁶⁵ Zde byla dovozena např. imperativnost právní úpravy týkající se minimální odměny.

⁴⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4196/2007.

pracovněprávní normy, jež jsou řazeny mezi normy imperativní, lze uvést ustanovení obsahující zákaz práce dětí,⁴⁶⁷ zákaz některých prací žen a mladistvých, ustanovení upravující nejvýše přípustnou týdenní pracovní dobu⁴⁶⁸ a ustanovení o hromadném propouštění.⁴⁶⁹ Za imperativní normy v pracovněprávní oblasti byla také označena francouzská ustanovení, dle kterých je dohoda o skončení pracovního poměru, na základě které zaměstnanec ztrácí nárok na jakékoliv peněžité plnění a přijímá zkrácení výpovědní doby bez jakékoliv finanční kompenzace,⁴⁷⁰ nebo nizozemská ustanovení, která k výpovědi ze strany zaměstnavatele vyžadují souhlas úřadu práce.⁴⁷¹

Z výše uvedeného rozsudku Nejvyššího soudu rovněž vyplynulo, že imperativními normami nejsou všechna ustanovení Zákoníku práce poskytující zaměstnanci ochranu. Nejvyšší soud došel k závěru, že ustanovení o jednostranném skončení pracovního poměru ze strany zaměstnavatele (dle kterého nelze skončit pracovní poměr bez uvedení důvodu a důvody, pro které je možné pracovní poměr skončit jsou zde uvedeny) není imperativní normou.⁴⁷² Na tomto příkladě je zřetelné, že Nejvyšší soud nemá v úmyslu vykládat pojem imperativních norem široce. Nejvyšší soud konstatoval, že smyslem předmětného ustanovení je zajistit, aby se zaměstnanec mohl případně bránit neplatnému rozvázání pracovního poměru. Současně uvedl, že předcházet nežádoucím sociálním důsledkům skončení pracovního poměru lze jinými způsoby. Posuzované ustanovení tak není nutné aplikovat přednostně. Zároveň mi však z daného rozsudku vyplývá, že by teoreticky mohla být poskytnuta ochrana před skončením pracovního poměru v důsledku diskriminace či v průběhu dočasné pracovní neschopnosti zaměstnance.⁴⁷³

Zákoník práce v § 1a odst. 2 výslovně uvádí, že „*zásady zvláštní zákonné ochrany postavení zaměstnance, uspokojivých a bezpečných pracovních podmínek pro výkon práce, spravedlivého odměňování zaměstnance, rovného zacházení se zaměstnanci a zákazu jejich diskriminace vyjadřují hodnoty, které chrání veřejný pořádek*“. Toto ustanovení však nelze bez dalšího považovat za vyjádření vůle zákonodárce, aby právní normy realizující tyto

⁴⁶⁷ PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Rekodifikované mezinárodní právo soukromé*, Scripta Iuridica, 14. Praha: Univerzita Karlova, 2014, str. 43.

⁴⁶⁸ KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA et. al. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 230.

⁴⁶⁹ CZERWIŃSKI. *The law applicable to employment contracts under the Rome I-Regulation*, op. cit., str. 158.

⁴⁷⁰ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - II. Díl*, op. cit., str. 1346.

⁴⁷¹ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - II. Díl*, op. cit., str. 1347.

⁴⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4196/2007.

⁴⁷³ Nejvyšší soud konstatoval, že ochrana prostřednictvím aplikace příslušného ustanovení jakožto imperativní normy není nutná, neboť ochranu proti těmto případům skončení pracovního poměru poskytuje i samo rozhodné právo.

zásady byly normami imperativními. Pojem veřejného pořádku je zde nutné vykládat v jeho vnitrostátním smyslu, nikoliv mezinárodním kolizním. Zákonodárce tímto v zásadě reagoval na rekodifikaci soukromého práva a Občanský zákoník, který zdůrazňuje především autonomii vůle a obsahuje oproti předchozí právní úpravě nové vymezení kogentních a dispozitivních norem a neplatnosti.⁴⁷⁴ Ustanovení § 1a odst. 2 Zákoníku práce tak spíše vyjadřuje pouze kogentnost právních norem a je vodítkem pro určení důsledků jejich porušení (absolutní neplatnost při zjevném narušení veřejného pořádku).

Další kategorií, jež musí být zmíněna, jsou spotřebitelé, kteří nejsou vynecháni jako příklad téměř v žádné publikaci zabývající se touto problematikou.⁴⁷⁵ Ochrana spotřebitelů byla zmíněna v souvislosti s imperativními normami také ve zprávě o Římské úmluvě.⁴⁷⁶ Posuzována byla také například právní úprava týkající se spotřebitelského úvěru, přičemž právě v této otázce se rozcházel názor na rozsah použití imperativních norem v Německu a ve Francii.⁴⁷⁷

U spotřebitelského práva lze navíc spatřovat dvě hlavní roviny. První je představována ochranou spotřebitele z hlediska soukromého práva, zejména zvláštní právní úpravou smluv uzavíraných se spotřebitelem. Tato je naplňována v českém právu především Občanským zákoníkem. Druhá rovina je představována spíše veřejnoprávními normami. Netýká se přímo smluvních otázek, ale například podmínek podnikání významných pro ochranu spotřebitele při prodeji zboží nebo výrobků a poskytování služeb, včetně zákazu nekalých obchodních praktik.⁴⁷⁸

⁴⁷⁴ BĚLINA, Miroslav. § 1a [Základní zásady pracovního práva]. In: BĚLINA, Miroslav, DRÁPAL, Ljubomír, BĚLINA, Tomáš, BOGNÁROVÁ, Věra, DOLEŽÍLEK, Jiří, NOVOTNÝ, Zdeněk, PICHRT, Jan, PUTNA, Mojmír, ROTHOVÁ, Eva, STÁDNÍK, Jaroslav, ŠTEFKO, Martin. *Zákoník práce*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 19.

⁴⁷⁵ Například ROZEHNALOVÁ. Určení rozhodného práva In: ROZEHNALOVÁ, VALDHANS, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*, op. cit., str. 125; KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA et. al. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 230; MANGEL. *Harmonization of Private Law and the destiny of overriding mandatory provisions: The Example of Consumer Protection under The Common European Sales Law*, op. cit., str. 137 a násl.; BONOMI. *Overriding Mandatory Provisions in the Rome I Regulation on the Law Applicable to Contracts*, op. cit., str. 285–300; BĚLOHLÁVEK. *Public Policy and Public Interest in International Law and EU Law*, op. cit., str. 139 a násl.

⁴⁷⁶ Srov. GIULIANO, LAGARDE. *Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations*, op. cit., str. 28.

⁴⁷⁷ MANGEL. *Harmonization of Private Law and the destiny of overriding mandatory provisions: The Example of Consumer Protection under The Common European Sales Law*, op. cit., str. 141-142.

⁴⁷⁸ Srov. PAUKNEROVÁ, Monika, SKALSKÁ, Helena. Enforcement and Effectiveness of Consumer Law in the Czech Republic. In: MICKLITZ, Hans-W., SAUMIER, Geneviève (Eds.). *Enforcement and Effectiveness of Consumer Law*. Ius Comparatum - Global Studies in Comparative Law. Springer International Publishing, 2018, str. 228.

Druhá kategorie právních norem poskytujících ochranu spotřebitelům je z pohledu imperativních norem pravděpodobně méně problematická, neboť u těchto právních norem je obvykle zřejmý i přesah do dalšího veřejného zájmu, nikoliv jen ochrana spotřebitele. Typicky se může jednat o ochranu trhu a soutěže, a také bezpečnost výrobků či ochranu zdraví spotřebitelů.

Nalezneme ale takový přesah také u regulace smluvního práva? Dané lze předpokládat například u některých smluvních typů, se kterými jsou častěji spojovány nežádoucí sociologické jevy, přičemž stát má zájem jim předcházet.⁴⁷⁹ Jako problematické tak mohou být vnímány například právě smlouvy o spotřebitelském úvěru. V těchto případech se však pravděpodobně budou prolínat smluvní otázky s nastavením dalších podmínek a veřejnosprávní regulací podnikatelů.

Oříškem představujícím regulaci smluvního poměru by mohla být ustanovení zakazující nepřiměřená ujednání. Taková ustanovení například v českém právním řádu nalezneme v souvislosti se spotřebitelskými smlouvami,⁴⁸⁰ ale též u vztahů nespádajících do kategorie B2C (*business to consumer*).⁴⁸¹

Základem této problematiky u spotřebitelských smluv je Směrnice 93/13/EHS. Na otázku, zda Směrnice 93/13/EHS slouží také k naplnění obecnějšího zájmu, a zda její ustanovení, resp. ustanovení vnitrostátní, prostřednictvím kterých byla implementována, mohou být aplikována jako imperativní normy dle čl. 9 Nařízení Řím I, jsou názory různé.⁴⁸²

Zastánci názoru, že ustanovení Směrnice 93/13/EHS mohou představovat imperativní normy argumentují zejména rozsudkem SDEU *Mostaza Claro*.⁴⁸³ SDEU v tomto rozsudku spojil se Směrnicí 93/13/EHS veřejný zájem („*povaha a význam veřejného zájmu, ze kterého vychází ochrana, kterou směrnice zajišťuje spotřebitelům*“).⁴⁸⁴ Dále uvedl, že Směrnice 93/13/EHS směřuje k nahrazení formální rovnováhy práv a povinností smluvních stran

⁴⁷⁹ BĚLOHLÁVEK. *Public Policy and Public Interest in International Law and EU Law*, op. cit., str. 143.

⁴⁸⁰ Ustanovení § 1813 až 1815 Občanského zákoníku.

⁴⁸¹ Ustanovení § 433 a § 1798 až 1801 Občanského zákoníku.

⁴⁸² Srov RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 216, a autoři uvedeni v pozn. č. 65.

⁴⁸³ Rozsudek SDEU ze dne 26. 10. 2006 ve věci C-168/05, *Elisa María Mostaza Claro v. Centro Móvil Milenium SL* (dále jen „**Mostaza Claro**“). Viz RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 216, s odkazem na MICKLITZ, Hans-W. a REICH, Norbert; BONOMI. *Overriding Mandatory Provisions in the Rome I Regulation on the Law Applicable to Contracts*, op. cit., str. 294; BĚLOHLÁVEK. *Public Policy and Public Interest in International Law and EU Law*, op. cit., str. 139.

⁴⁸⁴ Bod 38 rozsudku *Mostaza Claro*.

rovnováhou reálnou a představuje „opatření [...] nezbytné ke [...] zvyšování životní úrovně a kvality života v celém Společenství“.⁴⁸⁵ SDEU také zopakoval, že pokud má být zrušen rozhodčí nález pro rozpor s vnitrostátními pravidly veřejného pořádku (*national rules of public policy*),⁴⁸⁶ má tak učinit i v případě, že je dán rozpor s pravidly Společenství stejného druhu.⁴⁸⁷

Zmiňován bývá také rozsudek SDEU *Asturcom Telecomunicaciones*,⁴⁸⁸ který rovněž uvádí výše citované a odkazuje se na rozsudek *Mostaza Claro*. SDEU zde stanovil, že s ohledem na veřejný zájem, ze kterého vychází ochrana spotřebitelů daná Směrnicí 93/13/EHS, musí být na čl. 6 Směrnice 93/13/EHS nahlíženo stejně jako na vnitrostátní pravidla veřejného pořádku (*rules of public policy*).⁴⁸⁹

Profesor Bělohlávek k danému uvádí, že spíše než pravidla veřejného pořádku, mohl SDEU mít na mysli imperativní normy, prostřednictvím kterých je vyjádřen kvalifikovaný veřejný zájem.⁴⁹⁰

SDEU hovoří o veřejném zájmu, ze kterého vychází ochrana spotřebitele na základě Směrnice 93/13/EHS. Z daného dle mého názoru jednoznačně nevyplývá, že veřejný zájem spočívá v samotné ochraně spotřebitele jakožto slabší smluvní strany. Myslím, že mohl být myšlen zájem jiný. SDEU hovoří také o zlepšování kvality života. Z preambule Směrnice 93/13/EHS vyplývá, že má směrnice vést k podpoře vnitřního trhu a hospodářské soutěže.

Mělo by být také zdůrazněno, že SDEU se zde nezabýval čl. 7 Římské úmluvy či čl. 9 Nařízení Řím I, ani výhradou veřejného pořádku na základě římských instrumentů. Rozsudky se nezabývají ani možnou imperativností ustanovení Směrnice 93/13/EHS s ohledem na čl. 6 odst. 2 Směrnice 93/13/EHS. Zaobírají se čl. 6 odst. 1 Směrnice 93/13/EHS, který stanoví, že „*nepřiměřené podmínky použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou [...] pro spotřebitele závazné*“. Dle mého názoru by se tak neměly tyto rozsudky v kontextu výkladu pojmu imperativních norem dle čl. 9 Nařízení Řím I přeceňovat.

Na druhou stranu je zřejmé, že SDEU přiznává ochraně spotřebitele a dodržování Směrnice 93/13/EHS velmi vysokou důležitost, resp. považuje za významné zájmy, ze kterých tato ochrana vychází.

⁴⁸⁵ Bod 37 rozsudku *Mostaza Claro*.

⁴⁸⁶ Česká verze rozsudku však používá termín „vnitrostátní kogentní pravidla“.

⁴⁸⁷ Bod 35 rozsudku *Mostaza Claro*.

⁴⁸⁸ Rozsudek SDEU ze dne 6. 10. 2009 ve věci C-40/08, *Asturcom Telecomunicaciones SL v. Cristina Rodriguez Nogueira* (dále jen „**Asturcom Telecomunicaciones**“).

⁴⁸⁹ Česká verze rozsudku opět hovoří o kogentních ustanoveních.

⁴⁹⁰ BĚLOHLÁVEK. *Public Policy and Public Interest in International Law and EU Law*, op. cit., str. 141.

Tyto rozsudky jsou dle mého názoru dalším příkladem toho, jaké problémy může způsobit nepřesnost v používání terminologie. Z anglické a francouzské verze se zdá, že SDEU hovoří o veřejném pořádku, česká verze hovoří o kogentních ustanoveních a odborná literatura dovozuje, že nejde o veřejný pořádek, ale veřejný zájem a imperativní normy.⁴⁹¹

Část odborné veřejnosti je však jiného názoru a ustanovení vnitrostátního práva implementující Směrnici 93/13/EHS odmítá aplikovat jako imperativní normy.⁴⁹² Důvodem je přitom absence obecnějšího zájmu, který by Směrnice 93/13/EHS sledovala.

Rozsudky informaci o veřejném zájmu doplňují v tom smyslu, že Směrnice 93/13/EHS slouží ke zvyšování životní úrovně a kvality života. Uvedené však nemůže být dle mého názoru kvalifikováno jako veřejný zájem, na jehož ochraně stát bezvýhradně trvá, ve smyslu čl. 9 Nařízení Řím I. Za hlavní důvod pro tento závěr považuji vágnost, neurčitost a nedostatečnou konkrétnost účelu, minimálně pokud by měla být Směrnice 93/13/EHS, resp. vnitrostátní ustanovení, jež ji implementovala, aplikována z titulu imperativních norem dle čl. 9 Nařízení Řím I. U imperativních norem dle čl. 9 Nařízení Řím I přitom musí být zřejmý konkrétní veřejný zájem a účel právní normy a případné porušení tohoto zájmu při jejich neaplikaci.

Zájem na dodržování Směrnice 93/13/EHS vyplývá z kogentnosti posuzovaných ustanovení Směrnice 93/13/EHS. Povaha Směrnice 93/13/EHS je navíc kogentní i v jiném smyslu než běžné vnitrostátní kogentní normy, neboť ochrana, kterou poskytuje, nesmí být omezena volbou práva třetího státu (nečlenského), pokud existuje úzký vztah ke členským státům. Tato „rozšířená kogentnost“ však není totožná s imperativním charakterem právních norem dle čl. 9 Nařízení Řím I. „Rozšířená kogentnost“ či imperativní charakter dle čl. 6 odst. 2 Směrnice 93/13/EHS neupřednostňuje právní normy jednoho členského státu před druhým. Brání pouze vyloučení ochrany volbou práva třetího státu. Z daného ustanovení tak nelze bez dalšího dovozovat zařazení pod imperativní normy dle čl. 9 Nařízení Řím I.

Evropský zákonodárce však tímto dal jasně najevo důležitost této směrnice a její význam. Aby však vnitrostátní ustanovení vyplývající ze Směrnice 93/13/EHS byla normami imperativními, musel by s ní příslušný členský stát spojovat zvlášť významný veřejný zájem, pro jehož ochranu by považoval za nezbytné upřednostnit tuzemské právní normy

⁴⁹¹ BĚLOHLÁVEK. *Public Policy and Public Interest in International Law and EU Law*, op. cit., str. 141-142; BONOMI. *Overriding Mandatory Provisions in the Rome I Regulation on the Law Applicable to Contracts*, op. cit., str. 293.

⁴⁹² Srov RÜHL. *The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive*, op. cit., str. 216, pozn. č. 65.

(imperativní *normy lex fori*) před právními normami rozhodného práva, prostřednictvím kterých byla Směrnice 93/13/EHS implementována.

V konečné fázi o tom, zda jsou právní normy imperativními normami, rozhoduje příslušný stát. Nelze však odhlédnout od toho, že na základě judikatury SDEU by soudy pro zahrnutí Směrnice 93/13/EHS pod kategorii imperativních norem mohly mít argumenty.

Výše uvedená analýza týkající se Směrnice 93/13/EHS by mohla být trochu zavádějící pro aplikaci na obecné úrovni (nikoliv jen ve vztazích B2C). S ochranou spotřebitelů je totiž mnohdy spojován zvláštní zájem a je zde blízká souvislost s ochranou trhu a soutěže.

Domnívám se však, že obecně otázka nepřiměřenosti smluvních ujednání (nikoliv jen ve vztazích B2C) může souviset se základními zásadami soukromého práva, jako je poctivost, dobrá víra, důvěra či zákaz zneužití práva, a obecně spravedlností. I přesto, že otázka nepřiměřených ujednání může souviset s tak zásadními právními principy, a tudíž zde jistě bude veřejný zájem na příslušné právní úpravě, nemyslím si, že je zde bez dalšího možné využít čl. 9 Nařízení Řím I a aplikovat příslušné právní normy jako normy imperativní. Důvodem je málo konkrétní vymezení veřejného zájmu a účelu, který právní norma sleduje. Na druhou stranu by však dané mohlo teoreticky hrát roli při hodnocení souladu s veřejným pořádkem.⁴⁹³

Tímto však nevylučuji, že některá ustanovení, která budou vycházet ze zásady poctivosti, dobré víry či zákazu zneužití práva mohou mít imperativní charakter. Lze si představit situaci, kdy bude jako nepřiměřené ujednání zakázána smluvní doložka, přičemž pro její zahrnutí do zakázaných ujednání budou existovat konkrétní důvody a konkrétní veřejný zájem. Zákaz takové doložky by tak mohl plnit specifický společenský prospěch. Kromě této situace nelze vyloučit ani variantu, že zákonodárce výslovně projeví v textu právní normy zájem na tom, aby měla imperativní charakter.

O vztahu imperativní normy a zákazu nepřiměřených smluvních podmínek lze uvažovat také v případě zákona č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití (dále jen „**Zákon o významné tržní síle**“). Ten zakazuje zneužití významné tržní síly, za které mj. považuje „*sjednávání nebo uplatňování smluvních podmínek, které vytvářejí výraznou nerovnováhu v právech*“.

⁴⁹³ Zneužití slabší smluvní strany může být chápáno jako hrozba pro občanskou společnost. Viz van BOCHOVE. *Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law*, op. cit., str. 150. Na druhou stranu existuje názor, že z tohoto důvodu již existuje potřebný veřejný zájem, resp. aplikace samotná je věcí veřejného zájmu. Osobně dávám přednost ponechání charakteru imperativnosti jen těm normám, které sledují konkrétní účel, ochranu obecně vymezených zájmů a principů by v krajním případě mohla zajistit výhrada veřejného pořádku.

a povinnostech smluvních stran“. Oproti generální klauzuli o ochraně slabší smluvní strany je zde čitelnější veřejný zájem na ochraně dodavatelů v určitých smluvních vztazích, v určité tržní oblasti. Ze zákona také vyplývá užší předmět úpravy, resp. osobní a územní působnost.

Poslední kategorie slabších smluvních stran, o které zde bude stručně pojednáno, jsou obchodní zástupci. Právní normy, jež by mohly být považovány za normy imperativní, tak jsou např. ty stanovící *„meze pro zákaz převzetí zastoupení konkurujících podniků, právo na dodatečnou provizi, minimální délku výpovědní lhůty apod.“*⁴⁹⁴

Poměrně velký rozruch vzbudil rozsudek SDEU *Ingmar*, v rámci kterého byly jakožto imperativní normy aplikovány právní normy chránící obchodního zástupce, konkrétně ustanovení o odškodnění či náhradě škody vzniklé v důsledku zániku smlouvy.⁴⁹⁵ Dodejme, že směrnice neobsahuje ustanovení, na základě kterého by měla být směrnice použita i přes volbu práva třetího státu (jako tomu je např. u Směrnice 93/13/EHS). Přesto byla ustanovení anglického práva, kterými byla směrnice implementována, použita, i když se smluvní poměr řídil kalifornským právem.

Rozsudek byl přijímán kriticky, jednak pro extenzivní výklad imperativních norem, jednak pro to, že z něj nebylo zcela srozumitelné, zda příslušná ustanovení směrnice soud aplikoval na základě čl. 7 Římské úmluvy jako imperativní normy, či nikoliv. Odborná veřejnost se však přiklání spíše k závěru, že ano.⁴⁹⁶ Byl vyjádřen i názor, že by závěr SDEU představený v tomto rozsudku nemusel být již relevantní s ohledem na definici obsaženou v Nařízení Řím I.⁴⁹⁷

Závěr SDEU byl však vyjádřen nejen s ohledem na ochranu obchodních zástupců jako takovou, ale byla zdůrazněna také svoboda usazování a fungování hospodářské soutěže na vnitřním trhu. Funkcí směrnice je totiž dle SDEU odstraňovat překážky bránící činnosti obchodních zástupců tak, aby existovaly jednotné soutěžní podmínky.⁴⁹⁸

Jakékoliv pochybnosti o tom, zda bude SDEU dále pokračovat v poskytování ochrany slabším smluvním stranám prostřednictvím imperativních norem rozptýlil SDEU rozsudkem

⁴⁹⁴ KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA et. al. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 230.

⁴⁹⁵ Tato ochrana vychází ze Směrnice Rady ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců (86/653/EHS).

⁴⁹⁶ Srov. PAUKNEROVÁ. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 172; BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 76-77.

⁴⁹⁷ BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 77.

⁴⁹⁸ PAUKNEROVÁ. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 172;

Unamar.⁴⁹⁹ I zde se jednalo o smlouvu o obchodním zastoupení. SDEU zdůraznil důvody pro přijetí směrnice a její funkce. Současně uvedl, že pro aplikaci čl. 7 Římské úmluvy musí být dodržování předmětného ustanovení natolik klíčové, že je nutné požadovat jeho dodržování po každé osobě nacházející se na území tohoto členského státu, anebo jejich uplatňování na všechny právní vztahy existující v tomto členském státě.

V rozsudku *Unamar* SDEU došel k závěru, že skutečnost, že posuzované normy vyplývají ze směrnice, která byla řádně implementována i členským státem, jehož právem se smlouva řídí, nebrání přednostní aplikaci imperativních norem *lex fori*. Aby však nedošlo k oslabení harmonizačního účinku směrnice, má soud zohlednit nejen textaci dané právní normy, ale též obecnou systematiku a všechny okolnosti, za kterých byla přijata. Z výše uvedeného by mělo vyplývat, že právní norma byla přijata s cílem chránit zájem, který členský stát považuje za zásadní. Na použití imperativních norem má být navíc nahlíženo jako na výjimku, a tudíž je namístě restriktivní výklad. Jinými slovy, soud může upřednostnit vlastní implementaci směrnice oproti implementaci v *lex causae* na základě její imperativní povahy, ale na odchylnosti implementace (přísnější právní úprava) by měl mít stát zvláštní zájem.

SDEU výslovně konstatoval, že „*použití práva členského státu Evropské unie, které si smluvní strany zvolily ve smlouvě o obchodním zastoupení a které splňuje minimální ochranu předepsanou [směrnici], může být soudem, který věc projednává a který má sídlo v jiném členském státě, vyloučeno ve prospěch lex fori z důvodu vycházejícího z imperativní povahy pravidel upravujících situaci nezávislých obchodních zástupců v právním řádu posledně uvedeného členského státu pouze v případě, že soud, který věc projednává, podrobně konstatuje, že v rámci tohoto provedení považoval zákonodárce státu sídla soudu v dotyčném právním řádu za zásadní přiznat obchodnímu zástupci ochranu přesahující rámec ochrany stanovené uvedenou směrnicí, přičemž v této souvislosti zohlední povahu a účel těchto imperativních ustanovení*“.

Zdá se tedy, že SDEU potvrdil, že právní normy chránící slabší smluvní stranu mohou představovat imperativní normy. V citované části rozsudku je navíc výslovně počítáno s tím, že zákonodárce by mohl považovat za zásadní přiznat ochranu obchodnímu zástupci, nikoliv jen obecně „implementovat směrnici tímto způsobem“. Lze také předpokládat, že účel a funkce směrnice nebudou odůvodňovat rozdílnost implementace a trvání na implementaci

⁴⁹⁹ Rozsudek SDEU ze dne 17. 10. 2013 ve věci C-184/12, *United Antwerp Maritime Agencies (Unamar) NV v. Navigation Maritime Bulgare* (dále jen „**Unamar**“). I tento rozsudek však ještě stále aplikoval Římskou úmluvu, nikoliv Nařízení Řím I. Přesto však s textací čl. 9 Nařízení Řím I již částečně pracuje.

v *lex fori*, pokud se budeme pohybovat pouze na úrovni členských států. Vyšší ochrana obchodních zástupců může být spojena se zvláštním zájmem, který členský stát přiznává této kategorii státních příslušníků.⁵⁰⁰

Na tento závěr však lze také pohlížet tak, že vnitrostátní normy, prostřednictvím kterých byla implementována směrnice, jsou imperativními normami. Jejich aplikace by však měla být důkladněji zvažována v případě, že *lex causae* je také právo členského státu. V takovém případě by měly jinak imperativní normy dostat přednost jen za určitých podmínek. Nelze také vyloučit, že explicitní spojení zásadnosti a zvláštního zájmu s ochranou obchodního zástupce mohlo být jen formou jazykového zjednodušení.

Jak bylo ukázáno, zejména z judikatury SDEU vyplývá, že právní normy chránící slabší smluvní strany mohou představovat také normy imperativní. Ve většině případů SDEU uváděl i jiné zájmy než jen zájem na ochraně slabších subjektů jako důvod pro využití čl. 9 Nařízení Řím I, resp. čl. 7 Římské úmluvy. Zejména na základě rozsudku *Unamar* se však může zdát, že by SDEU pro kvalifikace právní normy jako imperativní postačoval i zvláštní zájem na ochraně určité kategorie subjektů. Veřejný zájem na ochraně spotřebitelů a zaměstnanců je již v určité míře akceptován.⁵⁰¹ Dané podtrhuje také skutečnost, že ochrana spotřebitele byla zahrnuta do Listiny základních práv EU,⁵⁰² a stejně tak některé otázky spojené s pracovněprávní problematikou.⁵⁰³

Domnívám se však, že (s ohledem na požadavek restriktivního výkladu čl. 9 Nařízení Řím I) by soudy neměly právní normy, jež chrání slabší smluvní stranu, kvalifikovat bez dalšího jako imperativní normy pro zájem na ochraně slabších subjektů. Stejně tak by je neměly přímo diskvalifikovat ze zařazení pod imperativní normy proto, že jejich účelem je i ochrana slabších subjektů. Vždy by mělo dojít k individuálnímu posouzení právní normy, hledání jejího účelu, posouzení účinků takové právní normy na příslušný stát a zhodnocení, zda není příslušný veřejný zájem naplňován i jinými prostředky.

6.5. Vztah imperativních norem a kogentních ustanovení dle čl. 6 a 8 Nařízení Řím I

Poslední otázka, jež bude stručně analyzována v této kapitole věnující se imperativním normám, je vztah mezi imperativními normami dle čl. 9 Nařízení Řím I a kogentními ustanoveními dle čl. 6 odst. 2 a 8 odst. 1 Nařízení Řím I.

⁵⁰⁰ Bod 50 rozsudku *Unamar*.

⁵⁰¹ van BOCHOVE. *Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law*, op. cit., str. 150.

⁵⁰² OJ C 326, 26. 10. 2012, str. 391–407. Článek 38.

⁵⁰³ Zejména v Hlavě IV (Solidarita) Listiny základních práv EU.

Jak již bylo pojednáno v předchozí kapitole, čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I stanoví, že spotřebitel nemůže být na základě volby práva zbaven ochrany, kterou mu poskytují kogentní ustanovení práva státu, ve kterém má spotřebitel obvyklé bydliště, a to za podmínky, že smlouva spadá do působnosti čl. 6 Nařízení Řím I. Obdobné stanoví čl. 8 odst. 1 Nařízení Řím I ve vztahu k zaměstnancům, přičemž v tomto případě není relevantní právo státu, ve kterém má zaměstnanec své obvyklé bydliště, ale především právo státu, kde obvykle vykonává práci.

Otázkou, která vyvstala, je, zda může být spotřebiteli či zaměstnanci poskytnuta ochrana prostřednictvím imperativních norem, když jim je poskytnuta ochrana dle výše uvedené zvláštní právní úpravy. A může jim být taková ochrana popř. poskytnuta, pokud nespadají pod rozsah čl. 6 a 8 Nařízení Řím I?

V rámci německé doktríny a judikatury se objevil právní názor, že čl. 6 a 8 Nařízení Řím I jsou speciální právní úpravou, a mají tak před imperativními normami přednost. Respektive právní normy chránící tyto slabší strany nemají být aplikovány jakožto imperativní normy.⁵⁰⁴ Dané bývá doplněno o stanovisko, že čl. 6 a 8 Nařízení Řím I vyjádřil zákonodárce svůj záměr poskytovat zvláštní ochranu slabším subjektům jen v případě, že spadají do působnosti čl. 6 a 8 Nařízení Řím I. Pokud do této kategorie nemohou být zařazeny, nemá jim být poskytována náhradní ochrana formou imperativních norem.⁵⁰⁵

S výše uvedenými názory nemohu souhlasit, a to hned z několika důvodů.⁵⁰⁶ Za prvé, imperativní normy vyjadřují pro stát významný veřejný zájem. Kolizní normy jsou přitom v mnoha případech, jako i v tomto, kompromisním výsledkem více států. Není tudíž dle mého názoru vhodné směřovat zájmy jednotlivého členského státu podstatného významu se zájmy Společenství, resp. EU projevené v kolizních normách. Za druhé, imperativní normy mají být aplikovány přednostně nehledě na rozhodné právo a v zásadě nehledě na kolizní normy. Za třetí, čl. 9 Nařízení Řím I nepředstavuje obecnou kolizní normu, aby čl. 6 a 8 Nařízení

⁵⁰⁴ Srov. van BOCHOVE. *Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law*, op. cit., str. 152, s odkazem na autory v pozn. č. 54; BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 72.

⁵⁰⁵ Srov. van BOCHOVE. *Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law*, op. cit., str. 152, s odkazem na autory v pozn. č. 54; BŘÍZA. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*, op. cit., str. 72.

⁵⁰⁶ Nesouhlas s výše uvedeným byl vyjádřen také např. v publikacích: van BOCHOVE. *Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law*, op. cit., str. 152; Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation, předložený Komisí, COM/2002/0654, str. 34.

Řím I mohly být považovány vůči ní za zvláštní. Takovým ustanovením je čl. 4 Nařízení Řím I.

Domnívám se tedy, že to, zda právní norma chránící spotřebitele či zaměstnance je normou imperativní, má být posouzeno zcela nezávisle na čl. 6 a 8 Nařízení Řím I, pouze na základě kritérií představených výše v této kapitole. Stejný závěr činím i pro případy, kdy předmětná smlouva nespadá pod čl. 6 a 8 Nařízení Řím I. Pokud by podle kritérií pro určení imperativní normy měla být spotřebiteli nebo zaměstnanci poskytnuta ochrana na základě imperativních norem, nevidím důvod tyto subjekty trestat jen za to, že nespadají pod zvláštní kolizní normy, které s otázkou imperativních norem, jak bylo výše uvedeno nijak nesouvisejí. Stranám, jež jsou považovány za zřejmé příklady subjektů, které by měly být chráněny, by tak byl stanoven přísnější režim než například obchodním zástupcům, jen z toho důvodu, že zákonodárce považoval za vhodné tyto subjekty (v širším statusovém smyslu) chránit i v rámci kolizněprávní úpravy.

Není však pochyb o tom, že možnost či potřeba využití imperativních norem bude podstatně zúžena právě kogentními normami, jež budou aplikovány na základě čl. 6 odst. 2 či čl. 8 odst. 1 Nařízení Řím I. Pokud budou relevantní imperativní normy součástí právního řádu státu, kde má spotřebitel bydliště, či kde zaměstnanec obvykle vykonává práci, nebude zde existovat konflikt. Například v případě konfliktu právních norem na ochranu spotřebitele práva státu spotřebitelova bydliště a právních norem na ochranu spotřebitele práva státu obchodníková sídla, si lze těžko představit, že stát bude mít zvláštní zájem na ochraně spotřebitele, který nemá bydliště na jeho území.⁵⁰⁷

7. Výhrada veřejného pořádku

V předchozí části jsem se zabývala imperativními normami, přičemž v několika momentech byly imperativní normy srovnávány s veřejným pořádkem. V této kapitole se budu stručně věnovat možnosti využití výhrady veřejného pořádku pro ochranu slabší smluvní strany.

Výhrada veřejného pořádku byla obsažena v čl. 16 Římské úmluvy a nyní ji upravuje čl. 21 Nařízení Řím I.⁵⁰⁸ Článek 21 Nařízení Řím I se od čl. 16 Římské úmluvy v zásadě nijak neliší a stanoví:

⁵⁰⁷ van BOCHOVE. *Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law*, op. cit., str. 152.

⁵⁰⁸ Institut výhrady veřejného pořádku obsahuje také české mezinárodní právo soukromé, konkrétně § 4 ZMPS.

„Použití některého ustanovení práva kterékoli země určeného na základě tohoto nařízení může být odmítnuto pouze v případě, že by bylo zjevně neslučitelné s veřejným pořádkem místa soudu.“

Pro přiblížení institutu veřejného pořádku je nutné zodpovědět dvě otázky. Jaký je obsah tohoto pojmu a jak je tento institut používán. Pojem veřejný pořádek není blíže vymezen právními předpisy, jedná se o neurčitý právní pojem a vymezení jeho obsahu tak zůstává primárně na soudech.⁵⁰⁹ Pojem veřejného pořádku bývá přitom používán ve vícero významech. Setkat se s ním můžeme v hmotném občanském právu (např. § 1 odst. 2 OZ) a v mezinárodním právu soukromém. V mezinárodním právu soukromém hraje dvojí roli. Jednak lze hovořit o kolizním, hmotněprávním veřejném pořádku, jednak o veřejném pořádku procesním. Veřejný pořádek procesní se projeví při uznání či výkonu cizího soudního rozhodnutí či rozhodčího nálezu. S ohledem na předmět této práce se však budu věnovat pouze veřejnému pořádku koliznímu.

Funkce kolizního veřejného pořádku je oproti imperativním normám negativní (pasivní) a je obranou proti nežádoucím účinkům cizího práva.⁵¹⁰ Nejde tedy o přednostní použití tuzemských právních norem, jako je tomu v případě imperativních norem. Nejprve dojde k určení rozhodného práva na základě kolizní normy, následně ke zjištění jeho obsahu, výkladu a posouzení účinků aplikace cizího práva. Pokud soud dojde k závěru, že použití některého ustanovení cizího práva bude odporovat veřejnému pořádku místa soudu, aplikuje výhradu veřejného pořádku a příslušnému ustanovení cizího práva účinky nepřiznává. Soud se může ohradit pouze vůči účinkům aplikace cizího práva, jež se projeví v tuzemském prostředí.⁵¹¹

Výhrada veřejného pořádku není uplatněna plošně vůči cizímu (rozhodnému) právu, ale vždy jen vůči individuálnímu ustanovení, které způsobuje nesnesitelné důsledky. Soudu nepřísluší posuzovat obsah cizího práva jako takový a nemůže uplatnit výhradu veřejného

⁵⁰⁹ Srov. nálezn Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16.

⁵¹⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo - Komentář. I. Díl.* Praha: C. H. Beck., 2008, str. 377, PAUKNEROVÁ. § 4 Výhrada veřejného pořádku. In: PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém – Komentář*, op. cit., str. 39, BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - II. Díl*, op. cit., str. 1741.

⁵¹¹ BĚLOHLÁVEK. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo - Komentář. I. Díl*, op. cit., str. 377. Vztah účinků aplikace ustanovení cizího práva k tuzemsku zmiňuje také KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA et. al. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 194; PAUKNEROVÁ. § 4 Výhrada veřejného pořádku. In: PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém – Komentář*, op. cit., str. 40.

pořádku jen proto, že cizí právo obsahuje právní institut, který tuzemské právo nezná.⁵¹² Vždy je nutné posuzovat účinky aplikace cizího práva v konkrétní situaci a zohlednit všechny okolnosti posuzovaného případu.⁵¹³

Výhrada veřejného pořádku má být použita jen výjimečně a je nutné tento pojem vykládat restriktivně. Z charakteru výhrady veřejného pořádku jako krajního opatření také vyplývá samotný obsah veřejného pořádku.⁵¹⁴

Veřejný pořádek zahrnuje základní hodnoty a zásady českého právního řádu a zásady společenského a státního zřízení, na nichž je třeba bez výhrady trvat. Dále lze uvažovat o uplatnění výhrady veřejného pořádku v případě dotčení stěžejních morálních principů či představ o spravedlnosti.⁵¹⁵

Obsah pojmu veřejný pořádek lze vyplnit např. principy a hodnotami, jež jsou chráněny na ústavní úrovni.⁵¹⁶ Do veřejného pořádku tak spadá např. ochrana základních lidských práv a svobod, jež je zakotvena v Listině základních práv a svobod.⁵¹⁷ Trvání na ochraně základních práv jednotlivce lze považovat za základní princip právního řádu.⁵¹⁸

Východiskem pro posouzení obsahu veřejného pořádku by měla být také ustanovení § 3 odst. 2 a 3 OZ, které vymezuje zásady, na nichž stojí soukromé právo, a stanoví, že soukromé právo vychází také z dalších obecně uznaných zásad spravedlnosti a práva.⁵¹⁹ Ustanovení § 3 odst. 2 OZ mezi zásady soukromého práva řadí následující:

- a) každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí,
- b) rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,
- c) nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo však také nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých,⁵²⁰

⁵¹² Například sankční náhrada škody (*punitive damages*).

⁵¹³ KUČERA, PAUKNEROVÁ, RŮŽIČKA et. al. *Mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 193.

⁵¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 08.12.2008, sp. zn. 21 Cdo 4196/2007.

⁵¹⁵ Důvodová zpráva k Občanskému zákoníku zahrnuje pod veřejný pořádek také dobré mravy. Srov. BĚLOHLÁVEK. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo - Komentář. I. Díl*, op. cit., str. 398; BRODEC, Jan. Pojem „evropský veřejný pořádek“ v judikatuře Evropského soudního dvora a Ústavního soudu ČR. *Jurisprudence*, 2006, č. 8, str. 7-13.

⁵¹⁶ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - II. Díl* –, op. cit., str. 1742.

⁵¹⁷ PAUKNEROVÁ. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 179.

⁵¹⁸ BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - II. Díl*, op. cit., str. 1776.

⁵¹⁹ PAUKNEROVÁ. § 4 Výhrada veřejného pořádku. In: PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém – Komentář*, op. cit., str. 39.

⁵²⁰ Z této textace bývá někdy dovozován základ pro princip ochrany slabší strany.

d) daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny,

e) vlastnické právo je chráněno zákonem a jen zákon může stanovit, jak vlastnické právo vzniká a zaniká, a

f) nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží.

Z Občanského zákoníku⁵²¹ a z judikatury⁵²² vyplývají další základní hodnoty a principy soukromého práva, a to například princip materiální rovnosti, princip ochrany slabší strany, zásada poctivosti,⁵²³ zákaz zneužití práva.

S výhradou veřejného pořádku se můžeme často setkat v oblasti rodinného, statusového a dědického práva.⁵²⁴ V závazkových vztazích je uplatnění výhrady veřejného pořádku zcela výjimečné.⁵²⁵ Pod veřejný pořádek však někdy bývá řazen minimální standard ochrany zaměstnanců.⁵²⁶ Otázkou veřejného pořádku v oblasti pracovněprávní se zabýval také Nejvyšší soud, a to v souvislosti se skončením pracovního poměru ze strany zaměstnavatele. Nejvyšší soud deklaroval, že skončení pracovního poměru výpovědí bez uvedení důvodu neodporuje českému veřejnému pořádku.⁵²⁷ Obdobná situace, tj. skončení pracovního poměru ze strany zaměstnavatele bez uvedení důvodu, však byla posouzena jako rozporná s veřejným pořádkem v Nizozemí.⁵²⁸

Jak již bylo ukázáno v předchozí kapitole, zvláštní zájem je spojován také s ochranou spotřebitelů. Vystává tak otázka, zda by mohla být uplatněna výhrada veřejného pořádku z důvodu porušení ochrany spotřebitele. Významným faktorem je, že vysoká úroveň ochrany spotřebitele je zakotvena i v Listině základních práv EU. Ochranu spotřebitelů, konkrétně ochranu vyplývající ze Směrnice 93/13/EHS, spojil s veřejným pořádkem také SDEU ve svých rozsudcích *Mostaza Claro* a *Asturcom Telecomunicaciones*.

I přes to, že je zřejmé, že ochraně spotřebitelů je přikládána vysoká důležitost, domnívám se, že uplatnění výhrady veřejného pořádku ve vztahu ke spotřebitelům nebude

⁵²¹ Ustanovení § 6 a 8 OZ.

⁵²² Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2017, sp. zn. I.ÚS 1844/17.

⁵²³ Zásadu poctivosti lze považovat za zásadu, jež bude pravděpodobně společná členským státům. Její vyjádření je obsaženo také v čl. 1:102: „*Freedom of Contract: (1) Parties are free to enter into a contract and to determine its contents, subject to the requirements of good faith and fair dealing, and the mandatory rules established by these Principles.*“ [zvýrazněno autorkou].

⁵²⁴ BĚLOHLÁVEK. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo - Komentář. I. Díl*, op. cit., str. 377. Z rozhodovací praxe lze zmínit např. nález Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16 zabývající se uznáním rodičovství dvou osob stejného pohlaví a využitím institutu náhradního mateřství.

⁵²⁵ PAUKNEROVÁ. *Evropské mezinárodní právo soukromé*, op. cit., str. 179.

⁵²⁶ BĚLOHLÁVEK. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo - Komentář. I. Díl*, op. cit., str. 377.

⁵²⁷ Nutno připomenout, že za okolností, jež tyto případy provázely. Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4196/2007.

⁵²⁸ BĚLOHLÁVEK. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo - Komentář. I. Díl*, op. cit., str. 414.

příliš obvyklé. Jistá míra ochrany totiž bude spotřebitelům zajištěna pravděpodobně již na základě zvláštní kolizní normy a aplikace ochranných kogentních norem (čl. 6 Nařízení Řím I). Vedle této ochrany by se mohl pravděpodobně také uplatnit institut imperativních norem. Ztotožňuji se s názorem profesora Bělohávků, že ochrana spotřebitelů je spíše věcí veřejného zájmu a imperativních norem než veřejného pořádku.⁵²⁹

V rámci výhrady veřejného pořádku se však dle mého názoru může ochrana spotřebitelů a obecně slabší smluvní strany projevit v otázkách spravedlnosti, poctivosti a dobrých mravů.⁵³⁰ Pro posouzení rozporu aplikace cizího práva s takovými hodnotami a zásadami se budou vždy posuzovat veškeré okolnosti konkrétního případu. Lze tak očekávat, že v potaz by bylo bráno také zvláštní postavení spotřebitele ve smluvních vztazích a otázka případného rozporu s veřejným pořádkem by mohla být hodnocena přísněji. S ohledem na povahu institutu výhrady veřejného pořádku a jeho restriktivnost by však muselo být porušení tohoto principu velmi závažné a důsledky pro daný stát nesnesitelné. Dané nelze ztotožňovat jen se situací, kdy by aplikace cizího práva neodpovídala kogentním normám *lex fori* chránící slabší smluvní stranu. Je namístě uvést, že korektiv poctivosti či dobrých mravů obsahuje pravděpodobně většina minimálně evropských právních řádů. Z toho důvodu by měla být většina situací, které by mohly být považovány za rozporné s veřejným pořádkem, řešena již v rámci aplikace rozhodného práva a použití korektivu v něm obsaženém. Představy států o poctivosti a dobrých mravech se však mohou lišit, neboť tyto instituty vždy odráží hodnoty konkrétní společnosti v daném čase.

Na závěr je vhodné s ohledem na zaměření této práce na Nařízení Řím I zmínit také pojem „evropský veřejný pořádek“.⁵³¹ Pojem evropského veřejného pořádku je formován zejména judikaturou SDEU.⁵³² V rámci rozsudku *Krombach* SDEU uvedl, že stanovení obsahu veřejného pořádku je v režii členských států, ale že SDEU může stanovit jisté

⁵²⁹ BĚLOHLÁVEK. *Public Policy and Public Interest in International Law and EU Law*, op. cit., str. 139-142.

⁵³⁰ Srov. BĚLOHLÁVEK. *Římská úmluva Nařízení Řím I - II. Díl*, op. cit., str. 1388.

⁵³¹ *Community public policy*. Viz GIULIANO, Mario, LAGARDE, Paul. *Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations*, op. cit., str. 38.

⁵³² Rozsudek SDEU ze dne 28. 3. 2000 ve věci C-7/98, *Dieter Krombach proti Andrému Bamberskimu* (dále jen „**Krombach**“), rozsudek SDEU ze dne 11. 5. 2000 ve věci C-38/98, *Régie nationale des usines Renault SA proti Maxicar SpA a Orazio Formento* (dále jen „**Maxicar**“), rozsudek SDEU ze dne 1. 6. 1999 ve věci C-126/97, *Eco Swiss China Time Ltd proti Benetton International NV* (dále jen „**Eco Swiss**“), *Mostaza Claro, Asturcom Telecomunicaciones*, rozsudek SDEU ze dne 2. 5. 2006 ve věci C-341/04, *Eurofood IFSC Ltd*. K bližší analýze jednotlivých rozsudků viz BRODEC. Pojem „evropský veřejný pořádek“ v judikatuře Evropského soudního dvora a Ústavního soudu ČR, op. cit., str. 8 a násl.

mantinely, ve kterých se mohou členské státy pohybovat.⁵³³ Rozsudek *Maxicar* navázal tím, že stanovil hranice veřejného pořádku negativně, když uvedl, že výhrada veřejného pořádku nesmí být použita, pokud se soud pouze domnívá, že soud státu nalézacího řízení chybně aplikoval právo EU. Současně však konstatoval, že obsah veřejného pořádku členských států mohou tvořit i zásady abstrahované z práva EU.⁵³⁴

Za zásadní lze považovat rozsudek *Eco Swiss*, ve kterém SDEU došel k závěru, že ustanovení evropského kartelového práva požívá takové významnosti, že musí být považováno za součást veřejného pořádku každého členského státu.⁵³⁵ Evropský veřejný pořádek tak lze chápat jako součást veřejných pořádků členských států.⁵³⁶ Na toto rozhodnutí odkazují rozsudky *Mostaza Claro* a *Asturcom Telecommunicaciones*, které spojují pravidla veřejného pořádku se Směrnicí 93/13/EHS.

⁵³³ Rozsudek *Krombach* se týkal tzv. procesního veřejného pořádku a interpretoval veřejný pořádek ve smyslu Úmluvy o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, OJ L 339, 21. 12. 2007, str. 3-41.

⁵³⁴ BRODEC, Jan. Pojem „evropský veřejný pořádek“ v judikatuře Evropského soudního dvora a Ústavního soudu ČR, op. cit., str. 9-10.

⁵³⁵ BRODEC, Jan. Pojem „evropský veřejný pořádek“ v judikatuře Evropského soudního dvora a Ústavního soudu ČR. *Jurisprudence*, 8/2006, str. 6. Předmětné rozhodnutí se zabývalo otázkou zrušení rozhodčího nálezu pro rozpor s veřejným pořádkem. Současně se však SDEU vyjádřil, že je nutné dbát vnitrostátních procesněprávních předpisů a nelze nutit vnitrostátní soudy neaplikovat vnitrostátní právo.

⁵³⁶ Tato myšlenka již byla vyjádřena v GIULIANO, Mario, LAGARDE, Paul. *Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations*, OJ C 282, 31/10/1980, str. 38.

III.

ZHODNOCENÍ OCHRANY SLABŠÍ SMLUVNÍ STRANY V NAŘÍZENÍ ŘÍM I

1. Zhodnocení koncepce a efektivity ochrany slabší smluvní strany v Nařízení Řím I

Existuje několik metod, jak poskytnout slabší smluvní straně ochranu, a ty byly představeny v předchozí části této práce. Tato kapitola je logickým vyústěním a shrnutím předchozí analýzy a představuje čtenářům koncepci ochrany slabší smluvní strany v Nařízení Řím I.

První použitou metodou ochrany je zvláštní právní úprava pro určení rozhodného práva pro smlouvy se slabší smluvní stranou, která je odlišná od pravidel obecných. Podíváme-li se na kolizní normy v Nařízení Řím I je zřejmé, že má-li být určení rozhodného práva příznivější pro slabší smluvní strany, je odklon od obecných pravidel nutný. Hlavní obecná pravidla svědčí spíše ve prospěch silnějších smluvních stran – např. obchodníků v případě prodeje zboží a poskytování služeb, protože hraniční určovatelé v čl. 4 Nařízení Řím I zohledňují primárně obvyklé bydliště subjektu, který poskytuje charakteristické plnění. Z tohoto důvodu nalezneme pro smlouvy se slabší smluvní stranou často speciální právní úpravu, která je pro slabší stranu příznivější, neboť rozhodný hraniční určovatel není spojen se stranou silnější, ale stranou slabší či se skutečností neovlivnitelnou silnějším smluvním partnerem. Rozhodné právo tak může být určeno například dle obvyklého bydliště slabšího subjektu.

Odklon od obecného pravidla lze vidět u distribučních smluv, franšízových smluv, smluv o přepravě cestujících, pojistných smluv, spotřebitelských smluv a individuálních pracovních smluv. V případě distributora a franšízanta je kolizním kritériem jejich obvyklé bydliště bez omezení. U smluv o přepravě cestujících bylo zvoleno stejné kritérium, ale s určitou limitací, kterou je vycházeno vstříc straně silnější, tj. přepravci. V případě smluv o přepravě cestujících je vyžadováno, aby se státem obvyklého bydliště cestujícího bylo spojeno ještě další kolizní kritérium, místo odjezdu či místo určení. V případě smluv spotřebitelských se také jedná o kompromisní řešení. Zde kompromis spočívá nikoliv v určení rozhodného práva, ale v limitaci smluv, na které se ochranná kolizní norma použije. Stát

spotřebitelova bydliště musí být státem, ve kterém obchodník provozuje svou činnost nebo na který svou činnost zaměřuje.

Zdá se zvláštní, že plné zvýhodnění bez omezení bylo zvoleno pro ryze obchodněprávní vztahy. Je však nutné uvědomit si i historické souvislosti, které zahrnutí takového pravidla provázely. U distribučních a franšizových smluv totiž existovaly různé názory na to, kdo je poskytovatelem charakteristického plnění. U těchto smluv lze také předpokládat větší přehled a kontrolu nad tím, kde má smluvní partner obvyklé bydliště a lze očekávat provázanost obvyklého bydliště distributora a franšizanta s místem výkonu činnosti. U pojistných smluv a smluv pracovních bylo zvoleno jiné kolizní kritérium, a to místo, kde se nachází kryté riziko (u smluv pojistných), a obvyklé místo výkonu práce u pracovních smluv. Tato metoda nepředstavuje zásah do autonomie vůle stran. Nevýhodou je, že sama o sobě nemůže být příliš efektivní pro ochranu slabšího subjektu.

Evropské mezinárodní právo soukromé vychází primárně z principu autonomie vůle, a ochrana slabší strany upřednostněním hraničních určovatелů týkajících se slabší strany je tudíž velmi omezená, pokud není doplněna o omezení autonomie vůle. Ve většině případů tak ochrana slabší smluvní strany spočívá i v omezení autonomie vůle smluvních stran. Zjednodušeně lze říci, že se jedná buď o omezení vůle smluvních stran při výběru rozhodného práva nebo omezení účinků vůle stran (omezení při aplikaci rozhodného práva).

V rámci varianty omezení při výběru rozhodného práva není nijak brán v potaz obsah hmotného práva, které je možné zvolit, a tyto kolizní normy tudíž nejsou založeny na materiální spravedlnosti. Na druhou stranu nemusí být účelem kolizních norem jen vymezení právních řádů, které budou mít se smlouvou dostatečně blízký vztah. Cílem může být také zúžení na právní řády, u kterých je vyšší pravděpodobnost, že s jejich obsahem bude slabší smluvní strana obeznámena. Míra ochrany slabší strany se může velmi lišit podle toho, jak bude výčet právních řádů sestaven.

Tato metoda je použita u smluv o přepravě cestujících a u smluv pojistných. Když se však na výčet možných právních řádů u smluv o přepravě cestujících podíváme blíže, zjistíme, že jsou vyjmenována všechna hlavní kolizní kritéria, jež přicházejí v úvahu. U pojistných smluv je z výčtu zřejmé, že je kladen větší důraz na vztah smlouvy a hraničních určovatелů týkajících se slabší smluvní strany, tj. pojistníka, jako například jeho obvyklé bydliště či státní příslušnost. Druhá skupina hraničních určovatелů se váže k místu, kde se nachází riziko nebo kde se stala pojistná událost. Jedná se tedy o skutečnosti objektivní či spojené se slabší smluvní stranou, nikoliv stranou silnější. Na druhou stranu Nařízení Řím

I rozšiřuje okruh použitelných právních řádů prostřednictvím kolizních norem členských států a v závěru tak může být volba práva s ohledem na vnitrostátní kolizní normy i neomezená. Tímto je vnesena do už tak poněkud nepřehledné kolizní normy ještě větší právní nejistota.

Hodnocení této metody velmi závisí na jejím konkrétním provedení. Obecně lze říci, že tato metoda poskytuje poměrně vysokou míru právní jistoty, ale jedná se současně o větší zásah do autonomie vůle, neboť je volba práva omezena jen na určité právní řády. Z pohledu ochrany slabší smluvní strany považují za nevhodnou úpravu pro smlouvy o přepravě osob, která uvádí velmi široký výčet právních řádů a výběr neodpovídá ochraně slabší smluvní strany. Lze se domnívat, že cílem bylo jen předejít volbě zcela nesouvisejícího právního řádu. Podobný výsledek by však mohla pravděpodobně zajistit také úniková doložka. Co se týče nákladnosti této varianty, lze říci, že pokud lze vybrat právní řád spojený s kritérii ovlivnitelnými silnějším subjektem, může být nákladovost velmi nízká. Pokud by byl výčet právních řádů bližší slabší smluvní straně, musel by silnější subjekt přizpůsobit smluvní podmínky danému právnímu řádu v celém rozsahu a náklady na adaptaci by se tak zvýšily.

Další metodou použitou v Nařízení Řím I pro ochranu slabší smluvní strany je omezení účinků volby práva, a to prostřednictvím preferenčního přístupu s mixem právních řádů. Tato metoda je použita u spotřebitelů a zaměstnanců, tedy slabších smluvních stran, na jejichž ochraně se projevuje v evropském právu největší zájem, a to s ohledem na základní svobody Evropské unie a podporu jednotného trhu. Podstata této metody spočívá v zajištění určitého standardu ochrany slabší smluvní strany, jinak však volba práva jako taková omezena není. Smluvní strany si tedy mohou zvolit jako rozhodné právo jakýkoliv právní řád, slabší smluvní straně se však v důsledku takové volby práva nesmí snížit poskytovaná míra ochrany. Standard ochrany vychází z práva, které by se použilo, kdyby volba práva nebyla učiněna. U spotřebitele je tedy standard ochrany dán kogentními ustanoveními práva státu, ve kterém má obvyklé bydliště. U zaměstnance potom kogentními ustanoveními práva státu, ve kterém se nachází obvyklé místo výkonu práce či provozovna, která zaměstnance zaměstnala.

Tuto metodu lze hodnotit pozitivně z pohledu autonomie vůle stran. K jejímu omezení totiž dochází jen v dílčím rozsahu právního řádu. Žádný právní řád není předem vyloučen. S ohledem na nutnost přizpůsobení se určenému právnímu řádu jen v částečném rozsahu, mohou být náklady na takovou adaptaci smluvních podmínek pravděpodobně nižší. Nevýhodu pak lze spatřovat v menší právní jistotě, a to v návaznosti na vyšší míru obtížnosti aplikace této metody. V prvé řadě musí být vyhodnoceno, která ustanovení právního řádu lze

charakterizovat jako kogentní a ochránářská. V další fázi je nutné porovnat standard ochrany a určit, které právo bude na danou otázku použito.

Z výše uvedeného je zřejmé, že Nařízení Řím I se, co se ochrany slabší smluvní strany týče, nespolehá na obecné principy a instituty mezinárodního práva soukromého, ale jedná se o koncepci zvláštní ochránářské právní úpravy. Za nejvhodnější metodu ochrany považují preferenční přístup, a to i přes jeho některé výše uvedené nedostatky. Naproti tomu právní úpravu smluv o přepravě cestujících a smluv pojistných hodnotím z pohledu zájmu na ochraně cestujících a pojistníků (deklarovaném v preambuli Nařízení Řím I) za zcela nedostatečnou a obecně poněkud nešťastnou.

I přes zvláštní ochránářskou právní úpravu v Nařízení Řím I lze však sledovat také vzrůstající tendenci využívat k ochraně slabších smluvních stran také obecné instituty mezinárodního práva soukromého, jež by měly být používány jen výjimečně. Za imperativní normy se tak již považují i některé právní normy na ochranu zaměstnanců, spotřebitelů, obchodních zástupců, a to dle mého názoru mnohdy bez dostatečného odůvodnění ochranou veřejného zájmu. Ustanovení Směrnice 93/13/EHS byla dokonce prohlášena SDEU za pravidla veřejného pořádku EU s odůvodněním, že přispívají k naplnění poslání EU – zlepšování životní úrovně a kvality života. Nedomnívám se, že je vhodné právní normy sloužící k ochraně slabší smluvní strany *a priori* vyloučit (v kontextu jejich aplikace jako imperativních norem), současně si však myslím, že institut imperativních norem by neměl být nadužíván a soudy by měly vždy pečlivě zvažovat, zda určitá právní norma chrání nějaký obecnější zájem, přesto ale konkrétně definovatelný, a zda má pro stát její dodržování zvláštní význam.

Přestože v Nařízení Řím I nalezneme některé společné prvky pro ochranu slabších smluvních stran, nedomnívám se, že se Nařízením Řím I prolíná nějaká jednotná koncepce ochrany na konkrétnější úrovni. O koncepci by bylo možné hovořit spíše v případě absence zvláštních ustanovení pro smlouvy o přepravě a pojistné smlouvy. O jednoznačné koncepci a vizi nelze příliš hovořit ani obecně na úrovni EU, neboť SDEU dokonce zvyšuje nejistotu v této oblasti.

2. Zhodnocení ochrany spotřebitele

Zájem Evropské unie na ochraně spotřebitelů byl již deklarován mnohokrát a v Nařízení Řím I je do velké míry veden především zájmem na podpoře jednotného vnitřního trhu. Článek 6 Nařízení Řím I, jenž obsahuje zvláštní právní úpravu

pro spotřebitelské smlouvy, byl jedním z nejvíce diskutovaných a nejproblematictějších při přípravě Nařízení Řím I. Toto ustanovení tak představuje kompromis mezi zájmy obchodníků a spotřebitelů. Tento kompromis je vedle použité metody ochrany prezentován také omezením čl. 6 Nařízení Řím I jen na některé spotřebitelské smlouvy, nejsou totiž chráněni tzv. aktivní či mobilní spotřebitelé. Pro aplikaci čl. 6 Nařízení Řím I je nezbytné propojení obchodníka se státem spotřebitelova obvyklého bydliště, a to buď provozem obchodní činnosti v tomto státě či zaměřením činnosti na něj. Požadavek zaměření činnosti byl zahrnut zejména proto, že právní úprava obsažená v Římské úmluvě nevyhovovala elektronickému obchodu. Kritérium zaměření činnosti je rozhodně vhodnější než kritéria dřívější (zejména učinění nabídky či obdržení objednávky v tomto státě), ale v kontextu elektronického obchodu může stále činit značné výkladové problémy.

Koncepce ochrany spotřebitele dle Nařízení Řím I spočívá v kombinaci zvláštní kolizní normy a preferenčního přístupu spočívajícího v omezení účinků volby práva. Domnívám se však, že ochranu spotřebitelů v evropském mezinárodním právu soukromém v důsledku judikatury SDEU, zejména rozsudku *Amazon*, provází nyní značná nejistota a mnoho otázek.

Zvláštní kolizní norma se odchyluje od obecného pravidla kolizním kritériem příznivějším pro spotřebitele, a to jeho obvyklým bydlištěm. Důvodem je předpoklad, že s právem státu svého obvyklého bydliště je spotřebitel nejlépe obeznámen a jeho očekávání v rozhodné právo. Cílem také bylo podpořit spotřebitele v zapojení do mezinárodního obchodu, neboť takto spotřebitel nebude mít důvod obávat se účasti na mezinárodním obchodě, když mu bude zaručena stejná míra ochrany jako v případě vnitrostátního smluvního vztahu. Tento důvod je však dle mého relevantní pouze s ohledem na omezení účinků volby ve smyslu čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I, jak bude vysvětleno níže.

Speciální kolizně právní úprava byla doplněna o omezení účinků volby práva. Smluvní strany spotřebitelské smlouvy tak nejsou nijak omezeny při výběru rozhodného práva. Metoda použitá v Nařízení Řím I je označována jako *preferential law approach*, přičemž její podstata spočívá v tom, že spotřebitel nesmí být zbaven ochrany, kterou mu poskytují kogentní ustanovení práva státu jeho obvyklého bydliště. Právní řády (zvolené právo a právo státu spotřebitelova bydliště), resp. konkrétní ustanovení upravující posuzovanou otázku, jsou porovnány a pro konkrétní otázku je pak aplikováno to právo, které je pro spotřebitele výhodnější. Dochází k aplikaci mixu právních řádů, neboť pro zbývající části smlouvy (nedotčené kogentními, ochrannými normami) se použije právo zvolené.

Tuto metodu lze hodnotit pozitivně z pohledu autonomie vůle stran. K jejímu omezení totiž dochází jen v dílčím rozsahu právního řádu a žádný právní řád není předem zcela vyloučen. S ohledem na nutnost přizpůsobení se právnímu řádu spotřebitele jen v částečném rozsahu, mohou být pravděpodobně i náklady na takovou adaptaci smluvních podmínek nižší. Nevýhodu pak lze spatřovat v menší právní jistotě, a to v návaznosti na vyšší míru obtížnosti aplikace této metody. V prvé řadě musí být vyhodnoceno, která ustanovení právního řádu lze charakterizovat jako kogentní a ochranná. V další fázi je nutné porovnat standard ochrany a určit, které právo bude na danou otázku použito.

S ohledem na rozsudek *Amazon* však není jisté, zda čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I opravdu představuje preferenční přístup. Ze stanoviska generálního advokáta vyplývá, že právní řády nemají být porovnávány a že se kogentní ustanovení „spotřebitelova práva“ použijí vždy, nehlédě na standard ochrany poskytovaný zvoleným právem. SDEU se k názoru generálního advokáta explicitně nepřihlásil, avšak některé formulace rozsudku by nasvědčovaly tomu, že tento názor sdílí. Odklon od doktríny preferenčního přístupu by dle mého názoru nebyl vhodným řešením, neboť v případě varianty představené generálním advokátem by stejně bylo aplikováno více právních řádů a minimální standard ochrany by měl spotřebitel zajištěn v obou případech. Jediným rozdílem by v zásadě bylo, že by mohla být ochrana v závěru na nižší úrovni, než kterou byl obchodník ochoten poskytnout.

Na místo vyloučení porovnání právních řádů pro určení výhodnější právní úpravy pro posuzovanou otázku by dle mého názoru mohlo být spíše vhodné zamyslet se nad tím, jak by bylo možné ulehčit aplikaci této metody minimálně na úrovni Evropské unie, kde jsou právní řády členských států zejména v oblasti spotřebitelského práva ve značném rozsahu harmonizovány. Například informativní přehled implementace kogentních právních norem vycházejících z evropských směrnic v jednotlivých právních řádech členských států by mohl pomoci jak soudům či jiným rozhodujícím subjektům, tak obchodníkům při dodržování relevantních právních předpisů a předcházení právním sporům. Dané by mohlo být ku prospěchu také spotřebitelům.

V návaznosti na rozsudek *Amazon* došlo také k rozšíření výše uvedené koncepce Nařízení Řím I, neboť SDEU se přiklonil k závěru, že na ujednání o volbě práva má být aplikována Směrnice 93/13/EHS. Aby bylo vyhověno požadavkům Směrnice 93/13/EHS je dle SDEU nutné spotřebitele informovat o účincích čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I jakožto kogentním ustanovením. Nedomnívám se, že je to krok správným směrem. Dle mého názoru Nařízení Řím I, resp. čl. 3 a 6 odst. 2, představuje vůči Směrnici 93/13/EHS *lex specialis*,

a k aplikaci Směrnice 93/13/EHS na ujednání o volbě práva tak nemělo být vůbec přistoupeno. Dále se domnívám, že SDEU neměl pro vyžadování takové informační povinnosti právní základ. Nařízení Řím I žádnou informační povinnost neobsahuje a tam, kde to zákonodárce uznal v rámci mezinárodního práva soukromého za vhodné, tuto povinnost stanovil. V neposlední řadě myslím, že v tomto případě lze o účinnosti poskytnutí informací silně pochybovat, přesto k danému bylo ze strany SDEU přistoupeno, a to dle mého na úkor účinnosti informační povinnosti v případech, kdy je namístě. Dle mého názoru přesně tímto způsobem dochází k zahlcování smluv nadměrným množstvím informací. Více informací neznamená nutně lepší rozhodnutí.

Tento závěr SDEU vzbudil několik dalších otázek týkajících se aplikace Směrnice 93/13/EHS na ujednání o volbě práva. Pokud by šlo nalézt alespoň nějaké pochopení pro aplikaci čl. 5 Směrnice 93/13/EHS (požadavku jasnosti a srozumitelnosti) na ujednání o volbě práva, závažným pochybením by dle mého názoru bylo hodnotit ujednání o volbě práva pro spotřebitelskou smlouvu dle čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I podle testu materiální nepřiměřenosti. Ochrana před nepřiměřeností volby práva totiž poskytuje přímo čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I a závěr, že volba cizího práva je pro spotřebitele vždy nevýhodná s ohledem na zvýšenou náročnost zjišťování obsahu práva a uplatňování práv ze strany spotřebitele, je dle mého názoru velmi zjednodušený.

Zatímco se tedy snaha SDEU chránit spotřebitele jakožto slabší smluvní stranu prostřednictvím aplikace Směrnice 93/13/EHS na ujednání o volbě práva a zavedení informační povinnosti může jevit na první pohled jako bohulibá činnost a může někomu znít lákavě, dané vyvolalo mnoho dalších otázek a problémů, které nyní visí ve vzduchu a v právní nejistotě jsou všichni dotčení. Domnívám se navíc, že mnohdy i právě v důsledku činnosti SDEU či zákonodárců, kteří se snaží bojovat za vyšší informovanost spotřebitelů, transparentnost a srozumitelnost smluv, jsou smlouvy a všeobecné obchodní podmínky nesrozumitelné a jejich rozsah je nepřiměřený k hodnotě smlouvy. Důvodem je obrovské množství informací a vysvětlení, která mají být spotřebiteli poskytnuta i přesto, že o ně velmi často nestojí.

Ochrana spotřebitele je často skloňována také v souvislosti s imperativními normami a veřejným pořádkem. SDEU dokonce v rozsudcích *Mostaza Claro* a *Asturcom Telecomunicaciones* zařadil ustanovení Směrnice 93/13/EHS do pravidel veřejného pořádku Evropské unie, a tudíž i veřejného pořádku každého členského státu. Využití institutu imperativních norem pro ochranu spotřebitelů však bude v nemalém rozsahu limitováno

ochranou dle čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I, neboť případné imperativní normy chránící spotřebitele s velkou pravděpodobností spadnou do kategorie kogentních, ochranných ustanovení práva státu, ve kterém má spotřebitel bydliště. Neztotožňuji se však s názorem, že spotřebitelům, kteří nespádají do působnosti čl. 6 Nařízení Řím I nemá být poskytnuta ochrana ani na základě imperativních norem, neboť zákonodárce vyjádřil zájem chránit jen kategorii spotřebitelů vymezenou čl. 6 Nařízení Řím I. Dle mého názoru se jedná o rozdílné věci, a pokud stát spojuje s ochranou spotřebitelů (i jiných než vymezených v čl. 6 Nařízení Řím I) významný veřejný zájem, úprava čl. 6 Nařízení Řím I mu nebrání příslušné imperativní normy použít.

V závěru nelze než alespoň stručně zmínit u spotřebitelských smluv otázku vymahatelnosti práva a jeho efektivitu v tomto smyslu. Sebelepší hmotněprávní úprava totiž nemůže zaručit efektivní ochranu spotřebitelů, pokud není doplněna o vhodné procesněprávní instrumenty. Pro řešení spotřebitelských sporů se v poslední době jednoznačně podporují mimosoudní metody. V českém právním prostředí přichází v současnosti v úvahu mediace a mimosoudní řešení dle Zákona o ochraně spotřebitele. V obou těchto případech je cílem řešení sporu dosažení dohody a smíru. Výhodou je jednoznačně rychlost a nižší nákladnost takového řešení sporu. Na druhou stranu, ani v jednom případě není hledána spravedlnost a rozhodováno dle práva, a je otázkou, do jaké míry se spotřebitel jakožto slabší strana při uzavírání dohody prosadí. Právní úprava obsažená v Nařízení Řím I pro ochranu spotřebitele tak do jisté míry bohužel ztrácí význam.

3. Zhodnocení ochrany podnikatele

V posledních letech se stále častěji hovoří nejen o ochraně slabší smluvní strany v rovině nepodnikajících subjektů, ale také o ochraně slabších podnikatelů. Tyto diskuze rozvířil zejména Občanský zákoník, který obsahuje tzv. generální klauzuli ochrany slabší smluvní strany (§ 433 OZ). Tato generální klauzule představuje materiální ochranu slabší smluvní strany, resp. slabší smluvní strana je zde určena na základě okolností konkrétní situace. Stejně tak i ochrana v rámci uzavírání adhezních smluv vychází ze situačního přístupu.

Domnívám se, že v obchodněprávních vztazích má být především ctěna smluvní autonomie vůle a ochrana slabších podnikatelů dle mého názoru může dávat smysl jen u případů značného zneužití postavení silnějšího (vč. procesního aspektu) a nelze již hovořit o autonomii vůle u obou subjektů, a dále u smluv, kdy je i podnikatel konečným zákazníkem.

Podnikatel tak sice smlouvu uzavírá v roli podnikatele, ale plnění není žádným způsobem přímou součástí jeho podnikatelské činnosti. O takové smlouvy se může jednat typicky ve vztazích s bankami, pojišťovnami, poskytovateli telekomunikačních služeb, dodavateli elektrické energie atd.

Otázka, kterou jsem si na začátku této práce kladla, je, zda se ochrana slabších podnikatelů promítá i do evropského mezinárodního práva soukromého. Na tuto otázku lze odpovědět, že i v evropském mezinárodním právu soukromém se s prvky ochrany slabšího podnikatele můžeme setkat. Nelze však hovořit o stejné úrovni protekcionismu jako u preferenčního přístupu použitého pro spotřebitelské a pracovní smlouvy.

Zvláštní právní úpravu pro slabší smluvní strany – podnikatele se promítla do distribučních a franšízových smluv, kde bylo jako kolizní kritérium zvoleno obvyklé bydliště slabšího smluvního partnera, tj. distributora a franšízanta. V těchto případech však mohlo jít spíše o vyjasnění situace, když existovaly různé názory na výklad charakteristického plnění v těchto smlouvách. Speciální kolizní normy příznivější pro slabší smluvní strany nalezneme také pro smlouvy o přepravě osob a pojistné smlouvy. V těchto dvou případech je zvláštní právní úprava doplněna o omezení volby práva prostřednictvím poskytnutí výčtu právních řádů, z nichž si mohou smluvní strany zvolit. U těchto typů smluv lze přitom konstatovat, že i podnikatel se dostává do pozice zákazníka. Nelze totiž říci, že by plnění dle těchto smluv mělo přímou souvislost s rozvojem jeho podnikatelské činnosti. Takových případů jistě nalezneme více. Tyto dva si vysloužily speciální právní úpravu v právním předpise mezinárodního práva soukromého pravděpodobně s ohledem na svou roli v soukromoprávních poměrech s mezinárodním prvkem.

S ohledem na skutečnost, že ochrana podnikatelů jakožto slabší smluvní strany v hmotném právu vychází především ze situačního přístupu, je zřejmé, že ochrana podnikatelů v rámci mezinárodního práva soukromého je omezená. Kolizní normy totiž situační ochranu svou povahou neumožňují.

Jak je však patrné z judikatury SDEU, významnou roli mohou sehrát obecné instituty mezinárodního práva soukromého, a to imperativní normy a výhrada veřejného pořádku.

Že mohou imperativní normy sloužit i k ochraně slabších podnikatelů lze dovozovat především z judikatury SDEU. Z rozsudků *Ingmar* a *Unamar* je zřejmé, že zvláštní ochranu minimálně v některých členských státech požívají obchodní zástupci. Zatímco z rozsudku *Ingmar* by bylo možné dojít k závěru, že aplikace právních norem chránících obchodní zástupce je namístě především z důvodu ochrany tržního prostředí, rozsudek *Unamar*

nasvědčuje tomu, že by mohlo postačovat, že příslušný stát spojuje s ochranou určité kategorie subjektů – obchodních zástupců – zvláštní zájem.

Další rovina ochrany slabšího podnikatele prostřednictvím imperativních norem může spočívat v aplikaci právních norem soutěžního práva. Stejně jako mohou právní normy chránící slabší smluvní stranu přispívat k ochraně trhu a soutěže, mohou právní normy chránící trh a soutěž přispívat k ochraně slabší smluvní strany, i když to není jejich primárním cílem.

Příkladem z českého prostředí, který by bylo možné dle mého názoru kvalifikovat jako imperativní normu jsou ustanovení Zákona o významné tržní síle. Ten souvisí s ochranou trhu a hospodářské soutěže, avšak současně zde existuje spojitost s oblastí smluvních závazků. Tak např. § 4 odst. 2 písm. a) Zákona o významné tržní síle zakazuje zneužití významné tržní síly, za které mj. považuje „*sjednávání nebo uplatňování smluvních podmínek, které vytvářejí výraznou nerovnováhu v právech a povinnostech smluvních stran*“. Oproti generální klauzuli o ochraně slabší smluvní strany je zde čitelnější veřejný zájem na ochraně dodavatelů v určitých smluvních vztazích, v určité tržní oblasti. Ze zákona také vyplývá užší předmět úpravy, resp. osobní a územní působnost.

Co se týče institutu výhrady veřejného pořádku, jeho využití pro ochranu slabšího podnikatele přichází v úvahu jen zcela výjimečně. Jak již bylo v předchozích kapitolách uvedeno, domnívám se, že výhradu veřejného pořádku by bylo možné použít, pokud by účinky aplikace cizího práva byly pro tuzemské právní prostředí nesnesitelné z pohledu základních hodnot a zásad jako jsou poctivost, dobré mravy, zákaz zneužití práva a spravedlnost. Vždy však budou posuzovány veškeré konkrétní okolnosti případu a skutečnost, že slabší strana je podnikatelem, se kterým se pojí zásada profesionality a odbornosti, bude uplatnění výhrady veřejného pořádku ztěžovat. Hranice porušení zásady poctivosti je totiž v obchodněprávních vztazích nastavena odlišně než např. u spotřebitelských vztahů. Přesto se však nedá vyloučit, že v extrémním případě by soud k využití tohoto institutu přistoupil.

Přestože se jisté prvky ochrany podnikatelů do Nařízení Řím I dostaly, lze říci, že efekt těchto právních norem pro ochranu diskutovaných subjektů není příliš rozsáhlý. Lze také předpokládat, že v obchodněprávních vztazích bude častěji využito volby práva s ohledem na profesionalitu subjektů. Významnější zásah do obchodněprávních vztahů tak možná budou v závěru představovat imperativní normy. Nelze také odhlédnout od skutečnosti, že právě imperativní normy či výhrada veřejného pořádku budou schopny

pružněji reagovat na vývoj ve společnosti. Přesto se nedomnívám, že je namístě velké rozšiřování ochrany slabších podnikatelů na úkor autonomie vůle smluvních stran. Pokud by se však někde měla v budoucnu projevit, domnívám se, že tomu bude v oblastech, kde i většina podnikatelů vystupuje v pozici zákazníka a dále v případech zjevného zneužití postavení silnějšího, nikoliv jen běžného využití výhody pro účely obchodu.

Závěr

Ochrana slabší smluvní strany je propojena se základními hodnotami a principy, jako je svoboda, rovnost a spravedlnost. Na některé otázky týkající se ochrany slabší smluvní strany tak nelze najít jednoznačné odpovědi, neboť ty budou vždy záviset na hodnotovém a politickém zázemí autora. Ohledně vhodnosti ochrany slabší smluvní strany tak dle mého názoru pravděpodobně nikdy nebude panovat absolutní shoda. Tak například konečné rozhodnutí o tom, zda je na ochraně slabších smluvních stran zvlášť významný veřejný zájem či zda tvoří ochrana slabších smluvních stran součást veřejného pořádku, bude záviset z velké části na politickém a sociálním klimatu společnosti.

S určitou mírou ochrany slabší smluvní strany se však v soukromém právu bez jakýchkoliv pochyb setkáváme. Důvodem pro ochranu slabších subjektů s ohledem na jejich obvyklou charakteristiku a vlastnosti je informační asymetrie, ekonomická či sociální závislost, intelektové nedostatky a anomálie, jež chování slabších stran provázejí. Důvody pro ochranu slabších smluvních stran jsou mnohdy zužovány na důvody slabosti smluvní strany, jak byly uvedeny výše. Ochrana slabších smluvních stran, resp. jejich absence, však mohou zasahovat také do dalších oblastí, na jejichž fungování má stát zájem.

Jedná se především o řádné fungování tržního prostředí a předcházení jevu známého jako *market for „lemons“*. Zejména u spotřebitelských smluv se potýkáme s tzv. racionální apatií. Pokud je ale spotřebiteli jedno, jaké je rozhodné právo, proč by měl obchodník nabízet spotřebiteli „kvalitnější“ právo? Spotřebitel obvykle nebude ochoten zaplatit vyšší cenu za právo pro něj příznivější. Obchodníkovi tudíž chybí incentivy pro poskytnutí právní úpravy s vyšším standardem ochrany spotřebitelských práv. Základem tržních mechanismů je porovnávání kvality a ceny výrobku či služby. Pokud se však nezajímám o kvalitu v tomto případě rozhodného práva, jeví se jako rozhodující pouze cena. Obchodníci, kteří by měli zájem o poskytnutí vyšší úrovně ochrany spotřebitele, by tak museli činit za nižší cenu, aby se vyrovnali těm, kteří poskytují nižší standard ochrany (za nižší cenu). To nejen že není pro obchodníky výhodné, ale mnohdy to může být i ekonomicky neúnosné. Tento přístup by tedy vedl k tomu, že by se na trhu již nenabízelo „kvalitnější“ právo.

Identifikovat lze také zájem státu na kvalitním právním prostředí, poctivosti právního jednání ve společnosti, na vymahatelnosti práva, a též na spravedlnosti, což souvisí také s právně-filozofickým aspektem ochrany slabší smluvní strany. Kvalita právního prostředí

může hrát významnou roli také ve vztahu k různým sociologickým jevům a společenským problémům, kdy na zhoršení postavení slabších smluvních stran může dopláctet i stát.

Předchozí část této práce shrnuje hlavní myšlenky ke třem z otázek, jež byly vytyčeny v úvodu práce, a je vyústěním detailnější analýzy, jež byla provedena napříč prací. V tomto závěru tudíž představím jen velmi stručné odpovědi na vymezené otázky.

1) Jaká je koncepce ochrany slabší smluvní strany v Nařízení Řím I, je vhodná a efektivní?

Nařízení Řím I představuje koncepci zvláštní ochranné právní úpravy kombinující speciální kolizní normy s hraničním určovatelem navázaným na skutečnosti týkající se a ovlivnitelné především ze strany slabšího subjektu s omezením autonomie vůle stran. Omezení autonomie vůle spočívá buď v omezení stran při výběru rozhodného práva poskytnutím výčtu právních řádů či omezením účinků volby práva. Za nejvhodnější metodu ochrany považují preferenční přístup s mixem právních řádů, jenž byl použit u spotřebitelských a pracovních smluv, a to i přes jeho některé nedostatky.

Vhodné by však dle mého názoru mohlo být zamyšlení nad tím, jak ulehčit aplikaci této metody minimálně na úrovni EU, kde jsou právní řády členských států zejména v oblasti spotřebitelského práva ve značném rozsahu harmonizovány. Například srovnávací přehled implementace kogentních právních norem vycházejících z evropských směrnic v jednotlivých právních řádech členských států by mohl pomoci jak soudům či jiným rozhodujícím subjektům, tak obchodníkům při dodržování relevantních právních předpisů a předcházení právním sporům. Naproti tomu právní úpravu smluv o přepravě cestujících a smluv pojistných hodnotím z pohledu zájmu na ochraně cestujících a pojistníků (deklarovaném v preambuli Nařízení Řím I) za zcela nedostatečnou a obecně poněkud nešťastnou.

I přes zvláštní ochrannou právní úpravu v Nařízení Řím I lze však sledovat i vzrůstající tendenci využívat k ochraně slabších smluvních stran také obecné instituty mezinárodního práva soukromého, jež by měly být používány jen výjimečně. Za imperativní normy se tak již považují i některé právní normy na ochranu zaměstnanců, spotřebitelů, obchodních zástupců, a to dle mého názoru mnohdy bez dostatečného odůvodnění ochranou veřejného zájmu. Ustanovení Směrnice 93/13/EHS byla dokonce prohlášena SDEU za pravidla veřejného pořádku Evropské unie s odůvodněním, že přispívají k naplnění poslání Evropské unie – zlepšování životní úrovně a kvality života. Nedomnívám se, že je vhodné právní normy sloužící k ochraně slabší smluvní strany *a priori* vyloučit (v kontextu jejich

aplikace jako imperativních norem), současně si však myslím, že institut imperativních norem by neměl být nadužíván a soudy by měly vždy pečlivě zvažovat, zda určitá právní norma chrání nějaký obecnější zájem a zda má pro stát její dodržování zvláštní význam.

Přestože v Nařízení Řím I nalezneme některé společné prvky pro ochranu slabších smluvních stran, nedomnívám se, že se Nařízením Řím I prolíná nějaká jednotná koncepce ochrany na konkrétnější úrovni. O koncepci by bylo možné hovořit spíše v případě absence zvláštních ustanovení pro smlouvy o přepravě a pojistné smlouvy. O jednoznačné koncepci a vizi nelze příliš hovořit ani v širším kontextu, neboť SDEU dokonce zvyšuje nejistotu v této oblasti.

2) Jaká je v současné době ochrana spotřebitelů v rámci smluvních vztahů s mezinárodním prvkem, je vhodná a efektivní?

Ochrana spotřebitele je obsažena především v článku 6 Nařízení Řím I, který představuje kompromis mezi zájmy obchodníků a spotřebitelů. Koncepce ochrany spotřebitele dle Nařízení Řím I spočívá v kombinaci zvláštní kolizní normy a preferenčního přístupu spočívajícího v omezení účinků volby práva.

Zvláštní kolizní norma se odchyluje od obecného pravidla kolizním kritériem příznivějším pro spotřebitele, a to jeho obvyklým bydlištěm. Speciální kolizně právní úprava byla doplněna o omezení účinků volby práva. Smluvní strany spotřebitelské smlouvy tak nejsou nijak omezeny při výběru rozhodného práva. Metodu použitou v Nařízení Řím I lze označit jako preferenční přístup s mixem právních řádů, přičemž její podstata spočívá v tom, že spotřebitel nesmí být zbaven ochrany, kterou mu poskytují kogentní ustanovení práva státu jeho obvyklého bydliště.

Tuto metodu lze hodnotit pozitivně z pohledu autonomie vůle stran. K jejímu omezení totiž dochází jen v dílčím rozsahu právního řádu. Žádný právní řád není předem vyloučen. S ohledem na nutnost přizpůsobení se právnímu řádu spotřebitele jen v částečném rozsahu, mohou být pravděpodobně náklady na takovou adaptaci smluvních podmínek nižší. Nevýhodu pak lze spatřovat v menší právní jistotě, a to v návaznosti na vyšší míru obtížnosti aplikace této metody.

Ochrana spotřebitelů dle Nařízení Řím I je dnes spojena s mnoha otázkami, a to zejména v důsledku rozsudku SDEU *Amazon*. V první řadě není jisté, zda čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I opravdu představuje preferenční přístup. SDEU navíc k vymezené koncepci přidal informační povinnost obchodníků vůči spotřebitelům o účincích čl. 6 odst. 2 Nařízení

Řím I, a to na základě Směrnice 93/13/EHS. Osobně se domnívám, že Směrnice 93/13/EHS by na ujednání o volbě práva pro spotřebitelskou smlouvu neměla být aplikována, neboť Nařízení Řím I, konkrétně čl. 3 a 6 odst. 2, představují *lex specialis*. Pochybnosti mám také o účinnosti takové informační povinnosti a obecně o koncepčnosti přístupu k ochraně spotřebitelů, když jsou obchodníci povinni do smluv zahrnovat stále více informací, a přitom mají činit smlouvy přehlednější a čitelnější.

Další nejasnost se týká rozsahu a způsobu aplikace Směrnice 93/13/EHS. V tomto konkrétním případě byl hodnocen požadavek na jasnost a srozumitelnost ujednání, nikoliv jeho materiální přiměřenost. Není ale jisté, zda by SDEU přistoupil v jiných případech také k tomuto posouzení, které by bylo s ohledem na koncepci ochrany spotřebitele v Nařízení Řím I a principy autonomie vůle zcela nevhodné.

S poněkud extenzivním přístupem v judikatuře SDEU lze počítat také ohledně otázek imperativních norem a veřejného pořádku. SDEU totiž v zásadě zahrnul ustanovení Směrnice 93/13/EHS do pravidel veřejného pořádku EU. Obecně se lze však domnívat, že pro ochranu spotřebitele prostřednictvím imperativních norem a veřejného pořádku nebude příliš prostor s ohledem na ochranu poskytovanou spotřebitelům prostřednictvím čl. 6 Nařízení Řím I. Případné imperativní normy se totiž budou ve většině případů překrývat s kogentními ustanoveními ve smyslu čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I.

3) Promítá se také do evropského mezinárodního práva soukromého ochrana slabších podnikatelů?

S ochranou slabších smluvních stran-podnikatelů se v Nařízení Řím I také setkáme, ale v dosti omezené míře, a mnohdy si lze dokonce klást otázku, zda zde vůbec nějaký zájem na ochraně slabšího subjektu je.

Kolizní kritéria přívětivější pro slabší smluvní strany jsou stanovena pro smlouvy distribuční a franšizové, a to jako obvyklé bydliště distributora a franšizanta. Odchylku od obecného pravidla lze spatřit také u smluv o přepravě cestujících a pojistných smluv. Zde je rozhodující obvyklé bydliště cestujícího, pokud se ve stejném státě nachází také místo odjezdu či místo určení, a místo, kde se nachází kryté riziko, u pojistných smluv.

Tato metoda ochrany je u smluv o přepravě a pojistných smluv doplněna také o omezení autonomie vůle při výběru rozhodného práva. U těchto typů smluv lze přitom konstatovat, že i podnikatel se dostává do pozice zákazníka. Nelze totiž říci, že by plnění dle těchto smluv mělo přímou souvislost s rozvojem jeho podnikatelské činnosti. Zvolená metoda

ochrany však není nejšťastnější. Ochrana cestujících není příliš efektivní a ochrana pojistníků je narušena možným rozšířením volby práva na základě vnitrostátních právních norem.

Z judikatury SDEU je patrné, že významnou roli mohou sehrát obecné instituty mezinárodního práva soukromého, a to imperativní normy a výhrada veřejného pořádku. Imperativní normy tak již byly rozsudkem *Ingmar a Unamar* spojeny s ochranou obchodních zástupců. Do právního postavení slabších podnikatelů se mohou jistě promítnout také právní normy týkající se ochrany hospodářské soutěže, jež budou aplikovány jako imperativní normy. Uplatnění výhrady veřejného pořádku v případě smluv mezi podnikateli není příliš pravděpodobné a pokud využita bude, jednalo by se nejspíš o případ velmi závažného porušení zásady poctivosti a představ státu o spravedlnosti.

Přestože se jisté prvky ochrany podnikatelů do Nařízení Řím I dostaly, lze říci, že efekt těchto právních norem pro ochranu diskutovaných subjektů není příliš rozsáhlý. Lze také předpokládat, že v obchodněprávních vztazích bude častěji využito volby práva s ohledem na profesionalitu subjektů. Významnější zásah do obchodněprávních vztahů tak možná budou v závěru představovat imperativní normy. Nelze také odhlédnout od skutečnosti, že právě imperativní normy či výhrada veřejného pořádku budou schopny pružněji reagovat na vývoj ve společnosti. Přesto se nedomnívám, že je namístě velké rozšiřování ochrany slabších podnikatelů na úkor autonomie vůle smluvních stran.

- 4) *Je možné prostřednictvím obecných institutů mezinárodního práva soukromého (imperativní normy a výhrada veřejného pořádku) rozšířit ochranu statusově určených slabších stran na:*
- a. *jiné statusově určené slabší strany, se kterými Nařízení Řím I explicitně nepočítá;*
 - b. *situačně určené slabší strany?*

Tato otázka již nebude příliš tematizovaná, neboť odpovědi vyplynuly ze závěrů na předchozí tři otázky. Vedle ochrany statusově určených slabších smluvních stran explicitně upravené v Nařízení Řím I může být ochrana poskytnuta také jiným statusově určeným slabším smluvním stranám, jako tomu bylo např. v rozsudcích *Ingmar* a *Unamar*, kde byla poskytnuta ochrana obchodním zástupcům.

Uvažovat lze také o ochraně situačně určených slabších subjektů, přičemž zde bude ochrana slabší strany spíše součástí zásady poctivosti, zákazu zneužití práva, dobrých mravů atd. Domnívám se, že pro tyto situace bude využito spíše výhrady veřejného pořádku, neboť s ohledem na značně obecný charakter těchto zásad a pravidel a absenci bližší konkretizace

osobní a územní působnosti by bylo obtížné takové právní normy charakterizovat jako imperativní normy.

Na samotný závěr si dovolím jen stručnou poznámku směřující k zákonodárcům a soudům. Přínosem pro výše analyzovanou oblast by dle mého názoru primárně bylo, pokud by při tvorbě právních předpisů zákonodárce uvažoval koncepčněji a věnoval se blíže i základu, na kterém právní normy stojí, důvodům pro jejich přijetí a jejich účelu. Na příkladu slabší smluvní strany vidíme, že to může hrát v rámci aplikace práva podstatnou roli. Domnívám se, že přípravě právních norem i jejich aplikaci by prospělo uvážlivější hodnocení s ohledem na realitu právních vztahů. Prospěšným tak může být například zohlednění studií z behaviorální psychologie či ekonomické analýzy práva. Regulace soukromoprávních vztahů je totiž dle mého názoru namísto pouze v případě, že je efektivní. Pokud ale neslouží efektivně svému účelu, mělo by od ní být upuštěno či by měla být nahrazena metodou jinou.

Dovolím si také upozornit na důležitost přesného používání právní terminologie. Dané bylo vidět i na rozsudcích SDEU, resp. jejich překladů, citovaných v této práci, u kterých chybné užití terminologie vedlo mnohdy k odlišným právním závěrům.

Seznam zkratek

Amazon	Rozsudek SDEU ze dne 28. 7. 2016 ve věci C-191/15, <i>Verein für Konsumenteninformation v Amazon EU Sàrl</i>
Arblade	Rozsudek SDEU ze dne 23. 11. 1999 ve věci C-369/96 a C-376/96, <i>Jean-Claude Arblade a Arblade & Fils SARL a Bernard Leloup, Serge Leloup a Sofrage SARL</i>
Asturcom Telecomunicaciones	Rozsudek SDEU ze dne 6. 10. 2009 ve věci C-40/08, <i>Asturcom Telecomunicaciones SL v. Cristina Rodríguez Nogueira</i>
B2C	Business to Consumer
Eco Swiss	Rozsudek SDEU ze dne 1. 6. 1999 ve věci C-126/97, <i>Eco Swiss China Time Ltd proti Benetton International NV</i>
EU	Evropská unie
Ingmar	Rozsudek SDEU ze dne 9. 11. 2000 ve věci C-381/98, <i>Ingmar GB Ltd v Eaton Leonard Technologies Inc.</i>
Krombach	Rozsudek SDEU ze dne 28. 3. 2000 ve věci C-7/98, <i>Dieter Krombach proti Andrému Bamberskimu</i>
Lokman	Rozsudek ze dne 17. 10. 2013 ve věci C-218/12, <i>Lokman Emrek v. Vlado Sabranovic</i>
Maxicar	Rozsudek SDEU ze dne 11. 5. 2000 ve věci C-38/98, <i>Régie nationale des usines Renault SA proti Maxicar SpA a Orazio Formento</i>
Mostaza Claro	Rozsudek SDEU ze dne 26. 10. 2006 ve věci C-168/05, <i>Elisa María Mostaza Claro v. Centro Móvil Milenium SL;</i>
Nářízení Brusel I bis	Nářízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Nářízení Řím I	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)

Nařízení Řím II	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)
Navimer	Rozsudek SDEU ze dne 15. 12. 2011 ve věci C-384/10, <i>Jan Voogsgeerd v Navimer SA</i>
Návrh Nařízení Řím I	Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I), předložený Komisí, 2005/0261 (COD), včetně důvodové zprávy
Občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Pammer	Rozsudek SDEU ze dne 7. 12. 2010, <i>Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-585/08) a Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliver Heller (C-144/09)</i>
PECL	Principy evropského smluvního práva
Římská úmluva	Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
Směrnice 93/13/EHS	Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách
Směrnice o ADR	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/11/EU ze dne 21. května 2013 o alternativním řešení spotřebitelských sporů a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES („směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů“)
Unamar	Rozsudek SDEU ze dne 17. 10. 2013 ve věci C-184/12, <i>United Antwerp Maritime Agencies (Unamar) NV v. Navigation Maritime Bulgare</i>
UNIDROIT	Mezinárodní ústav pro sjednocení mezinárodního práva soukromého
Zákon o ochraně spotřebitele	Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele

Zákon o významné tržní síle	Zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití
Zákoník práce	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
ZRŘ	Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- ANCEL, Bertrand, WATT, Horatia Muir. Aliments sans frontieres. Le reglement CE No 4/2009 du 18 décembre 2008 relatif a la competence, la loi applicable, la reconnaissance et l'exécution des décisions et la coopération en matière d'obligations alimentaires. *Revue Critique de Droit International Privé*, 2010, vol. 99, no. 3, str. 457 a násl. ISSN 0035-0958;
- BARNHIZER, Daniel. Inequality of bargaining power. *University of Colorado Law Review*, 2005, Vol. 76 Issue 1, str. 139-241. ISSN 0041-9516;
- BASEDOW, Jürgen, MAGNUS, Ulrich, WOLFRUM, Rudiger (Eds.) *The Hamburg Lectures on Maritime Affairs 2009 & 2010*. Berlin: Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2012. ISBN 978-3-642-27418-3;
- BEALE, Hugh. Inequality of Bargaining Power. *Oxford Journal of Legal Studies*, 1986, vol. 6, no. 1, str. 123-136. ISSN 0143-6503;
- BEJČEK, Josef. Existuje smluvní svoboda? *Právník*, 1998, č. 12, str. 1017–1028. ISSN 0231-6625;
- BEJČEK, Josef. Některé důsledky zákonného a soudcovského ohledu na „slabou“ a „slabší“ vyjednávací pozici smluvního partnera. *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 1, str. 10 a násl. ISSN 1803-6554;
- BEJČEK, Josef. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2016. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia, č. 557. ISBN 978-80-210-8185-7;
- BEJČEK, Josef. Úprava tzv. významné tržní síly: přirozený krok k ochraně spotřebitele a slabšího nebo „papírový tygr“ (a škůdce soutěže a spotřebitele)? *Bulletin advokacie*, 2012, č. 7-8, str. 15 a násl. ISSN 1210-6348;
- BĚLINA, Miroslav. § 1a [Základní zásady pracovního práva]. In: BĚLINA, Miroslav, DRÁPAL, Ljubomír, BĚLINA, Tomáš, BOGNÁROVÁ, Věra, DOLEŽÍLEK, Jiří, NOVOTNÝ, Zdeněk, PICHRT, Jan, PUTNA, Mojmir, ROTHOVÁ, Eva, STÁDNÍK, Jaroslav, ŠTEFKO, Martin. *Zákoník práce. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-290-8;
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Mezinárodní právo soukromé evropských zemí, 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-309-7;

- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Public Policy and Public Interest in International Law and EU Law. In: *Czech Yearbook of International Law, Volume III: Public Policy and Ordre Public*. New York: Juris Publishing, Inc. 2012. ISBN 978-1-57823-356-4;
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo - Komentář. I. Díl*. Praha: C. H. Beck., 2008. ISBN 978-80-7400-096-6;
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva Nařízení Řím I - I. Díl – Komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého – vydání k 17.12.2009*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-176-5;
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva Nařízení Řím I - II. Díl – Komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého – vydání k 17.12.2009*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-176-5;
- BEN-SHAHAR, Omri, SCHNEIDER, Carl E. The Failure of Mandated Disclosure. *University of Pennsylvania Law Review*. 2011, vol. 159, no. 3, str. 647-749. ISSN 0041-9907;
- BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva. 2. vyd.* Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-030-0;
- BONOMI, Andrea. Overriding Mandatory Provisions in the Rome I Regulation on the Law Applicable to Contracts. In: *Yearbook of Private International Law: Volume X. Munich: Sellier european law publishers, 2008. ISBN 978-3-86653-114-7;*
- BRODEC, Jan. Pojem „evropský veřejný pořádek“ v judikatuře Evropského soudního dvora a Ústavního soudu ČR. *Jurisprudence*, 2006, č. 8, str.7-13. ISSN 1802-3843;
- BŘICHÁČEK, Tomáš. Kolizní úprava spotřebitelských smluv v nařízení Řím I – aktuální otázky. *Právní rozhledy*, 2012, č. 23-24, str. 829 a násl. ISSN 1210-6410;
- BŘÍZA, Petr, BŘICHÁČEK, Tomáš, FIŠEROVÁ, Zuzana, HORÁK, Pavel, PTÁČEK, Lubomír, SVOBODA, Jiří. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. I. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-528-2;
- BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-606-0;
- CALEB, Marcel. *Essai sur le principe de l'autonomie de la volonté en droit international privé*. Recueil Sirey, 1927;
- CZEPELAK, Marcin. The Law Applicable to the Contract of Carriage under the Rome I Regulation. In: *Czech Yearbook of International Law, Second Decade Ahead: Tracing the Global Crisis*, New York: Juris Publishing, Inc., 2010. ISBN 978-1-57823-272-7;

- CZERWIŃSKI, Marcin. The law applicable to employment contracts under the Rome I-Regulation. *Adam Mickiewicz University Law Review*, 2015, vol 5, str. 147-161. ISSN 2083-9782;
- ČERNÁ, Stanislava (ed.). *Obchodní korporace a ochrana slabší strany. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-555-0;
- DOBIÁŠ, Petr, DOBIÁŠ, Pavel, DOBIÁŠ, Pavel, HÁLOVÁ, Markéta, KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon o mezinárodním právu soukromém, Komentář.* Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-94-6;
- ESPLUGUES, Carlos, IGLESIAS, Jose Luis, PALAO, Guillermo. *Application of Foreign Law.* Munich: Sellier, 2011. ISBN 978-3-86653-155-0;
- FERRARI, Franco, LEIBLE, Stefan (Hrsg.). *Ein neues Internationales Vertragsrecht für Europa – Der Vorschlag für eine Rom I – Verordnung, Studien zum Internationalen Privat – und Verfahrensrecht. Band 10.* Gottmadingen: Jenaer Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 2007. ISBN 978-3-86653-033-1;
- FERRARI, Franco, LEIBLE, Stefan. *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe.* Munich: Sellier European Law Pub, 2009. ISBN 978-3866531154;
- FIKENTSCHER, Wolfgang, HACKER, Philipp, PODSZUN, Rupprecht. *Fair Economy.* Berlin – Heidelberg: Springer Verlag, 2013. ISBN 978-3-642-36107-4;
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva. 4. vyd.* Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7380-233-2;
- GOTTSCHALK, Eckart, MICHAELS, Ralf, RÜHL, Giesela & von HEIN, Jan eds. *Conflict of Laws in a Globalized World.* New York: Cambridge University Press, 2007. ISBN 978-0-521-87130-3;
- HELLNER, Michael. Third Country Overriding Rules in the Rome I Regulation: Old Wine in New Bottles? *Journal of Private International Law*, 2009, Vol. 5, No. 3, str. 447 a násl. ISSN 1744-1048;
- HILL, Jonathan. *Cross-Border Consumer Contracts.* Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0199276547;
- HULMÁK, Milan. Ochrana spotřebitele v mezinárodním právu soukromém a procesním. In: *Pocta Zdeňku Kučerovi k 80. narozeninám*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 1/2008. Praha: Univerzita Karlova, 2008, str. 49-60. ISSN 0323-0619;

- HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr. *Systém zásad soukromého práva*, Brno: Masarykova univerzita, 2010. Spisy Právnické fakulty, Masarykovy univerzity, řada teoretická, svazek č. 367. ISBN 978-80-210-5063-1;
- CHLEBCOVÁ, Radka. Kolizně právní zajištění evropské úrovně ochrany spotřebitele: Ochranná ustanovení směrnic. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2007, č. 4, str. 360-364. ISSN 1210-9126;
- CHROMÁ, Marta. *Anglickočeský právní slovník – English Czech Law Dictionary*. 2 upr. vydání. Praha: LEDA, 1997. ISBN 978-80-859-2725-2;
- KAISER, Christopher. Take it or leave it: Monsanto v. McFarling, Bowers v. Baystate Technologies, and the federal circuits formalistic approach to contracts of adhesion. *Chicago-Kent Law Review*, 2005, vol. 80, article 19, str. 487-514. ISSN 0009-3599;
- KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav et al. *Mezinárodní právo soukromé. 8. vydání*. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. ISBN 978-80-7380-550-0;
- KUIPERS, Jan-Jaap. *EU Law and Private International Law – The Interrelationship in Contractual Obligations*. 1st Edition. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2012. ISBN 978-90-04-20673-1;
- LAGARDE, Paul. Le nouveau droit international privé des contrats après l'entrée en vigueur de la Convention de Rome du 19 Juin 1980. *Revue critique de droit international privé*, 1991, vol. 80, str. 287-340. ISSN 0035-0958;
- LEFF, Arthur Allen. Unconscionability and the Code – The Emperor's New Clause. *University of Pennsylvania Law Review*, 1967, vol. 115, no. 4, str. 485 a násl. ISSN 0041-9907;
- LOOKOFSKY, Joseph, HERTZ, Ketilbjørn. *Transnational Litigation and Commercial Arbitration, A Analysis of American, European, and International Law*, Third Edition. New York: JurisNet, LLC, 2011. ISBN 978-1-933833-65-1;
- MANGEL, Hannah. Harmonization of Private Law and the destiny of overriding mandatory provisions: The Example of Consumer Protection under The Common European Sales Law. *MaRBL Research Papers*, 2013, Vol. 4, str. 123-152;
- MARTÍNEZ-LUNA, William Fernando. Applicable Law to Distribution Contracts in the European Union Regulation 593/2008 (Rome I), *International Law: Revista Colombiana Derecho Internacional*, 2016, vol. 14, no. 28, str. 247-282. ISSN 1692-8156;

- MATES, Pavel, BARTOŇ, Michal. Public versus Private Interest – Can the Boundaries Be Legally Defined? In: *Czech Yearbook of International Law: Rights of the Host States within the System of International Investment Protection*, New York: Juris Publishing, Inc., 2011. ISBN 978-1-57823-305-2;
- MICKLITZ, Hans-W. Consumer Law in the Digital Economy. In: KONO, Toshiyuki, HISCOCK, Mary, REICH, Arie (Eds.) *Transnational Commercial and Consumer Law, Current Trends in International Business Law*. Singapore: Springer-Verlag Singapore, 2018. ISBN 978-981-13-1079-9;
- MICKLITZ, Hans-W. The Expulsion of the Concept of Protection from the Consumer Law and the Return of Social Elements in the Civil Law – A Bittersweet Polemic. *Working Papers of the Law Department of the EUI*, 2012/03;
- MICKLITZ, Hans-W. Unfair Commercial Practices and Misleading Advertising. In: REICH, Norbert, MICKLITZ, Hans-W.; ROTT, Peter & TONNER, Klaus (eds.). *European Consumer Law*. 2nd edition. Cambridge, Antwerpen, Portland : Intersentia, 2014. ISBN 978-1780680866;
- MICKLITZ, Hans-W., SAUMIER, Geneviève (Eds.). *Enforcement and Effectiveness of Consumer Law*. Ius Comparatum - Global Studies in Comparative Law. Springer International Publishing, 2018. ISBN 978-3-319-78430-4;
- MICKLITZ, Hans-W., SAUMIER, Geneviève (Eds.). *Enforcement and Effectiveness of Consumer Law*. Ius Comparatum - Global Studies in Comparative Law. Springer International Publishing, 2018. ISBN 978-3-319-78430-4;
- NYGH, Peter. *Autonomy in International Contracts*. Oxford: Clarendon Press, 1999. ISBN 978-0-19-826270-1;
- PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém – Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-368-5;
- PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Rekodifikované mezinárodní právo soukromé*, Scripta Iuridica, 14. Praha: Univerzita Karlova, 2014. ISBN 978-80-87146-94-1;
- PAUKNEROVÁ, Monika, SKALSKÁ, Helena. Enforcement and Effectiveness of Consumer Law in the Czech Republic. *The Lawyer Quarterly*. 2017, Vol 7, No 4, str. 243-254. ISSN 1805-8396;
- PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-504-6;

- PAUKNEROVÁ, Monika. Overriding Mandatory Rules and Czech Law. In: *Czech Yearbook of International Law. Second Decade Ahead: Tracing the Global Crisis*. New York: Juris Publishing, Inc., 2010. ISBN 978-1-57823-272-7;
- PAUKNEROVÁ, Monika. Prostor pro uvážení v českém mezinárodním právu soukromém: ohlédnutí se za mezinárodním právem soukromým k výročí Antonína Hobzy. *Právník*, 2016, č.1., str. 12-28. ISSN 0231-6625;
- PAUKNEROVÁ, Monika. Tzv. přímo použitelné administrativněprávní normy a mezinárodní právo soukromé. *Právník*, 1983, č. 5, str. 477-490. ISSN 0231-6625;
- PFEIFFER, Magdalena. *Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-84-7;
- RABAN, Přemysl. Autorizovaní rozhodci nebo adjudikátoři? Je efektivně zajištěna spravedlnost ve spotřebitelských vztazích? *Bulletin advokacie*. 2010, č. 6, str. 15 a násl. ISSN 1210-6348;
- RAKOFF, Todd D. Contracts of Adhesion: An Essay in Reconstruction. *Harvard Law Review*, 1983, vol. 96., no. 6. ISSN 0017-811X;
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor v civilních otázkách*. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, řada teoretická, svazek 262. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3054-2;
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda, VALDHANS, Jiří, DRLIČKOVÁ, Klára, KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-003-5;
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda, VALDHANS, Jiří. A Few Observations on Choice of Law. In: *Czech Yearbook of International Law. Second Decade Ahead: Tracing the Global Crisis*. New York: Juris Publishing, Inc., 2010. ISBN 978-1-57823-272-7;
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5240-6;
- RÜHL, Giesela. Consumer Protection in Choice of Law. *Cornell International Law Journal*. 2011, vol. 44, str. 569-601. ISSN 0010-8812;
- RÜHL, Giesela. Choice of Law by the Parties. In: Basedow, J., Hopt, K. & Zimmermann, R. (eds). *Max Planck Encyclopedia of European Private Law*. Oxford University Press, 2012. ISBN 978-0199578955;

- RÜHL, Giesela. Party Autonomy in the Private International Law of Contracts: Transatlantic Convergence and Economic Efficiency. *Comparative Research in Law & Political Economy. Research Paper*, 2007, č. 4. ISSN 2326-9197;
- RÜHL, Giesela. The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy. *Journal of Private International Law*, 2014, vol. 10, no. 3, str. 335-358. ISSN 1744-1048;
- RÜHL, Giesela. The Unfairness of Choice-of-Law Clauses. or The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive. *Common Market Law Review*, 2018, č. 55, str. 201-224. ISSN 0165-0750;
- RUTGERS, Jacobien. Judicial Decisions on Private International Law, Court of Justice of the European Union 28 July 2016, Case C-191/15 Verein für Konsumenteninformation v. Amazon EU Sàrl ECLI:EU:C:2016:612. *Netherlands International Law Review*, 2017, vol. 64, no.1, str. 163-175. ISSN 0165-070X;
- SELUCKÁ, Markéta, ŠTAVÍKOVÁ ŘEZNÍČKOVÁ, Iva, LOUTOCKÝ, Pavel. Specific Questions of Consumer Protection Connected with Information Duty in Czech Law. *The Lawyer Quarterly*, 2018, vol. 8. no. 4, str. 469-485. ISSN 1805-840X;
- SELUCKÁ, Markéta. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-037-9;
- SIBONY, Anne-Lise. Can EU consumer law benefit from behavioural insights? An analysis of the unfair practices directive. *European Journal of Private Law*, 2014, vol. 22, str. 901 a násl. ISSN 0928-9801;
- SIMON, Rita. Spotřebitelské modely v evropském a českém právu s ohledem na spotřebitelské spory. *Právník*, 2018, č. 5, str. 385-406. ISSN 0324-7007;
- STONE, Peter. *EU Private International Law: Harmonization of Laws*. London: Edward Elgar Publishing, 2008. ISBN 978-1847208446;
- SYMEONIDES, Symeon C. *American Private International Law*. Alphen a/d Rijn: Kluwer Law International, 2008. ISBN 978-9041127426;
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kolektiv. *Občanský zákoník - Komentář - Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-369-2;
- TANG, Zheng Sophia. *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*. Second Edition. Oxford and Portland: Hart Publishing, 2015. ISBN 978-1-78225-929-9;

- TANG, Zheng Sophia. Parties' Choice of Law in E-Commerce Contracts. *Journal of Private International Law*, 2007, vol. 3, no. 1. ISSN 1744-1048;
- TICHÝ, Luboš. Ochrana spotřebitele ve světle nového občanského zákoníku. In: TICHÝ, Luboš (ed.). *Ochrana spotřebitele*. Praha: Centrum právní komparatistiky, Univerzita Karlova, 2014. ISBN 978-80-87488-13-3;
- VALDHANS, Jiří. *Právní úprava mimosmluvních závazků s mezinárodním prvkem. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-412-4;
- van BOCHOVE, Laura Maria. Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law. *Erasmus Law Review*, 2014, Vol. 7, No. 3, str. 147-156. ISSN 2210-2671;
- VRAJÍK, Michal. *Judikatura Nejvyššího soudu z pohledu nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích*. ANAG, 2014. ISBN 978-80-7263-846-8;
- ZOULÍK, František. Soukromoprávní ochrana slabší právní strany. *Právní rozhledy*, 2002, roč. 10, č. 6, str. 109 a násl. ISSN 1210-6410.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

- *200 tisíc exekucí v Česku je protiprávních. Dlužníci nevěří, že jim někdo může pomoci, říká právník*. [online]. Dostupné z URL: <<https://video.aktualne.cz/dvtv/neopravnene-exekuce-dluznici-jsou-systemem-semleti-neveri-ze/r~55f8195a0cf211e8ac3d0cc47ab5f122/>> [cit. 31. 7. 2018];
- BECHER, Shmuel I. Behavioral Science and Consumer Standard Form Contracts. *La. L. Rev.* 2007, sv. 68, str. 167 a násl. [online]. Dostupné z URL: <<https://digitalcommons.law.lsu.edu/lalrev/vol68/iss1/6>> [cit. 26. 10. 2018];
- BEJČEK, Josef. *Soukromoprávní ochrana slabšího obchodního partnera*. [online]. Dostupné z URL: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/soukromopravni-ochrana-slabsiho-obchodniho-partnera>> [cit. 20. 6. 2018];
- BRODEC, Jan, SKALSKÁ, Helena. *Zjišťování obsahu cizího práva a předmět znaleckého oboru právní vztahy k cizině*. [online]. Dostupné z URL: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/zjistovani-obsahu-ciziho-prava-a-predmet-znaleckeho-oboru-pravni-vztahy-k-cizine-106189.html>> [cit. 3. 12. 2018];
- ELIÁŠ, Karel. *Jak vypadají zásady nového občanského zákoníku?* [online]. Dostupné na: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/infocentrum/media/522-jak-vypadaji-zasady-noveho-obcanskeho-zakoniku>> [cit. 19. 6. 2018];

- EVROPSKÁ KOMISE. *Behavioural research*. [online]. Dostupné z URL: <https://ec.europa.eu/info/policies/consumers/consumer-protection/evidence-based-consumer-policy/behavioural-research_en> [cit. 3. 12. 2018];
- *Exekuce jsou byznys, řada firem parazituje na neštěstí lidí, mají být v kriminále, říká Culková*. [online]. Dostupné z URL: <<https://video.aktualne.cz/dtv/culkova-rada-firem-se-chova-jak-dluhova-mafie-exekuce-jsou-b/r~7c43b71ab9fe11e6a222002590604f2e/>> [cit. 31. 7. 2018];
- *French workers win legal right to avoid checking work email out-of-hours*. 31. 12. 2016. [online]. Dostupné z URL: <<https://www.theguardian.com/money/2016/dec/31/french-workers-win-legal-right-to-avoid-checking-work-email-out-of-hours>> [cit. 31. 7. 2018];
- *Heuristika dostupnosti*. [online]. Dostupné z URL: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Heuristika_dostupnosti> [cit. 22. 6. 2018];
- HOVORKA, Jiří. *Soudy zastavují již vymožené exekuce z nesplácených půjček. Někteří dlužníci dostanou peníze zpátky*. [online]. Dostupné z URL: <<https://archiv.ihned.cz/c1-65882730-soudy-zastavuji-exekuce-z-pujcek-dokonce-i-zpetne>> [cit. 31. 7. 2018];
- *International Academy of Comparative Law*. [online]. Dostupné z <<https://aicd-iacl.org/>> [cit. 3. 12. 2018];
- *Každý jedenáctý Čech v produktivním věku je v exekuci. Pouze čtvrtina poskytovatelů půjček nabízí férové podmínky, ukázal průzkum*. [online]. Dostupné z URL: <<https://byznys.ihned.cz/c1-65987890-kazdy-jedenacty-cech-v-produktivnim-veku-je-v-exekuci-pouze-ctvrtina-poskytovatelu-pujcek-ke-klientum-pristupuje-odpovedne-ukazal-pruzkum>> [cit. 31. 7. 2018];
- LAGARDE, Paul. *L'européanisation du droit international privé – Conflits de lois*, str. 3. [online]. Dostupné z URL: <http://www.ejtn.eu/PageFiles/6333/Rapport_Vienne_Lagarde.pdf> [cit. 25. 6. 2018];
- NOVÁK, Martin. *Zaměstnanci ve Francii nemusí mimo práci sledovat e-maily, stát chce lidi naučit odpočívat*, 3. 1. 2017. [online]. Dostupné z URL: <<https://archiv.ihned.cz/c1-65573640-francouzi-nemusi-mimo-praci-sledovat-e-mail>> [cit. 31. 7. 2018];
- OGLIO, Livia. *Italy: Distribution Contracts: The Paradise For Forum And Applicable Law Shopping*. [online]. Dostupné z URL: <<http://www.mondaq.com/italy/x/34053/Distribution+Contracts+The+Paradise+For+Forum+And+Applicable+Law+Shopping>> [cit. 13. 8. 2018];

- Principles of European Contract Law. [online]. V elektronické verzi dostupné z URL: <https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/> [cit. 18. 6. 2018];
- RAMASASTRY, Anita. *The New French “Right to Disconnect”— Can Legislation Alter Work-Life Balance?* 7. 2. 2017. [online]. Dostupné z URL: <<https://verdict.justia.com/2017/02/07/new-french-right-disconnect>> [cit. 31. 7. 2018];
- SAXLOVÁ, Jaroslava. *K civilněprávní úpravě ochranné normy*, 2016. [online]. Dostupné z URL: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/k-civilnepravni-uprave-ochranné-normy-101036.html>> [cit. 7. 12. 2018];
- TŮMA, Ondřej. *Očima expertů: Pandemie exekucí. Jak ji léčit?* [online]. Dostupné z URL: <<https://www.penize.cz/exekuce/333876-ocima-expertu-pandemie-exekuci-jak-ji-lecit>> [cit. 31. 7. 2018];
- UNIDROIT. *Principles of International Commercial Contracts*. [online]. V elektronické verzi dostupné z URL: <<https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016>> [cit. 18. 6. 2018];
- ÚŘAD PRÁCE. *Vývoj nezaměstnanosti od července 2004*. [online]. Dostupné z URL: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/vyvoj_od_072004/?_piref37_240420_37_240419_240419.next_page=%2Findex.do&_piref37_240420_37_240419_240419.statse=2000000000011&_piref37_240420_37_240419_240419.statsk=2000000000017&_piref37_240420_37_240419_240419.send=send&_piref37_240420_37_240419_240419.stat=2000000000018&_piref37_240420_37_240419_240419.obdobi=E&_piref37_240420_37_240419_240419.uzemi=1000&ok=Vybrat> [cit. 18. 6. 2018];
- ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ. *Slovník spisovné češtiny*. [online]. Dostupné z URL: <<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=slab%C3%BD&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>> [cit. 21. 6. 2018];
- *Vláda schválila oddlužovací novelu. Není to dluhová amnestie, vzkazuje Pelikán*. [online]. Dostupné z URL: <<http://www.ceska-justice.cz/2018/01/vlada-schvalila-oddlužovací-novelu-neni-dluhová-amnestie-vzkazuje-pelikan/>> [cit. 31. 7. 2018];
- ZOULÍK, František. *Počátky soukromoprávní ochrany spotřebitele v ČR*. Cahiers du CEFRES N° 27, Spotřebitelská legislativa EU a její implementace do práva členského a kandidátského státu (na příkladu Francie a České republiky) (ed. Georges Mink, Solange Grondin, Václav Libánský), 2010. Dostupné na: <http://www.cefres.cz/IMG/pdf/zoulík_2001_ochrana_spotřebitele_cr.pdf> [cit. 19. 6. 2018].

3. Seznam použitých právních předpisů

- Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě, podepsaná v Montrealu 28. května 1999;
- Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980;
- Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, uzavřená 10. června 1958 v New Yorku;
- Listina základních práv Evropské unie;
- Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech;
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení;
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I);
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II);
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 ze dne 27. října 2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele („nařízení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele“);
- Nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství;
- Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/67/EU ze dne 15. května 2014 o prosazování směrnice 96/71/ES o vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb a o

změně nařízení (EU) č. 1024/2012 o správní spolupráci prostřednictvím systému pro výměnu informací o vnitřním trhu;

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/65/EU ze dne 15. května 2014 o trzích finančních nástrojů a o změně směrnic 2002/92/ES a 2011/61/EU;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/11/EU ze dne 21. května 2013 o alternativním řešení spotřebitelských sporů a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES („směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů“);
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/61/EU ze dne 8. června 2011 o správcích alternativních investičních fondů a o změně směrnic 2003/41/ES a 2009/65/ES a nařízení (ES) č. 1060/2009 a (EU) č. 1095/2010;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II);
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. ledna 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/104/ES ze dne 19. listopadu 2008 o agenturním zaměstnávání;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu;
- Směrnice Rady 2004/113/ES ze dne 13. prosince 2004, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/83/ES ze dne 5. listopadu 2002 o životním pojištění;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES;

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží;
- Směrnice Evropského parlamentu a rady 94/47/ES ze dne 26. října 1994 o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k dočasnému užívání nemovitostí;
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů;
- Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách;
- Směrnice Rady 91/533/EHS ze dne 14. října 1991 o povinnosti zaměstnavatele informovat zaměstnance o podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru;
- Směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy;
- Směrnice Rady 86/653/EHS ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců;
- Směrnice Rady 73/239/EHS ze dne 24. července 1973 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přístupu k činnosti v přímém pojištění jiném než životním a jejího výkonu;
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky;
- Zákon č. 258/2016 Sb., zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o spotřebitelském úvěru;
- Zákon č. 340/2015 Sb., o zvláštních podmínkách účinnosti některých smluv, uveřejňování těchto smluv a o registru smluv (zákon o registru smluv);
- Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém;
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích);
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník;
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce;
- Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů;

- Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele;
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku;
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník;
- Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním;
- Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht [Federal Act on Private International Law], Dec. 18, 1987, AMTLICHE SAMMLUNG [AS] 120 (1988) (Switz.).

4. Seznam použité judikatury

- Rozsudek SDEU ze dne 28. 7. 2016 ve věci C-191/15, *Verein für Konsumenteninformation v Amazon EU Sàrl*;
- Rozsudek SDEU ze dne 23. 4. 2015 ve věci C-96/14, *Jean-Claude Van Hove v. CNP Assurances SA*;
- Rozsudek SDEU ze dne 26. 2. 2015 ve věci C-143/13, *Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei v. SC Volksbank România SA*;
- Rozsudek SDEU ze dne 30. 4. 2014 ve věci C-26/13, *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai v. OTP Jelzálogbank Zrt*;
- Rozsudek ze dne 17. 10. 2013 ve věci C-218/12, *Lokman Emrek v. Vlado Sabranovic*;
- Rozsudek SDEU ze dne 17. 10. 2013 ve věci C-184/12, *United Antwerp Maritime Agencies (Unamar) NV v. Navigation Maritime Bulgare*;
- Rozsudek SDEU ze dne 14. 3. 2013 ve věci C-415/11, *Mohamed Aziz v. Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)*;
- Rozsudek SDEU ze dne 26. 4. 2012 ve věci C-472/10, *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v. Invitel Távközlési Zrt*;
- Rozsudek SDEU ze dne 15. 12. 2011 ve věci C-384/10, *Jan Voogsgeerd v Navimer SA*;
- Rozsudek SDEU ze dne 15. 3. 2011 ve věci C-29/10, *Heiko Koelzsch v État du Grand Duchy of Luxemburg*;
- Rozsudek SDEU ze dne 7. 12. 2010, *Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-585/08)* a *Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliver Heller (C-144/09)*;

- Rozsudek SDEU ze dne 6. 10. 2009 ve věci C-40/08, *Asturcom Telecomunicaciones SL v. Cristina Rodríguez Nogueira*;
- Rozsudek SDEU ze dne 6. 9. 2009 ve věci C-133/08, *Intercontainer Interfrigo SC (ICF) v. Balkenende Oosthuizen BV, MIC Operations BV*;
- Rozsudek SDEU ze dne 26. 10. 2006 ve věci C-168/05, *Elisa María Mostaza Claro v. Centro Móvil Milenium SL*;
- Rozsudek SDEU ze dne 2. 5. 2006 ve věci C-341/04, *Eurofood IFSC Ltd.*;
- Rozsudek SDEU ze dne 9. 11. 2000 ve věci C-381/98, *Ingmar GB Ltd v Eaton Leonard Technologies Inc.*;
- Rozsudek SDEU ze dne 11. 5. 2000 ve věci C-38/98, *Régie nationale des usines Renault SA v. Maxicar SpA a Orazio Formento*;
- Rozsudek SDEU ze dne 28. 3. 2000 ve věci C-7/98, *Dieter Krombach v. André Bamberski*;
- Rozsudek SDEU ze dne 23. 11. 1999 ve věci C-369/96 a C-376/96, *Jean-Claude Arblade a Arblade & Fils SARL a Bernard Leloup, Serge Leloup a Sofrage SARL*;
- Rozsudek SDEU ze dne 1. 6. 1999 ve věci C-126/97, *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*;
- Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2017, sp. zn. I. ÚS 1844/17;
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 615/17;
- Nález Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16;
- Nález Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. II. ÚS 3399/14;
- Nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 1774/14;
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11;
- Nález Ústavního soudu ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 3/06;
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/03;
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 33/2000;
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 1996, sp. zn. I. ÚS 198/95;
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. 6. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 4/95;

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2012, sp. zn. 32 Cdo 3337/2010;
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2010, sp. zn. 21 Cdo 1779/2009;
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2009, sp. zn. 23 Cdo 5130/2008;
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4196/2007;
- *Williams v. Walker-Thomas Furniture Co.*, 350 F.2d 445 (D.C. Cir. 1965);
- *State v. Wolowitz*, Appellate Division of the Supreme Court of New York, Second Department Oct 24, 1983468 N.Y.S.2d 131 (N.Y. App. Div. 1983);
- Rozsudek Spolkového soudního dvora (Bundesgerichtshof) ze dne 13. 12. 2005 XI ZR 82/05.

5. Seznam kvalifikačních prací

- GUSTAFSSON, Per. *The Unconscionability Doctrine in U.S. Contract Law*. Master Thesis. Lund University, Faculty of Law, 2010;
- KURÁŇ, Jan. *Princip ochrany slabší smluvní strany*. Diplomová práce. Právnická fakulta, Masarykova univerzita, 2013;
- NAVRÁTILOVÁ, Gabriela. *Distribuční smlouva v mezinárodním obchodním styku*. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2014;
- SKALSKÁ, Helena. *Postavení slabé smluvní strany při uzavírání smluv v obchodním styku*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2014;
- ŠAROCHOVÁ, Lucie. *Autonomie vůle stran v Nařízení Řím I a její limity*. Rigorózní práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2011.

6. Seznam ostatních zdrojů

- BARBRI. *First Year Outlines*, 2012/2013;
- GIULIANO, Mario, LAGARDE, Paul. *Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations*, OJ C 282, 31/10/1980, str. 0001-0050;
- *Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation*, předložený Komisí, COM/2002/0654;
- *Návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)*, předložený Komisí, 2005/0261 (COD), včetně důvodové zprávy;

- Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje, KOM(2011) 635 v konečném znění, 2011;
- Principy evropského smluvního práva (Principles of European Contract Law);
- Restatement (Second), Conflict of Laws;
- Stanovisko generálního advokáta Henrika Saugmandsgaarda Øe předneseného dne 2. 6. 2016 ve věci C-191/15, *Verein für Konsumenteninformation v. Amazon EU Sàrl*;
- UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts;
- Uniform Commercial Code;
- VLÁDA ČR. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanskému zákoníku*;
- VLÁDA ČR. *Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém*;
- VLÁDA ČR. *Důvodová zpráva k zákonu, kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, 2016.*

Abstrakt

Ochrana slabší smluvní strany a mezinárodní právo soukromé

Tématem této disertační práce je ochrana slabší smluvní strany v kontextu určení a aplikace rozhodného práva. Disertační práce hledá zakotvení a koncepci ochrany slabší smluvní strany v Nařízení Řím I.

Práce je rozdělena na tři hlavní části. První část se zabývá východisky pro ochranu slabší smluvní strany, přičemž propojuje teoretické a hodnotové základy, na kterých ochrana slabší smluvní strany stojí, s praktickými dopady, které by mohla ignorance významně nerovného postavení některých smluvních subjektů, na společnost v závěru mít. Pro komplexní pochopení problematiky ochrany slabší smluvní strany je totiž nezbytné věnovat se také pozadí jednotlivých právních norem. Pojednání o těchto otázkách však nelze zúžit pouze na pohled mezinárodního práva soukromého. Některé instituty mezinárodního práva soukromého totiž nejsou určeny výlučně pro ochranu určitých kategorií slabších smluvních stran, ale mohou být k ochraně slabší smluvní strany použity s ohledem na pojetí slabší smluvní strany a význam její ochrany v hmotném právu (zejména občanském právu).

Druhá část představující těžiště této práce spočívá v analýze způsobů ochrany slabší smluvní strany, a to jak na obecnější metodologické úrovni, tak formou bližšího rozboru konkrétních ustanovení reprezentujících jednotlivé metody v Nařízení Řím I. Poměrně často používaným přístupem k ochraně slabší smluvní strany v mezinárodním právu soukromém, který nikterak neomezuje autonomii vůle stran, a je tak nejméně problematickým, je stanovení zvláštních kolizních norem, které budou pro slabší smluvní stranu výhodnější. Další metodou, jež je představena v této práci, je omezení autonomie vůle stran, v kontextu předmětu této práce konkrétně volby rozhodného práva. Omezení volby smluvních stran může spočívat v limitaci stran již při činění volby, typicky poskytnutím výčtu právních řádů, ze kterého si strany mohou zvolit rozhodné právo. Další možností je omezení až účinků volby práva, jejímž typickým příkladem je tzv. preferenční přístup u spotřebitelských a pracovních smluv. V závěru druhé části této práce se autorka zabývá také možnostmi využití obecných institutů mezinárodního práva soukromého, jako je výhrada veřejného pořádku a imperativní normy.

Třetí část je logickým vyústěním předchozí detailnější analýzy a nabízí odpovědi na hlavní otázky položené v úvodu této práce. Z tohoto důvodu obsahuje tato závěrečná část tři kapitoly. První se týká koncepce a metodologie Nařízení Řím I a hodnotí výhody a nevýhody, vhodnost a efektivitu jednotlivých metod ochrany a jejich realizace v Nařízení Řím I. Druhá se věnuje ochraně spotřebitelů, jež je zajišťována v Nařízení Řím I vícero

prostředky. Disertační práce poukazuje na nejasnosti, jež právě ochranu spotřebitelů doprovázejí, a to mimo jiné i s ohledem na rozsudek Soudního dvora Evropské unie z roku 2016 ve věci *Verein für Konsumenteninformation v Amazon EU Sàrl*. Třetí kapitola se zamýšlí nad tím, zda se i v Nařízení Řím I či rozhodovací praxi Soudního dvora Evropské unie projeví tendence rozšiřovat ochranu též na slabší podnikatele.

Klíčová slova: ochrana slabší smluvní strany, Nařízení Řím I, rozhodné právo

Abstract

Protection of a Weaker Contract Party and Private International Law

The topic of this dissertation thesis is the protection of weaker parties in the context of determination and application of the applicable law. The dissertation seeks anchor and concept of protection of weaker parties in the Rome I Regulation.

The thesis is divided into three main parts. The first part deals with the basis for protection of weaker parties, linking the theoretical and value foundations on which the protection stands with practical implications that ignorance of significantly unequal position might have. For a comprehensive understanding, it is necessary to look at the background of individual legal rules. However, dealing with these issues cannot be viewed solely in the context of private international law. Certain legal institutions of private international law may not be designated solely for the protection of certain categories of weaker parties but may be used to protect a weaker party with regard to the concept of a weaker party and the importance of its protection in substantive law (especially civil law).

The second part, which is the focal point of this thesis, consists in the analysis of ways of protecting the weaker parties, both at a more general methodological level and in the form of a more detailed analysis of specific provisions representing different methods in the Rome I Regulation. The relatively often used approach to the protection of weaker parties in private international law, which is least problematic, is to set specific conflict rules which are more advantageous for the weaker party. Another way of protection is to restrict the autonomy of the parties' will, in the context of the subject of this thesis, specifically the choice of the applicable law. The limitation of the choice of the parties may consist in limiting the parties already when conducting the choice-of-law, typically by providing a list of legal orders from which the parties may choose the applicable law. Another option is the limitation of the effects of choice-of-law, a typical example is the preferential law approach used for consumer and individual employment contracts. In the conclusion of the second part of this thesis, the author also deals with the possibility of using general institutions of private international law, such as public order and overriding mandatory rules.

The third part summarizes the logical outcomes of the previous detailed analysis and offers answers to the main questions asked in the introduction. For this reason, this final section contains three chapters. The first concerns the concept and methodology of the Rome I

Regulation which assesses the advantages and disadvantages, the suitability and effectiveness of the different methods of protection and their implementation in the Rome I Regulation. The second chapter deals with the protection of consumers, which is given by the Rome I Regulation. The dissertation points to ambiguities that concern, in particular, consumer protection, inter alia, having regard to the judgment of the Court of Justice of the European Union of 2016 in the matter of *Verein für Konsumenteninformation in Amazon EU Sàrl*. The third chapter provides answer to the question whether the Rome I Regulation or the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union has shown a tendency to extend protection to weaker entrepreneurs.

Key words: protection of a weaker party, Rome I Regulation, applicable law